

วารสาร

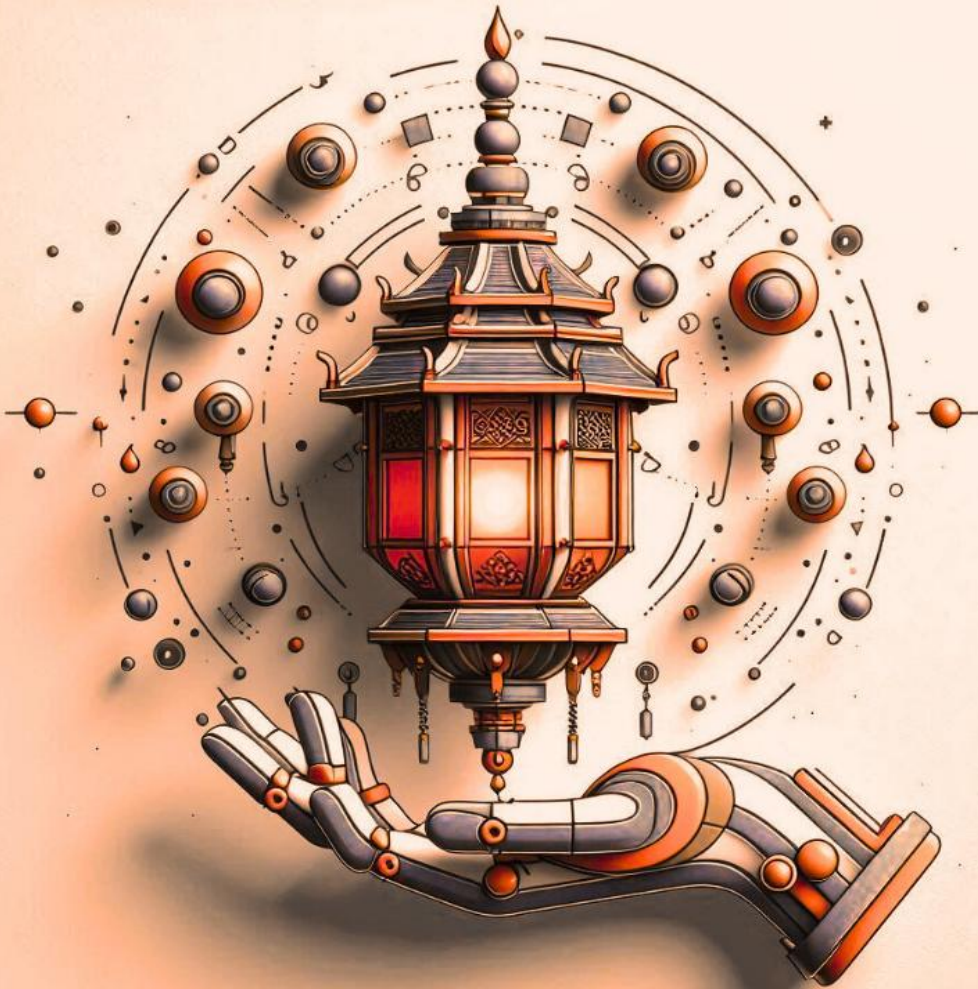
บัณฑิตแสงโคมคำ

Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies

ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 (กันยายน ธันวาคม 2568)

ISSN: 2697-5998 (Online)

Vol. 10 No. 3 (September - December 2025)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

ISSN: 2697-5998 (Online)

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies

ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2568)

Vol. 10 No. 3 (September - December 2025)

©วัตถุประสงค์

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำเป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความต่าง ๆ ในสาขาวิชาที่วิทยาเขตพะเยาเปิดสอน คือ (1) พระพุทธศาสนาและปรัชญา (2) การสอนสังคมศึกษา (3) การสอนภาษาไทย และ (4) รัฐศาสตร์ 2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดจนการบูรณาการสหวิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิต นักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม 3) เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการการเรียนการสอนกับการเผยแพร่ผลงาน องค์ความรู้ของคณาจารย์ บุคลากรและนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแบบ Double-blind Review อย่างน้อย 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย กำหนดตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

ทั้งนี้ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การนำเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องตามหลักเกณฑ์ที่วารสารกำหนด

อนึ่ง ในกรณีบทความใดถูกปฏิเสธโดยเสียงข้างมากของผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณากลับกรอง (2 ใน 3) วารสารจะยึดเสียงข้างมากของผู้ทรงคุณวุฒิในการปฏิเสธหรือยุติการดำเนินการตีพิมพ์บทความนั้นทันที ยกเว้นในกรณีต่อไปนี้ 1) ผู้เขียนยืนยันที่จะตีพิมพ์บทความนั้นอีกครั้ง 2) ผู้เขียนได้ปรับแก้บทความตามผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเสียงข้างมากที่ปฏิเสธการตีพิมพ์นั้นแล้ว และ 3) กองบรรณาธิการเห็นสมควรให้บทความที่ปรับแก้ใหม่นั้นส่งประเมินอีกรอบได้ จากนั้น วารสารจึงจะดำเนินการต่อในขั้นตอนต่อไป โดยผู้เขียนต้องรับผิดชอบในการชำระค่าธรรมเนียมในส่วนของคุณค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มเติม (2 ท่าน) ตามที่วารสารกำหนดค่าตอบแทนไว้

๑ที่ปรึกษา (Advisors)

พระพรหมวัชรธีรอาจารย์, ศ.ดร.

พระธรรมวชิโรดม, รศ.ดร.

พระธรรมวชิรปัญญาจารย์, รศ.ดร.

พระปัญญาวัชรบัณฑิต, รศ.ดร.

พระราชปริยัติ, รศ.ดร.

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

พระมหาชุตีภัก อภินนโท

รศ. ดร.สุรพล สุยะพรหม

รศ. ดร.ประพันธ์ ศุภษร

ผศ. ร.ต.ต. ดร.สมยศ ปัญญามาก

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองอธิการบดี ฝ่ายกิจการนิสิต

ผู้อำนวยการสถาบันพระไตรปิฎกศึกษา

รองอธิการบดี ฝ่ายวิชาการ

เจ้าคณะจังหวัดพะเยา

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ

ผู้อำนวยการส่วนงานวางแผนและส่งเสริมการวิจัย

รองอธิการบดี ฝ่ายกิจการทั่วไป

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

๑บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)

พระเมธีวัชรคุณ, รศ.ดร.

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตพะเยา

๑หัวหน้ากองบรรณาธิการ (Chief Editor)

พระครูสุวรรณสุตสุนทร, ผศ.ดร.

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตพะเยา

๑ผู้ช่วยหัวหน้ากองบรรณาธิการ (Assistant Chief Editor)

ผศ. ดร.ชูชาติ สุทธิ

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตพะเยา

ผศ. ดร.พงษ์ประภากรณ์ สุระรินทร์

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตพะเยา

๑กองบรรณาธิการ (Editorial Board Members)

พระสิทธิวัชรบัณฑิต, ผศ.ดร.

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ. ดร.สหทัย วิเศษ

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตพะเยา

รศ. ดร.เอกฉันท จารุเมธีชน

ข้าราชการบำนาญ

รศ. ดร.ปรุฑม บัญศรีตัน

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รศ. ดร.บุญเหลือ ใจโมน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

รศ. ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน
 รศ. ดร. ประยงค์ จันทร์แดง
 รศ. ดร. วินิจ ฝาเจริญ
 ผศ. ดร. ประทีป พิษทองกลาง

อ. ดร. สมศรี สัจจะสกุลรัตน์
 อ. ดร. กนกวรรณ เอี่ยมชัย
 อ. ดร. ภรณ์ แก้วบวร
 อ. ดร. สวัสดิ์ อโณทัย
 อ. อริสา สายศรีโกศล
 Prof. Lalji ‘Shravak’

Dr. Lim Hui Ling
 Mr. Rex Weylin Tyrone

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
 คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
 วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
 คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
 คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา
 สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
 วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
 คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 Department of Pali and Buddhist Studies,
 Banaras Hindu University, Varanasi, India
 Religious Scholar, Singapore
 Independent Scholar, USA

©ผู้เชี่ยวชาญประจำวารสาร (Journal Specialist)

พระครูวรารณวิฑูรย์, ผศ.ดร.
 อ. ดร. สุรัชย์ พุดชู

นักวิชาการอิสระ
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

©ฝ่ายประสานงานและจัดการ (Coordination and Management)

พระมหาศิวกร ปญญาวิโร, ดร.
 พระครูธรรมธรมบุญเที่ยง พุทธสาวิโก, ดร.
 พระครูใบฎีกาเฉลิมพล อริยวิโส, ดร.
 พระมหาทิตติพงษ์ กิตติญาโณ, ดร.
 อ. ดร. นภาพร หงษ์ทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

©ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

พ.ต.อ. คชนอง ไช้ทา
 นายวัชร บัญปลอด
 พ.ต.ท. ดร. ภัทรวุฒิ อัครภัทร
 นายวิศิษฐ์ สุปรียาพร

๑ ฝ่ายออกแบบปกและจัดรูปเล่ม (Art and Content Designed)

พระปลัดสุกฤษฎ์ ปิยสีโล, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
นายคมจักร ศรีวิราช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
นายนพดล อินปิง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
นางสาวสิริกานดา คำแก้ว	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

๒ กำหนดออกเผยแพร่ (Issue Publication)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – เมษายน
ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม
ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน – ธันวาคม

๓ ข้อมูลรับรองคุณภาพวารสาร (Approved Journal)

TCI กลุ่มที่ 1 (พ.ศ. 2568-2572)

๔ ติดตามข้อมูลและสอบถามรายละเอียด (Additional Information)

Phone: 06 5419 6815
E-mail: jsbsmcu@gmail.com
Facebook Page: วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ JSBS
LINE: @717lstvk
Website: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jsbs/index>

๕ เจ้าของ (Owner)

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
566 หมู่ที่ 2 ถนนพหลโยธิน ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000

๖ ภาพปก (Cover Page)

“แสงโคมคำ แสงแห่งปัญญาในอนาคต” ภาพนี้เป็นงานศิลปะดิจิทัลที่มีสไตล์ Futuristic และ Steampunk ผสมผสานกับความงามของศิลปะแบบตะวันออก มีองค์ประกอบ คือ 1. มือจักรกล (Mechanical Hand) 2. โคมไฟแบบตะวันออก (Oriental Lantern) 3. เส้นและวงกลมรอบ ๆ (Geometric Patterns & Floating Orbs) ภาพนี้สื่อถึงการผสมผสานของอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ผ่านศิลปะ เทคโนโลยี และจิตวิญญาณ ออกแบบโดย พระปลัดสุกฤษฎ์ ปิยสีโล, ดร.

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ฉบับนี้เป็นปีที่ 10 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2568) ประกอบด้วยบทความวิจัย (Research Articles) 12 บทความ และบทความวิชาการ (Academic Article) 1 บทความ รายละเอียด ดังนี้
บทความวิจัย (Research Articles) 12 บทความ ได้แก่

1) Policy Briefs for Potential Development of Railway Tourism in Khao Luang Area at Nakhon Si Thammarat Province By Umaporn Kanjanaklod Tharinee Jariyapayuklert Chanikarn Saikuea Chanida Rodyhou and Methawat Phutornpukdee. This study examines policy briefs for the potential development of railway tourism in the Khao Luang area of Nakhon Si Thammarat Province. It is a mixed-methods study, with a sample of 560 people and 22 key informants representing various railway tourism stakeholders, including government agencies, the private sector, residents, and community enterprises. Using descriptive statistics, the study identifies two main issues related to the development of railway tourism potential in the region: 1) the community's existing potential for managing railway tourism and 2) the community potential that needs further development for managing railway tourism. The research considers the top three potentials for management and the final three potentials for development. This data will be analyzed and interpreted to create policy briefs for the development of railway tourism. Additionally, the researcher used the five strategic issues outlined in the Nakhon Si Thammarat Province Tourism Development Plan (2022-2027) as a guideline for writing the policy briefs.

2) การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครู โดย กอบสุข คงมันัส และกิตติพงษ์ พุ่มพวง การวิจัยมีวัตถุประสงค์ต่อการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้การสอนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัล ผลการวิจัยยังคงให้ความสำคัญของ 6 องค์ประกอบหลัก และยืนยันรูปแบบการเรียนรู้การสอนแบบออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐานยังส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครูอย่างมีประสิทธิภาพ

3) รูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 โดย อูมาพร ทองมาก ร่มพฤกษ์ ชนิกันต์ ไสยก้อ และชูศักดิ์ เอกเพชร การวิจัยนี้เน้นการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพ ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบมีประโยชน์และมีความเป็นไปได้สูงทั้งการบูรณาการและการปรับประยุกต์ใช้

4) การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 โดย เชน ร่มพฤกษ์ พณกฤษ บัญพบ และชูศักดิ์

เอกเพชร การวิจัยมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา ผลการวิจัยทำให้เห็นถึงการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนเป็นการระบวนการแบบองค์รวมและเป็นระบบที่ต้องอาศัยการทำงานร่วมกันจากหลายภาคส่วนมีขั้นตอนและการทำงานที่ชัดเจนและต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารและครูนำไปสู่การปฏิบัติจริง

5) แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมเรื่อง มนุษย์และการเปลี่ยนแปลงลมฟ้าอากาศเพื่อพัฒนาการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดย ขนิษฐา บุญยั้ง และสุรียพร สว่างเมฆ เป็นการวิจัยที่ดำเนินการโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่วิเคราะห์ข้อมูลและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ได้รับความสนใจจากสังคมสามารถกระตุ้นความสนใจได้ดี ทำให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติการค้นคว้าหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่นำเชื่อถือเพื่อนำมาสรุปแนวคิดวิทยาศาสตร์ที่สำคัญ

6) การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองของกลุ่มเยาวชน เพื่อสร้างระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและยั่งยืน โดย ธรรมรัตน์ โรมแพน วัตถุประสงค์การวิจัยเน้นส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองของกลุ่มเยาวชน ผลการวิจัยพบว่าเยาวชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองในระดับพื้นฐาน จึงต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ความรู้เชิงลึกและเวทีการแลกเปลี่ยนความรู้และบูรณาการทางการเมืองกับชีวิตจริงอย่างสร้างสรรค์

7) การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันดามันเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ โดย ปสุตา แก้วมณี วัตถุประสงค์การวิจัยเน้นการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลและพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมสำหรับนักศึกษา ผลการศึกษาทำให้เห็นว่ามีรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน และทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อยู่ในระดับดีมาก

8) รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรย์ อำเภอกะปงจังหวัดสุพรรณบุรี โดย พระปลัดสุชาติ สุชาติ (สิงห์คุณ) พระเจริญพงษ์ ธรรมทีโป และพระมหาศุภวัฒน์ จานุกุโธ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่า วัดมีบทบาทในการเป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์ของประชาชนลดลงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี แต่ก็ยังคงเป็นพื้นที่ที่ฟื้นฟูความสัมพันธ์ของประชาชนผ่านกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนอยู่มาก

9) การออกแบบระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อยกระดับเป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศจังหวัดนครปฐม โดย พระเจริญพงษ์ วิชัย พระมหาณรงค์ศักดิ์ สุทนต์ พระมหาถนอม จานวโร ปัทมาวดี แสนเชื่อนแก้ว และธนศ เกษศิลป์ มีวัตถุประสงค์การออกแบบระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อพัฒนากิจกรรมและประเมินระบบ ผลการวิจัยพบว่า การตรวจสอบประเมินความก้าวหน้าอย่างเป็นระบบ และการทบทวนช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การพัฒนากิจกรรมมีการสร้างจิตสำนึกผ่านการบูรณาการหลักพุทธธรรม

10) โมเดลการเรียนรู้การสอนเชิงผลิตภาพการสะท้อนการสร้างความเป็นพลเมืองผ่านบริบทพลเมืองในภาคหลวง เมืองเชียงตุง โดย ศรีสกุล ชัยเวียง อานาจ ชัดวิชัย และเดชา ตาละนีก มีวัตถุประสงค์ศึกษาการเรียนการสอนเชิงผลิตภาพการสะท้อนการสร้างความเป็นพลเมืองผ่านบริบทพลเมืองภาคหลวงเชียงตุง ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นในอดีตกับปัจจุบันของภาคหลวง เมืองเชียงตุง มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นปัจจัยหลักที่กระทบต่อวิถีชีวิตของพลเมือง ส่วนการสร้างความเป็นพลเมืองเป็นแกนหลักและการนำแนวคิดการสอนเชิงผลิตภาพจะช่วยเสริมทักษะนิสิตครู นำมาพัฒนาและสร้างเป็นโมเดลการเรียนรู้การสอนจะส่งผลให้การสร้างพลเมืองผ่านระบบการศึกษาได้อย่างยั่งยืน

11) การพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมบนฐานองค์ความรู้ในศตวรรษที่ 21 อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดย พระมหาวิระ วีรนาโค พระมหาศุภวัฒน์ จานุกุโธ และพระเจริญพงษ์ ธรรมทีโป มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรม ผลวิจัยพบว่าสมรรถนะการสอนของพระสอนศีลธรรมมีความเชี่ยวชาญด้านเนื้อหาธรรมะและการถ่ายทอดหลักธรรมแบบดั้งเดิมเป็นอย่างดี แต่มีข้อจำกัดในด้านการใช้เทคโนโลยี นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ และการเชื่อมโยงเนื้อหากับชีวิตจริงของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

12) การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์ อำเภอเลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี โดย พระครูพิศาลจารุวรรณ พระมหาศุภวัฒน์ จานุกุโธ และพระเจริญพงษ์ ธรรมทีโป วัตถุประสงค์ ศึกษาการพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์อำเภอเลาขวัญ กาญจนบุรี ทำให้เห็นว่า รูปแบบงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์ ประกอบด้วย B-Buddhist (พุทธ) การใช้หลักธรรมพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางหลักในการสงเคราะห์ประชาชน S-Social (สังคม) กลไกความร่วมมือและเครือข่าย เช่น วัด หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนในการพัฒนาสังคม W-Welfare (สาธารณสงเคราะห์) การพัฒนากิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ จัดกิจกรรมช่วยเหลือประชาชน

13) การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมสำหรับบุคลากรสายวิชาการในการบริหารสถาบันอุดมศึกษาตามทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง โดย พงศ์ศร พิมพะนิตย์ ชัยวัฒน์ อุทัยแสน และวรวิทย์ นิเทศศิลป์ บทความนี้มุ่งศึกษาและวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมร่วมกับทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงในการบริหารสถาบันอุดมศึกษา โดยมุ่งเน้นการค้นหาคำความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมทางพระพุทธศาสนากับหลักการภาวะผู้นำสมัยใหม่ อย่างไรก็ตาม ความรู้จากบทความนี้ไม่เพียงสะท้อนการวิเคราะห์เชิงทฤษฎีเท่านั้น แต่ยังนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้จริงที่ช่วยเสริมสร้างสมดุลระหว่างคุณธรรมกับประสิทธิภาพเพื่อความยั่งยืนของสถาบันอุดมศึกษาในบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

บทความดังกล่าวทั้งหมด ประกอบด้วยขอบเขตเนื้อหาที่มีความหลากหลายตามที่วารสารได้กำหนดไว้ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม รัฐศาสตร์ การศึกษา รวมถึงสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งครอบคลุมสาขาวิชาที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตพะเยาได้เปิดให้มีการเรียนการสอน ทำให้มีสติมีโอกาสได้ศึกษาค้นคว้าจากรวบรวมอย่างทั่วถึง

โดยแต่ละบทความได้ผ่านการพิจารณากลับกรองและตรวจประเมินอย่างเข้มข้นจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน

กองบรรณาธิการขออนุโมทนาขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยที่มาร่วมกันพิจารณาตรวจสอบ ให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงแก้ไขบทความให้มีคุณภาพ ตลอดจนขอขอบคุณนักวิชาการและนิสิตนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทุกท่านผู้เป็นเจ้าของผลงานที่ส่งบทความมาตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์นี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านและสามารถต่อยอดองค์ความรู้ได้ตามสมควร หากมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวารสารให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการยินดีอ้อมรับด้วยความขอบพระคุณยิ่ง

พระเมธีวชิรคุณ, รศ.ดร.

บรรณาธิการบริหาร

สารบัญ (Content)

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ	[5]
สารบัญ	[9]
บทความวิจัย (Research Articles)	
● Policy Briefs for Potential Development of Railway Tourism at Khao Luang Area in Nakhon Si Thammarat Province Umaporn Kanjanaklod, Tharinee Jariyapayuklert, Chanikarn Saikuea, Chanida Rodyhou, Methawat Phutornpukdee	1-21
● การพัฒนารูปแบบการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครู Development of Online Flipped Classroom Model with Project-based Learning and Digital Tools to Enhance Digital Literacy of Student Teachers กอบสุข คงมนัส, กิตติพงษ์ พุ่มพวง Kobsook Kongmanus, Kittipong Phumpuang	22-44
● รูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 The Model of Teachers Development in Career Project Learning Management in Schools under the Office of Surat Thani Primary Educational Service Area 3 อุมาพร ทองมาก ร่มพฤกษ์, ชนิกันต์ ไสยเกื้อ, ชุศักดิ์ เอกเพชร Umaporn Thongmark Rompruek, Chanikarn Saikuea, Chusak Ekpetch	45-63
● การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 The Development Model for Promoting Student Health in Schools under the Office of Suratthani Primary Educational Service Area 2 เซน ร่มพฤกษ์, พณกฤษ บุญพบ, ชุศักดิ์ เอกเพชร Zane Rompruek, Phanagrid Boonpob, Chusak Ekpetch	64-81

สารบัญ (ต่อ)

- **แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมเรื่องมนุษย์และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเพื่อพัฒนาการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1** 82-102
Guideline to Context-based Learning Integrated with Board Games on Humans and Climate Change to Develop Climate Change Adaptation Skills for Grade 7 Students
ชนิษฐา บุญยัง, สุรีย์พร สว่างเมฆ
Khanittha Bunyang, Sureeporn Sawangmek
- **การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองของกลุ่มเยาวชนเพื่อสร้างระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและยั่งยืน** 103-119
Promoting Knowledge and Understanding of Politics and Governance among Youth Groups to Create a Strong and Sustainable Democracy
ธรรมรัตน์ โรมแพน
Thammarat Rompan
- **การพัฒนาารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันดามันเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี คณะครุศาสตร์** 120-139
Development of Digital Era Learning Activity Model Using Artificial Intelligence (AI) Integrated with Andaman Regional Context to Enhance Innovative Thinking Skills for Undergraduate Students in Faculty of Education
ปสุตา แก้วมณี
Pasuta Kaewmanee
- **รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรย์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี** 140-158
A Model for Building Relationships with the Buddhist Principles of People Using the Temple-based Approach in Wat Chan Community, Sriprachan District of Suphanburi Province
พระปลัดสุชาติ สุชาติ (สิงห์คุณ), พระเจริญพงษ์ ธมฺมทีโป, พระมหาศุภวัฒน์ ฐานวุฑฺโฒ
Phrapalad Suchat Suchato (Sing Khun), Phrajaroenphong Dhammadīpo, Phramahasupawat Thānavuddho

สารบัญ (ต่อ)

- การออกแบบระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด เพื่อยกระดับเป็นต้นแบบ
วัดเชิงนิเวศ จังหวัดนครปฐม

Designing an Environmental Management System in a Temple to Raise the
Level as a Prototype of an Ecological Temple in Nakhon Pathom Province
พระเจริญพงษ์ วิชัย, พระมหานรงค์ศักดิ์ สุทนโต, พระมหานอม จานวโร,
ปัทมาวดี แสนเขื่อนแก้ว, ธเนศ เกษศิลป์

Phra Jaroenphong Wichai, Phramaha Narongsak Sutanto,
Phramaha Thanom Thanawaro, Pattamawadi Saenkhueankaew, Tanet Ketsil

159-180
- โมเดลการเรียนรู้การสอนเชิงผลิตภาพการสะท้อนการสร้างความเป็นพลเมือง
ผ่านบริบทพลเมืองในกาตหลวง เมืองเชียงตุง

Productive Teaching Model Reflecting on Citizenship Creation
through Citizen Context in Kad Luang, Kengtung City
ศรีสกุล ชัยเวียง, อำนาจ ชัดวิชัย, เดชา ตาละนีก

Srisakun Chaiwiang, Amnat Khadvichai, Decha Talanuek

181-201
- การพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมบนฐานองค์ความรู้ ในศตวรรษที่ 21
อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

Developing the Competency of Morality Teaching Monks Based on
Knowledge in the 21st Century, Sri Prachan District, Suphanburi Province
พระมหาวิระ วีรนาโค, พระมหาศุภวัฒน์ จานวุฑโฒ, พระเจริญพงษ์ ธมมทีโป

Phramaha Vira Veeranako, Phramaha Supawat Thānavuddho,
Phra Jaroenphong Dhammadīpo

202-220
- การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการ
ของคณะสงฆ์ อำเภอเลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี

Developing an Integrated Buddhist Model for Driving Social Welfare
Activities of Sangha in Lao Khwan District, Kanchanaburi Province
พระครูพิศาลจารุวรรณ, พระมหาศุภวัฒน์ จานวุฑโฒ, พระเจริญพงษ์ ธมมทีโป

Phrakhruphisancharuwan, Phramaha Supawat Thānavuddho,
Phra Jaroenphong Dhammadīpo

221-241

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิชาการ (Academic Article)

- การประยุกต์ใช้หลักสัพปริธรรมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมสำหรับบุคลากร
สายวิชาการในการบริหารสถาบันอุดมศึกษาตามทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง
The Application of Sappurisa Dhamma Principles to Foster Participation
among Academic Personnel in the Administration of Higher Education
Institutions Based on Transformational Leadership Theory
พงศ์ศธร พิมพะนิตย์, ชัยวัฒน์ อุทัยแสน, วรวิทย์ นิตเศศิลป์
Pongsatorn Pimpanit, Chaiwat Uthaisan, Woravit Nithedsilp 242-259

ภาคผนวก

- คำแนะนำสำหรับผู้เขียน (1)
- แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ (16)
- ตัวอย่างรูปแบบการจัดพิมพ์บทความในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ (17)
- กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ (25)

Research Article; Received: 2025-05-22; Revised: 2025-09-26; Accepted: 2025-10-03.

Policy Briefs for Potential Development of Railway Tourism at Khao Luang Area in Nakhon Si Thammarat Province

Umaporn Kanjanaklod*¹, Tharinee Jariyapayuklert**²,
Chanikarn Saikuea³, Chanida Rodyhou⁴, Methawat Phutornpukdee⁵

Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University^{1,2,3}

Faculty of Management Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University^{4,5}

First Author, E-mail: umaporn_kan@nstru.ac.th*

Corresponding Author, E-mail: tharinee_jar@nstru.ac.th**

Abstract

This study examines policy briefs for the potential development of railway tourism in the Khao Luang area of Nakhon Si Thammarat Province. It is a mixed-methods study, with a sample of 560 people and 22 key informants representing various railway tourism stakeholders, including government agencies, the private sector, residents, and community enterprises. Using descriptive statistics, the study identifies two main issues related to the development of railway tourism potential in the region: 1) the community's existing potential for managing railway tourism and 2) the community potential that needs further development for managing railway tourism. The research considers the top three potentials for management and the final three potentials for development. This data will be analyzed and interpreted to create policy briefs for the development of railway tourism. Additionally, the researcher used the five strategic issues outlined in the Nakhon Si Thammarat Province Tourism Development Plan (2022-2027) as a guideline for writing the policy briefs.

Keywords: Policy Briefs; Railway Tourism; Development of Railway Tourism

Introduction

Thailand's tourism sector is undergoing strategic transformation to strengthen competitiveness and ensure long-term sustainability. Recent shifts in traveler behavior—shorter stays but more frequent trips—require transport systems that are affordable, efficient, and safe. Railway tourism has emerged as a policy-relevant instrument to address these demands, offering opportunities for immersive, community-based experiences while advancing sustainable and inclusive tourism. This aligns with national policy directions under the Master Plan of the National Strategy (2017–2037), which positions tourism as a driver of income distribution, competitiveness, and balanced regional development.

At the national level, the Third National Tourism Development Plan (2023–2027) emphasizes resilience, sustainability, and value-driven growth. The 13th National Economic and Social Development Plan reinforces these priorities by emphasizing green growth, equity, and sustainable lifestyles. Within this governance framework, tourism policies increasingly focus on enhancing service quality, upgrading infrastructure, and diversifying products to align with global trends and shifting tourist expectations. Policy instruments targeting railway tourism are thus positioned as mechanisms for fostering connectivity, expanding regional accessibility, and leveraging cultural and natural assets.

In Nakhon Si Thammarat, the Provincial Tourism Development Plan (2022–2027) integrates railway tourism as a strategic priority. The plan underscores infrastructure adaptation, capacity-building of human resources, and community participation in tourism governance. Railway routes traversing the Khao Luang Mountain Range link diverse communities whose cultural traditions, landscapes, and local resources

can be mobilized into tourism assets. Through stakeholder engagement—ranging from government agencies and railway operators to local communities—railway tourism can create value-added experiences while ensuring equitable benefits across groups.

The present study aims to generate policy briefs for the potential development of railway tourism in the Khao Luang area, focusing on governance structures, policy instruments, and stakeholder collaboration. The findings will provide actionable recommendations for government agencies to strengthen infrastructure, improve site quality, and implement sustainable management frameworks. By embedding railway tourism within broader provincial and national strategies, the study seeks to support policy coherence, promote inclusive growth, and position Nakhon Si Thammarat as a model for sustainable regional tourism development.

Research Objective

To study the policy briefs for potential development of railway tourism at Khao Luang area in Nakhon Si Thammarat Province.

Research Methodology

This study employs a mixed-method research approach, combining quantitative and qualitative research methods, with the research methodology outlined as follows:

1. Population and Sample: the population in this study consisted of people living within a 10-kilometer radius on either side of a train station along a major transportation route. The selected railway stations include Than Pho, Chawang, Khlong Chan Di, Lak Chang, Pho Than Klai Wajasit, Na Bon, Khlong Chang, and Thung Song Junction.

The sample consisted of local people living within a 10-kilometer radius on both sides of 7 railway stations—80 people per station, for a total of 560 samples—selected using quota sampling.

Additionally, 22 key informants were chosen through purposive selection to provide in-depth insights. This group consists of three local government officials, three community leaders, three community representatives, two officials from the Provincial Tourism and Sports Office, two from the State Railway of Thailand, one from the Tourism Authority of Thailand, and representatives from two tourism associations, three occupational groups, and three community enterprises. The study collects detailed data on stakeholder perspectives through in-depth interviews, focus group discussions, and both participant and non-participant observations.

2. Research Instruments: there were categorized into two groups as follows:

2.1 Quantitative Research Instruments: the primary tool for quantitative data collection was a questionnaire designed to assess the potential feasibility of railway tourism development at Khao Luang area in Nakhon Si Thammarat Province. The questionnaire was developed using a rating scale approach and followed these steps:

2.1.1 Review of theoretical concepts and related literature, including books, academic texts, documents, and previous research studies, to serve as a foundation for designing the questionnaire.

2.1.2 Development of the questionnaire, which was structured to evaluate the potential of railway tourism in the study area using rating scale questions. The questionnaire was designed based on operational definitions of key variables and consisted of three sections: section 1 : General information of respondents (7 items), section 2 : Opinions on railway tourism potential at Khao Luang area, using a 5 - point Likert scale (Likert, 1967), with level 1 = the least potential and level 5 = the most potential, Section 3 : Open-ended questions to provide recommendations on railway tourism management at Khao Luang area.

2.2 Qualitative Research Instruments: the qualitative data was collected using several instruments, including interviews, focus group discussions, participant and non-participant observations, and public forums. These methods were used to gather opinions from stakeholders on drafting policy briefs for the potential development of railway tourism in the Khao Luang area of Nakhon Si Thammarat Province. The issues raised were then used to develop the final policy briefs.

The key Informants' opinions were collected from 22 key stakeholders. These included: Local government officials, Community leaders and representatives, Officials from the Provincial Tourism and Sports Office, Representatives from the State Railway of Thailand, Representatives from the Tourism Authority of Thailand and Representatives from tourism associations, occupational groups, and community enterprises.

3. Research Instrument Validation

3.1 Quantitative Research Instruments: to assess the reliability of the questionnaire, the researcher conducted a try-out with a sample of 30 participants. The reliability of the instrument was determined using Cronbach's Alpha Coefficient (Silpcharu, 2020). The analysis of the questionnaire items yielded reliability values ranging from 0.81 to 0.90, which exceeded the threshold of 0.7, indicating an acceptable level of reliability for all studied variables.

3.2 Qualitative Research Instruments: the qualitative research instrument consisted of a structured interview based on the research framework, specifically focusing on policy briefs for potential development of railway tourism at Khao Luang area. The instrument was reviewed and validated by three experts.

To ensure research credibility, the study employed triangulation using the following methods: 1) conducting interviews in several groups of key informants and experts on the relevant issues (Podhisita, 2009), 2) performing in-depth observations of information

delivery and storytelling and 3) cross-checking data for clarity and refining understanding (Buosonte, 2013).

4. Data Analysis: the data analysis in this study was categorized into two groups as follows:

4.1 Quantitative Data Analysis: the quantitative data regarding the potential for railway tourism in the Khao Luang area of Nakhon Si Thammarat Province was analyzed using statistical software. Descriptive statistics, specifically percentage, mean, and standard deviation, were employed to examine participants' opinions on the development potential.

4.2 Qualitative Data Analysis: the qualitative data, derived from interviews, focus group discussions, and both participant and non-participant observations, were analyzed using content analysis based on qualitative research principles (Buosonte, 2013). The collected data from interviews were categorized and synthesized by identifying key themes and concepts. The findings were systematically described and presented in a narrative format in alignment with the research objectives.

5. Research Ethics: in conducting this research, ethical considerations were strictly adhered to. Informed consent was obtained from all participants, ensuring that they voluntarily agreed to provide information. The confidentiality of all data sources was maintained, and measures were implemented to prevent any potential adverse effects on participants resulting from their cooperation in the study (Podhisita, 2009).

Research Results

The analysis of the potential of railway tourism at Khao Luang area can be categorized into two key aspects: 1) community potential for managing railway tourism, and 2) community potential that needs to be developed for managing railway tourism. These two aspects were assessed based on a community potential survey conducted at seven railway stations and in-depth interviews with key informants. The study specifically focused

on the top three potentials for managing railway tourism and the final three potentials for further development. The details are as follows:

1. The potential to manage railway tourism has focused on the top three potentials of the community in railway management, as follows:

1.1 Appearance (High-quality Products and Services): the quantitative data analysis showed that the appearance of high-quality products and services for railway tourism at Khao Luang area, was rated at a high level (Mean = 4.08) by most respondents. This aligns with insights from key informants, who also emphasized that the railway tourism destinations spanning four districts—Chawang, Chang Klang, Na Bon, and Thung Song—offer a diverse range of locally distinctive products and integrated tourism experiences. These communities provide a comprehensive range of tourism services, including diverse tourism activities, local cuisine, retail stores, restaurants, and quality products and services. Additionally, these destinations offer essential tourist facilities such as restrooms, retail shops, clear directional signage, and well-marked tourist information points.

1.2 Appreciation (Ability to Create an Impression): the quantitative data analysis showed that the appearance of creating a lasting impression of railway tourism at Khao Luang area, was rated at a high level (Mean = 4.07) by most respondents. This finding aligns with the perspectives of key informants, who consistently highlighted the communities' strong potential in delivering memorable experiences to tourists. Many areas have developed attractive tourism activities and events that effectively draw visitors to the region. These include local festivals and cultural traditions such as Chinese New Year festival, Chak Phra (Buddha procession) festival and the Rubber Tree Harvesting festival.

Additionally, the communities offer unique local products that distinguish them from other tourist destinations. Beyond physical attractions, these communities also emphasize interactive experiences

between locals and tourists, fostering mutual learning and cultural exchange through various participatory activities.

Furthermore, the diverse range of tourist attractions within the communities caters to different groups of visitors, ensuring that various preferences and interests are met. This broad appeal enhances the overall visitor satisfaction and encourages repeat visits, making the communities a compelling and memorable railway tourism destination.

1.3 Assurance: the quantitative data analysis showed that the appearance of the assurance in terms of safety and security of railway tourism in the local communities of Khao Luang area, was rated at a high level (Mean = 4.04) by most respondents. This finding is consistent with the perspectives of key informants, who emphasized that relevant agencies prioritize safety measures for both tourists and local attractions. In different tourist attractions, the authorities have used preventive measures to increase the security of visitors, such as installing signs and distribution of warning brochures for tourists to be careful of life and property as well as increasing the lighting lights along the route to the tourist attraction, etc.

2. The potential that needs to be developed in managing railway tourism has focused on the final three potentials for further development, as follows:

2.1 Accountability (Participation in Tourism Development): In terms of “Accountability” (participation in tourism development) the key informants expressed their opinions that participation plays an important role in developing tourism in the region. For communities, there is still a lack of participation from various agencies in working together, both in terms of policy planning and integration work. In addition, agencies that support communities in developing tourism potential do not cover all aspects, resulting in development being possible only in some areas. Therefore, it is necessary to receive academic advice or specific skills from experts.

2.2 Action (Planning for Tourism Development): In terms of “Action” (tourism development planning) the key informants expressed their opinions that there is a lack of participatory processes among key agencies (government, private sector, and community groups), which negatively affects the quality of core services like accommodation, restaurants, and souvenirs. Furthermore, there is a deficiency in collaborative planning suited to the local context, including a failure to create plans for conserving traditional local wisdom—such as the unique Chinese Hokkien food culture—despite its successful heritage preservation. These issues are compounded by inadequate budget planning for comprehensive development, leading to unevenly developed tourist sites, and a lack of policies derived directly from the input of tourist service providers.

2.3 Awareness (Perception of a Railway Tourism): in terms of “Awareness” (perception of a railway tourism) from in-depth interviews with key informants, it was found that creating awareness is a starting point for people in the community that will see the importance of train tourism, whether in social or economic dimensions, as well as preparation to be hospitable. Therefore, there should be a variety of communication channels to increase awareness, such as public relations channels via social media (Facebook, Instagram, TikTok, etc.) and websites that have information about tourism. In addition, public forums and community meetings should be organized with local representatives to discuss tourism opportunities, address concerns, and promote active participation in tourism development. By strengthening the perception of the community, tourism development plans can cover and drive the community more, promote sustainable methods, and cooperate in tourism management.

From the analysis of the potential of railway tourism at Khao Luang area, the researcher has analyzed and translated the results to present policy briefs for potential development of railway tourism at

Khao Luang area. In developing these policy briefs, the researcher has adopted the Nakhon Si Thammarat Provincial Tourism Development Plan (2022-2027) as a guiding framework. This plan consists of five strategic areas, which serve as the basis for proposing policy-driven approaches to enhancing the potential of railway tourism in the region. The details are outlined as follows.

Approach	Activity	Responsible Agencies
Guideline 1: Infrastructure and Facility Development for Tourism	<ol style="list-style-type: none"> 1. Allocating a budget for comprehensive and inclusive tourism development 2. Improving facilities and accessibility within tourist attractions 3. Providing information signs and safety warnings in tourist areas 3. Developing connecting routes within tourist attractions to facilitate convenient and easy access and cater to a wider range of tourist groups 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Local Administrative Organizations 2. Tourism Authority of Thailand, Nakhon Si Thammarat Office 3. Nakhon Si Thammarat Office of Tourism and Sports 4. Department of Highways, District 16 Khao Luang National Park
Guideline 2: Capacity Building for Tourism Personnel	<ol style="list-style-type: none"> 1. Developing service skills, language skills, and other skills necessary for supporting tourism 2. Training and developing tourism personnel to ensure their provision of accurate and prompt service, meeting customer needs 3. Promoting the use of technology to enhance the 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Local Administrative Organizations 2. Tourism Authority of Thailand, Nakhon Si Thammarat Office 3. Nakhon Si Thammarat Office of Tourism and Sports 4. Private sector and tourism associations 5. Local communities

Approach	Activity	Responsible Agencies
	value of tourism activities through exchange and learning	involved in tourism 6. Educational institutions
Guideline 3: Improvement of Tourism Products and Services Standards	<ol style="list-style-type: none">1. Upgrading the quality of products and services to increase value2. Encouraging tourism officials and operators to innovate their service processes, travel programs, and packages to cater to diverse groups of tourists	<ol style="list-style-type: none">1. Local Administrative Organizations2. Tourism Authority of Thailand, Nakhon Si Thammarat Office3. Nakhon Si Thammarat Office of Tourism and Sports4. State Railway of Thailand5. Private sector and tourism associations6. Khao Luang National Park Local tourism communities
Guideline 4: Proactive Tourism Marketing Promotion	<ol style="list-style-type: none">1. Developing tourism activities targeting niche groups, such as senior travelers2. Promoting cooperation networks and establish a tourism communication center, especially for railway tourism across four districts within the Khao Luang area3. Encouraging partnerships between communities, government, and private sectors	<ol style="list-style-type: none">1. Local Administrative Organizations2. Tourism Authority of Thailand, Nakhon Si Thammarat Office3. Nakhon Si Thammarat Office of Tourism and Sports4. State Railway of Thailand5. Private sector and tourism associations6. Local tourism communities

Approach	Activity	Responsible Agencies
Guideline 5: Sustainable Tourism Management Development	<ol style="list-style-type: none"> 1. Supporting cooperation and coordination between the public and private railway tourism networks to support and promote tourism 2. Developing a process for sharing knowledge, resources, and tourism services between the public, private, and public sectors to develop strong communities 3. Supporting communities and entrepreneurs to cooperate in developing existing cultural resources, adding value, and expanding them into more interesting tourism activities 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Local Administrative Organizations 2. Tourism Authority of Thailand, Nakhon Si Thammarat Office 3. Nakhon Si Thammarat Office of Tourism and Sports 4. State Railway of Thailand 5. Private sector and tourism associations 6. Local tourism communities

Table 1 The Draft Model of Policy Briefs for Potential Development of Railway Tourism at Khao Luang area, Nakhon Si Thammarat Province

The draft model of policy briefs for potential development of railway tourism at Khao Luang area was then presented to stakeholders for feedback. Their opinions were gathered to refine and expand on different aspects of the proposal, leading to the formulation of the final policy briefs.

To ensure comprehensive input, feedback was collected from a total of 22 stakeholders, including representatives from local administrative organizations, community leaders, community representatives, the Office of Tourism and Sports, the State Railway of Thailand, the Tourism Authority of Thailand, and tourism associations,

occupational groups, and community enterprises. This process resulted in the following policy briefs:

Guideline 1 : Developing Infrastructure and Tourism Facilities: to achieve successful implementation in this area, the following actions should be taken: allocate sufficient budgets to develop and improve tourist attractions, establish a systematic management framework for tourism sites, implement monitoring and evaluation mechanisms to assess tourism impacts, develop measures to ensure tourist safety, and enhance tourism facilities by providing adequate signage and interpretive boards and ensuring accessibility and usability across all tourism areas.

Guideline 2: Developing the Potential of Tourism Personnel: for this guideline, stakeholders provided recommendations on activities that would ensure successful implementation. Key suggestions include 1) expanding training programs for interpretive guides to enhance the skills of tourism personnel, ensuring they are well-prepared to serve as excellent hosts; 2) raising awareness about tourism by fostering a sense of responsibility among both local communities and tourists to protect and preserve cultural heritage; 3) instilling an appreciation for railway tourism and slow tourism, which aligns with the preferences of modern travelers who seek a more relaxed and immersive travel experience; and 4) developing community tourism leaders who recognize the value of their local heritage and are committed to preserving and promoting their unique cultural and natural assets.

Guideline 3 : Developing the Quality of Tourism Products and Services to Meet Standards: stakeholders also proposed additional activities for this guideline. Key suggestions include 1) upgrading and integrating local wisdom and traditional knowledge to cater to high-quality tourists; 2) Creating learning spaces that facilitate knowledge exchange and consultation among community tourism groups, government agencies, private sector stakeholders, and other relevant entities; 3) elevating the quality of tourism products and services to

meet the Thailand Tourism Standard—symbolized by the “Joyful Elephant” emblem—ensuring that all visitors receive high-quality, safe, hygienic, clean, fair, and uniquely Thai tourism services; and 4) promoting eco-friendly tourism products and services to encourage sustainable tourism development.

Guideline 4: Proactive Tourism Marketing Promotion: to enhance tourism marketing efforts, additional activities should be included 1) expanding market access and diversifying distribution channels for community products to increase visibility and revenue; 2) developing online marketing skills among local entrepreneurs to enable them to effectively promote their businesses; 3) educating stakeholders on the benefits of tourism development to encourage community participation in improving and promoting local attractions; 4) establishing railway tourism routes that connect different communities, fostering greater interconnectivity and cultural exchange; 5) updating social media platforms and tourism applications with current information about attractions and check-in points to enhance tourist engagement; and 6) utilizing a variety of media formats for promotion, such as short films and TikTok videos, to capture tourists' interest and inspire them to visit.

Guideline 5: Sustainable Tourism Management Development: to achieve sustainable tourism, stakeholders proposed the following activities; 1) supporting the establishment of community-based tourism networks and policy initiatives to enhance communication and coordination among tourism development stakeholders; 2) prioritizing the preservation of cultural and historical sites, such as religious and archaeological landmarks, rather than focusing solely on commercial tourism development; 3) strengthening community-based enterprises and local vocational groups by providing resources and support to ensure long-term sustainability; 4) encouraging greater involvement of the private sector in driving tourism development and fostering collaborations with government agencies; and 5) enhancing cooperation

with local administrative organizations to facilitate tourism promotion, development, and support for all relevant activities, ultimately leading to effective and sustainable tourism management.

The researcher then drafted of policy briefs for potential development of railway tourism at Khao Luang area. The draft policy briefs were presented to relevant stakeholders to review the findings, receive feedback, and clarify the research outcomes within the study area. This collaborative effort aimed to refine and establish policy briefs for enhancing railway tourism potential at Khao Luang area. The following model illustrates the proposed policy briefs for developing railway tourism potential in the region.

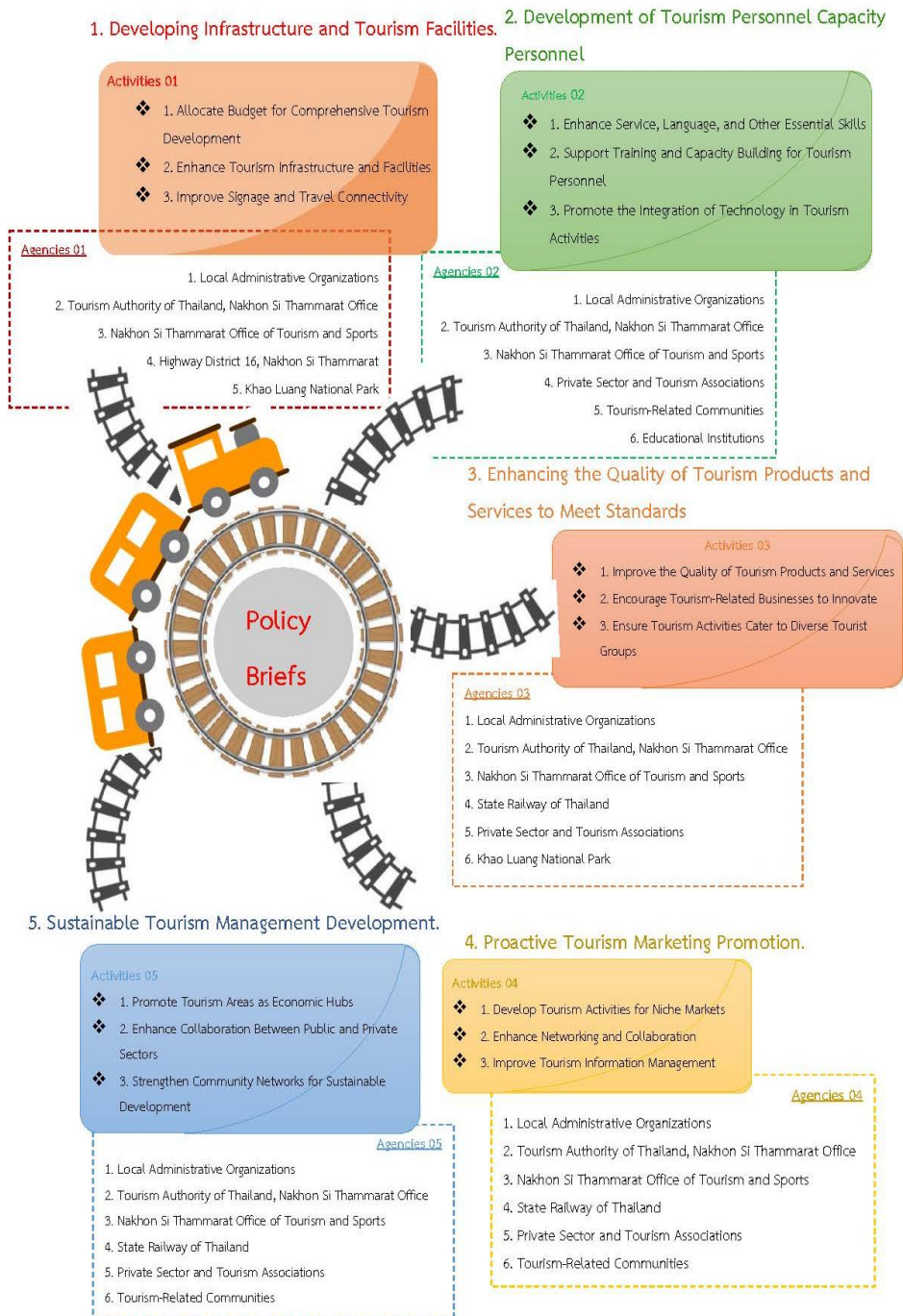

Figure 1 Policy Briefs for Potential Development of Railway Tourism at Khao Luang Area in Nakhon Si Thammarat Province

Discussion

The study on railway tourism potential in the Khao Luang area focused on identifying the top three existing potentials and the three primary potentials needing development, using the Nakhon Si Thammarat Tourism Development Plan (2022–2027) as its core framework. The findings align significantly with Pitsaengam's (2023) policy recommendations for secondary city tourism, which emphasized development across four areas: host, cooperation, development, and tourist attraction. Both studies conclusively show that achieving success in Nakhon Si Thammarat's tourism sector requires a unified strategy focused on strengthening collaboration among stakeholders, improving service quality, and leveraging unique local heritage and products through targeted marketing and government support.

The findings of this study align with the work of Watcharapirak and Kheovichai (2019), who investigated management policy suggestions concerning temple tourist attraction development as creative learning resource. Their research revealed that temples designated as tourist attractions are well-prepared and possess strong potential as valuable learning sites. The management policy suggestions to develop temple tourist attractions to be creative learning resources consist of eight components, namely PAMAVASS, which include 1) public relation, 2) amenities, 3) management, 4) attractions, 5) values, 6) activities, 7) services and 8) support.

Additionally, the findings of this study are consistent with the research conducted by Pongnirundorn, et al (2016) on the management guidelines for tourism of Wang Nam Khiao District, Nakhon Ratchasima Province. The findings revealed that 1) Natural resources were the main attractive factor of potential tourists, supported by rapid and convenient means of reaching the area. 2) Abundance of agricultural resources made “agro tourism” evolved, becoming a specific kind of tourism which was a great reputation for Wang Nam Khiao to be another outstanding

destination, with many types of accommodation and adequate amount of room to reserve for. However, there were relatively few public transportations and few taxi services within the area. The other incident was illegal invasion of forest area for commercial purposes. 3) The guidelines for effective tourism management in the 6 aspects consisted of tourism resources, access to attractions, facilities, security, capability of the area, and community participation. These findings further support the importance of a structured, participatory approach in tourism management, particularly in the development of railway tourism at Khao Luang area.

The findings of this study are also consistent with the research of Klinmuenwai (2011), who examined guidelines for community-based tourism development in Lampang Province. The findings show that the guideline proposed from this study included: tourism development should base on communities' resources, their uniqueness, and value added to enhance local economic; long-term tourism planning including education and training in tourism development to community; creating partnership between public and private sectors; and developing tourism trails such as cycling trails and horse-carting trails.

This study's findings are consistent with Klinmuenwai's (2011) research on community-based tourism in Lampang Province. Klinmuenwai highlighted the necessity of resource-centric development that enhances the local economy, long-term planning with community training, forging public-private partnerships, and developing specific tourism trails. The research's consensus is the application of a common philosophy for sustainable community development to create tourism based on local resources and potential. Klinmuenwai's approach emphasizes the use of unique resources, strengthening the local economy, and long-term training, directly reflecting the participatory approach required for the Khao Luang project. In both contexts, success requires combining key attractiveness factors (railway access or

infrastructure) with local readiness, skills development, and local offerings to ensure sustainable benefits and direct community impact.

Body of Knowledge

From this study, the researcher discovered that local communities have developed their potential for railway tourism. The research findings can be utilized in collaborative planning to enhance railway tourism capacity, covering Nakhon Si Thammarat Province or other areas nationwide. This can be achieved through the formulation of strategies, policies, and their implementation, as well as the development of practical approaches related to railway tourism enhancement. Additionally, the study contributes to the creation of new knowledge and the extension of local wisdom, fostering participation and leveraging the potential of personnel to improve railway tourism to gain recognition and meet quality standards. This, in turn, enhances competitiveness and provides preliminary data as a basis for policy recommendations for local administrative organizations and relevant agencies.

Conclusion

The study on Policy Briefs for Potential Development of Railway Tourism at Khao Luang Area in Nakhon Si Thammarat Province found that 1) the potential to manage the railway tourism has focused on the top three potentials of the community in railway management consist of appearance, appreciation and assurance and 2) the potential that needs to be developed in managing railway tourism has focused on the final three potentials for further development consist of accountability, action and awareness. The above findings were analyzed and interpreted to propose policy briefs for potential development of railway tourism at Khao Luang area. The researcher incorporated the Nakhon Si Thammarat Provincial Tourism Development Plan (2022-2027), which consists of five strategic issues, as a framework for policy briefs.

Relevant organizations can utilize these findings to formulate strategies, policies, and practical guidelines for enhancing the potential of railway tourism at Khao Luang in a way that aligns with the local context. This will contribute to the sustainable development of railway tourism in the region and inform further policy briefs for strengthening railway tourism potential at Khao Luang.

Acknowledgements

This article is part of the research project on Guidelines for Enhancing the Potential of Railway Tourism at Khao Luang area, Nakhon Si Thammarat Province, under the research plan on Community-based Management of Railway Tourism at Khao Luang area for Value Creation and Added Value in Nakhon Si Thammarat Province. The project was funded by a research grant from the Office of the Thailand Science Research and Innovation (TSRI) for the fiscal year 2023.

References

- Buosonte, R. (2013). *Qualitative Research in Education*, 4th ed. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Jullasikkee, M. (2020). Thainess Tourism by Cultural Railway Route. *Journal of Thai Hospitality and Tourism*. 15 (1), 85-94.
- Klinmuenwai, K. (2011). *Guidelines for Community-based Tourism Development in Lampang Province*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok, Thailand.
- Likert, R. (1967). The Method of Constructing an Attitude Scale. In Fishbein, M. (ed.). *Readings in Attitude Theory and Measurement*. (pp. 90-95). New York: John Wiley & Sons.
- Nakhon Si Thammarat Provincial Office of Tourism and Sports. (2021). *Tourism Development Plan of Nakhon Si Thammarat Province, 2022-2027*. Nakhon Si Thammarat: Nakhon Si Thammarat Provincial Office of Tourism and Sports.

- Pislaengam, S. (2023). *Policy Recommendations for Secondary City Tourism Development: A Case Study of Nakhon Si Thammarat Province*. (Master's Thesis). National Institute of Development Administration. Bangkok, Thailand.
- Podhisita, C. (2009). *The Science and Art of Qualitative Research*, 4th ed. Bangkok: Amarin Printing and Publishing.
- Pongnirundorn, et al. (2016). Guidelines for Effective Development in Tourism Management of Wang Nam Khiao District, Nakhon Ratchasima Province. *MBA-KKU Journal*. 9 (1), 234–259.
- Silpcharu, T. (2020). *Research and Statistical Analysis with SPSS and AMOS*, 18th ed. Nonthaburi: S.R. Printing Massproducts.
- Watcharapirak, A. and Kheovichai, K. (2019). Management Policy Suggestions Concerning Temple Tourist Attraction Development as Creative Learning Resources. *Silpakorn Educational Research Journal*. 11 (2), 239–255.

Research Article; Received: 2025-03-31; Revised: 2025-07-16; Accepted: 2025-07-24.

การพัฒนา รูปแบบการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ ด้วยโครงการเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลเพื่อส่งเสริม

สมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครู

Development of Online Flipped Classroom Model with Project-based Learning and Digital Tools to Enhance Digital Literacy of Student Teachers

กอบสุข คงมนัส^{1*}, กิตติพงษ์ พุ่มพวง²

Kobsook Kongmanus¹, Kittipong Phumpuang²

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Faculty of Education, Naresuan University

First/Corresponding Author, E-mail: kobsookk@nu.ac.th*

บทคัดย่อ

ในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ สมรรถนะด้านดิจิทัลของนักศึกษาครูจึงเป็นทักษะจำเป็นที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ การสื่อสาร การสร้างสรรค์เนื้อหา และความปลอดภัยทางดิจิทัล งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการเรียนการสอนออนไลน์และการใช้งานเครื่องมือดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครูในมหาวิทยาลัยของประเทศไทย 2) ศึกษาสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครูในมหาวิทยาลัยของประเทศไทย 3) พัฒนารูปแบบการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครู 4) ศึกษาผลการใช้รูปแบบฯ และ 5) เพื่อนำเสนอรูปแบบฯ เป็นวิธีการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตวิชาชีพครูระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีการศึกษา 2566 จำนวน 30 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสำรวจสมรรถนะดิจิทัล รูปแบบการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านฯ แบบวัดสมรรถนะดิจิทัล แบบประเมินผลงาน แบบสอบถามความพึงพอใจ และแบบรับรองรูปแบบฯ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติประกอบด้วยร้อยละ

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที่แบบกลุ่มไม่เป็นอิสระและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพผู้สอนจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์และใช้เครื่องมือดิจิทัลหลายชนิดเพื่อส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพรูและพบปัญหาความไม่พร้อมด้านอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์ การมีส่วนร่วมในห้องเรียนออนไลน์และการขาดทักษะการใช้เครื่องมือดิจิทัลในการสร้างสรรค์งาน 2) สมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพรูในมหาวิทยาลัยของประเทศไทย ภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X}=4.00$; $S.D.=0.87$) 3) รูปแบบการเรียนฯ มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ บทบาทผู้สอนและผู้เรียน กระบวนการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐาน เครื่องมือดิจิทัล และการวัดผลและประเมินผล 4) ผลการใช้รูปแบบฯ 4.1) สมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพรูหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 4.2) สมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพรูจากผลงานโครงการ ภาพรวมคิดเป็นร้อยละ 87.20 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 4.3) ความพึงพอใจต่อรูปแบบฯ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.73$; $S.D.=0.32$) 5) รูปแบบฯ ได้รับการรับรองมีความเหมาะสมในภาพรวมระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.55$; $S.D.=0.28$) องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ การได้รูปแบบการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพรูที่เรียกว่า OFPD Model ซึ่งส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัล

คำสำคัญ: ห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์; โครงการเป็นฐาน; เครื่องมือดิจิทัล; สมรรถนะดิจิทัล; นิสิตวิชาชีพรู

Abstract

In an era where digital technology plays a pivotal role in transforming educational practices, digital competency has become a core skill that student teachers have to acquire systematically. This includes the ability to utilize technology for learning, communicate effectively, create digital content, and ensure digital safety. This research aims to 1) study the state of online teaching and the use of digital tools by student teachers in universities in Thailand, 2) examine the digital literacy of student teachers in universities in Thailand, 3) develop an Online Flipped Classroom Model with Project-based Learning and Digital

Tools (OFPD Model) to enhance the digital literacy of student teachers, 4) investigate the results of implementing the OFPD Model, and 5) present the OFPD Model. The study employs a research and development (R&D) methodology. The participants consist of 30 student teachers enrolled in the Bachelor of Education program at the Faculty of Education, Naresuan University, during the academic year 2023, selected using purposive sampling. The research tools include a semi-structured interview, a digital competency survey, the OFPD Model, a digital literacy assessment, a project assessment, a satisfaction questionnaire, and an approval form for the OFPD Model. Data are analyzed using percentages, means, standard deviations, dependent t-tests, and content analysis.

The findings are as follows: 1) the state of online teaching and the use of digital tools among student teachers revealed that most instructors implemented online teaching to promote the digital competencies of student teachers. Various digital tools are used to support learning. However, challenges include internet and device readiness, lack of engagement in online classes, and inadequate digital tool skills for creative work. 2) The digital literacy of student teachers in Thai universities is at a good level overall ($\bar{X}=4.00$; S.D.=0.87). 3) The developed OFPD Model consists of six components: principles, objectives, roles of instructors and learners, processes of the online flipped classroom with project-based learning, digital tools, and assessment and evaluation. 4) The results of implementing the OFPD Model reveal that 4.1) the post-test scores of student teachers are significantly higher than the pre-test scores at the 0.05 level. 4.2) The project-based digital literacy assessment shows an overall score of 87.20%, exceeding the 80% standard. 4.3) The student teachers express the highest level of satisfaction with the OFPD Model ($\bar{X}=4.73$; S.D.=0.32). 5) The evaluation of the OFPD Model indicates its appropriateness is rated at the highest level ($\bar{X}=4.55$; S.D.=0.28). The body of knowledge gained from this research is the development of an online flipped

classroom model with project-based learning and digital tools, called the OFPD Model, designed to enhance the digital literacy of student teachers and effectively promote their digital literacy.

Keywords: Online Flipped Classroom; Project-based Learning; Digital Tool; Digital Literacy; Student Teacher

บทนำ

ในยุคศตวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้ประชาชนมีเครือข่ายทั้งโลกจริงและโลกออนไลน์ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง รวมถึงการจัดการเรียนรู้ของครู อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น เพราะครูในศตวรรษใหม่ต้องพัฒนาตนเองให้มีสมรรถนะในหลาย ๆ ด้าน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมแห่งการเรียนรู้และสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง ทั้งเป็นสมรรถนะสำหรับครูที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะพื้นฐานเช่นเดียวกับตนได้

โลกปัจจุบันเป็นยุคที่ผู้เรียนต้องมีสมรรถนะดิจิทัล (Digital Competency) เพื่อใช้ในการเรียนรู้ การพัฒนาตนเองและการประกอบอาชีพในอนาคต ผู้สอนพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลต้องผ่านการจัดการเรียนรู้บูรณาการสมรรถนะดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล, 2564) โดยสำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้กำหนดกรอบสมรรถนะดิจิทัลของประเทศไทยไว้ 4 ด้าน (ประกาศเรื่อง นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2562) ดังนี้ ด้านที่ 1 การรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) หมายถึง การมีสมรรถนะในการเข้าถึง ค้นหาคัดกรอง วิเคราะห์ สังเคราะห์ จัดการ ประยุกต์ใช้สื่อสาร สร้าง แบ่งปัน การติดตามข้อมูลสารสนเทศและเนื้อหา (Content Media) ได้อย่างเหมาะสม ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น มีความรับผิดชอบ ปลอดภัย มีมารยาท ไม่ละเมิดกฎหมาย ด้านที่ 2 การใช้ดิจิทัล (Digital Skill/ICT Skill) หมายถึง การมีสมรรถนะในการใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีต่าง ๆ ด้านดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพหลากหลาย และสามารถประยุกต์ใช้ในงานได้มากขึ้น ได้แก่ การประกอบอาชีพ การศึกษาและเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นต้น ด้านที่ 3 การแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล (Problem Solving with Digital Tools) หมายถึง การมีสมรรถนะในการระบุความต้องการและทรัพยากรได้ ตัดสินใจใช้เครื่องมือดิจิทัลที่เหมาะสมได้อย่างชาญฉลาดตามวัตถุประสงค์และความต้องการได้ แก้ปัญหาอย่างเชื่อมโยงกันด้วย

เครื่องมือดิจิทัลได้ ใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์สามารถแก้ปัญหาเชิงเทคนิค และสามารถปรับปรุงพัฒนาสมรรถนะตนเองให้เท่าทันโลกได้ และด้านที่ 4 การปรับตัวการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล (Adaptive Digital Transform) หมายถึง การมีสมรรถนะในการยืดหยุ่นและปรับตัวต่อโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกระแสความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งในด้านเทคโนโลยี สังคมและกระแสโลกาภิวัตน์ ผู้ที่มีสมรรถนะด้านนี้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นที่มีพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังมีความสามารถในการริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อรับมือกับความท้าทายและโอกาสที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในยุคปัจจุบัน

สมรรถนะดิจิทัลนี้จำเป็นต้องมีการพัฒนาให้เกิดแก่ผู้เรียนทุกระดับชั้น โดยผู้ที่มีหน้าที่ในการพัฒนาสมรรถนะให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน ก็คือ ผู้สอน ด้วยความสำคัญนี้จำเป็นต้องพัฒนาผู้สอนให้เป็นผู้ที่มีสมรรถนะดิจิทัลที่จำเป็นสอดคล้องกับกรอบการพัฒนาของประเทศด้วย นิสิตครูหรือผู้เรียนที่กำลังศึกษาในคณะศึกษาศาสตร์หรือครุศาสตร์ในสถาบันระดับอุดมศึกษาของไทยจะเป็นผู้ที่ไปประกอบวิชาชีพครูในภายภาคหน้า ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาผู้เรียนนิสิตครูให้มีสมรรถนะดิจิทัลในเบื้องต้น อันจะส่งผลต่อการมีความรู้ ความสามารถและทักษะที่จะสามารถถ่ายทอดสู่ผู้เรียนได้ในการประกอบอาชีพครูต่อไป ดังที่คณะกรรมการคุรุสภาได้กำหนดรายละเอียดของมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครูตามข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ในข้อ 3 มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู ด้านสาระความรู้ข้อ (4) เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ ด้านสมรรถนะข้อ (5) ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารได้ (6) แสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายให้แก่ผู้เรียนได้ และ (7) ประยุกต์ใช้หรือพัฒนาสื่อและนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียน (ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4), 2562) ทั้งหมดนี้แสดงถึงว่า ครูจำเป็นต้องมีความรู้และสมรรถนะดิจิทัลตามมาตรฐานวิชาชีพครูที่กำหนด ส่งผลให้สถาบันการผลิตครูและนิสิตนักศึกษาที่ผลิตครูต้องมีสมรรถนะดิจิทัลเพื่อการปฏิบัติงานการสอนตามหน้าที่ของตน จากการศึกษาสมรรถนะดิจิทัลสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู หมายถึง ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพและมีจริยธรรมเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ การเรียนการสอน การพัฒนาวิชาชีพครู การสร้างสรรค์นวัตกรรม รวมถึงการแสดงออกถึงจริยธรรมและความรับผิดชอบในสังคมดิจิทัล โดยสอดคล้องกับบริบทการศึกษาในประเทศไทย ประกอบด้วยสมรรถนะ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล

2) การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล 3) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 4) การเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล และ 5) การสร้างสรรค์เทคโนโลยีดิจิทัล (Redecker, 2017; UNESCO, 2018; ประกาศเรื่อง นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2562; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2568)

สภาพการณ์ในปัจจุบันที่เทคโนโลยีดิจิทัลมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเข้ามามีบทบาทสำคัญในทุกมิติของการศึกษา ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาต้องปรับตัวจากรูปแบบการเรียนรู้แบบดั้งเดิมไปสู่การเรียนรู้ในรูปแบบดิจิทัลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สำหรับสถาบันการศึกษาที่ผลิตนิสิตวิชาชีพรูจิงพบปัญหาว่า นิสิตวิชาชีพรูจิงจำนวนมากยังขาดทักษะและสมรรถนะดิจิทัลที่จำเป็นต่อการเรียนรู้อการใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยีเพื่อการสอน และการสร้างสื่อการเรียนรู้ส่งผลต่อความพร้อมในการประกอบวิชาชีพรูจิงในอนาคต จากปัญหาดังกล่าว แนวทางการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลที่เหมาะสม คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบที่เอื้อต่อการลงมือปฏิบัติจริงและการใช้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะรูปแบบห้องเรียนกลับด้านในรูปแบบออนไลน์ ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาความรู้ด้วยตนเองผ่านระบบดิจิทัลและใช้เวลาในชั้นเรียนสำหรับการทำกิจกรรม ฝึกคิดวิเคราะห์และประยุกต์ใช้ความรู้ควบคู่ไปกับการใช้เครื่องมือดิจิทัล นอกจากนี้ การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานยังเป็นแนวทางที่เหมาะสม เพราะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เลือกหัวข้อที่สนใจ วางแผนการเรียนรู้และพัฒนาผลงานจากการลงมือปฏิบัติจริง โดยมีผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน ทั้งนี้ การเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเมื่อผสมผสานกับเครื่องมือดิจิทัล เช่น โปรแกรมหรือแอปพลิเคชันที่สามารถเข้าถึงได้ผ่านอินเทอร์เน็ต (กอบสุข คงมนัส, 2561; Hart, 2024; Poore, 2013) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลได้ในทุกมิติ ได้แก่ การเข้าถึง การใช้ การสร้าง การประเมิน การสื่อสารและความปลอดภัยทางดิจิทัลได้อย่างครบถ้วนและยั่งยืน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่ผสมผสานแนวคิดห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์รวมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ควบคู่ไปกับการใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพรูจิงอย่างรอบด้านเพื่อให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะและสมรรถนะดิจิทัลที่เหมาะสมกับเป็นครูยุคใหม่ โดยผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ ก็คือ รูปแบบการเรียนรู้ที่มีคุณภาพใช้ได้จริง และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัล ทั้งยังเป็นแนวทางในการพัฒนานิสิตให้มีความรู้ ทักษะและสมรรถนะดิจิทัลที่สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมในการเรียนการสอนและการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ในวิชาชีพรูจิงในอนาคต

นอกจากนี้ รูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับหลักสูตรวิชาชีพครูในบริบทอื่น ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพของผู้เรียนและส่งเสริมความพร้อมในการเป็นครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการเรียนการสอนออนไลน์และการใช้งานเครื่องมือดิจิทัลและการของนิสิตวิชาชีพครูในมหาวิทยาลัยของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครูในมหาวิทยาลัยของประเทศไทย
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครู
4. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครู
5. เพื่อนำเสนอรูปแบบการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครู

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยนี้มีรูปแบบการวิจัยเป็นแบบวิจัยและพัฒนา (Research and Development)

ตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครู

1.1 การศึกษาสภาพการเรียนการสอนออนไลน์และการใช้งานเครื่องมือดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครูในมหาวิทยาลัยของประเทศไทย กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สอนในหลักสูตรการศึกษาที่ผลิตนิสิตวิชาชีพครูในมหาวิทยาลัยไทย จำนวน 12 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์สภาพการเรียนการสอนออนไลน์และการใช้งานเครื่องมือดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครูในมหาวิทยาลัยของประเทศไทย เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง สร้างและหาความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) มีค่าเท่ากับ

0.66–1.00 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้สอนแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากแบบสัมภาษณ์

1.2 การศึกษาสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพรูในมหาวิทยาลัยของประเทศไทย กลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตวิชาชีพรู จำนวน 333 คน ได้จากการสุ่มด้วยตารางของยามาเน่ (Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และระดับความคาดเคลื่อนที่ 5% ได้รับแบบสำรวจคืนมาจากกลุ่มตัวอย่าง 212 คน จาก 333 คน คิดเป็นร้อยละ 63.66 เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพรูในมหาวิทยาลัยของประเทศไทย เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สร้างและหาความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา มีค่าเท่ากับ 0.66–1.00 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพรูในมหาวิทยาลัยของประเทศไทยด้วยแบบสอบถาม และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ผลจากแบบสำรวจ ด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ ด้วยโครงการเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพรู กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย (ร่าง) รูปแบบการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านฯ และแบบประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) รูปแบบฯ และองค์ประกอบรูปแบบฯ แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และมีผลความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการศึกษาความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ ด้วยแบบประเมินความเหมาะสม และการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิเคราะห์ผลจากแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฯ ด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ 3 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ฯ ประชากร ได้แก่ นิสิตวิชาชีพรู/นิสิตคณะศึกษาศาสตร์ ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตวิชาชีพรูระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีการศึกษา 2566 จำนวน 30 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้ (1) เป็นนิสิตระดับปริญญาตรีที่ศึกษาวิชาชีพรูในคณะศึกษาศาสตร์/ครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยของประเทศไทย และ (2) เป็นนิสิตที่มีความสามารถในการเข้าถึงและมีเครื่องมือการเรียนสำหรับรูปแบบออนไลน์ เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย 1) รูปแบบการเรียนแบบห้องเรียน

กลับด้านแบบออนไลน์ฯ ด้วยโครงการเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครูที่ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ 2) แบบวัดสมรรถนะดิจิทัลสำหรับนิสิตวิชาชีพครู แบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 50 ข้อ สร้างและหาความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน โดยพิจารณาจากดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ได้ค่าเท่ากับ 0.66–1.00 จำนวน 50 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น 0.75 สามารถนำไปใช้ในการวัดสมรรถนะดิจิทัลทั้งฉบับได้ 3) แบบประเมินผลงานวัดสมรรถนะดิจิทัลสำหรับนิสิตวิชาชีพครูที่ใช้เกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริก (Scoring Rubrics) สร้างและหาความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน โดยพิจารณาจากดัชนีความสอดคล้องระหว่างระดับคะแนนกับประเด็นพิจารณา ได้ค่า IOC มากกว่า 0.50–1.00 4) แบบสอบถามความพึงพอใจการใช้รูปแบบฯ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สร้างและหาความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน โดยพิจารณาจากดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ ได้ค่ามากกว่า 0.50–1.00 การเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) การวัดสมรรถนะดิจิทัลสำหรับนิสิตวิชาชีพครูก่อนเรียนด้วยแบบวัดสมรรถนะฯ แบบปรนัย 2) การเรียนด้วยรูปแบบการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ฯ 3) การวัดสมรรถนะดิจิทัลจากผลงานแล้วประเมินด้วยแบบประเมินผลงานแบบรูบริก 4) การวัดสมรรถนะดิจิทัลสำหรับนิสิตวิชาชีพครูหลังเรียนด้วยแบบวัดสมรรถนะฯ แบบปรนัย 5) การสอบถามความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อรูปแบบฯ ด้วยแบบสอบถามความพึงพอใจ และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เปรียบเทียบสมรรถนะดิจิทัลสำหรับนิสิตวิชาชีพครูก่อนเรียนและหลังเรียนจากแบบวัดสมรรถนะดิจิทัลด้วยการทดสอบที่แบบกลุ่มไม่เป็นอิสระ (t-Test Dependent) และวิเคราะห์ผลจากแบบสอบถามความพึงพอใจ ด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ 4 การนำเสนอรูปแบบการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านฯ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเทคโนโลยีการศึกษา จำนวน 3 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบรับรองรูปแบบการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ฯ สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการศึกษาความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิด้วยแบบรับรองรูปแบบฯ และการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิเคราะห์ผลจากแบบรับรองรูปแบบฯ ด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการเรียนรู้การสอนออนไลน์และการใช้งานเครื่องมือดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครูในมหาวิทยาลัยของประเทศไทย จากสัมภาษณ์ผู้สอนพบว่า

1.1 สภาพการเรียนรู้การสอนออนไลน์และการใช้งานเครื่องมือดิจิทัล ส่วนใหญ่เห็นว่า การเรียนรู้การสอนออนไลน์ช่วยส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตและในปัจจุบันเครื่องมือดิจิทัลสำหรับการเรียนรู้ที่ได้รับความนิยมสูง ได้แก่ คุ้เกิล คลาสรูม (Google Classroom) ไมโครซอฟท์ ทีม (Microsoft Teams) พาวเวอร์พอยต์ (PowerPoint) แคนวา (Canva) ไลน์ (LINE) เป็นต้น

1.2 ปัญหาการเรียนรู้การสอนออนไลน์และการใช้งานเครื่องมือดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครูพบว่า มีปัญหาความไม่พร้อมด้านอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์ยังเป็นปัญหาหลัก การมีส่วนร่วมของนิสิตในห้องเรียนออนไลน์และการขาดทักษะการใช้เครื่องมือดิจิทัลในการสร้างสรรค์งาน ตามลำดับ

1.3 ข้อเสนอแนะการจัดการเรียนรู้การสอนออนไลน์และการใช้งานเครื่องมือดิจิทัลฯ ผู้สอนควรสอนเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อสร้างสรรค์งานที่หลากหลาย และมหาวิทยาลัยควรสนับสนุนการจัดหาอุปกรณ์ซอฟต์แวร์ที่ถูกลิขสิทธิ์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อรองรับการจัดการเรียนรู้การสอน

2. ผลการศึกษสมรรถนะดิจิทัลพบว่า ระดับสมรรถนะดิจิทัล ในภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X}=4.00$; $S.D.=0.87$) ดังแสดงในตาราง 1

ประเด็นสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครู	\bar{X}	S.D.	ระดับสมรรถนะ
1. ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล	3.96	0.88	ดี
2. ด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล	4.10	0.86	ดี
3. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	3.94	0.86	ดี
4. การเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล	3.98	0.90	ดี
5. การสร้างสรรค์เทคโนโลยีดิจิทัล	4.16	0.86	ดี
รวมเฉลี่ย	4.00	0.87	ดี

ตาราง 1 แสดงผลการวิเคราะห์สมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครูในมหาวิทยาลัยของประเทศไทย

3. รูปแบบการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงงานเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลฯ มี 6 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการ การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครูเป็นสิ่งสำคัญในการเตรียมความพร้อมสำหรับการจัดการเรียนการสอนในโลกที่

เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รูปแบบห้องเรียนกลับด้านออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลถูกออกแบบเพื่อสนับสนุนเป้าหมายนี้ โดยให้นิสิตศึกษาความรู้เบื้องต้นผ่านสื่อดิจิทัลด้วยตนเอง ช่วยให้เรียนรู้ตามจังหวะของตนเอง ก่อนเข้าสู่ชั้นเรียนออนไลน์ที่เน้นกิจกรรมการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้แบบโครงการเป็นฐานช่วยให้นิสิตพัฒนาทักษะจากการลงมือทำโครงการที่ตอบโจทย์ปัญหาจริง พร้อมใช้เครื่องมือดิจิทัลสนับสนุนการเรียนรู้ การทำงานร่วมกัน และการสร้างสรรค์ผลงานที่สอดคล้องกับวิชาชีพครูแนวทางนี้ช่วยเสริมสมรรถนะด้านดิจิทัลทั้งในด้านการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ สร้างความมั่นใจในการสอน การทำงานร่วมกันและการนำนวัตกรรมมาใช้ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครูผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านในรูปแบบออนไลน์ผสานการเรียนรู้แบบโครงการเป็นฐานร่วมกับการใช้เครื่องมือดิจิทัลอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เพื่อให้นิสิตสามารถเรียนรู้ได้อย่างลึกซึ้ง ฝึกฝนการใช้เทคโนโลยีในบริบทของการเรียนการสอนจริง และเตรียมความพร้อมสำหรับบทบาทของความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 อย่างมั่นคงและรอบด้าน

องค์ประกอบที่ 3 บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน บทบาทของผู้สอนในรูปแบบนี้จะเน้นการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้แทนการถ่ายทอดความรู้โดยตรง โดยมีบทบาท ดังนี้ 1) เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ 2) เป็นที่ปรึกษา 3) เป็นผู้สนับสนุนทางเทคนิค และ 4) เป็นผู้นิเทศและติดตามความก้าวหน้า บทบาทของผู้เรียนในรูปแบบนี้ นิสิตวิชาชีพครูมีบทบาทสำคัญ ดังนี้ 1) เป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง 2) เป็นผู้สร้างองค์ความรู้ 3) เป็นสมาชิกทำงานร่วมกันเป็นทีม และ 4) เป็นผู้สร้างสรรค์สื่อดิจิทัล

องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐาน เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมออนไลน์ที่เน้นการเรียนรู้แบบผสมผสาน โดยผู้เรียนศึกษาด้วยตนเองหรือร่วมกับเพื่อนนอกชั้นเรียน (Asynchronous) ผ่านสื่อดิจิทัลที่ผู้สอนจัดเตรียมก่อนเข้าสู่การเรียนร่วมกันในชั้นเรียนออนไลน์ (Synchronous) ซึ่งเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ฝึกทักษะและลงมือปฏิบัติจริง กระบวนการเรียนนี้มี 6 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขึ้นกำหนดหัวข้อหรือปัญหา ผู้เรียนเริ่มต้นระบุหัวข้อหรือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนหรือสถานการณ์จริง ผู้สอนอธิบายวัตถุประสงค์ แนวทางการเรียนรู้ วิธีทำโครงการและเกณฑ์การประเมิน พร้อมทั้งทดสอบสมรรถนะดิจิทัลก่อนเรียน ใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อ

ระดมความคิด ทดสอบสมรรถนะและอภิปราย สมรรถนะที่ส่งเสริม คือ ความรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา (2) ชั้นวางแผนโครงการ ผู้เรียนร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ระยะเวลา บทบาทของสมาชิกในกลุ่มและเขียนแผนดำเนินงาน พร้อมนำเสนอแผนต่อสมาชิกและผู้สอนใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อระดมความคิด เขียนแผนโครงการ และอภิปรายแบบออนไลน์ สมรรถนะที่ส่งเสริม คือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลการทำงานร่วมกันการจัดการข้อมูล การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (3) ชั้นศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล ผู้เรียนสืบค้นข้อมูลจากแหล่งที่เชื่อถือได้ วิเคราะห์และจัดระเบียบข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยใช้เครื่องมือดิจิทัลสนับสนุน ใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อค้นคว้า เรียนล่วงหน้า และรวบรวมข้อมูล สมรรถนะที่ส่งเสริม คือ การรู้เท่าทันดิจิทัลการวิเคราะห์ข้อมูล การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล (4) ชั้นดำเนินการสร้างโครงการ ผู้เรียนลงมือพัฒนาโครงการตามแผนโดยใช้เครื่องมือดิจิทัลในการออกแบบสร้าง และจัดการงานให้สำเร็จในรูปแบบต่าง ๆ สมรรถนะที่ส่งเสริม คือ การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การสร้างสรรค์เทคโนโลยีดิจิทัล (5) ชั้นนำเสนอผลงาน ผู้เรียนนำเสนอผลงานโครงการต่อผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นผ่านระบบออนไลน์ พร้อมร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตอบคำถาม ใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อนำเสนอ อภิปราย และสรุปผล สมรรถนะที่ส่งเสริม คือ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การสร้างสรรค์เทคโนโลยีดิจิทัลการสื่อสารดิจิทัลการนำเสนอ (6) ชั้นสะท้อนและประเมินผล ผู้เรียนสะท้อนการเรียนรู้พร้อมทั้งประเมินโครงการร่วมกับผู้สอน ใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อประเมิน ผลงาน บันทึกการสะท้อนผลและวัดสมรรถนะหลังเรียน สมรรถนะที่ส่งเสริม คือ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การสร้างสรรค์เทคโนโลยีดิจิทัล

องค์ประกอบที่ 5 เครื่องมือดิจิทัล เป็นเครื่องมือสำคัญที่สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ในทุกขั้นตอน ดังนี้ *เครื่องมือการเรียนรู้* ใช้เพื่อการเรียนล่วงหน้า ทบทวนด้วยตนเองและการค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ เช่น ยูทูป (YouTube) เว็บไซต์ (Websites) บล็อก (Blogs) *เครื่องมือการวางแผนและจัดการโครงการ* ใช้เพื่อบริหารโครงการ การเขียนแผนงานและทำงานร่วมกันแบบเรียลไทม์กับสมาชิกในกลุ่ม เช่น ชูม (Zoom) ไมโครซอฟท์ ทีม แพดเลท (Padlet) *เครื่องมือการสื่อสารและนำเสนอ* ใช้สำหรับการประชุมกลุ่มแบบออนไลน์หรือการนำเสนอผลงาน โดยใช้เป็นเครื่องมือออกแบบ สร้างสไลด์หรือสื่อดิจิทัล เช่น ชูม ไมโครซอฟท์ ทีม แคนวา ฯลฯ *เครื่องมือสร้างผลงาน* ใช้ออกแบบและผลิตสื่อดิจิทัล เช่น แคปคัท (CapCut) (พอดบี) (PodBean) กูเกิล สไลด์ (Google Slides) *เครื่องมือการประเมินผล* ใช้

สร้างแบบสอบถาม แบบเกมทดสอบความรู้ เกมสร้างปฏิสัมพันธ์และการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เรียน เช่น กูเกิล ฟอรัม (Google Forms) ไมโครซอฟท์ ฟอรัม (Microsoft Forms) คาฮูท (Kahoot!) คิวซ (Quiz)

องค์ประกอบที่ 6 การวัดผลและประเมินผล การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพรู โดยมุ่งวัดสมรรถนะดิจิทัล 5 ด้าน ได้แก่ (1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล (2) การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล (3) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (4) การเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล (5) การสร้างสรรค์เทคโนโลยีดิจิทัล การวัดผลการเรียนรู้มี 3 ระยะ คือ (1) ทดสอบสมรรถนะดิจิทัลก่อนเรียน (2) สังเกตการมีส่วนร่วมในการเรียนและติดตามการทำโครงการระหว่างเรียนรู้ (3) ประเมินผลงานโครงการด้วยเกณฑ์คะแนนรูปริกและทดสอบสมรรถนะดิจิทัลหลังเรียน

4. ผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลฯ

4.1 ผลการเปรียบเทียบวัดสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพรูหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนด้วยรูปแบบการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผลจากการทดสอบ Shapiro-Wilk ค่า p-value=0.19 แสดงว่า ข้อมูลหลังเรียนเป็นการแจกแจงปกติ จากดังแสดงในตาราง 2

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	t-test	p-value
ก่อนเรียน	30	50	22.93	4.36	25.31	0.19
หลังเรียน	30	50	40.10	4.77		

*p<.05

ตาราง 2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพรูก่อนเรียนและหลังเรียน

4.2 ผลการประเมินสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพรูจากการประเมินผลงานโครงการหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลฯ มีผลงานในภาพรวมอยู่ในระดับร้อยละ 87.20 ถือว่า ผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 80 ดังแสดงในตาราง 3

ประเด็น	คะแนนเต็ม	\bar{X}	%	ระดับการปฏิบัติ
1. ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล	5	4.33	86.66	ผ่านเกณฑ์
2. ด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล	5	4.30	86.00	ผ่านเกณฑ์
3. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	5	4.16	83.33	ผ่านเกณฑ์
4. การเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล	5	4.50	90.00	ผ่านเกณฑ์
5. การสร้างสรรค์เทคโนโลยีดิจิทัล	5	4.53	90.00	ผ่านเกณฑ์
รวม	25	4.37	87.20	ผ่านเกณฑ์

ตาราง 3 สมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครูจากการประเมินผลงานโครงการหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัล

4.3 ผลการสอบถามความพึงพอใจของนิสิตวิชาชีพครูที่มีต่อรูปแบบการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลฯ ในภาพรวมผู้เรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.73$; S.D.=0.32) ดังแสดงในตาราง 4

ประเด็น	\bar{X}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านสาระการเรียนรู้	4.56	0.50	มากที่สุด
ด้านกระบวนการเรียนการสอนห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัล	4.71	0.31	มากที่สุด
ด้านเครื่องมือดิจิทัล	4.92	0.11	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.73	0.32	มากที่สุด

ตาราง 4 ความพึงพอใจของนิสิตวิชาชีพครูที่มีต่อรูปแบบการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลฯ

5. ผลการรับรองรูปแบบการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลฯ ในภาพรวมผู้เรียนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.55$, SD=0.28) ดังแสดงในตาราง 5

ประเด็น	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความเหมาะสม
1. หลักการ	4.66	0.57	มากที่สุด
2. วัตถุประสงค์	5.00	0.00	มากที่สุด
3. บทบาทผู้สอนและผู้เรียน	4.33	0.57	มาก
4. กระบวนการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้าน แบบออนไลน์ด้วยโครงงานเป็นฐาน	4.33	0.57	มาก
5. เครื่องมือดิจิทัล	5.00	0.00	มากที่สุด
6. การวัดและประเมินผล	4.00	0.00	มาก
รวมเฉลี่ย	4.55	0.28	มากที่สุด

ตาราง 5 การรับรองรูปแบบการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงงานเป็นฐาน
ร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลฯ

อภิปรายผล

1. รูปแบบการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงงานเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลฯ ที่พัฒนาขึ้นมานี้มีองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ บทบาทผู้สอนและผู้เรียน กระบวนการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงงานเป็นฐาน เครื่องมือดิจิทัล และการวัดผลและประเมินผล รูปแบบนี้ช่วยให้นิสิตวิชาชีพรูสามารถเรียนรู้เนื้อหาล่วงหน้าผ่านสื่อดิจิทัลและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมที่มุ่งเน้นการปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนออนไลน์ โดยมีโครงงานเป็นฐานช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน และการสร้างสรรค์ และพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลทั้ง 5 ด้านให้กับผู้เรียนโดยอาศัยเครื่องมือดิจิทัลเป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการเรียนรู้ ทั้งศึกษาเนื้อหา เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญทำกิจกรรม สร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ปฏิบัติการออกแบบและผลิตชิ้นงานที่เป็นโครงงานสำหรับผู้เรียน

รูปแบบการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์นี้มีการพัฒนามาจากรูปแบบการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านแบบเดิม มีรากฐานมาจากแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกและการเรียนรู้ด้วยตนเองที่เน้นให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาเบื้องต้นผ่านสื่อการเรียนรู้ เช่น วิดีโอ บทความหรืออินโฟกราฟิก ก่อนเข้าสู่ชั้นเรียน โดยใช้เวลาในชั้นเรียนเพื่อทำกิจกรรมที่ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ การอภิปราย และการประยุกต์ใช้ความรู้ในบริบทจริง การผสมผสานแนวทางนี้กับแพลตฟอร์มออนไลน์ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ทุกที่ทุกเวลา ซึ่งเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพ แต่เนื่องจาก

ในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 และดิจิทัลดิสรัปชัน (Digital Disruption) ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในเชิงพฤติกรรมที่เกิดจากเทคโนโลยีดิจิทัลโดยจุดสำคัญของพฤติกรรมในยุคการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วที่เกิดจากเทคโนโลยีที่เน้นความสะดวก ความรวดเร็วและความเป็นตัวเองตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล ทำให้รูปแบบการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์นี้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์การเรียนรู้ในยุคปัจจุบันและอนาคต สอดคล้องกับรีแดคเกอร์ (Redecker, 2017) ที่กล่าวว่า การใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นสมรรถนะดิจิทัลที่สำคัญของครูในศตวรรษที่ 21 ดังที่อังกอร์ และคณะ (Anggoro, et al., 2023) ทำวิจัยเรื่องการใช้ห้องเรียนกลับด้านสำหรับการสอนภาษาอังกฤษในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 พบว่า ในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 สถาบันการศึกษาทั่วโลกได้ปรับเปลี่ยนเทคนิคการสอนและการเรียนรู้หลายรายวิชา รวมถึงวิชาภาษาอังกฤษ หนึ่งในรูปแบบที่ได้รับการปรับใช้ คือ รูปแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) ซึ่งโดยทั่วไปจะแบ่งออกเป็นสองขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนก่อนเรียนที่เป็นแบบออนไลน์ และขั้นตอนในชั้นเรียนที่เป็นการสอนแบบพบหน้า ในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบนี้ให้สามารถใช้งานได้ในรูปแบบออนไลน์เต็มรูปแบบเนื่องจากข้อจำกัดในการเรียนการสอนแบบพบหน้า รูปแบบใหม่นี้ได้แทนที่การเรียนในชั้นเรียนแบบพบหน้าด้วยการเรียนแบบออนไลน์ผ่านการประชุมแบบซิงโครนัส (Synchronous Session) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากแพลตฟอร์มหลากหลาย ทั้งนี้ มีรายงานถึงข้อดีและความท้าทายของรูปแบบนี้ ข้อดี ได้แก่ การพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้และการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก รูปแบบนี้สามารถช่วยพัฒนาความเข้าใจของผู้เรียนนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น และสร้างสภาพแวดล้อมออนไลน์ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนออนไลน์ ความท้าทาย ได้แก่ คุณภาพของสื่อการเรียนรู้ที่ต่ำ เช่น วิดีโอ ซึ่งอาจส่งผลต่อความสำเร็จของรูปแบบนี้ รวมถึงเทคนิคการสอนที่อาจเพิ่มภาระงานให้กับครูผู้สอน ซึ่งสอดคล้องกับลาพิตัน และคณะ (Lapitan, et al., 2023) ทำวิจัยเรื่องการออกแบบการนำไปใช้ และการประเมินผลรูปแบบการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือในรายวิชาวิศวกรรมเคมีระดับปริญญาตรี ในการออกแบบให้ผู้เรียนได้เรียนด้วยตนเองผ่านสื่อออนไลน์ประกอบด้วยวิดีโอบรรยายที่บันทึกล่วงหน้า แบบฝึกหัดประเมินตนเองรายบุคคล และทำกิจกรรมกลุ่มชั้นเรียนแบบซิงโครนัส (Synchronous Sessions) แล้วทำการทดลองใช้กับผู้เรียนระดับปริญญาตรี จากนั้น ทำการทดสอบ สอบถามความคิดเห็นต่อรูปแบบการเรียนนี้พบว่าข้อเสนอแนะ

จากผู้เรียนส่วนใหญ่ระบุว่า การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มส่งผลดีต่อความเข้าใจในแนวคิด และการคำนวณในวิชาเคมีวิเคราะห์ โดยเห็นว่า การทำงานร่วมกันช่วยพัฒนาทักษะ การสื่อสาร และเสริมสร้างความสามารถในการประยุกต์ความรู้เพื่อแก้โจทย์ปัญหาที่ ซับซ้อน นอกจากนี้ ผู้เรียนยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของวิดีโอบรรยายที่ช่วยให้สามารถ เรียนรู้ได้ตามความต้องการของตนเอง และการมีชั้นเรียนแบบซิงโครนัสที่ให้รวมกลุ่ม อภิปรายและทำงานกับเพื่อนช่วยเพิ่มความมีส่วนร่วมและแรงจูงใจในการเรียนรู้

2. การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน (PBL) เชื่อว่า ผู้เรียนสร้างความรู้ผ่านการ ลงมือทำและการเชื่อมโยงความรู้ออกสู่ประสบการณ์จริง การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน แบบออนไลน์เน้นการแก้ปัญหา การวางแผน การค้นคว้า การฝึกปฏิบัติสร้างสรรค์และ การนำเสนอบนสภาพแวดล้อมแบบออนไลน์ที่อาศัยเครื่องมือดิจิทัลในการทำกิจกรรม ซึ่งเป็นกระบวนการที่พัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีวศตรูสอดคล้องกับทักษะที่ จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำ ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง และฝึกทักษะที่จำเป็นต่อการทำงาน การ จัดการเรียนการสอนในโลกดิจิทัล เช่น การค้นคว้าข้อมูลการสื่อสาร การจัดการ โครงงาน การทำงานกลุ่มใน การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานแบบออนไลน์ยังช่วย เสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกัน และฝึกการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สอดคล้อง กับวัชรภรณ์ ประภาสะโนบล (2564) วิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการ จัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครูโดยใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับการสอนแบบสร้างสรรค์ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียน โดยรูปแบบฯ ที่ พัฒนานี้ใช้กระบวนการโครงงานเป็นฐาน 6 ขั้นตอน คือ ขั้นกระตุ้นความสนใจ ขั้น วิเคราะห์ปัญหารายบุคคล ขั้นคิดวิธีแก้ปัญหา ขั้นวางแผนทำโครงงาน ขั้นรายงานผล และขั้นประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า การสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักศึกษาครูโดยรวม หลังใช้รูปแบบอยู่ในระดับดีและสูงกว่าเกณฑ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักศึกษาครูมีความสามารถในการทำโครงงานโดยรวมหลังใช้รูปแบบอยู่ในระดับดี และสูงกว่าเกณฑ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีสมรรถนะการจัดการ เรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับดี แสดงให้เห็นว่า การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานสามารถ สร้างสมรรถนะและฝึกฝนการสร้างชิ้นงานนวัตกรรมของผู้เรียนที่เป็นนิสิตครูได้ และยัง สอดคล้องกับชิตชไม วิสุตกุล (2564) วิจัยเรื่องการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดห้องเรียนกลับด้านเพื่อส่งเสริมสมรรถนะด้านการสร้าง นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสำหรับนักศึกษาครูระดับ บัณฑิตศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับ

แนวคิดห้องเรียนกลับด้านมีกระบวนการ 3 ขั้นตอน 2) นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้เกี่ยวกับพื้นฐานทางการศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) นักศึกษามีสมรรถนะด้านการสร้างนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้จากการประเมินตนเอง หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 4) นักศึกษามีสมรรถนะด้านการสร้างนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก และ 5) นักศึกษาแสดงความคิดเห็นว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีเนื้อหาและกิจกรรมที่น่าสนใจได้เรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาที่หลากหลายได้พัฒนาความรู้และสมรรถนะด้านการสร้างนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับครู

3. ผลการใช้รูปแบบการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลฯ โดยการเปรียบเทียบวัดสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครูหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากการใช้รูปแบบการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ร่วมกับโครงการเป็นฐานและเครื่องมือดิจิทัล ส่งผลให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่เน้นการลงมือทำและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในกระบวนการเรียนรู้จริง การออกแบบกิจกรรมที่เป็นระบบ ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่ส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัล 5 ด้าน ได้แก่ ความรู้ การจัดการ การใช้งาน การเข้าถึง และการสร้างสรรค์ สาเหตุอาจจะมาจากกระบวนการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีการออกแบบการเรียนรู้ที่แบ่งเป็นขั้นตอน เช่น การกำหนดหัวข้อ การวางแผน การศึกษาค้นคว้า และการสร้างสรรค์โครงการ ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาสมรรถนะที่ละขั้นอย่างต่อเนื่องการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่หลากหลาย เช่น ไมโครซอฟท์ ทีม แพลตฟอรม์ แคนวา ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ในแต่ละด้าน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจและใช้งานเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการมีส่วนร่วมและการทำงานกลุ่มจากการเรียนรู้แบบโครงการช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งพัฒนาทักษะการสื่อสารและการแก้ปัญหาาร่วมกัน ส่งผลให้มีคะแนนหลังเรียนที่สูงกว่าคะแนนก่อนเรียน ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียน ($t=25.31, p<0.05$) ชี้ให้เห็นถึงการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ การเรียนในรูปแบบนี้ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทั้งในด้านความรู้ ทักษะและความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยี มีสาเหตุมาจากผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาและทักษะที่ได้เรียนรู้จากสื่อออนไลน์กับกิจกรรมในชั้นเรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและการปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนด้วยการทำกิจกรรมในชั้นเรียนที่มุ่งเน้นการอภิปรายและการทำงานร่วมกัน ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาและพัฒนาทักษะได้อย่างต่อเนื่อง สิ่งสำคัญที่สุด คือ การป้องกันกลับจากผู้สอนมีบทบาทในการให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและพัฒนา

ทักษะของผู้เรียน นอกจากนี้ ผลการประเมินโครงการมีค่าคะแนนในระดับเฉลี่ย 87.20% ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 เป็นผลจากการที่นิสิตสามารถนำความรู้และทักษะที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในโครงการที่ตอบโจทย์ปัญหาในบริบทการสอน มีสาเหตุจากการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในสถานการณ์จริง เป็นโครงการที่เน้นการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริงช่วยให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสอนและการสนับสนุนด้วยเครื่องมือดิจิทัลเพราะการใช้เครื่องมือดิจิทัลในทุกขั้นตอนของการทำโครงการช่วยให้กระบวนการดำเนินงานมีประสิทธิภาพและผลลัพธ์มีคุณภาพ ทำให้นิสิตวิชาชีพครูสามารถแสดงผลลัพธ์ การเรียนรู้ที่สะท้อนถึงสมรรถนะดิจิทัลทั้ง 5 ด้านได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งผลคะแนนก่อนและหลังเรียนที่เพิ่มขึ้น ผลการประเมินโครงการในระดับที่สูง และความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนรู้แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัล ซึ่งช่วยส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครูได้อย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของปิยะธิดา ช่างพืง และฟ้าสว่าง พัฒนะพิเชษฐ (Changpueng & Pattanapichet, 2024) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านออนไลน์เต็มรูปแบบเพื่อพัฒนาทักษะการประจุมภาษาอังกฤษ และการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของนักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์พบว่า วิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านได้รับความนิยมมากขึ้นหลังจากการระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งส่งผลกระทบต่ออย่างมากต่อการสอนภาษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านที่ดำเนินการแบบออนไลน์เต็มรูปแบบในการพัฒนาทักษะการประจุมและการมีส่วนร่วมของนักศึกษา รูปแบบนี้ประกอบด้วยสองบทเรียน ได้แก่ ทักษะการประจุมกลุ่ม และการเขียนบันทึกการประจุม ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า รูปแบบการสอนนี้มีประสิทธิภาพ เนื่องจากคะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องไพฑูริย์ พิมดี และคณะ (Pimde, et al., 2024) ซึ่งวิจัยเรื่องส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตครูไทยผ่านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยปัญหาเป็นฐานในห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตครูไทย ด้วยการใช้แนวทางการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานในรูปแบบห้องเรียนกลับด้านผสมผสานออนไลน์ ผลการศึกษาพบว่า ผู้เรียนด้วยรูปแบบดังกล่าวมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการแก้ปัญหาสูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยวิธีการเรียนแบบดั้งเดิม

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้ คือ การได้รูปแบบการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครู (Online Flipped Classroom Model with Project-based Learning and Digital Tools to Enhance Digital Literacy of Student Teacher) หรือเรียกว่า OFPD Model เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผสมผสานแนวคิดห้องเรียนกลับด้านกับการเรียนรู้แบบโครงการเป็นฐาน (Project-based Learning) โดยใช้เครื่องมือดิจิทัลสนับสนุนทุกขั้นตอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครู ผู้เรียนจะศึกษาความรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อออนไลน์ก่อนเข้าเรียนและนำความรู้มาใช้ในการร่วมกิจกรรมกับเพื่อนและอาจารย์ในชั้นเรียนออนไลน์ผ่านการทำโครงการจริง โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือเรียนรู้มีเป้าหมายเพื่อให้ นิสิตครูสามารถใช้ เข้าใจ สร้างและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเรียนรู้และจัดการเรียนการสอนในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนำเสนอเป็นภาพของรูปแบบฯ ดังภาพ 1

ภาพ 1 รูปแบบการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐาน ร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลฯ

สรุป

รูปแบบการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์ด้วยโครงการเป็นฐานร่วมกับเครื่องมือดิจิทัลฯ เป็นการบูรณาการแนวคิดห้องเรียนกลับด้านออนไลน์และการเรียนรู้โดยมีโครงการเป็นฐาน เครื่องมือดิจิทัลสามารถส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของนิสิตวิชาชีพครูได้ โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา วางแผนโครงการ ค้นคว้าข้อมูล พัฒนาและนำเสนอผลงาน โดยอาศัยเครื่องมือดิจิทัลในทุกขั้นตอน องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยนี้ คือ 1) รูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการค้นคว้าสร้างองค์ความรู้และทำงานร่วมกัน สอดคล้องกับแนวคิดเชิงรุกและการเรียนรู้ด้วยตนเอง 2) การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ในการเข้าถึงข้อมูล การสร้างผลงานและการประเมินผล 3) การส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย 4) รูปแบบการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านแบบออนไลน์มีความเหมาะสมในยุคหลังโรคโควิด-19 ที่ต้องการความยืดหยุ่นและส่งเสริมการเรียนรู้แบบผสมผสานและแบบออนไลน์ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรขยายผลการวิจัยในบริบทอื่น เช่น สถาบันการศึกษาในพื้นที่ชนบทหรือในบริบทที่มีทรัพยากรจำกัดเพื่อตรวจสอบความยืดหยุ่นและความเหมาะสมของรูปแบบการเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กอบสุข คงนัส. (2561). เครื่องมือดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้: วิธีแห่งการศึกษายุคดิจิทัล. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*. 20 (4), 279-290.
- ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (20 มีนาคม 2562). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนพิเศษ 68 ง. หน้า 18-20.*
- ชิดชไม วิสุตกุล. (2564). *การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐานร่วมกับแนวคิดห้องเรียนกลับด้านเพื่อส่งเสริมสมรรถนะด้านการสร้างนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสำหรับนักศึกษาครูระดับบัณฑิตศึกษา*. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ประกาศเรื่อง นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (11 เมษายน 2562). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 47 ก. หน้า 1.*

- วัชรภรณ์ ประภาสะโนบล. (2564). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครูโดยใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับการสอนแบบสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียน. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา. (2564). สมรรถนะดิจิทัล: *Digital Competency*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (5 กุมภาพันธ์ 2568). คู่มือการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัล (*Digital Competency*) สำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สืบค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2568, จาก <https://www.kroobannok.com/92442>
- Anggoro, K. J., et al. (2023). Utilization of Flipped Classrooms for English Instruction during the COVID-19 Pandemic. *MEXTESOL Journal*. 47 (2), 1-8.
- Changpueng, P and Pattanapichet, F. (2024). The Development of a Full Online Flipped Classroom Instructional Model for Enhancement of Engineering Students' English Meeting Skills and Learning Engagement. *PASAA*. 68 (1), 337–374.
- Hart, J. (2 September 2024). *Top 100 Tools for Learning 2024*. Retrieved January 6, 2025, from <https://toptools4learning.com/>
- Lapitan, L. D. S., et al. (2023). Design, Implementation, and Evaluation of an Online Flipped Classroom with Collaborative Learning Model in an Undergraduate Chemical Engineering Course. *Education for Chemical Engineers*. 43, 58–72. DOI:10.1016/j.ece.2023.01.007
- Pimdee, P., et al. (2024). Enhancing Thai Student-teacher Problem-solving Skills and Academic Achievement through a Blended Problem-based Learning Approach in Online Flipped Classrooms. *Heliyon*. 10 (7), e29172.
- Poore, M. (2013). *Using Social Media in the Classroom: A Best Practice Guide*. Thousand Oaks: SAGE Publications.

Redecker, C. (2017). *European Framework for the Digital Competence of Educators (DigCompEdu)*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

UNESCO. (2018). *UNESCO ICT Competency Framework for Teachers*. Paris: The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

Research Article; Received: 2025-04-21; Revised: 2025-08-30; Accepted: 2025-09-03.

รูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพของ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุราษฎร์ธานี เขต 3

The Model of Teachers Development in Career Project
Learning Management in Schools under the Office of
Surat Thani Primary Educational Service Area 3

อุมภาพร ทองมาก ร่มพฤกษ์^{*1}, ชนิกันต์ ไสยเกื้อ², ชุศักดิ์ เอกเพชร^{**3}
Umaporn Thongmark Rompruek¹, Chanikarn Saikuea²,
Chusak Ekpetch³

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการบริหารการพัฒนาที่ยั่งยืน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Doctor of Philosophy Program in
Interdisciplinary for Sustainable Development Administration,
Graduate School, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

First Author, E-mail: umaporn05807@gmail.com*

Corresponding Author, E-mail: chanikarn_sai@nstru.ac.th**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพ พัฒนารูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพ และตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็นของครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพ โดยเก็บข้อมูลจากครูผู้สอนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 108 คน ด้วยแบบสอบถาม ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพ โดยเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน ด้วยการจัดสัมมนาเชิงผู้เชี่ยวชาญ และระยะที่ 3 การตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพ โดยเก็บข้อมูลจากปฏิบัติ

จำนวน 9 คน ด้วยการจัดสนทนากลุ่ม จากนั้น วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความต้องการจำเป็น ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปเป็นความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็นของครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพ ด้านวิธีดำเนินการพบลำดับความต้องการจำเป็น ดังนี้ 1) การดำเนินการ 2) การวางแผนและการกำหนดจุดมุ่งหมาย 3) การศึกษาความต้องการ 4) การติดตามและประเมินผล 5) การสะท้อนผล ส่วนด้านกิจกรรมการพัฒนาคู่มือ 3 กิจกรรม คือ 1) การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 2) การฝึกอบรม 3) การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคู่มือในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) องค์ประกอบของการพัฒนาคู่มือ 4) วิธีดำเนินการ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบรูปแบบพบว่า รูปแบบมีความถูกต้องและมีความเหมาะสม การตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาคู่มือในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพจากการสนทนากลุ่มผู้ปฏิบัติเพื่อตรวจสอบรูปแบบพบว่า รูปแบบมีประโยชน์และมีความเป็นไปได้ องค์ความรู้จากการวิจัย คือ การได้รูปแบบการพัฒนาคู่มือในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพที่มีประโยชน์ต่อสถานศึกษาในการบูรณาการและประยุกต์ใช้กับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนาคู่มือ; การจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพ; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

Abstract

This research aims to study the necessary needs of teachers for professional project-based learning, to develop a teacher development model for professional project-based learning, and to validate the teacher development model for professional project-based learning under the Office of Surat Thani Primary Educational Service Area 3. This is a research and development study conducted in three phases: phase 1 involves studying the necessary needs of teachers for professional project-based learning. Data are collected from a sample group of 108 teachers using a questionnaire. Phase 2 focuses on developing the teacher development model for professional project-based learning.

Data are collected from 11 experts through an expert-based seminar. Phase 3 involves validating the teacher development model for professional project-based learning. Data are collected from 9 practitioners through a focus group discussion. Quantitative data are analyzed using descriptive statistics, including percentage, mean, standard deviation, and needs assessment. Qualitative data are analyzed using content analysis and summarized in a narrative format.

The research findings reveal that the necessary needs of teachers for professional project-based learning in terms of implementation methods, in order of necessity, are 1) implementation, 2) planning and objective setting, 3) needs assessment, 4) monitoring and evaluation, and 5) reflection. For teacher development activities, the study found three activities: 1) network learning and knowledge exchange, 2) training, and 3) learning from hands-on practice. The developed teacher development model for professional project-based learning consists of five components: 1) principles, 2) objectives, 3) components of teacher development, 4) implementation methods, and 5) success conditions. The expert-based seminar confirms that the model is accurate and appropriate. The focus group discussion with practitioners validated that the model is beneficial and feasible. The knowledge gained from this research is a professional project-based learning teacher development model that is useful for educational institutions to integrate and apply within schools under the Office of Surat Thani Primary Educational Service Area 3.

Keywords: Teacher Development Model; Project-based Career Learning; Office of Surat Thani Primary Educational Service Area 3

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 กล่าวถึงประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็น

คนดี มีความเป็นระเบียบวินัย มีความสามารถในการรับรู้และการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ไม่ว่าจะเป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างลงตัว มีความยืดหยุ่นในการทำงาน รวมถึงความสามารถในการใช้ภาษาต่าง ๆ ความสามารถทางศิลปะ และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลรูปแบบใหม่ ซึ่งทันต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคปัจจุบัน รวมทั้งการมีทักษะชีวิตที่ดี นอกจากนี้ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 มีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 ในประเด็นยุทธศาสตร์ข้อที่ 3 การพัฒนาศักยภาพคนในวัยต่าง ๆ ซึ่งมีเป้าหมาย ได้แก่ ให้คนในวัยต่าง ๆ ได้รับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัยของแต่ละบุคคล ซึ่งผู้เรียนต้องได้รับการส่งเสริมการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างมีคุณภาพตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล ทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะการใช้ชีวิต ด้านทักษะการทำงาน และด้านทักษะการประกอบอาชีพ สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 นโยบายข้อที่ 2 พัฒนาคุณภาพผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะอาชีพและทักษะการใช้ชีวิตและการมีสุขภาพที่ดี สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขในสังคมไทย (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561: 8-9)

ครูไทยในยุคศตวรรษที่ 21 จึงต้องพัฒนาตนเองด้านการจัดการเรียนรู้อย่างเร่งด่วนเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน และเป็นไปตามนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 และแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566-2570) ซึ่งเมื่อวันที่ 11-12 กันยายน พ.ศ. 2566 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศข้อสั่งการและแนวทางปฏิบัติให้หน่วยงานในสังกัดและหน่วยงานในกำกับของกระทรวงศึกษานำนโยบายด้านการศึกษาของคณะรัฐมนตรีที่แถลงต่อรัฐสภาและของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการไปดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนและประชาชน ดังนั้น เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงกำหนดนโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567-2568 และนโยบายระยะเร่งด่วน (Quick Win) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ในข้อที่ 10 การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาไว้ ดังนี้

- 1) พัฒนาผู้บริหารสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารการศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรส่วนกลางให้เป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์นำนโยบายสู่การปฏิบัติและมีทักษะในการบริหารสถานการณ์ 2) พัฒนาสมรรถนะศึกษานิเทศก์ในการนิเทศและการชี้แนะ 3) พัฒนาสมรรถนะครูด้านภาษาอังกฤษ ภาษาจีน เทคโนโลยีดิจิทัล การจัดการเรียนรู้จิตวิญญาณความเป็นครูและทักษะอื่นที่จำเป็น 4) พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้และสมรรถนะด้านวิชาการ ด้านทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566: 3)

ดังนั้น ครูในยุคปัจจุบันจึงต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รู้จักปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนแบบใหม่ให้สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 ซึ่งเกิดจากการค้นคว้าของผู้เรียนเอง โดยมีครูช่วยแนะนำ และออกแบบกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนแต่ละคนสามารถประเมินความก้าวหน้าการเรียนรู้ของตนเองได้ โดยเฉพาะทักษะด้านชีวิตและทักษะด้านอาชีพในการดำรงชีวิตและการทำงานในยุคปัจจุบันให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งทักษะชีวิตที่สำคัญ ได้แก่ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม การเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต และความรับผิดชอบเชื่อถือได้ (ฉัตรระพี ชิมทิม และคณะ, 2555: 18)

จากการศึกษากระบวนการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูให้ความสำคัญเกี่ยวกับทักษะอาชีพค่อนข้างน้อย เนื่องจากส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการทดสอบระดับชาติ RT, NT, O-NET ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมครั้งที่ 72 ประจำปีการศึกษา 2567 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 มีการส่งประกวดโครงงานอาชีพของผู้เรียนเข้าแข่งขันในระดับชั้น ป.4-ป.6 จำนวน 33 โรงเรียน จากทั้งหมด 148 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 22.30 และการประกวดโครงงานอาชีพของผู้เรียนชั้น ม.1-ม.3 โรงเรียนขยายโอกาส จำนวน 13 โรงเรียน จากทั้งหมด 35 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 37.14 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3, 2567) ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารและครูเห็นความสำคัญในด้านทักษะอาชีพค่อนข้างน้อย อันส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของผู้เรียนในอนาคต โดยความจริงแล้วการฝึกทักษะการทำงานไม่จำเป็นต้องรอให้ถึงวัยทำงานก่อนแล้วจึงสอน แต่ควรสอนตั้งแต่ยังเป็นเด็ก เพราะเป็นการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน ซึ่งจะมีความสำคัญอย่างมากต่อการดำเนินชีวิตในอนาคต ดังนั้น ครูควรมีการพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการ ความถนัดของผู้เรียน และตามความต้องการของตลาด ตลอดจน

สามารถทำให้ผู้เรียนดำรงชีวิตในยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยโลกแห่งการแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จในอนาคตต่อไป

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจทำวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานอาชีพของสถานศึกษา เพื่อให้โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ได้นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานอาชีพไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา และเพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพให้แก่ผู้เรียนซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ในทักษะอาชีพตามความถนัดและตามความสนใจ และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบันและมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานอาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานอาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3
3. เพื่อตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานอาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด 3 ระยะ (ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ. 2566 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2568) ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาความต้องการจำเป็นของครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานอาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 จำนวน 148 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 3 จำนวน 108 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) โดยเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความต้องการจำเป็นของครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานอาชีพ โดยนำแบบสอบถามหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน เพื่อหาค่าความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับข้อคำถาม (IOC) จากนั้น นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับสถานศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ สถานศึกษาชั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 จำนวน 5 โรงเรียน ครูผู้สอนจำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยรวบรวมผลจากการตอบแบบสอบถามทั้งหมดจากแบบสอบถามออนไลน์ (Google Form) ที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้น

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าความต้องการจำเป็น (PNI)

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานอาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

2.1 กลุ่มเป้าหมาย เป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 คน โดยเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยผู้บริหารการศึกษา จำนวน 2 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 2 คน ครูผู้สอน จำนวน 2 คน นักวิชาการในระดับอุดมศึกษา จำนวน 3 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนัดหมายให้ผู้เชี่ยวชาญสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมและข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงร่างรูปแบบตามประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ องค์ประกอบของรูปแบบ วิธีดำเนินการของรูปแบบ และเงื่อนไขความสำเร็จ โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ ผู้วิจัยดำเนินการจัดทำและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.4.1 การนำข้อมูลจากการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสร้างข้อสรุป

2.4.2 ผู้วิจัยปรับปรุงโมเดลการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพตามข้อเสนอแนะ

ระยะที่ 3 การตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

3.1 กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 9 คน โดยเลือกแบบเจาะจงในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ประกอบด้วยผู้บริหารการศึกษา จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษาและครูหัวหน้าวิชาการในโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็ก โรงเรียนละ 2 คน รวมจำนวน 6 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 1 คน คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 1 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อตรวจสอบความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพตามประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ องค์ประกอบของรูปแบบ วิธีดำเนินการของรูปแบบ และเงื่อนไขความสำเร็จ

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจากการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยการบันทึกข้อเสนอแนะการปรับปรุงรูปแบบด้วยตนเอง

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ วิเคราะห์ข้อเสนอแนะการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพ โดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 ความต้องการจำเป็นของครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพ ดังนี้

การแปลความหมายของค่า PNI_{modified} จากแบบสอบถามความต้องการจำเป็น

ค่า PNI_{modified} ตั้งแต่ 0.00-0.19 หมายถึง ไม่มีความต้องการจำเป็น

ค่า PNI_{modified} ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป หมายถึง มีความต้องการจำเป็น

ประเด็น	สภาพที่เป็นจริง			สภาพที่ควรจะเป็น			PNI	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล		
1. ด้านการศึกษาความต้องการในการพัฒนา	2.87	0.89	ปานกลาง	4.51	0.58	มากที่สุด	0.59	3
2. ด้านการวางแผนและการกำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนา	2.73	0.80	ปานกลาง	4.59	0.54	มากที่สุด	0.68	2
3. ด้านการดำเนินการพัฒนา	2.76	0.92	ปานกลาง	4.67	0.50	มากที่สุด	0.70	1
4. ด้านการติดตามและการประเมินผลการพัฒนา	3.06	0.90	ปานกลาง	4.56	0.58	มากที่สุด	0.49	4
5. ด้านการสะท้อนผลการพัฒนา	3.06	0.91	ปานกลาง	4.53	0.58	มากที่สุด	0.48	5
เฉลี่ย	2.90	0.88	ปานกลาง	4.57	0.56	มากที่สุด	0.59	

ตาราง 1 สภาพที่เป็นจริง สภาพที่ควรจะเป็น และความต้องการจำเป็นของครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานอาชีพ องค์ประกอบวิธีดำเนินการพัฒนาครู

จากตาราง 1 พบว่า ด้านการดำเนินการพัฒนามีความต้องการจำเป็นสูงสุด (PNI=0.70) รองลงมา คือ ด้านการวางแผนและการกำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนา (PNI=0.68) ด้านการศึกษาความต้องการในการพัฒนา (PNI=0.59) ด้านการประเมินและติดตามผลการพัฒนา (PNI=0.49) ส่วนด้านการสะท้อนผลการพัฒนา ความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด (PNI=0.48) ตามลำดับ

ประเด็น	สภาพที่เป็นจริง			สภาพที่ควรจะเป็น			PNI	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล		
1. ด้านการฝึกอบรมการทำโครงงานอาชีพ	2.64	0.84	ปานกลาง	4.56	0.57	มากที่สุด	0.74	2
2. ด้านการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในการทำโครงงานอาชีพ	2.66	0.80	ปานกลาง	4.60	0.53	มากที่สุด	0.73	3
3. ด้านการการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำโครงงานอาชีพ	2.68	0.80	ปานกลาง	4.77	0.43	มากที่สุด	0.78	1
เฉลี่ย	2.66	0.81	ปานกลาง	4.64	0.51	มากที่สุด	0.75	

ตาราง 2 สภาพที่เป็นจริง สภาพที่ควรจะเป็น และความต้องการจำเป็นของครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานอาชีพ องค์ประกอบกิจกรรมการพัฒนาครู

จากตาราง 2 พบว่า ด้านการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำโครงการอาชีพมีความต้องการจำเป็นสูงสุด (PNI=0.78) รองลงมา คือ ด้านการฝึกอบรมการทำโครงการอาชีพ (PNI=0.74) ส่วนด้านการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในการทำโครงการอาชีพมีความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด (PNI=0.73) ตามลำดับ

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ผลการยกร่างรูปแบบการพัฒนาคูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพ มีองค์ประกอบของร่างรูปแบบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) หลักการมีส่วนร่วม 2) หลักการเสริมแรง 3) หลักการพัฒนาตนเอง องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาคูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพของสถานศึกษา 2) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้โครงการเป็นฐาน และ 3) เพื่อเป็นแนวทางในการประเมินคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู องค์ประกอบที่ 3 องค์ประกอบของการพัฒนาคู ประกอบด้วย 1) การฝึกอบรมการทำโครงการอาชีพ 2) การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในการทำโครงการอาชีพ และ 3) การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำโครงการอาชีพ องค์ประกอบที่ 4 วิธีดำเนินการของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) การศึกษาความต้องการในการพัฒนา 2) การวางแผนและการกำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนา 3) การดำเนินการพัฒนา 4) การติดตามและประเมินผลการพัฒนา 5) การสะท้อนผลการพัฒนา องค์ประกอบที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) M: Motivation ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสร้างขวัญและกำลังใจ 2) S: Support ผู้บริหารสถานศึกษาพร้อมสนับสนุนงบประมาณในการให้ครูได้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตนเอง 3) D: Development of Yourself ครูต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และ 4) E: Evaluation ผู้บริหารสถานศึกษาต้องกำกับ ติดตามและประเมินผลการพัฒนาตนเองของครู

ผลการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของร่างรูปแบบการพัฒนาคูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพพบว่า ร่างรูปแบบมีความถูกต้องและมีความเหมาะสม และผู้เชี่ยวชาญได้มีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงร่างรูปแบบ ดังนี้ 1) เพิ่มหลักการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพ 2) เรียงองค์ประกอบในการพัฒนาคูตามลำดับค่าความต้องการจำเป็น

(PNI) 3) เงื่อนไขความสำเร็จควรเพิ่มเติมการทำงานเป็นทีมให้การพัฒนาครูประสบผลสำเร็จและเพิ่มการสร้างแรงจูงใจให้กับครู

ระยะที่ 3 การตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ผลการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพของสถานศึกษา โดยการสนทนากลุ่มผู้ปฏิบัติ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ ได้แก่ 1) หลักการมีส่วนร่วม 2) หลักการเสริมแรง 3) หลักการพัฒนาตนเอง 4) หลักการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพ ผลการตรวจสอบพบว่า หลักการของรูปแบบมีประโยชน์และมีความเป็นไปได้ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ได้แก่ 1) เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพของสถานศึกษา 2) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้โครงการเป็นฐาน 3) เพื่อเป็นแนวทางในการประเมินคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู ผลการตรวจสอบพบว่า วัตถุประสงค์ของรูปแบบมีประโยชน์และมีความเป็นไปได้ องค์ประกอบที่ 3 องค์ประกอบของการพัฒนาครู ได้แก่ 1) การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำโครงการอาชีพ 2) การฝึกอบรมการทำโครงการอาชีพ 3) การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในการทำโครงการอาชีพ ผลการตรวจสอบพบว่า องค์ประกอบของการพัฒนาครูมีประโยชน์และมีความเป็นไปได้ องค์ประกอบที่ 4 วิธีดำเนินการของรูปแบบ ได้แก่ 1) การศึกษาความต้องการในการพัฒนา 2) การวางแผนและการกำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนา 3) การดำเนินการพัฒนา 4) การติดตามและประเมินผลการพัฒนา 5) การสะท้อนผลการพัฒนา ผลการตรวจสอบพบว่า วิธีดำเนินการของรูปแบบมีประโยชน์และมีความเป็นไปได้ องค์ประกอบที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ 1) C: Collaborate ผู้บริหารและครูต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาครู 2) M: Motivation ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสร้างแรงจูงใจ มอบขวัญและกำลังใจ รวมทั้งรู้จักวิธีการเสริมแรง 3) S: Support ผู้บริหารสถานศึกษาพร้อมสนับสนุนงบประมาณในการให้ครูได้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตนเอง 4) D: Development of Yourself ครูต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และ 5) E: Evaluation ผู้บริหารสถานและครูร่วมกันประเมินผล สะท้อนผลและหาแนวทางแก้ไข ผลการตรวจสอบพบว่า เงื่อนไขความสำเร็จมีประโยชน์และมีความเป็นไปได้

ผลการสนทนากลุ่มผู้ปฏิบัติเพื่อตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพพบว่า รูปแบบมีประโยชน์และมีความเป็นไปได้ ซึ่งผู้ปฏิบัติได้มีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ

อาชีพ คือ เงื่อนไขความสำเร็จ เพิ่มเติมใส่ตัวพยัญชนะย่อลงในรูปแบบเพื่อความสวยงามและง่ายต่อการจดจำของเงื่อนไขความสำเร็จ

อภิปรายผล

1. ความต้องการจำเป็นของครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ด้านวิธีดำเนินการพบว่า การดำเนินการมีความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมา คือ การวางแผนและการกำหนดจุดมุ่งหมาย ส่วนการสะท้อนผลมีค่าน้อยที่สุด ด้านกิจกรรมพัฒนาครูพบว่า การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมา คือ การฝึกอบรม ส่วนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงมีค่าน้อยที่สุด สะท้อนให้เห็นว่า ครูมีความตั้งใจในการพัฒนาตนเองในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพ หรืออาจจะต้องการได้รับการสนับสนุนจากสถานศึกษา โดยมีการวางแผนและกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน และต้องการได้รับการติดตามสะท้อนผลจากสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริณี ชูมี และคณะ (2565) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาครูในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยตามแนวคิดไฮสโคป โรงเรียนสังกัดเครือข่ายจรูต ปาร์อน คลองสระ อำเภอกาญจนดิษฐ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของครู โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2) ผลการพัฒนาครูโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการพบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการพัฒนา มีค่ามากกว่าก่อนการพัฒนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 3) ผลการประเมินการพัฒนาครู พบว่า (1) ความรู้ความเข้าใจ (2) ทักษะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (3) ความพึงพอใจต่อการพัฒนาครู โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับประเด็นเรื่องการพัฒนาครู เพราะครูมีความต้องการในการพัฒนาการจัดประสบการณ์เรียนรู้ จึงตั้งใจพัฒนาตนเองให้เกิดความรู้ เกิดทักษะและมีความพึงพอใจในการประชุมปฏิบัติการสำหรับการพัฒนาตนเอง ส่วนณัฐวุฒิ ใจแน่น (2563) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) แนวทางที่เหมาะสมสำหรับการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้แนวคิด

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีการทำงานผ่านองค์ประกอบทั้ง 6 ได้แก่ (1) การกำหนดวัตถุประสงค์ (2) การกำหนดเนื้อหาหรือหลักสูตร (3) การศึกษาผู้เรียน (4) การกำหนดคุณวุฒิในการสอน (5) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (6) การวัดและประเมินผล โดยรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับประเด็นเรื่องแนวทางการพัฒนาครูที่มีสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เพราะครูมีความต้องการในการพัฒนาตนเอง และสัริญญา ก่องวัฒน์โกศล และมนสิข สิริทธิสมบุรณ์ (2563) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครูสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 2) กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การมีค่านิยมและบรรทัดฐานร่วมกัน (2) การกำหนดเป้าหมายร่วมกันเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน (3) การร่วมมือร่วมพลัง (4) การชี้แนะหรือการให้คำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ (5) การสนทนาเพื่อสะท้อนผล (6) เงื่อนไขการสนับสนุน และ (7) การเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับประเด็นเรื่องการพัฒนาครูในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพราะมีการสร้างองค์ประกอบหลักในการพัฒนาครูตามหลัก 7 องค์ประกอบ

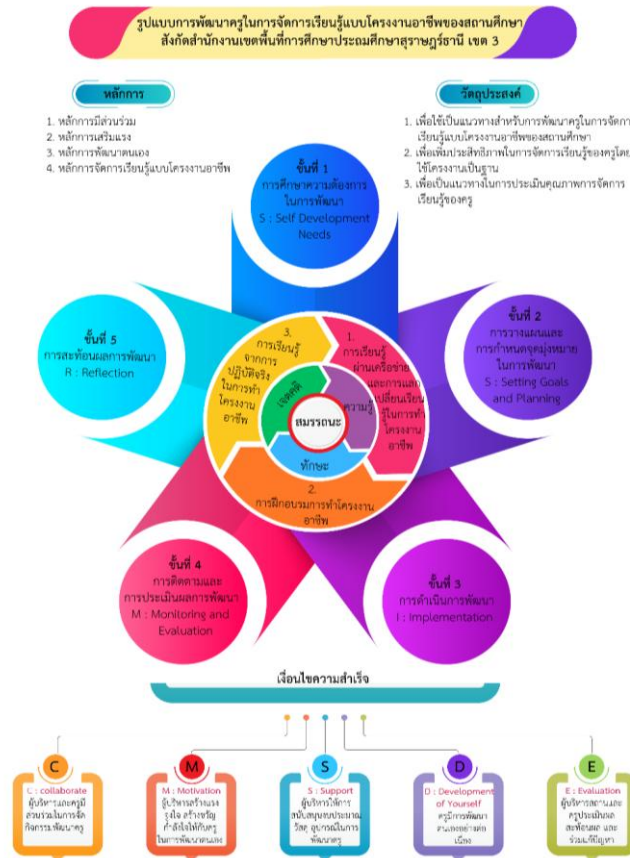
2. การพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) องค์ประกอบของการพัฒนาครู 4) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญพบว่า รูปแบบมีความถูกต้องและมีความเหมาะสมต่อการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพ เพราะรูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพได้พัฒนาขึ้นผ่านการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บริบทของสภาพปัญหาและความต้องการของครูนำไปสู่รูปแบบการพัฒนาครูที่เป็นรูปธรรมที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปวีณรัตน์ อนุภาพ (2565) ได้ทำวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน โรงเรียนบ้านป่าแห้ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการ 5) การวัดและประเมินผล 6) ปัจจัยความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับประเด็นเรื่ององค์ประกอบของรูปแบบเพื่อการพัฒนาครู เพราะมีองค์ประกอบที่คล้ายกัน ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีดำเนินการ

และเงื่อนไขความสำเร็จ ส่วนนิธิต ไซยปิน (2565) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนชุมชนบ้านป่าแฝกสามัคคีและครูกลุ่มอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการ 5) การวัดและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับประเด็นเรื่ององค์ประกอบของรูปแบบ เพราะมีองค์ประกอบที่คล้ายกัน ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา และวิธีดำเนินการ และประคอง รัศมีแก้ว (2563) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของรูปแบบประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการ 5) การวัดและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับประเด็นเรื่ององค์ประกอบของรูปแบบ เพราะมีองค์ประกอบที่คล้ายกัน ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา และวิธีดำเนินการ

3. การตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) องค์ประกอบของการพัฒนาครู 4) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ จากการสนทนากลุ่มผู้ปฏิบัติพบว่า รูปแบบมีประโยชน์และมีความเป็นไปได้ต่อการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพ เพราะรูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพที่ได้พัฒนาขึ้นมีการพัฒนากระบวนการดำเนินการที่สอดคล้องกับสภาพและบริบทความต้องการของสถานศึกษา สร้างความสะดวกให้กับผู้นำไปใช้ และมีการสร้างคู่มือการนำรูปแบบไปใช้ที่แบ่งประเด็นการดำเนินงานเป็นสัดส่วน ง่ายต่อการศึกษาคำความเข้าใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมยุรี เจริญศิริ และมาเรียม นิลพันธ์ (2564) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบโรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบโรงเรียนชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกที่ส่งเสริมความสามารถด้านนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา มีความเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับประเด็นเรื่องการตรวจสอบรูปแบบ เพราะรูปแบบมีความเหมาะสม ส่วนจิรญา จินกระวี และคณะ (2566) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า

ผลประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุกของครูพบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้มีร้อยละ 93.83 ซึ่งสอดคล้องกับประเด็นเรื่องการตรวจสอบรูปแบบ เพราะรูปแบบมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้และมานพ จิตมั่น (2563) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก โรงเรียนเทศบาลท่าตุม อำเภอท่าตุม จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 การนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นที่ 2 การปฏิบัติ ขั้นที่ 3 การสรุป ขั้นที่ 4 การทบทวนและการนำไปใช้ โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและมีความเป็นไปได้ในระดับมากทุกองค์ประกอบ ซึ่งสอดคล้องกับประเด็นเรื่องการตรวจสอบรูปแบบ เพราะรูปแบบมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพ 1 รูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

จากภาพ 1 ทำให้เกิดองค์ความรู้ในการดำเนินงานตามรูปแบบ ดังนี้

1. การศึกษาความต้องการในการพัฒนา (S: Self Development Needs) ในการดำเนินงานต้องวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา ผลการดำเนินการ จัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพของสถานศึกษา รวมถึงการศึกษาความต้องการของนักเรียน ครู ผู้ปกครองและชุมชน

2. การวางแผนและการกำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนา (S: Setting Goals and Planning) ในการดำเนินงานต้องแต่งตั้งคณะกรรมการในการจัดทำแผน และกำหนดจุดมุ่งหมาย จัดประชุมปฏิบัติการโดยเน้นการมีส่วนร่วมกับทุกฝ่าย และมีการใช้ข้อมูลสารสนเทศในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพของสถานศึกษาในปีที่ผ่านมา สำหรับการจัดทำแผนและการกำหนดจุดมุ่งหมายของการพัฒนาครู

3. การดำเนินการพัฒนา (I: Implementation) ในการดำเนินงานต้องประชุมสร้างความเข้าใจในรายละเอียดของกิจกรรมการพัฒนาครู ได้แก่ 1) การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 2) การฝึกอบรม 3) การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

4. การติดตามและการประเมินผลการพัฒนา (M: Monitoring and Evaluation) ในการดำเนินงานจะต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการติดตามและประเมินผล โดยการจัดประชุม ชี้แจง สร้างความเข้าใจในการติดตามและประเมินผล รวมทั้งการใช้แบบติดตามและประเมินผลที่มีความหลากหลายและมีความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

5. การสะท้อนผลการพัฒนา (R: Reflection) ในการดำเนินงานต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสะท้อนผล มีการวิเคราะห์จุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนา รวมทั้งการจัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่พบเพื่อใช้สำหรับการวางแผนพัฒนาครูในปีถัดไป

สรุป

รูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 เป็นงานวิจัยที่มุ่งเน้นการแก้ปัญหาคือการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพให้แก่สถานศึกษาที่ยังขาดรูปแบบการดำเนินงานที่ชัดเจน การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาความต้องการจำเป็นของครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการอาชีพพบว่า องค์ประกอบวิธีดำเนินการพัฒนาครูลำดับความต้องการ

จำเป็น ได้แก่ ด้านการดำเนินการพัฒนามีความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการวางแผนและการกำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนา ส่วนด้านการสะท้อนผลการพัฒนา ความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับน้อยที่สุดตามลำดับ และองค์ประกอบกิจกรรมพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานอาชีพลำดับความต้องการจำเป็น ได้แก่ ด้านการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำโครงงานอาชีพมีความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการฝึกอบรมการทำโครงงานอาชีพ ส่วนด้านการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในการทำโครงงานอาชีพ ความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับน้อยที่สุดตามลำดับ ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานอาชีพมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) องค์ประกอบการพัฒนาครู 4) วิธีดำเนินการ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ระยะที่ 3 การตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานอาชีพพบว่า รูปแบบมีประโยชน์และมีความเป็นไปได้ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการพัฒนาครูตามรูปแบบจะช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานอาชีพในภาพรวมของสถานศึกษา ช่วยส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครู ทำให้ครูได้รับการพัฒนาสมรรถนะและทักษะที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานอาชีพโดยตรงและส่งผลให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพในอนาคตผ่านกิจกรรมโครงงานที่ครูได้จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้เรียนในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จิรญา จินกระวี และคณะ. (2566). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*. 8 (2), 267-276.
- ฉัตรระพี ชิมทิม และคณะ. (2555). ผลของการให้การปรึกษารายบุคคลตามแนวทฤษฎีการปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่มีต่อความคิดเชิงบวกและภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยโรคซึมเศร้า. *วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*. 20 (4), 79-91.
- ณัฐภูมิ ใจแน่น. (2563). การพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*.

- นิธิศ ไชยปิ่น. (2565). การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนชุมชนบ้านป่าแฝกสามัคคีและครูกลุ่มอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*. 7 (12), 118-134.
- ประคอง รัชมีแก้ว. (2563). การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารสิทธิธรรมปริทรรศน์*. 21 (2), 255-268.
- ปวีณ์รัตน์ อนุภาพ. (2565). รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน โรงเรียนบ้านป่าแห่ย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*. 7 (12), 1076-1090.
- มยุรี เจริญศิริ และมาเรียม นิลพันธ์. (2564). การพัฒนารูปแบบโรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*. 19 (1), 236-252.
- มานพ จิตมั่น. (2563). การพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning โรงเรียนเทศบาลท่าตุม อำเภอท่าตุม จังหวัดสุรินทร์. *วารสารการบริหารและนิเทศการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. 11 (1), 45-53.
- ศิริฉวี ชูมี และคณะ. (2565) การพัฒนาครูในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยตามแนวคิดไฮสโคป โรงเรียนสังกัดเครือข่ายกรุด ป่าร้อนคลองสระ อำเภอกาญจนดิษฐ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1. *วารสารรัชต์ภาคย์*. 16 (45), 115-127.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. (12 ธันวาคม 2567). ผลการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ครั้งที่ 72 ประจำปีการศึกษา 2567 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2568, จาก <https://2567.compet.site/SNI3/results.php>

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (14 พฤศจิกายน 2566). *นโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567-2568 และนโยบายระยะเร่งด่วน (Quick Win) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567*. สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2567, จาก <https://www.kroobannok.com/91393>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 (ฉบับย่อ)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุรัญญา ก้องวัฒนโกศล และมนสิข สิทธิสมบุญณ์. (2563). การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูสังกัดกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ*. 9 (2), 176-188.

Research Article; Received: 2025-04-21; Revised: 2025-08-19; Accepted: 2025-09-03.

การพัฒนาแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

The Development Model for Promoting Student Health in Schools under the Office of Suratthani Primary Educational Service Area 2

เชน ร่มพฤกษ์^{*1}, พณภุช บุญพบ², ชุศักดิ์ เอกเพชร^{**3}

Zane Rompruek¹, Phanagrid Boonpob², Chusak Ekpetch³

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการบริหารการพัฒนาที่ยั่งยืน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Doctor of Philosophy Program in Interdisciplinary for
Sustainable Development Administration,

Graduate School, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

First Author, E-mail: zanedn87@gmail.com*

Corresponding Author, E-mail: phanagrid.boon@gmail.com**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความต้องการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา และ 3) เพื่อตรวจสอบรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษาเป็นการวิจัยและพัฒนา โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาความต้องการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา และระยะที่ 3 การตรวจสอบรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความต้องการจำเป็น ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปเป็นความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการจำเป็นของการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา ด้านการส่งเสริมสุขภาพพบว่า การออกกำลังกายและการบริการอนามัย

โรงเรียนมีค่าสูงสุด รองลงมา คือ การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ ส่วนการให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม มีค่าน้อยที่สุด 2) การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา ประกอบด้วย (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) องค์ประกอบของการส่งเสริมสุขภาพ (4) วิธีดำเนินการ และ (5) เงื่อนไขความสำเร็จ จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญพบว่า รูปแบบมีความถูกต้องและมีความเหมาะสม 3) การตรวจสอบรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา จากการสนทนากลุ่มผู้ปฏิบัติพบว่า รูปแบบมีความเป็นประโยชน์และมีความเป็นไปได้ องค์ความรู้จากการวิจัย คือ การส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนเป็นกระบวนการแบบองค์รวม และเป็นระบบที่ต้องอาศัยการทำงานร่วมกันจากหลายภาคส่วน โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจนและต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารในการขับเคลื่อน รวมทั้งครูผู้เป็นกลไกสำคัญในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติจริง และที่สำคัญที่สุด คือ ผู้เรียนต้องมีความต้องการและมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพ

คำสำคัญ: รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพ; การส่งเสริมสุขภาพผู้เรียน; สถานศึกษา

Abstract

This research aims to 1) study schools' needs for student health promotion, 2) to develop a student health promotion model for schools, and 3) to validate the student health promotion model for schools. This is a research and development study employing a mixed-methods approach. The research is designed in three phases: Phase 1: studying schools' needs for student health promotion; Phase 2: developing a student health promotion model for schools; and Phase 3: validating the student health promotion model for schools. Research data are analyzed using descriptive statistics, including percentage, arithmetic mean, standard deviation, and PNI. Qualitative data are analyzed using content analysis and summarized into narratives.

The research results reveal that 1) regarding the essential needs for student health promotion in schools, exercise and school health services are found to have the highest value, followed by creating a health-conducive environment. Counseling and social support have the lowest value. 2) Development model for promoting student health in

schools consists of (1) principles, (2) objectives, (3) health promotion components, (4) operational methods, and (5) success conditions. The model is validated by experts through seminar discussions as accurate and appropriate. 3) Validation of the student health promotion model for schools through practitioner focus group discussions indicates that the model is beneficial and feasible. The knowledge gained from this research indicates that promoting student health is a holistic and systematic process requiring collaboration from multiple sectors. It involves clear operational steps and needs administrative support for implementation, with teachers serving as crucial mechanisms for putting plans into practice. Most importantly, students must desire and actively participate in health promotion efforts.

Keywords: Health Promotion Model; Promoting Student Health; School

บทนำ

การส่งเสริมสุขภาพกับการศึกษาเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการควบคู่กัน การพัฒนา นักเรียนและเยาวชนจึงอยู่ที่กระบวนการจัดการศึกษาและการสร้างสุขภาพภายใต้ ความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง นับตั้งแต่ระดับครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและ องค์กรในท้องถิ่น ซึ่งจะต้องมีการประสานความร่วมมือ ประสานประโยชน์ที่เอื้อต่อการ พัฒนาเด็กให้มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และปลอดภัย ซึ่งโรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่มีหน้าที่ให้ความรู้และพัฒนาคน ให้มีสุขภาพและศักยภาพที่ดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข นอกจาก การให้การศึกษาแล้วการส่งเสริมสุขภาพอนามัยในโรงเรียนเป็นปัจจัยสำคัญในการ เรียนรู้ของเด็กและเยาวชนที่จะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า การส่งเสริม สุขภาพ การดูแลสุขภาพอนามัยแก่นักเรียน การให้บริการด้านสุขภาพอนามัย และการ ให้ความรู้ด้านสุขภาพตามสุขบัญญัติจะทำให้ นักเรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่าง มีความสุข ซึ่งยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 กำหนดการเสริมสร้างให้คนไทยมีสุข ภาวะที่ดีครอบคลุมทั้งด้านกาย ใจ สติปัญญาและสังคม มุ่งเน้นการเสริมสร้างการ จัดการสุขภาวะที่นำไปสู่การมีศักยภาพในการจัดการสุขภาวะที่ดีได้ด้วยตนเอง ได้แก่ 1) การสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาวะ 2) การป้องกันและควบคุมปัจจัยเสี่ยงที่คุกคามสุข ภาวะ 3) การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาวะที่ดี 4) การพัฒนาระบบ

บริการสุขภาพที่ทันสมัย 5) การส่งเสริมให้ชุมชนเป็นฐานในการสร้างสุขภาพที่ดีในทุกพื้นที่ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561: 8-9) ซึ่งการส่งเสริมสุขภาพจะให้นักเรียนมีสุขภาพที่ดีทั้งทางกายและใจ มีความรู้ความเข้าใจด้านสุขภาพ และมีทัศนคติที่ถูกต้องในการดูแลตนเองจะช่วยลดปัญหาสุขภาพในระยะยาว

การลดปัญหาสุขภาพนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะสุขภาพที่ดีเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้และพัฒนาการ ปัญหาสุขภาพทั้งทางกายและใจสามารถส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการเรียน การมีสมาธิและความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรม การดูแลและแก้ไขปัญหาสุขภาพตั้งแต่ช่วงวัยเรียนจึงเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าเพื่อให้นักเรียนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและศักยภาพในการทำงาน แต่จากการศึกษาสภาพการส่งเสริมสุขภาพนักเรียนในการรับวัคซีนป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่านักเรียน อายุ 5-11 ปี ได้รับวัคซีนร้อยละ 70.10 นักเรียนอายุ 12-18 ปี ได้รับวัคซีนร้อยละ 55.79 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2, 2565: 2-4) และจากการสำรวจข้อมูลภาวะทุพโภชนาการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ประจำปีการศึกษา 2565 พบว่า มีนักเรียนน้ำหนักต่อส่วนสูงต่ำกว่าเกณฑ์ (ผอม) ส่วนสูงต่ออายุต่ำกว่าเกณฑ์ (เตี้ย) น้ำหนักต่อส่วนสูงเกินเกณฑ์ (เริ่มอ้วนและอ้วน) น้ำหนักต่อส่วนสูงต่ำกว่าเกณฑ์และส่วนสูงต่ออายุต่ำกว่าเกณฑ์ (ผอมและเตี้ย) และน้ำหนักต่อส่วนสูงเกินเกณฑ์และส่วนสูงต่ออายุต่ำกว่าเกณฑ์ (อ้วนและเตี้ย) ตลอดปีการศึกษาเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 31.18 และประจำปีการศึกษา 2566 เฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 30.70 ส่วนผลการสำรวจข้อมูลนักเรียนเสียชีวิตของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ปี พ.ศ. 2565 พบว่านักเรียนเสียชีวิตจากเหตุไฟไหม้ 2 ราย จมน้ำเสียชีวิต 1 ราย และติดเชื้อในกระแสเลือดเสียชีวิต 1 ราย รวมทั้งสิ้น 4 ราย ปี พ.ศ. 2566 พบว่า นักเรียนประสบอุบัติเหตุรถชนเสียชีวิต 4 ราย โรคประจำตัวเสียชีวิต 1 ราย จมน้ำเสียชีวิต 3 ราย ไฟไหม้บ้าน 2 ราย โรคมะเร็งเสียชีวิต 1 ราย รวมทั้งสิ้น 11 ราย (จิรายุ ไชยเชียงของ, 2567)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 เพื่อให้การแก้ไขปัญหาสุขภาพของนักเรียนในพื้นที่เป็นไปอย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และเพื่อเป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง สาธารณสุข และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสร้างรากฐานที่มั่นคงสำหรับคุณภาพชีวิตและศักยภาพ

ที่ดีของนักเรียนในอนาคต และที่สำคัญเพื่อให้โรงเรียนได้มีรูปแบบการดำเนินงานที่เป็นระบบและมีแนวทางการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2
3. เพื่อตรวจสอบรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีการดำเนินงาน 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาความต้องการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรเป็นผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับงานอนามัยโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 จำนวน 179 โรงเรียน (โรงเรียนละ 2 คน) จำนวน 358 คน กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียนและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 (โรงเรียนละ 2 คน) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) จำนวน 246 คน

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความต้องการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา 11 ด้าน 72 ข้อ โดยมีมาตรการวัด คือ สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นระดับมากที่สุด (5) สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นระดับมาก (4) สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นระดับปานกลาง (3) สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นระดับน้อย (2) และสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นระดับน้อยที่สุด (1) การหาคุณภาพค่าความเที่ยงตรง (Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC=0.98) จากนั้น นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณลักษณะเดียวกันกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

สุราษฎร์ธานี เขต 2 จำนวน 10 โรงเรียน รวม 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) มีค่า 0.93 โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามระบบ My Office แต่ละโรงเรียน เพื่อรวบรวมผลการตอบแบบสอบถามด้วยตนเองจากกูเกิลฟอร์ม (Google Form)

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ คือ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าความต้องการจำเป็น (PNI)

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา

2.1 กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วยผู้บริหารการศึกษา จำนวน 2 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 2 คน ครูหัวหน้างานอนามัยโรงเรียน จำนวน 1 คน นักวิชาการในระดับอุดมศึกษา จำนวน 3 คน และนักวิชาการสาธารณสุข จำนวน 1 คน เลือกแบบเจาะจง รวม 11 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบประเด็นความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบ เนื้อหาของแบบบันทึกประกอบด้วยองค์ประกอบที่ 1 หลักการ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบที่ 3 องค์ประกอบการส่งเสริมสุขภาพ องค์ประกอบที่ 4 วิธีดำเนินการ และองค์ประกอบที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 2 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 2 คน ครูหัวหน้างานอนามัยโรงเรียน จำนวน 1 คน นักวิชาการในระดับอุดมศึกษา จำนวน 3 คน และนักวิชาการสาธารณสุข จำนวน 1 คน จำนวน 11 คน ได้ตรวจสอบประเด็นความถูกต้องและความเหมาะสม พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะของการปรับปรุงรูปแบบ

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนัดหมายผู้เชี่ยวชาญร่วมกัน ประชุมสัมมนาตรวจสอบประเด็นความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบ (Connoisseurship) ตามประเด็นต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ โดยแยกตามประเด็นเนื้อหา และผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ดังนี้ 1) นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาสร้างข้อสรุป 2) ปรับปรุงร่างรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา

ระยะที่ 3 การตรวจสอบรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา

3.1 กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 9 คน เลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยผู้บริหาร การศึกษา จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษาและครูหัวหน้างานอนามัยโรงเรียนที่เป็น โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็ก โรงเรียนละ 2 คน รวมจำนวน 6 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 1 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุราษฎร์ธานี เขต 2 และนักวิชาการสาธารณสุข จำนวน 1 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ประกอบด้วยองค์ประกอบที่ 1 หลักการ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบที่ 3 องค์ประกอบการส่งเสริมสุขภาพ องค์ประกอบที่ 4 วิธีดำเนินการ และองค์ประกอบที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญได้ ตรวจสอบประเด็นความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ ของการปรับปรุงรูปแบบ

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจากการ สนทนากลุ่มเป้าหมาย

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ดังนี้ 1) การนำข้อมูลจากการสนทนากลุ่มผู้ปฏิบัติมาสร้าง ข้อสรุป 2) การปรับปรุงรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สำหรับ ข้อเสนอแนะการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา สร้างตารางสรุป ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนแล้วนำผลไปปรับปรุงรูปแบบ

ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาความต้องการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา ด้านองค์ประกอบการส่งเสริมสุขภาพ ผลวิจัยดังตารางต่อไปนี้

ประเด็น	สภาพที่เป็นจริง			สภาพที่คาดหวัง			PNI	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล		
1. ด้านการให้สุขศึกษา	3.03	0.78	ปานกลาง	4.81	0.48	มากที่สุด	0.59	3
2. ด้านการออกกำลังกาย	2.99	0.71	ปานกลาง	4.97	0.16	มากที่สุด	0.67	1
3. ด้านโภชนาการและอาหารที่ปลอดภัย	3.28	0.80	ปานกลาง	4.92	0.30	มากที่สุด	0.53	4
4. ด้านการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ	3.12	0.68	ปานกลาง	4.92	0.26	มากที่สุด	0.60	2

ประเด็น	สภาพที่เป็นจริง			สภาพที่คาดหวัง			PNI	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล		
5. ด้านการบริการอนามัยโรงเรียน	3.01	0.63	ปานกลาง	4.95	0.20	มากที่สุด	0.67	1
6. ด้านการให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม	3.35	0.77	ปานกลาง	4.92	0.30	มากที่สุด	0.47	5
เฉลี่ย	3.13	0.73	ปานกลาง	4.92	0.28	มากที่สุด	0.59	

ตาราง 1 ความต้องการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา องค์ประกอบการส่งเสริมสุขภาพ

จากตาราง 1 ผลการศึกษาความต้องการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการออกกำลังกาย มีค่าสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการบริการอนามัยโรงเรียน ส่วนด้านการให้สุขศึกษามีค่าน้อยสุด ตามลำดับ

ด้านองค์ประกอบองค์ประกอบวิธีดำเนินการส่งเสริมสุขภาพ ผลวิจัยดังตารางต่อไปนี้

ประเด็น	สภาพที่เป็นจริง			สภาพที่คาดหวัง			PNI	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล		
1. ด้านการกำหนดเป้าหมายการส่งเสริมสุขภาพ	3.11	0.57	ปานกลาง	4.82	0.43	มากที่สุด	0.55	3
2. ด้านการวางแผนการส่งเสริมสุขภาพ	3.06	0.73	ปานกลาง	4.84	0.47	มากที่สุด	0.59	2
3. ด้านการดำเนินการส่งเสริมสุขภาพ	2.95	0.63	ปานกลาง	4.92	0.32	มากที่สุด	0.68	1
4. ด้านการประเมินผลการส่งเสริมสุขภาพ	3.08	0.63	ปานกลาง	4.85	0.45	มากที่สุด	0.59	2
5. ด้านการปรับปรุงแก้ไขการส่งเสริมสุขภาพ	2.99	0.71	ปานกลาง	4.54	0.73	มากที่สุด	0.52	4
เฉลี่ย	3.04	0.65	ปานกลาง	4.79	0.48	มากที่สุด	0.59	

ตาราง 2 ความต้องการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา องค์ประกอบวิธีดำเนินการส่งเสริมสุขภาพ

จากตาราง 2 ผลการศึกษาความต้องการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา องค์ประกอบวิธีดำเนินการส่งเสริมสุขภาพ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการดำเนินการส่งเสริมสุขภาพมีค่าสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการประเมินผลการส่งเสริมสุขภาพ ส่วนด้านการปรับปรุงแก้ไขการส่งเสริมสุขภาพ มีค่าน้อยสุด ตามลำดับ

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา ผลการยกย่องรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา มีองค์ประกอบของร่างรูปแบบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน 2) การดำเนินการด้วยวงจรคุณภาพ (PDCA) 3) การบูรณาการกับงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา ผลการตรวจสอบพบว่า หลักการของรูปแบบมีความถูกต้องและมีความเหมาะสม

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษาในทุกมิติ 2) เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียน 3) เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความพร้อมในการเรียนรู้ ผลการตรวจสอบพบว่า วัตถุประสงค์ของรูปแบบมีความถูกต้องและมีความเหมาะสม

องค์ประกอบที่ 3 องค์ประกอบของการส่งเสริมสุขภาพ ประกอบด้วย 6 กิจกรรม ได้แก่ 1) การให้สุขศึกษา 2) การออกกำลังกาย 3) โภชนาการและอาหารที่ปลอดภัย 4) การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ 5) การบริการอนามัยโรงเรียน 6) การให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม ผลการตรวจสอบพบว่า องค์ประกอบของการส่งเสริมสุขภาพมีความถูกต้องและมีความเหมาะสม

องค์ประกอบที่ 4 วิธีดำเนินการของรูปแบบ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การกำหนดเป้าหมายการส่งเสริมสุขภาพ 2) การวางแผนการส่งเสริมสุขภาพ 3) การดำเนินการส่งเสริมสุขภาพ 4) การประเมินผลการส่งเสริมสุขภาพ 5) การปรับปรุงแก้ไขการส่งเสริมสุขภาพ ผลการตรวจสอบพบว่า วิธีดำเนินการของรูปแบบมีความถูกต้องและมีความเหมาะสม

องค์ประกอบที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา และครูมีความรู้ ความเข้าใจที่ตรงกันในการดำเนินการ 2) สถานศึกษารัฐจัดปรับเปลี่ยนการดำเนินการ 3) ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และภาคีเครือข่ายมีความรับผิดชอบในการดำเนินการ 4) ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วม สนับสนุนในการดำเนินการ ผลการตรวจสอบพบว่า เงื่อนไขความสำเร็จมีความถูกต้องและมีความเหมาะสม

ผลการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของร่างรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษาพบว่า ร่างรูปแบบมีความถูกต้องและมีความเหมาะสม และผู้เชี่ยวชาญได้มีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงร่างรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา ดังนี้ 1. เพิ่มหลักการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน 2. เรียงลำดับองค์ประกอบการส่งเสริมสุขภาพตามลำดับค่าความต้องการจำเป็น (PNI) ประกอบด้วย 1) การออกกำลังกายและการบริการอนามัยโรงเรียน 2) การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ 3) การให้สุขศึกษา 4) โภชนาการและอาหารที่ปลอดภัย และ 5) การให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม ตามลำดับ 3. เงื่อนไขความสำเร็จเขียนรูปแบบให้เป็นมิติ ได้แก่ มิติผู้บริหาร มิติครูและมิติผู้เรียน และเพิ่มเติมการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างเป็นทางการของนักเรียน

ระยะที่ 3 การตรวจสอบรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา ผลการตรวจสอบรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา โดยการสนทนากลุ่มผู้บริหารและครูอนามัยโรงเรียน ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน 2) การดำเนินการด้วยวงจรคุณภาพ (PDCA) 3) การบูรณาการกับงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา 4) การส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ผลการตรวจสอบพบว่า หลักการของรูปแบบมีความเป็นประโยชน์และมีความเป็นไปได้

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษาในทุกมิติ 2) เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียน 3) เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความพร้อมในการเรียนรู้ ผลการตรวจสอบพบว่า วัตถุประสงค์ของรูปแบบมีความเป็นประโยชน์และมีความเป็นไปได้

องค์ประกอบที่ 3 องค์ประกอบของการส่งเสริมสุขภาพ ประกอบด้วย 6 กิจกรรม ได้แก่ 1) การออกกำลังกาย 2) การบริการอนามัยโรงเรียน 3) การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ 4) การให้สุขศึกษา 5) โภชนาการและอาหารที่ปลอดภัย 6) การให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม ผลการตรวจสอบพบว่า องค์ประกอบของการส่งเสริมสุขภาพมีความเป็นประโยชน์และมีความเป็นไปได้

องค์ประกอบที่ 4 วิธีดำเนินการของรูปแบบ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การกำหนดเป้าหมายการส่งเสริมสุขภาพ 2) การวางแผนการส่งเสริมสุขภาพ 3) การดำเนินการส่งเสริมสุขภาพ 4) การประเมินผลการส่งเสริม

สุขภาพ 5) การปรับปรุงแก้ไขการส่งเสริมสุขภาพ ผลการตรวจสอบพบว่า
วิธีดำเนินการของรูปแบบมีความเป็นประโยชน์และมีความเป็นไปได้

องค์ประกอบที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ แยกเป็นมิติประกอบด้วยมิติ
ผู้บริหารสถานศึกษา มิติครูและมิติผู้เรียน โดยบุคลากรทุกมิติจะต้องมีส่วนร่วมในการ
ดำเนินการ โดยมีเงื่อนไขความสำเร็จในการขับเคลื่อน ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา
และครูมีความรู้ความเข้าใจที่ตรงกันในการดำเนินการ 2) สถานศึกษารู้จักปรับเปลี่ยน
การดำเนินการ 3) ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและภาคีเครือข่ายมีความรับผิดชอบในการ
ดำเนินการ 4) ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วม สนับสนุนในการดำเนินการ 5) ผู้เรียนเข้าร่วม
กิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพเป็นกิจวัตร ผลการตรวจสอบพบว่า เงื่อนไขความสำเร็จมี
ความเป็นประโยชน์และมีความเป็นไปได้

ผลการสนทนากลุ่มเป้าหมายเพื่อตรวจสอบความเป็นประโยชน์ (Utility) และ
ความเป็นไปได้ (Feasibility) ของรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา
พบว่า รูปแบบมีความเป็นประโยชน์ (Utility) และความเป็นไปได้ (Feasibility) และ
กลุ่มเป้าหมายไม่มีประเด็นข้อเสนอนแนะใดที่ต้องปรับปรุงรูปแบบ

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของ
สถานศึกษาเห็นได้ว่า ความต้องการจำเป็น องค์ประกอบส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของ
สถานศึกษาพบว่า ด้านการออกกำลังกาย และด้านการบริการอนามัยโรงเรียนมีความ
ต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ ด้านการให้
สุขศึกษา ด้านโภชนาการและอาหารที่ปลอดภัย ส่วนด้านการให้คำปรึกษาและ
สนับสนุนทางสังคมมีความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด ตามลำดับ จะเห็นได้ว่า
การออกกำลังกายเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสุขภาพร่างกายและจิตใจของผู้เรียน
การมีบริการอนามัยโรงเรียนที่ดีจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับการดูแลสุขภาพอย่างเหมาะสม
การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพในโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญจะช่วยลดความเสี่ยงต่อ
การเกิดโรคและอุบัติเหตุในโรงเรียนได้ เพราะวัยเรียนเป็นช่วงเวลาสำคัญของการ
เจริญเติบโตทั้งร่างกายและจิตใจ การปลูกฝังพฤติกรรมสุขภาพที่ดีในวัยนี้จึงเป็นการ
วางรากฐานที่แข็งแกร่งสำหรับคุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคต ช่วยป้องกันปัญหาสุขภาพ
ระยะยาว เสริมสร้างศักยภาพในการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองให้เต็มที่เพื่อให้เติบโต
เป็นประชากรที่มีคุณภาพของประเทศต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของจตุพร นงษ์รัก
(ม.ป.ป.) ได้วิจัยเรื่องพฤติกรรมสุขภาพและความรอบรู้ด้านสุขภาพเด็กวัยเรียน

เขตสุขภาพที่ 5 ในตำบลต้นแบบบูรณาการด้านส่งเสริมสุขภาพที่ 5 กลุ่มวัยและอนามัยสิ่งแวดล้อมพบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนรายด้านที่พบการปฏิบัติจากน้อยไปมาก ได้แก่ ด้านโภชนาการ รองลงมา คือ ด้านการบริโภคอาหารที่ไม่เสี่ยงต่อโรคพิษสุนัข ส่วนด้านการอาบน้ำมีการปฏิบัติสูงสุด สำหรับความรู้ด้านสุขภาพของนักเรียนพบว่า นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจทางสุขภาพสูงสุด รองลงมา คือ การเข้าถึงข้อมูลและสุขภาพ ส่วนการตัดสินใจปฏิบัติที่ถูกต้องอยู่ในระดับน้อยที่สุด นักเรียนยังมีพฤติกรรมสุขภาพและความรอบรู้สุขภาพในระดับพอใช้ เนื่องจากเด็กวัยเรียนไม่ได้มาจากการขาดความรู้เท่านั้น แต่เป็นเพราะไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ขาดทักษะในการทำความเข้าใจและนำข้อมูลไปใช้ตัดสินใจเมื่อเผชิญกับปัจจัยกดดันทางสังคม ทำให้เข้าใจว่า แม้สิ่งใดดีต่อสุขภาพ แต่ก็ยังไม่สามารถเปลี่ยนความรู้ให้เป็นพฤติกรรมในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น บุคลากรสาธารณสุขและครูควรจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียนเพื่อเพิ่มช่องทางการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพของนักเรียน เอื้อให้เด็กวัยเรียนมีการตัดสินใจปฏิบัติที่ถูกต้องด้านโภชนาการและด้านการบริโภคอาหารที่ไม่เสี่ยงต่อโรค สอดคล้องกับงานวิจัยของดวงดาว แซ่มชื่น และรังสรรค์ โฉมยา (2560) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาพะสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 พบว่า การส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนจะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจต่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาและสมาชิกในชุมชนเพื่อจะได้กำหนดผู้รับผิดชอบและบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงาน รวมทั้งการวางแผนและการร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาการส่งเสริมสุขภาพะ การกำหนดนโยบายการส่งเสริมสุขภาพะและการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม พร้อมทั้งการสร้างนักเรียนแกนนำ การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพที่ดี การพัฒนาทักษะบุคลากรในการสร้างเสริมสุขภาพที่ดี การออกแบบกิจกรรมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและกำกับติดตามประเมินผลการสร้างสุขภาพะเพื่อการพัฒนาสุขภาพอย่างต่อเนื่องและลดพฤติกรรมเสี่ยงด้านต่าง ๆ อันส่งผลกระทบต่อสุขภาพ และอัลดา กุลาสา และรัชชัย จิตรนันท์ (2563) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานสู่การเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชรของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่า สภาพปัจจุบันของการดำเนินงานตามมาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ มีระดับการปฏิบัติงานในแต่ละมาตรฐานโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพมีค่าสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการดำเนินงานสุขภาพของนักเรียนแกนนำ ส่วน

ด้านผลสำเร็จของงานตามนโยบายมีค่าน้อยที่สุด จากผลการวิจัยโรงเรียนควรมีการวางแผนการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพที่มีความชัดเจน ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรมีส่วนร่วมในการดำเนินการทุกขั้นตอนอย่างเป็นระบบ รวมถึงการจัดกิจกรรมที่จะแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพผู้เรียนต้องมีความเหมาะสมกับบริบทผู้เรียนในโรงเรียน

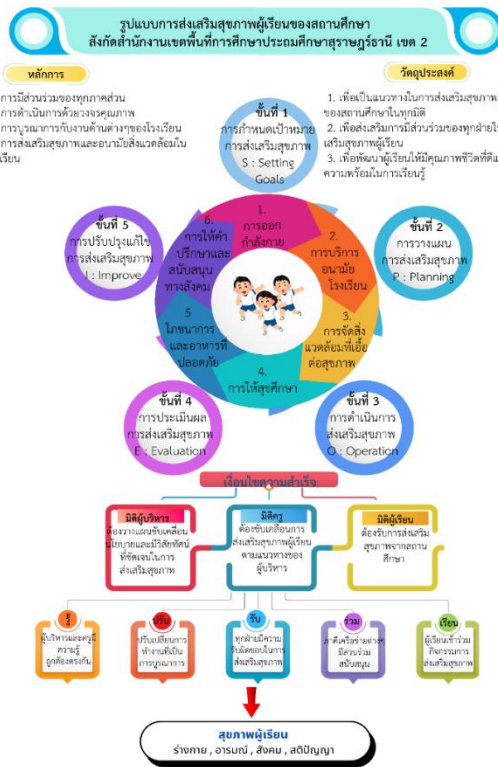
2. ผลการพัฒนาารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษาพบว่า ร่างรูปแบบมีความถูกต้องและมีความเหมาะสมต่อการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา ที่เป็นเช่นนี้เพราะร่างรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้นได้มีการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนจากนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศในการกำหนดเป็นกระบวนการที่สอดคล้องกับสภาพและบริบทความต้องการของสถานศึกษา รวมทั้งรูปแบบมีแนวทางปฏิบัติที่เป็นระบบและครอบคลุม เริ่มตั้งแต่การกำหนดหลักการและเป้าหมายที่ชัดเจน จนถึงการดำเนินงานตามกระบวนการเชิงระบบที่สามารถนำไปใช้ได้จริงและต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ทั้งผู้บริหาร ครูและนักเรียน ทำให้เกิดความร่วมมือและสร้างความรู้สึกร่วมกัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การส่งเสริมสุขภาพบรรลุผลสำเร็จได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของมิ่งขวัญ ศิริโชติ (2561) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 กรุงเทพมหานคร เป็นรูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพ ประกอบด้วย 6 กิจกรรม ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 2) ผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 กรุงเทพมหานคร พบว่า กลุ่มทดลองมีผลคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมสุขภาพทางกาย จิตใจ สังคม และความรู้การส่งเสริมสุขภาพหลังการทดลองสูงกว่า กลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของนิพนธ์ กุลนิตย์ (2567) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมโภชนาการเด็กก่อนวัยเรียนที่มีภาวะโภชนาการเกินในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดเทศบาลเมืองพิบูลมั่งอาหาร จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีรูปแบบปฏิบัติการ ประกอบด้วย 10 กิจกรรม ในการดำเนินการของรูปแบบ ได้แก่ 1) ประชุมวางแผน 2) กำหนดเป้าหมายความสำเร็จ 3) จัดกิจกรรมรับฟังอันตรายของปัญหาภาวะโภชนาการ 4) วางแผนคัดกรองเด็ก 5) จัดกิจกรรมให้ความรู้ 6) จัดกิจกรรมใน

การช่วยสนับสนุนการป้องกันภาวะน้ำหนักเกิน 7) ควบคุม ดูแลและบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม 8) สนับสนุนงบประมาณ 9) ประชาสัมพันธ์การป้องกันปัญหา และ 10) ประเมินผลการทำงานส่งเสริมโภชนาการ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า วิธีดำเนินการวิจัยต้องดำเนินงานโดยการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่วนการพัฒนาารูปแบบและการตรวจสอบรูปแบบจะต้องผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อเป็นการยืนยันความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ของรูปแบบ

3. ผลการตรวจสอบรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษาพบว่า รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษามีความเป็นประโยชน์และมีความเป็นไปได้ต่อการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา ที่เป็นเช่นนี้เพราะรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของสถานศึกษาที่ได้พัฒนาขึ้นได้มีการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทของกลุ่มผู้นำรูปแบบไปใช้ และมีการสร้างคู่มือที่สามารถชี้แจงรายละเอียดการดำเนินงานตามองค์ประกอบต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของฅกัญญา จูฑัฒ (2561) ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพแก่นักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 พบว่า 1) รูปแบบในการส่งเสริมสุขภาพแก่นักเรียนในสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) องค์ประกอบรูปแบบ และ 4) เงื่อนไขและข้อจำกัดของรูปแบบ จะเห็นได้ว่า การออกกำลังกาย การเล่นกีฬาและนันทนาการ และการบริการอนามัยโรงเรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพแก่นักเรียน ซึ่งตอกย้ำให้เห็นว่า ไม่ว่าจะ เป็นบริบทพื้นที่ใดในโรงเรียนประถมศึกษา การดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐานและการส่งเสริมกิจกรรมทางกายยังเป็นหัวใจสำคัญที่สถานศึกษาควรให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของบังอร ดีคำย้อย (2561) ได้เสนอรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) ปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาพนักเรียน 2) กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ 3) เป้าหมายของการส่งเสริมสุขภาพนักเรียน สะท้อนให้เห็นว่า สถานศึกษาควรส่งเสริมสุขภาพกายเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ได้แก่ การออกกำลังกายและการบริการอนามัยโรงเรียน อาหารและโภชนาการ ส่วน การส่งเสริมสุขภาพทางด้านจิตใจและสังคม สถานศึกษายังคงต้องให้ความสำคัญด้วยเช่นกัน เพราะถ้าสุขภาพจิตดีก็จะส่งผลให้สุขภาพร่างกายดีไปด้วย และงานวิจัยของศุภพิชญ์ ญาณโสภณ (2563) เรื่องการพัฒนาารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพด้วยหลัก 3อ 2ส ในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดสุโขทัย ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการ

ส่งเสริมสุขภาพตามหลัก 3อ 2ส คือ SUKHO Model ประกอบด้วย 1) S: School หมายถึง การบูรณาการกับกิจกรรมของโรงเรียนหรือการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน 2) U: Ultimate Friends หมายถึง การคบเพื่อนที่ดี 3) K: Key Persons หมายถึง การมีตัวแบบ (Model) ที่ดีและชื่นชอบพร้อมที่จะปฏิบัติตาม 4) H: Home หมายถึง ครอบครัวต้องให้ความสำคัญ เป็นกำลังใจตลอดจนทำกิจกรรมร่วมกัน และ 5) O: Online Media หมายถึง การใช้สื่อออนไลน์/แอปพลิเคชันจากสมาร์ทโฟนหรือคอมพิวเตอร์มาใช้ในการจัดกิจกรรม จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า วยของผู้เรียนมีผลต่อความสนใจในการดูแลสุขภาพและพฤติกรรม สำหรับผู้เรียนวัยประถมศึกษา ยังต้องการการดูแลและกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติเป็นหลักจากผู้ใหญ่และสภาพแวดล้อมใกล้ตัว ส่วนผู้เรียนมัธยมศึกษาตอนต้นเริ่มมีบทบาทของเพื่อน สื่อออนไลน์และการเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น ความแตกต่างของกลุ่มเป้าหมายนี้จึงนำไปสู่ความแตกต่างในรูปแบบและองค์ประกอบที่เหมาะสม

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพ 1 รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

1. หากสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องนำกระบวนการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนไปใช้ในการพัฒนาสุขภาพผู้เรียน ควรพิจารณาแต่ละขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การกำหนดเป้าหมายการส่งเสริมสุขภาพ ควรกำหนดเป้าหมายการส่งเสริมสุขภาพให้มีความชัดเจน โดยการสำรวจความต้องการของผู้เรียนและการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ขั้นที่ 2 การวางแผนการส่งเสริมสุขภาพ ควรมีโครงการ กิจกรรมการดำเนินงานที่ชัดเจน สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา มีการออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายตามศักยภาพของผู้เรียน ขั้นที่ 3 การดำเนินการส่งเสริมสุขภาพ ควรคำนึงถึงบริบทของสถานศึกษา ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสามัคคีในหมู่คณะ ควรมีการละลายพฤติกรรมเพื่อให้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ขั้นที่ 4 การประเมินผลการส่งเสริมสุขภาพ ควรกำหนดกรอบการประเมินผลให้ชัดเจนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ควรมีคำแนะนำหรือข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงแก้ไข ขั้นที่ 5 การปรับปรุงแก้ไขการส่งเสริมสุขภาพ ควรพิจารณาและวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นตามสภาพความเป็นจริงเพื่อนำจุดด้อยหรือสิ่งที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายมาวางแผนปรับปรุงการทำงานใหม่

2. สถานศึกษาควรศึกษาคู่มีเอานำรูปแบบไปใช้อย่างละเอียดเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในแต่ละองค์ประกอบของกิจกรรมการดำเนินการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียน

3. การนำรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษาไปใช้ให้เกิดผลอย่างต่อเนื่องจะต้องให้ความสำคัญกับผู้ปกครอง ชุมชนและภาคีเครือข่าย ดังนั้นสถานศึกษาควรจัดกิจกรรมให้ความรู้เรื่องการส่งเสริมสุขภาพที่ถูกต้องแก่บุคลากรในชุมชนและส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพผู้เรียน

สรุป

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ โดยแบ่งตามระยะเวลาของการวิจัย ดังนี้ ผลการวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษาพบว่า ความต้องการจำเป็นของการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา องค์ประกอบการส่งเสริมสุขภาพ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการออกกำลังกายและด้านการบริการอนามัยโรงเรียนมีค่าสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ ส่วนด้านการให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม อยู่ในระดับน้อยที่สุดตามลำดับ และองค์ประกอบวิธีดำเนินการการส่งเสริมสุขภาพ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน

พบว่า ด้านการดำเนินการส่งเสริมสุขภาพมีค่าสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการวางแผนการส่งเสริมสุขภาพ และด้านการประเมินผลการส่งเสริมสุขภาพ ส่วนด้านการปรับปรุงแก้ไขการส่งเสริมสุขภาพ อยู่ในระดับน้อยที่สุดตามลำดับ ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษาพบว่า ร่างรูปแบบประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) องค์ประกอบของการส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ (1) การออกกำลังกาย (2) การบริการอนามัยโรงเรียน (3) การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ (4) การให้สุขศึกษา (5) โภชนาการและอาหารที่ปลอดภัย (6) การให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม 4) วิธีดำเนินการของรูปแบบ ได้แก่ (1) การกำหนดเป้าหมายการส่งเสริมสุขภาพ (2) การวางแผนการส่งเสริมสุขภาพ (3) การดำเนินการส่งเสริมสุขภาพ (4) การประเมินผลการส่งเสริมสุขภาพ (5) การปรับปรุงแก้ไขการส่งเสริมสุขภาพ และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญพบว่า รูปแบบมีความถูกต้องและมีความเหมาะสม ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง ได้แก่ 1) เพิ่มหลักการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน 2) เรียงลำดับองค์ประกอบการส่งเสริมสุขภาพตามลำดับค่าความต้องการจำเป็น 3) เงื่อนไขความสำเร็จเขียนรูปแบบให้เป็นมิติ ได้แก่ มิติผู้บริหาร มิติครูและมิติผู้เรียน ระยะที่ 3 การตรวจสอบรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของสถานศึกษา จากการสนทนากลุ่มผู้ปฏิบัติพบว่า รูปแบบมีความเป็นประโยชน์และมีความเป็นไปได้ สามารถนำรูปแบบไปใช้ปฏิบัติได้จริง

เอกสารอ้างอิง

- จิรายุ ไชยเชียงของ. (2567). นักวิชาการศึกษาชำนาญการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุราษฎร์ธานี เขต 2. *สัมภาษณ์*. 1 มิถุนายน.
- จตุพร นงษ์รัก. (ม.ป.ป.). *พฤติกรรมสุขภาพและความรอบรู้ด้านสุขภาพเด็กวัยเรียน เขตสุขภาพที่ 5 ในตำบลต้นแบบบูรณาการด้านส่งเสริมสุขภาพ 5 กลุ่มวัยและอนามัยสิ่งแวดล้อม*. สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2567, จาก https://www.hpc5.go.th/rcenter/_fulltext/20210716183439_4557/20210716184438_4325.pdf
- ณกัญญา จู้ทัน. (2561). *รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพแก่นักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

- ดวงดาว แซ่มชื่น และรังสรรค์ โฉมยา. (2560). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนสุภาพะสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1. *วารสารการบริหารและนิเทศการศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. 8 (1), 96-106.
- นิพนธ์ กลุณิดย์. (2567). การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมโภชนาการเด็กก่อนวัยเรียนที่มีภาวะโภชนาการเกินในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดเทศบาลเมืองพิบูลมั่งสารจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารอนามัยสิ่งแวดล้อม และสุขภาพชุมชน*. 9 (3). 262-272.
- บังอร ดีคำ้อย. (2561). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*.
- มิ่งขวัญ ศิริโชติ. (2561). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 กรุงเทพมหานคร. *ดุชนิพนธ์ปริญญาสาธาณสุขศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกริก*.
- ศุภพิชญ์ ญาณโสภณ. (2563). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพด้วยหลัก 3อ 2ส ในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดสุโขทัย. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*. 7 (1), 141-157.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. (2565). *รายงานการติดตามและนิเทศการเตรียมความพร้อม เปิดภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 ในการเปิดเรียน On Site ปลอดภัยอยู่กับโควิด 19 ในสถานศึกษา*. สุราษฎร์ธานี: กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 (ฉบับย่อ)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อัสดา กุลาสา และธัชชัย จิตรนนท์. (2563). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานสู่การเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชรของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม์*. 7 (6), 145-155.

Research Article; Received: 2025-05-05; Revised: 2025-07-16; Accepted: 2025-07-31.

แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกม
เรื่อง มนุษย์และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเพื่อพัฒนา
การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

Guideline to Context-based Learning Integrated with Board
Games on Humans and Climate Change to Develop Climate
Change Adaptation Skills for Grade 7 Students

ชนิษฐา บุญยัง*¹, สุรีย์พร สว่างเมฆ**²

Khanittha Bunyang¹, Sureeporn Sawangmek²

หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

Master of Education Program in Science Education,

Faculty of Education, Naresuan University

First Author, E-mail: khanitthabu66@nu.ac.th*

Corresponding Author, E-mail: sureepornka@nu.ac.th**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมเพื่อพัฒนาการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และ 2) เพื่อศึกษาผลการพัฒนาการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกม เรื่องมนุษย์และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกม ประเภทเกมการศึกษาที่รับรู้บริบท 2) แบบสะท้อนการจัดการเรียนรู้ 3) ใบกิจกรรม และ 4) แบบวัดการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ดำเนินการโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละและการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมมี 4 ขั้นตอน คือ 1) ขึ้นกำหนดสถานการณ์ นักเรียนอภิปรายบริบทร่วมกัน เพื่อทำความเข้าใจสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 2) ขึ้นศึกษาค้นคว้า และลงมือปฏิบัติ นักเรียนค้นคว้าข้อมูลด้วยตนเองจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือเพื่อเตรียมการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 3) ขึ้นเรียนรู้แนวคิดสำคัญ นักเรียนสรุปแนวคิดวิทยาศาสตร์ที่สำคัญของบริบท และ 4) ขึ้นนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ผ่านการเล่นบอร์ดเกมแล้วอภิปรายร่วมกันถึงการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมกับบริบท และหลังการจัดการเรียนรู้พบว่า นักเรียนมีการพัฒนาระดับการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศสูงขึ้น จากระดับพอใช้เป็นระดับดี ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ได้รับความสนใจจากสังคมสามารถกระตุ้นความสนใจได้ดี ทำให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติการค้นคว้าหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือเพื่อนำมาสรุปแนวคิดวิทยาศาสตร์ที่สำคัญ และบอร์ดเกมที่รับรู้บริบทที่เกิดขึ้นจริงเป็นสถานการณ์ที่ส่งเสริมให้นักเรียนตัดสินใจเลือกใช้นโยบายการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมกับบริบทได้ องค์ความรู้จากการวิจัย คือ แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกม เรื่องมนุษย์และการเปลี่ยนแปลง ลมฟ้าอากาศ สามารถพัฒนาการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของนักเรียนได้

คำสำคัญ: การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ; การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ; การจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน; บอร์ดเกม

Abstract

This research has two objectives: 1) to study the guidelines for learning management using context-based learning combined with board games to develop adaptation to climate change and 2) to study the results of developing adaptation to climate change through learning management using context-based learning combined with board games on the topic of "Humans and Climate Change" for grade 7 students. The research instruments comprise of 1) context-based learning plan integrated with context-aware serious games, 2) learning management reflections, 3) activity sheets, and 4) the climate change adaptation

assessment. The research is conducted using action research process. The data are analyzed using percentage and content analysis.

The research findings reveal that the guidelines for learning management using context-based learning combined with board games consist of four steps: 1) setting to local events: students discuss the context together to understand the climate change situation, 2) task learning: students independently research information from reliable sources to prepare for adapting to climate change, 3) learning key concepts: students summarize the important scientific concepts in the context, and 4) recontextualizing through board games: following gameplay, students discussed collaboratively suitable climate change adaptation strategies within the given context. After participating in the approach, students' climate change adaptation levels increase from “fair” to “good.” Research findings indicate that using socially relevant climate change contexts in learning management effectively sparks students' interest. This motivates them to investigate information from reliable sources actively, summarize key concepts, and context-aware serious games that present real-world scenarios, ultimately encouraging them to choose adaptation strategies appropriate to the context. Research-based knowledge suggests that a context-based learning approach, integrated with a board game on “Humans and Change: Weather and Climate,” can effectively develop students' adaptation skills to climate change.

Keywords: Adaptation to Climate Change; Climate Change;
Context-based Learning; Board Game

บทนำ

ตลอดระยะเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมา ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศปรากฏให้เห็นชัดมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งในรูปแบบของพายุ น้ำท่วมหรือภัยแล้งที่ส่งผลกระทบเป็นวงกว้าง สร้างความเสียหายทั้งต่อโครงสร้างพื้นฐานของประเทศกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรทั่วโลก (Grippa, et al., 2019) รวมถึงสร้าง

ผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงส่งผลให้เกิดการย้ายถิ่นฐาน ซึ่งคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Intergovernmental Panel on Climate Change; IPCC) พบว่า สภาวะสุดขีดของลมฟ้าอากาศ ทั้งอุณหภูมิสุดขีด ภัยแล้งรุนแรง สภาวะฝนสุดขีดและพายุหมุนเขตร้อนรุนแรงมีแนวโน้มที่จะเกิดบ่อยครั้งขึ้นและทวีความรุนแรงมากขึ้นตามการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิพื้นผิวโลกเฉลี่ยหรือตามสภาวะโลกร้อน นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศยังเป็นหนึ่งในสาเหตุหลักของการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ

ดังนั้น การศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจึงมีความสำคัญในการสร้างความเข้าใจผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น หากนักเรียนได้รับการส่งเสริมการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะส่งผลให้นักเรียนเป็นประชาชนที่พร้อมต่อการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศตามเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (คุชฎีพร สังข์สะอาด และสุรีย์พร สว่างเมฆ, 2566) และงานวิจัยของคอร์เดโรและคณะ (Cordero, et al., 2020) ยังแสดงให้เห็นว่า หากนักเรียนได้เรียนเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะช่วยลดปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่สะสมบนโลกลงไปได้เกือบ 19 กิกะตัน หรือการให้การศึกษามีคุณภาพและเสริมพลังเด็กผู้หญิงทุกคนทั่วโลก เป็นหนึ่งในฉากทัศน์ที่อาจส่งผลให้ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ลดลงได้ ทั้งนี้ เป็นเพราะการตัดสินใจในชีวิตที่สร้างผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยลงแล้ว นอกจากนี้ โลรองต์ ฟาบีอุส (Laurent Fabius) ประธานการประชุมรัฐภาคีกรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศครั้งที่ 21 (Conference of the Parties 21; COP21) กล่าวในการประชุมระดับโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (UNESCO World Conference on Education for Sustainable Development; ESD) ในปี พ.ศ. 2564 (ค.ศ. 2021) ว่า “การต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเริ่มต้นที่โรงเรียน” (Kwauk & Winthrop, 2021)

ดังนั้น การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นความสามารถในการปรับตัว ปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิต วางแผนและจัดการทรัพยากรเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ภายใต้สภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองลดอันตรายและความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และผลกระทบที่ตามมา ได้แก่ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ อุณหภูมิของอากาศที่เพิ่มสูงขึ้น เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโมจิซึกิ และไบรอัน (Mochizuki & Bryan (2015) ที่กล่าวถึง ความสำคัญของการศึกษาในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

โดยเน้นย้ำว่า ภาคการศึกษายังไม่ถูกใช้งานเต็มที่ในการลดและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงนี้การศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change Education; CCE) ควรถูกบูรณาการในบริบทของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Education for Sustainable Development; ESD) จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน (Context-based Learning) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีการนำสถานการณ์ ประสบการณ์ในชีวิตประจำวันหรือสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนมาเป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบนี้จะช่วยให้เด็กเกิดความสนใจในการเรียนรู้ และนำมาซึ่งความสงสัยและเกิดคำถามซึ่งนำไปสู่การศึกษาค้นคว้าเพื่อหาคำตอบผ่านการลงมือปฏิบัติ นำความรู้ที่ได้ไปใช้อธิบายบริบทอื่นต่อไป (Gilbert, 2006) สอดคล้องกับภุริต สงวนศักดิ์ (2562) กล่าวว่า การใช้บริบทในชีวิตประจำวันและในสังคมของนักเรียนเป็นแนวทางในการเรียนรู้ให้แก่เด็ก โดยกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้เพื่ออธิบายหรือแก้ไขปัญหาของบริบททำให้นักเรียนเกิดความสนใจและมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ เพราะตระหนักได้ว่า ความรู้จะส่งผลกระทบต่อบริบทของตนเองและสังคมอย่างไร และสามารถเชื่อมโยงความรู้ไปสู่อื่นในชีวิตจริงได้

อย่างไรก็ตาม สิทธิณี กลางนภา และสกนธ์ชัย ชะนูนันท์ (2566) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานยังมีจุดที่ต้องเพิ่มเติมในส่วนของการนำเสนอวัตรกรรมหรือเครื่องมือช่วยสอนเข้ามาเสริมในด้านความรู้ความเข้าใจเพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยบอร์ดเกม (Board Game) เป็นสื่อวัตกรรมการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) รูปแบบหนึ่งที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะทางการศึกษา บอร์ดเกมถูกใช้ในห้องเรียนและการฝึกอบรมเพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะต่าง ๆ เช่น การคิดเชิงกลยุทธ์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม ฯลฯ จากงานวิจัยของเฟลลิงสแดล และคล็อคเนอร์ (Fjællingsdal & Klöckner, 2020) พบว่า เกมกระดานสามารถเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสูงในการทำให้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ซับซ้อนง่ายขึ้น และส่งเสริมการสนทนาและความเข้าใจระหว่างผู้เล่น ซึ่งสอดคล้องกับแก้วรานต์ พิมพพันธ์ และวัชรินทร์พงษ์ (2565) กล่าวว่า การเรียนรู้ผ่านบอร์ดเกมนี้ทำให้นักเรียนมีพัฒนาการการเรียนรู้ที่มากขึ้น เพราะสื่อการเรียนรู้ออกแบบมาในรูปแบบเกมทำให้นักเรียนเปิดรับเกี่ยวกับเกมที่สอดแทรกเนื้อหาสาระเข้าไปในระหว่างเรียนได้อย่างเกิดประสิทธิผล

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกม เรื่องมนุษย์และการเปลี่ยนแปลง

ลมฟ้าอากาศเพื่อพัฒนาการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผ่านการใช้บริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ใกล้ตัว
นักเรียนหรือเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย สามารถทำความเข้าใจบริบทได้ ไม่ซับซ้อน
เกินไปสำหรับวัยของนักเรียนที่จะนำความรู้ หลักการ แนวคิดวิทยาศาสตร์มาใช้ในการ
อธิบายสถานการณ์ ระบุผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและเสนอ
แนวทางปฏิบัติตนภายใต้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลกได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกม
เรื่องมนุษย์และการเปลี่ยนแปลงลมฟ้าอากาศ สามารถพัฒนาการปรับตัวต่อการ
เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
2. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกม เรื่องมนุษย์และการ
เปลี่ยนแปลงลมฟ้าอากาศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน (Action
Research) ตามรูปแบบการวิจัยปฏิบัติการของเค็มมิส และแม็คแทกการ์ด (Kemmis
& McTaggart, 1988) โดยมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามวงจรปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน
ได้แก่ การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การสังเกตและการสะท้อนผล

2. ผู้ให้ข้อมูลวิจัย ได้แก่

2.1 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567
โรงเรียนขยายโอกาสแห่งหนึ่งในจังหวัดพิจิตร จำนวน 16 คน ประกอบด้วยนักเรียน
ชาย 8 คน นักเรียนหญิง 8 คน โดยเป็นนักเรียนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดพิจิตร

2.2 ครูผู้ร่วมสังเกตการณ์ คือ ครูที่เชี่ยวชาญการสอนวิชาวิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยีมีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้มากกว่า 5 ปี ในโรงเรียนขยายโอกาส
ทางการศึกษาของจังหวัดพิจิตร เป็นผู้สังเกตการณ์การจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็น
ฐานร่วมกับบอร์ดเกม สะท้อนผลการสังเกตและบันทึกจุดเด่น จุดด้อยและ
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของการจัดการเรียนรู้แต่ละวงจรปฏิบัติการร่วมกับผู้วิจัยลงใน
แบบสะท้อนการจัดการเรียนรู้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

3.1. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมเพื่อพัฒนาการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เรื่อง มนุษย์และการเปลี่ยนแปลงลมฟ้าอากาศ ได้แก่

3.1.1 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมเพื่อพัฒนาการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เรื่อง มนุษย์และการเปลี่ยนแปลงลมฟ้าอากาศ ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ 3 แผนร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษาที่รับรู้บริบท (Context-aware Serious Games) ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องพายุฝนฟ้าคะนอง ร่วมกับบอร์ดเกม The Secret Plan: แผนลับฉบับปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่องพายุหมุนเขตร้อน ร่วมกับบอร์ดเกม Change Your Idea: เปลี่ยนวิกฤติด้วยความคิดใหม่ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่องการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลก ร่วมกับบอร์ดเกม Adapting to Change: ปรับตัวเพื่อเปลี่ยนแปลง ซึ่งในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 กำหนดสถานการณ์ ขั้นที่ 2 ศึกษาค้นคว้าหรือลงมือปฏิบัติ ขั้นที่ 3 เรียนรู้แนวคิดสำคัญ และขั้นที่ 4 นำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ผ่านบอร์ดเกม ตรวจสอบความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน พบว่า มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด

3.1.2 แบบสะท้อนการจัดการเรียนรู้ คือ แบบบันทึกเพื่อการสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกม เพื่อพัฒนาการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เรื่อง มนุษย์และการเปลี่ยนแปลงลมฟ้าอากาศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งจะสะท้อนโดยตัวผู้วิจัยและครูผู้ร่วมการสังเกตด้วยการบันทึกรายละเอียดผลการจัดการเรียนรู้ จุดเด่น จุดด้อยและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

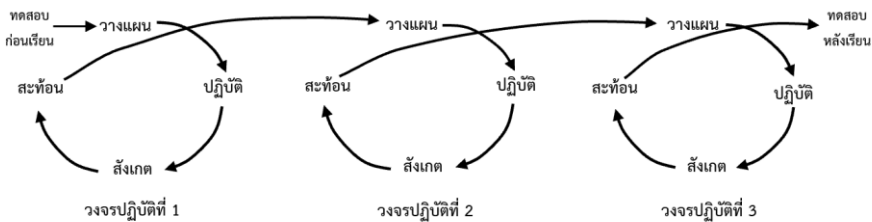
3.2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

3.2.1 แบบวัดการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เรื่อง มนุษย์และการเปลี่ยนแปลงลมฟ้าอากาศ ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ เป็นรูปแบบเขียนตอบจำนวน 9 ข้อ 3 บริบทสถานการณ์ โดยรูปแบบคำถามสอดคล้องตามองค์ประกอบการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 3 องค์ประกอบ ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน พบว่า มีดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 มีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ของการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

3.2.2 ใบกิจกรรม คือ ชิ้นงานที่นักเรียนบันทึกในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ โดยมีลักษณะเป็นแบบบันทึก

การศึกษา ค้นคว้าข้อมูลและเสนอแนวทางการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศซึ่งตามองค์ประกอบของการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 3 องค์ประกอบ จำนวน 3 ใบกิจกรรม มีดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 มีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ของการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้เข้าร่วมวิจัยรวม 12 ชั่วโมง โดยดำเนินการตามวงจรปฏิบัติการ 3 วงจรปฏิบัติการ และทำการวัดระดับการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ ดังภาพ 1

ภาพ 1 แสดงการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยในครั้งนี้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลตามเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้เป็น 3 เครื่องมือ ดังนี้

5.1. แบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาจากแบบสะท้อนการจัดการเรียนรู้ ทำการสรุปข้อมูล และรายงานผลในลักษณะการเขียนบรรยายผลการดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกม จากนั้นใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแบบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย (Resource Triangulation)

5.2. ใบกิจกรรมและแบบวัดการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ วิเคราะห์ข้อมูลจากที่นักเรียนตอบคำถามในใบกิจกรรมและแบบวัดการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยตรวจคำตอบตามเกณฑ์การให้คะแนน ซึ่งข้อมูลที่ได้นั้นจะแสดงให้เห็นระดับการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จากนั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือข้อมูลแบบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methods Triangulation)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้แบ่งเป็น 2 ตอน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง มนุษย์และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพื่อพัฒนาทักษะการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ 3 แผน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดสถานการณ์ (Setting Local Event) เป็นการนำเสนอบริบทสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ใกล้ตัวนักเรียนเรียน หรือสถานการณ์ที่ผู้เรียนสนใจในรูปแบบบทความ ภาพ วิดิทัศน์หรือข่าว จากนั้นให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 4-5 คน และผู้วิจัยใช้คำถามในการกระตุ้นให้นักเรียนอภิปรายถึงบริบทที่รับชมและทำความเข้าใจสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยให้นักเรียนแต่ละกลุ่มบันทึกลงในใบกิจกรรมของกลุ่มตนเอง จากนั้นให้นักเรียนรับชมสื่อที่เชื่อมโยงถึงบริบทตอนต้นเพื่อให้นักเรียนมีแนวทางในการกำหนดปัญหาหรือข้อสงสัยเพื่อกำหนดประเด็นที่ต้องการสืบค้น ค้นคว้าให้สอดคล้องกับบริบทสถานการณ์ และครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้ นั้น โดยการจัดการเรียนรู้ขั้นนี้ใช้เวลา 30 นาที โดยบริบทที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 3 ระดับ ได้แก่ 1) บริบทระดับชุมชนในวงจรปฏิบัติการที่ 1 เรื่องพายุฝนฟ้าคะนอง นำเสนอบริบท พายุฤดูร้อนพัดถล่ม 3 อำเภอของจังหวัดพิจิตร พบว่า นักเรียนไม่สามารถระบุผู้ที่ต้องทำการปรับตัวได้ นักเรียนเข้าใจว่า พายุฤดูร้อนเป็นภัยธรรมชาติ 2) บริบทระดับประเทศในวงจรปฏิบัติการที่ 2 เรื่องพายุหมุนเขตร้อน นำเสนอบริบท พายุซูลิกพ่นพิษ ฝนตกหนักน้ำท่วม พบว่า นักเรียนกำหนดประเด็นการสืบค้นข้อมูลไม่ชัดเจน ไม่ครอบคลุมเนื้อหา และ 3) บริบทระดับโลกในวงจรปฏิบัติการที่ 3 เรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก นำเสนอบริบทน้ำท่วม ทะเลทรายซาฮารา ในโมร็อกโกพบว่า นักเรียนสามารถกำหนดประเด็นการสืบค้นได้ชัดเจนและทำความเข้าใจสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ดี

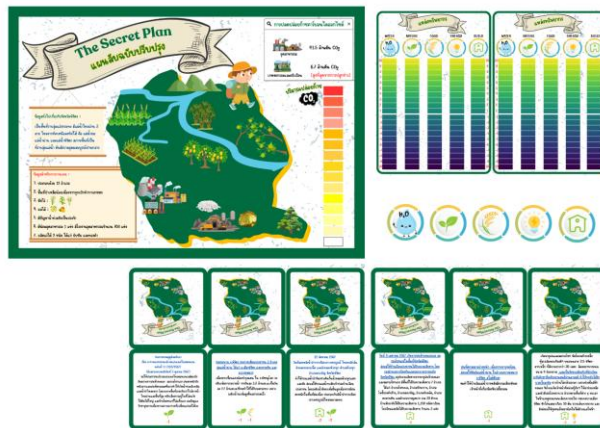
ขั้นที่ 2 การศึกษาค้นคว้าหรือลงมือปฏิบัติ (Learning Task) ในขั้นนี้ นักเรียนจะทำการสืบค้น ค้นคว้า ศึกษาข้อมูลตามประเด็นการสืบค้นที่นักเรียนแต่ละกลุ่มได้ร่วมกันกำหนดไว้ ครูควรสอดส่อง ติดตามนักเรียนเป็นระยะ ๆ เพื่อให้คำแนะนำนักเรียนที่ติดขัดปัญหา ติดตามความคืบหน้าของงาน กระตุ้นให้นักเรียนทำการสืบค้นและบันทึกผลการสืบค้นในใบกิจกรรมภายในเวลาที่กำหนด โดยกำหนดเวลาในขั้นนี้ 60 นาที ในวงจรปฏิบัติการที่ 1 พบว่า นักเรียนขาดการคัดกรองแหล่งข้อมูลในการสืบค้น ทำให้ข้อมูลที่ได้อาจไม่น่าเชื่อถือ และนักเรียนตอบคำถามในใบกิจกรรมไม่ครบถ้วน เนื่องจากนักเรียนกำหนดประเด็นการสืบค้นที่ไม่ชัดเจน ไม่ครอบคลุมเนื้อหา

ในวงจรปฏิบัติการที่ 2 ได้ทำการปรับปรุงแก้ไขแล้วพบว่า นักเรียนสามารถคัดกรองแหล่งที่มาของข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้ ในช่วงการสืบค้นข้อมูลนักเรียนขาดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรม ทำให้ไม่สามารถตอบคำถามได้ครบทุกข้อ และในวงจรปฏิบัติการที่ 3 ผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงแก้ไขขั้นการจัดการเรียนรู้โดยติดตามการปฏิบัติกิจกรรมการสืบค้นอย่างสม่ำเสมอ และกระตุ้นนักเรียนเป็นระยะ ๆ พบว่านักเรียนสามารถระบุผู้ที่ต้องทำการปรับตัวและเสนอแนวทางการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ แต่ยังเป็นแนวทางที่กว้าง ไม่เฉพาะเจาะจงกับบริบทที่กำหนด

ขั้นที่ 3 การเรียนรู้แนวคิดสำคัญ (Learning Key Concept) ในขั้นนี้ นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลการสืบค้น ค้นคว้าที่ทำการสรุปแต่ละประเด็นในใบกิจกรรมที่หน้าชั้นเรียน ซึ่งในการนำเสนอ นักเรียนแต่ละกลุ่มจะนำเสนอในประเด็นเดียวกันแต่เป็นข้อมูลที่ผ่านการสรุปของกลุ่มจากการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเองหลังจบการนำเสนอของนักเรียนแต่ละกลุ่มครูจะให้ข้อเสนอแนะแก่นักเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงใบกิจกรรมให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น เมื่อนักเรียนทุกกลุ่มนำเสนอครบแล้วครูต้องเป็นผู้นำนักเรียนอภิปรายเกี่ยวกับประเด็นที่นักเรียนนำเสนอโดยใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนแสดงความรู้จากการสืบค้นของตนเองจนเกิดข้อสรุปแนวคิดวิทยาศาสตร์ที่สำคัญของแต่ละบริบทที่นักเรียนทุกคนเข้าใจตรงกัน โดยกำหนดเวลาในขั้นนี้ 60 นาที ในวงจรปฏิบัติการที่ 1 พบว่า นักเรียนไม่สามารถระบุแหล่งที่มาของข้อมูลที่ใช้ในการตอบคำถามได้และไม่มีความพร้อมในการนำเสนอข้อมูล ในวงจรปฏิบัติการที่ 2 พบว่า นักเรียนสามารถระบุแหล่งที่มาของข้อมูลได้และร่วมการอภิปรายหลังการนำเสนอได้ และในวงจรปฏิบัติการที่ 3 พบว่า นักเรียนไม่สามารถสรุปแนวคิดสำคัญของบริบทได้ เนื่องจากในการศึกษาค้นคว้า นักเรียนทำการคัดลอกข้อมูลมาใช้ โดยไม่มีการจัดการกระทำข้อมูล

ขั้นที่ 4 การนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ (Reconceptualization) ในขั้นนี้ นักเรียนจะนำความรู้ที่ได้จากการสืบค้น ค้นคว้าและแนวคิดวิทยาศาสตร์ที่สำคัญของบริบทไปประยุกต์ใช้ในบริบทใหม่ที่แตกต่างจากบริบทเดิม ผ่านการเล่นบอร์ดเกมแบบมีบริบท หลังจบเกมครูจะทำหน้าที่นำนักเรียนอภิปรายถึงสิ่งที่ได้จากการเล่นบอร์ดเกมโดยใช้คำถาม บริบทที่พบในบอร์ดเกมมีลักษณะอย่างไร บอร์ดเกมที่เล่นมีส่วนประกอบอะไรบ้าง เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนร่วมการอภิปรายการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ได้เรียนรู้จากเล่นบอร์ดเกมแล้วนักเรียนแต่ละกลุ่มทำการสรุปแนวทาง การปรับตัวที่เหมาะสมกับบริบท พร้อมเหตุผลลงในใบกิจกรรม ใน

วงจรถูกปฏิบัติครั้งที่ 1 บอร์ดเกม The Secret Plan: แผนลับฉบับปรับปรุง หลังการจัดกิจกรรมพบว่า นักเรียนไม่ศึกษาคู่มือการเล่นทำให้ไม่สามารถเล่นด้วยตนเองได้ และนักเรียนไม่สามารถร่วมอภิปรายการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ ในวงจรถูกปฏิบัติครั้งที่ 2 บอร์ดเกม Change Your Idea: เปลี่ยนวิกฤติด้วยความคิดใหม่ หลังการปรับปรุงแก้ไขและจัดกิจกรรมการเรียนรู้พบว่า นักเรียนสามารถทำความเข้าใจวิธีการเล่นได้รวดเร็วขึ้น ทำให้การเล่นติดขัดน้อยลง แต่นักเรียนยังไม่สามารถร่วมอภิปรายการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ เนื่องจากในระหว่างการเล่นนักเรียนไม่สังเกตภาพ ไม่อ่านข้อความบนการ์ดเกม ทำให้นักเรียนไม่มีข้อมูลในการร่วมอภิปราย และในวงจรถูกปฏิบัติครั้งที่ 3 ผู้วิจัยทำการปรับปรุงแก้ไขและจัดกิจกรรมการเรียนรู้พบว่า นักเรียนสามารถบอกเนื้อหาที่ได้เรียนรู้จากบอร์ดเกมได้ แต่นักเรียนยังขาดการเชื่อมโยงการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเข้ากับชีวิตประจำวัน บอร์ดเกมที่นำมาใช้การวิจัยแสดงดังภาพ 2

ภาพ 2 แสดงบอร์ดเกม The Secret Plan: แผนลับฉบับปรับปรุง

ภาพ 3 แสดงบอร์ดเกม The Secret Plan: เปลี่ยนวิกฤติด้วยความคิดใหม่

ภาพ 4 แสดงบอร์ดเกม Adapting to Change: ปรับตัวเพื่อเปลี่ยนแปลง

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมเพื่อพัฒนาการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เรื่องมนุษย์และการเปลี่ยนแปลงลมฟ้าอากาศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบวัดการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและใบกิจกรรมของนักเรียน ผลการวิจัยมีรายละเอียดดังแสดงในตาราง 1

องค์ประกอบการจัดการ ปรับตัวต่อการ เปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศ	ระดับการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ				
	ก่อนจัด กิจกรรม การเรียนรู้	ระหว่างการจัดการเรียนรู้			หลังจัด กิจกรรมการ เรียนรู้
		วงจร ปฏิบัติการ ที่ 1	วงจร ปฏิบัติการ ที่ 2	วงจร ปฏิบัติการ ที่ 3	
1. การทำความเข้าใจ สถานการณ์การ เปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศ	ดี	ดี	ดีมาก	ดีมาก	ดีมาก
2. การเตรียมการปรับตัว ต่อการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศ	พอใช้	พอใช้	ดี	ดี	ดี
3. การร่วมอภิปรายการ ปรับตัวต่อการ เปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศ	ปรับปรุง	พอใช้	พอใช้	ดี	พอใช้
4. ระดับการปรับตัวต่อการ เปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศ	พอใช้	พอใช้	ดี	ดี	ดี

ตาราง 1 การเปรียบเทียบระดับการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

จากตาราง 1 พบว่า ระดับการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีพัฒนาการสูงขึ้นจากก่อนจัดกิจกรรมการเรียนรู้
จากระดับพอใช้ เป็นระดับดีหลังการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับ
บอร์ดเกมครบ 3 วงจรปฏิบัติการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการพัฒนาระดับการปรับตัวต่อ
การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีพัฒนาการจาก
ระดับพอใช้ ในวงจรปฏิบัติการที่ 1 เป็นระดับดี ในวงจรปฏิบัติการที่ 2 และ 3

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับ
บอร์ดเกม สามารถพัฒนาการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของนักเรียน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง มนุษย์และการเปลี่ยนแปลงลมฟ้าอากาศเพิ่มสูงขึ้นได้ โดยแต่ละชั้นควรมีแนวทางการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดสถานการณ์ เป็นขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนได้ทำความเข้าใจบริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ครูนำมาเสนอ โดยบริบทที่นำเสนอให้นักเรียนจะต้องเป็นบริบทที่มีความสัมพันธ์กับนักเรียน เป็นบริบทที่รู้จักอย่างแพร่หลาย หรือบริบทที่กำลังได้รับความสนใจจากสังคม เป็นบริบทที่ไม่ทำให้นักเรียนสับสน และระดับของบริบทมีความเหมาะสมกับเนื้อหาในการจัดการเรียนรู้ เรื่องมนุษย์และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งสอดคล้องกับเดอ ยอง (De Jong, 2008) ที่กล่าวว่า ควรเลือกบริบทให้สอดคล้องกับผู้เรียนเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจและการเลือกใช้บริบทควรมีความหลากหลายเพราะความสนใจของผู้เรียนนั้นแตกต่างกัน บริบทไม่ควรหันเหความสนใจความสนใจของผู้เรียนจากแนวคิดที่เกี่ยวข้องและบริบทไม่ควรจะซับซ้อนเกินไปสำหรับผู้เรียน และก่อนนำเสนอบริบทครูใช้คำถามนำเข้าสู่บริบทเพื่อเตรียมความพร้อมนักเรียน เนื่องจากบริบทที่ใช้ในแต่ละวงจรปฏิบัติการมีระดับที่แตกต่างกัน เช่น “ในช่วงเดือนกันยายน – ตุลาคม ที่ผ่านมามีเกิดเหตุการณ์อะไรที่เกี่ยวกับลมฟ้าอากาศในประเทศไทย” กระตุ้นให้นักเรียนแสดงความรู้เดิม และเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้เนื้อหาใหม่ให้กับนักเรียน หลังการจัดกิจกรรมพบว่าการใช้คำถามนำเข้าสู่บริบท และการเลือกระดับบริบทสามารถกระตุ้นให้นักเรียนทำความเข้าใจบริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้เป็นอย่างดี รวมทั้งทำให้นักเรียนกำหนดประเด็นการสืบค้นได้สัมพันธ์กับบริบท การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมากขึ้น สอดคล้องกับภุริต สงวนศักดิ์ (2562) ที่กล่าวว่า การใช้บริบทในชีวิตประจำวันและในสังคมของนักเรียนเป็นแนวทางในการเรียนรู้ให้แก่เด็กโดยกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้เพื่ออธิบายหรือแก้ไขปัญหาของบริบท ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจและมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ หลังชมบริบทครูใช้คำถามนำนักเรียนอภิปรายรายละเอียดบริบท จากนั้นให้นักเรียนแบ่งกลุ่มและปฏิบัติกิจกรรม พร้อมบันทึกผลในใบกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้แสดงการทำความเข้าใจสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศว่า บริบทที่นำเสนอ คือ อะไร สาเหตุ คือ อะไร ผลกระทบเป็นอย่างไร และใคร หรืออะไรบ้างที่ต้องปรับตัวในบริบทนั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของคอร์เดโร และคณะ (Cordero, et al., 2020) พบว่า การศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักศึกษา โดยเฉพาะกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากภาวะโลกร้อนด้วยตนเองจะมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์มากที่สุด

ขั้นที่ 2 การศึกษาค้นคว้าหรือลงมือปฏิบัติ ในขั้นนักเรียนจะดำเนินการสืบค้น ค้นคว้าตามประเด็นที่กลุ่มของตนเองตั้งขึ้นเพื่อตอบคำถามในใบกิจกรรม ก่อนนักเรียนทำการสืบค้นควรให้นักเรียนตรวจสอบประเด็นการสืบค้น โดยให้นักเรียนนำเสนอ ประเด็นการสืบค้นของกลุ่ม ครูเสนอแนะการแก้ไขประเด็นการสืบค้นให้ชัดเจน ครอบคลุมข้อมูลในการเตรียมการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ในระหว่างการสืบค้นของนักเรียนครูต้องคอยติดตามความคืบหน้าของงาน กระตุ้นให้นักเรียนทำการค้นคว้า และสรุปข้อมูลแต่ละประเด็นลงในใบกิจกรรมภายในเวลาที่กำหนด และให้คำแนะนำเกี่ยวแหล่งข้อมูลที่นักเรียนสืบค้น เพื่อให้นักเรียนได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง และทำการสืบค้นจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ทำให้นักเรียนสามารถกำหนด ประเด็นการสืบค้นได้ชัดเจน สัมพันธ์กับบริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และครอบคลุมแนวคิดวิทยาศาสตร์ของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งสอดคล้องกับ ทักษะ 21 (2553) ที่กล่าวว่า สถานการณ์เป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมในห้องเรียนจะดำเนินไปเพื่อตอบคำถามภายใต้สถานการณ์นั้น และนักเรียนสามารถสืบค้นจนกว่าจะได้มาซึ่งแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถนำมา อธิบายสถานการณ์นั้น ๆ อย่างมีเหตุผลได้ เพื่อรวบรวมข้อมูลในการระบุผู้ที่ต้องทำการ ปรับตัวในบริบท และเสนอแนวทางการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ เหมาะสมกับบริบทมีอะไรบ้าง เป็นการเตรียมความพร้อมการปรับตัวต่อการ เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งสอดคล้องกับบรูมันน์ และคณะ (Brumann, et al., 2022) ที่กล่าวว่า การศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทของการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศ เนื่องจากสามารถส่งเสริมพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมได้

ขั้นที่ 3 การเรียนรู้แนวคิดสำคัญ ในขั้นตอนนี้ นักเรียนแต่ละกลุ่มจะออกมา นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าผ่านการนำเสนอข้อสรุปของแต่ละประเด็นจากการสืบค้น ที่บันทึกในใบกิจกรรมที่หน้าชั้นเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นกลุ่มใหญ่ หลังจาก นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลการสืบค้นแล้ว ครูให้ข้อเสนอแนะแก่นักเรียนเพื่อเป็น กำลังใจ และแนวทางในการปรับปรุงชิ้นงานให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น เมื่อนำเสนอ ครบทุกกลุ่ม ครูนำนักเรียนอภิปรายข้อสรุปจากประเด็นต่าง ๆ ที่นำเสนอหน้าชั้นเรียน เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนสรุปแนวคิดวิทยาศาสตร์ที่สำคัญของบริบทที่ตรงกัน เช่น ปัจจุบันโลกของเรากำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Chang) เช่น ภาวะโลกร้อน ปรากฏการณ์เรือนกระจก ซึ่งพบว่า นักเรียนสามารถระบุผู้ที่ต้อง ทำการปรับตัวในบริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและเสนอแนวทางการปรับตัว ต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ในระดับดี ซึ่งสอดคล้องกับศุภินิ ศรีสวัสดิ์ และ

วิทศน์ ฝักเจริญผล (2565) พบว่า บริบทที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้เรียน โรงเรียนหรือชุมชนนำไปสู่การอภิปรายร่วมกันโดยบริบทเหล่านั้นจะสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความเข้าใจในแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ที่ถูกต้อง และสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปสู่สถานการณ์ในชีวิตจริงได้

ขั้นที่ 4 การนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ ในขั้นนี้นักเรียนจะได้นำความรู้ที่ได้จากการสืบค้น ค้นคว้า และแนวคิดวิทยาศาสตร์ที่สำคัญของบริบทไปประยุกต์ใช้ในบริบทใหม่ที่แตกต่างจากบริบทเดิมผ่านการเล่นเกมแบบมีบริบท ที่มีบริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 3 เกม ได้แก่ 1) The Secret Plan: แผนลับฉบับปรับปรุง บริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกับพายุฝนฟ้าคะนอง 2) Change Your Idea : เปลี่ยนวิกฤติด้วยความคิดใหม่ บริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกับพายุหมุนเขตร้อน และ 3) Adapting to Change : ปรับตัวเพื่อเปลี่ยนแปลง บริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก โดยแต่ละเกมมีระดับของบริบทที่แตกต่างกันเริ่มต้นจากระดับชุมชน ประเทศและโลก ในการเล่นเกมนักเรียนจะได้เรียนรู้แนวทางการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในแต่ละระดับ สอดคล้องกับแก้วกรานต์ พิมพพันธ์ และวัชรีย์ เพ็ชรวงษ์ (2565) พบว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้บอร์ดเกม ทำให้นักเรียนเกิดความสนุกสนานในการเรียน มีความสนใจกับการเรียนมากขึ้น ซึ่งในขณะเดียวกันก็จะเกิดการเรียนรู้ควบคู่ไปด้วย หลังจบเกมครูจะทำหน้าที่นำนักเรียนอภิปรายถึงสิ่งที่ได้จากการเล่นเกมโดยใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนร่วมการอภิปรายการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ได้เรียนรู้จากเล่นเกมแล้วนักเรียนแต่ละกลุ่มทำการสรุปแนวทางการปรับตัวที่เหมาะสมกับบริบท พร้อมเหตุผลลงในใบกิจกรรมพบว่า นักเรียนสามารถตัดสินใจเลือกแนวทางการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมกับบริบทได้ และให้เหตุผลประกอบการตัดสินใจได้ในระดับดี สอดคล้องกับซุม และคณะ (Shum, et al., 2023) กล่าวถึงเกมการศึกษาที่รับรู้บริบท (Context-aware Serious Games) มีการตีความข้อมูลบริบท ปรับพฤติกรรมและฟังก์ชันของเกมให้เหมาะสมกับบริบทปัจจุบันของผู้เล่น สถานการณ์ในเกมจะบูรณาการกับแหล่งเรียนรู้ที่มีส่วนช่วยในการประเมินความรู้ เกมสถานการณ์จึงถือเป็นบริบทการเรียนรู้ ข้อมูลในบริบทจะช่วยในการพัฒนาการปรับเนื้อหาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ของผู้เล่น และสอดคล้องกับงานวิจัยของยัง (Yang, et al., 2024) ที่กล่าวว่า การเล่นเกมสามารถสนับสนุนการ

สร้างแบบจำลองการตัดสินใจของผู้เล่นในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศท่ามกลางความไม่แน่นอนได้

จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมพบว่า นักเรียนมีการพัฒนาระดับการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศสูงขึ้น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การทำความเข้าใจสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และองค์ประกอบที่ 2 การเตรียมการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แต่องค์ประกอบที่ 3 การร่วมอภิปรายการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ นักเรียนมีระดับการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศก่อนเรียนที่ระดับปรับปรุง พัฒนาการดีขึ้นเป็นระดับพอใช้ ในวงจรปฏิบัติการที่ 1 และวงจรปฏิบัติการที่ 2 และพัฒนาการขึ้นเป็นระดับดีดี ในวงจรปฏิบัติการที่ 3 แต่เมื่อพิจารณาหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พบว่า นักเรียนมีระดับการร่วมอภิปรายการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่ำลงเป็นระดับพอใช้ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์จากคำตอบของแบบวัดการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศพบว่า นักเรียนส่วนมากสามารถตัดสินใจเลือกแนวทางการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมกับบริบทได้ แต่ไม่สามารถให้เหตุผลในการตัดสินใจเลือกแนวทางนั้นได้ เนื่องจากนักเรียนขาดความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ในขั้นตอนการศึกษาค้นคว้าหรือลงมือปฏิบัติ นักเรียนไม่มีการจัดการทำข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นแต่เป็นเพียงการนำข้อมูลดิบมาใช้ ดังนั้น นักเรียนจึงไม่สามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการให้เหตุผลประกอบการตัดสินใจได้ ทำให้ระดับการร่วมอภิปรายการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหลังการจัดการเรียนรู้ต่ำลงมาที่ระดับพอใช้ สอดคล้องกับกิตติภัก ชูวงษ์ และคณะ (2564) ทำการศึกษาการพัฒนาทักษะการจัดการกระทำและสื่อความหมายข้อมูลพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่คัดลอกข้อมูลมาเขียนตอบโดยไม่มีการจัดการกระทำข้อมูลใหม่ ทำให้คะแนนทักษะการจัดการกระทำข้อมูลและสื่อความหมายข้อมูลของนักเรียนไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

องค์ความรู้จากการวิจัย

แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกม เรื่องมนุษย์และการเปลี่ยนแปลง ลมฟ้าอากาศ เพื่อพัฒนาการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังภาพ 5

ภาพ 5 แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมที่พัฒนาการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ขั้นที่ 1 การกำหนดสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ควรเลือกบริบทที่พายุฝนฟ้าคะนอง พายุหมุนเขตร้อน และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกที่ชัดเจน หรือกำลังได้รับความสนใจในสังคม เพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียนในการทำ ความเข้าใจสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ครูต้องมีการเตรียมความพร้อมก่อนเรียน และครูต้องอำนวยความสะดวก ในการกำหนดประเด็นการสืบค้น

ขั้นที่ 2 การศึกษาค้นคว้าหรือลงมือปฏิบัติ นักเรียนทำการสืบค้น ครูต้องติดตามการปฏิบัติกิจกรรมในระหว่างที่นักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมการสืบค้นอย่างสม่ำเสมอเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมทันตามเวลาที่กำหนด และให้คำแนะนำนักเรียนระหว่าง การปฏิบัติกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้รับข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และครบถ้วนเพียงพอในการเตรียมการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ขั้นที่ 3 การเรียนรู้แนวคิดสำคัญ ขั้นนี้นักเรียนต้องนำเสนอข้อมูลผ่านการจัดกระทำข้อมูล ในขั้นตอนการสืบค้น ค้นคว้าข้อมูล และครูต้องใช้คำถามปลายเปิด กระตุ้นให้นักเรียนแสดงความรู้ความเข้าใจโดยใช้ข้อมูลจากการสืบค้นของตนเองให้ได้ ข้อสรุปร่วมกันว่า กำลังศึกษาเรื่องอะไร ใจความสำคัญ คือ อะไร

ขั้นที่ 4 การนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ บอร์ดเกมที่นำมาใช้ในขั้นนี้ ควรเป็นบอร์ดเกมที่มีบริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเรื่อง พายุฝนฟ้าคะนอง พายุหมุนเขตร้อน และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกที่ชัดเจน เน้นเป็นบอร์ดเกมประเภทวางแผนเพื่อให้นักเรียนวิเคราะห์บริบท วางแผนแนวทางการปรับตัว และ

กำหนดเงื่อนไขของเกมโดยใช้ความรู้เป็นเกณฑ์การชนะเกม และใช้คำถามนำให้นักเรียนอภิปรายหลังเล่นบอร์ดเกม เพื่อให้นักเรียนสะท้อนความรู้จากการเล่นบอร์ดเกม และตัดสินใจเลือกแนวทางการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมกับบริบท พร้อมให้เหตุผลสนับสนุนแนวทางที่เลือกได้

สรุป

แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมสามารถพัฒนาการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศให้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เมื่อนักเรียนได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เกิดขึ้นจริง นั่นคือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทำให้นักเรียนสามารถทำความเข้าใจสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เกิดขึ้นในปัจจุบันซึ่งเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจในระดับโลก และสามารถสืบค้น รวบรวมข้อมูลเพื่อเตรียมความพร้อมในการหาแนวทางปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกำลังเกิดขึ้น แต่ยังคงขาดการตัดสินใจเลือกแนวทางการปรับตัวอย่างมีเหตุผลในบริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกม เรื่องมนุษย์และการเปลี่ยนแปลงลมฟ้าอากาศ ช่วยให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีพัฒนาการด้านความรู้ ความเข้าใจและการตอบสนองต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ดีขึ้น แต่แนวทางการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวยังมีจุดที่ควรพัฒนาต่อไป คือ ด้านการร่วมอภิปรายการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ดังนั้น เพื่อเตรียมความพร้อมในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของพลเมืองโลก ควรศึกษาแนวทางจัดการเรียนรู้หรือนวัตกรรมที่พัฒนาการร่วมอภิปรายการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่กำลังเกิดขึ้นและผลที่ได้จากการวิจัยนี้ยังเป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศให้กับผู้เรียนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กิตติภักดิ์ ชูวงษ์ และคณะ. (2564). การพัฒนาทักษะการจัดการกระทำและสื่อความหมาย ข้อมูล เรื่องดวงดาวบนท้องฟ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับชุดฝึกทักษะการจัดการกระทำและสื่อความหมายข้อมูล. *วารสารสวนสุนันทาวิชาการวิจัย*. 15 (2), 80-105.

- แก้วกรานต์ พิมพ์พันธ์ และวัชรีย์ เพ็ชรวงษ์. (2565). การสร้างบอร์ดเกมที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของพืช สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*. 7 (1), 109-119.
- ดุขฎิพร สังข์สะอาด และสุรีย์พร สว่างเมฆ. (2566). แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้วยประเด็นทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เรื่องมนุษย์กับความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. *Journal of Information and Learning*. 34 (1), 59-72.
- ทัศนิน เครือทอง. (2553) การเรียนรู้วิทยาศาสตร์อย่างมีบริบท Learning Science in Context. *นิตยสารสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*. 38 (166), 56-59.
- ภูริต สงวนศักดิ์. (2562). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานที่มีต่อความรู้เคมีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- ศุภิณี ศรีสวัสดิ์ และวิทัศน์ ฝักเจริญผล. (2565). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การดำรงชีวิตของพืชของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน. *วารสารศาสตร์การศึกษาและการพัฒนามนุษย์*. 6 (1), 13-24.
- สิทธิณี กลางนภา และสกนธ์ชัย ชะนูนันท์. (2566). การจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับการใช้อินโฟกราฟิกเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านเคมี เรื่องพอลิเมอร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 6 (5), 2487-2503.
- Brumann, S., et al. (2022). Inquiry-based Learning on Climate Change in Upper Secondary Education: A Design-based Approach. *Sustainability*. 14 (6), 3544. DOI:10.3390/su14063544
- Cordero, E. C., et al. (2020). The Role of Climate Change Education on Individual Lifetime Carbon Emissions. *PLoS One*. 15 (2), e0206266. DOI: 10.1371/journal.pone.0206266
- De Jong, O. (2008). Context-based Chemical Education: How to Improve It? *Chemical Education International*. 8 (1), 1-7.

- Fjællingsdal, K. S. and Klöckner, C. A. (2020). Green across the Board: Board Games as Tools for Dialogue and Simplified Environmental Communication. *Simulation & Gaming*. 51 (5), 632-652.
- Gilbert, J. K. (2006). On the Nature of Context in Chemical Education. *International Journal of Science Education*. 28 (9), 957-976. DOI:10.1080/09500690600702470
- Grippa, P., et al. (2019). Climate Change and Financial Risk: Central Banks and Financial Regulators are Starting to Factor in Climate Change. *Finance & Development*. 56 (004), 26-29.
- Kemmis, S and McTaggart, R. (1988). *The Action Research Planner*, 3rd ed. Geelong: Deakin University Press.
- Kwauk, C. and Winthrop, R. (26 March 2021). *Unleashing the Creativity of Teachers and Students to Combat Climate Change: An Opportunity for Global Leadership*. Retrieved June 4, 2025, from <https://www.brookings.edu/articles/unleashing-the-creativity-of-teachers-and-students-to-combat-climate-change-an-opportunity-for-global-leadership/>
- Mochizuki, Y. and Bryan, A. (2015). Climate Change Education in the Context of Education for Sustainable Development: Rationale and Principles. *Journal of Education for Sustainable Development*. 9 (1), 4-26. DOI:10.1177/0973408215569109
- Shum, L. C., et al. (2023). Personalised Learning through Context-based Adaptation in the Serious Games with Gating Mechanism. *Education and Information Technologies*. 28 (10), 13077-13108.
- Yang, W., et al. (2024). An Explorative Analysis of Gameplay Data Based on a Serious Game of Climate Adaptation in Aotearoa New Zealand. *Social Science Research Network Electronic Journal*. DOI: 10.2139/ssrn.4818597

Research Article; Received: 2025-06-15; Revised: 2025-09-07; Accepted: 2025-09-11.

การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองของ กลุ่มเยาวชน เพื่อสร้างระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและยั่งยืน Promoting Knowledge and Understanding of Politics and Governance among Youth Groups to Create a Strong and Sustainable Democracy

ธรรมรัตน์ โรมแพน

Thammarat Rompan

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Faculty of Liberal Arts and Sciences, Chaiyaphum Rajabhat University

First/Corresponding Author, E-mail: r.rompaen1980@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองของกลุ่มเยาวชนในระบอบประชาธิปไตย 2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองของกลุ่มเยาวชนตามระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและยั่งยืน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้สถานศึกษาพื้นที่อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 5 แห่ง ได้แก่ 1) โรงเรียนชัยภูมิภักดีชุมพล 2) โรงเรียนสตรีชัยภูมิ 3) โรงเรียนเมืองพญาแล 4) โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัยชัยภูมิ และ 5) โรงเรียนกุดตุ้มวิทยา เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 100 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัญหาความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองของเยาวชนพบว่า เยาวชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองในระดับพื้นฐาน โดยมีความเข้าใจในด้านสิทธิหน้าที่และบทบาทของประชาชนตามหลักประชาธิปไตยไม่เพียงพอ ความสนใจทางการเมืองส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากกระแสในสื่อสังคมออนไลน์มากกว่าการเรียนรู้ผ่านกระบวนการศึกษาอย่างเป็นระบบ อีกทั้งพบว่าชาวเวทียุคใหม่เปลี่ยนความคิดเห็นและกิจกรรมเสริมสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยในสถานศึกษา 2. แนวทางการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจตามระบอบประชาธิปไตยที่

เข้มแข็งและยั่งยืน ประกอบด้วย 1) พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนที่บูรณาการประเด็นทางการเมืองกับการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน 2) จัดกิจกรรมเวทีเสวนาอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเยาวชนในสถานศึกษากับชุมชน 3) ส่งเสริมการใช้สื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์เพื่อกระตุ้นความสนใจทางการเมือง 4) สนับสนุนให้มีโครงการฝึกอบรมผู้นำเยาวชนที่ส่งเสริมค่านิยมประชาธิปไตย และ 5) ประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัวและหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาเยาวชนให้มีจิตสำนึกพลเมืองที่ดี องค์กรความรู้ที่ได้จากการวิจัยพบว่า เยาวชนมีความรู้ทางการเมืองในระดับพื้นฐาน ขาดความเข้าใจเชิงลึกและเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แนวทางส่งเสริมควรบูรณาการการเรียนรู้ออกไปสู่วิถีชีวิตจริง ใช้สื่อสร้างสรรค์ จัดกิจกรรมเสวนา พัฒนาผู้นำเยาวชนและสร้างความร่วมมือทุกภาคส่วนเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและยั่งยืน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมทางการเมือง; การพัฒนาเยาวชน; ความรู้ทางการเมือง; ประชาธิปไตย; เยาวชน

Abstract

This research article aims to 1) study the problems of knowledge and understanding of politics and government among youth groups in a democratic regime, 2) study the guidelines for promoting knowledge and understanding of politics and government among youth groups in a strong and sustainable democratic regime. This is a qualitative research using 5 educational institutions in Mueang Chaiyaphum District, Chaiyaphum Province: 1) Chaiyaphum Phakdi Chumphon School, 2) Chaiyaphum Women's School, 3) Mueang Phaya Lae School, 4) Kanchanaphisek Wittayalai Chaiyaphum School, and 5) Kuttum Witthaya School. The research instruments are interview forms with 100 key informants. Data are analyzed by using descriptive analysis.

The results of the research reveal that 1) the problem of youth's knowledge and understanding of politics and government found that most youths have basic knowledge and understanding of politics, with insufficient understanding of rights, duties, and roles of citizens according to democratic principles. Most political interests arise from trends on

social media rather than learning through systematic educational processes. In addition, there is a lack of forums for exchanging opinions and activities to enhance democratic consciousness in educational institutions. 2) Guidelines for promoting knowledge and understanding according to a strong democratic regime include: 1) developing a curriculum that integrates political issues with learning in daily life; 2) organizing forums for discussion, debate, and exchange of opinions between youth in educational institutions and communities; 3) promoting the creative use of digital media and social media to stimulate political interest; 4) supporting youth leadership training projects that promote democratic values; and 5) coordinating cooperation between schools, families, and government agencies to develop youth with a sense of good citizenship. The knowledge gained from the research found that youths have basic political knowledge, lack in-depth understanding and a platform for exchanging knowledge. The promotion approach should integrate political learning with real life, use creative media, organize seminar activities, develop youth leaders, and create cooperation in all sectors to strengthen a strong and sustainable democracy.

Keywords: Political Participation; Youth Development; Political Literacy; Democracy; Youth

บทนำ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525) ได้ให้ความหมายของคำว่า เยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกิน 14 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ และไม่ใช่เป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้วด้วยการสมรส ขณะที่องค์การสหประชาชาติได้ให้ความหมายสากลของคำว่า เยาวชน หมายถึง คนในวัยหนุ่มสาว คือ ผู้ที่มีอายุระหว่าง 15-25 ปี ซึ่งปัญหาเยาวชนไทยในปัจจุบันสะท้อนถึงวิกฤตทางคุณค่าและจิตสำนึกที่เกิดจากโครงสร้างสังคมที่เน้นวัตถุนิยมและการแข่งขันเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน การเติบโตของเทคโนโลยีและเศรษฐกิจส่งผลให้เยาวชนหลงใหลในค่านิยมทางวัตถุมากกว่าการพัฒนาตนด้านคุณธรรมและจิตใจ สภาพแวดล้อมที่ห่างไกลจากราก

วัฒนธรรม เช่น บ้าน วัด ชุมชน ทำให้ขาดภูมิคุ้มกันทางสังคม ในขณะที่ระบบการศึกษากลับมุ่งผลิตแรงงานเพื่อเศรษฐกิจมากกว่าจะสร้างพลเมืองที่เข้าใจชีวิตและสังคม ส่งผลให้ปัญหาเยาวชนกลายเป็นปัญหาสะสมที่ทวีความซับซ้อนและเร่งด่วนในการแก้ไข (เสกสรรค์ ทองบรรจง, 2545) และการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยที่ผ่านมา นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. 2475 เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและวิกฤตทางเศรษฐกิจการเมืองและสังคม ทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแห่งยุคการสื่อสารและโลกดิจิทัล ทั้งวิกฤตเศรษฐกิจโลกที่เกิดขึ้นเป็นระยะ แนวโน้มของอุดมการณ์ทางการเมืองและคุณค่าประชาธิปไตยในรูปแบบใหม่ ๆ รวมทั้งกระแสประชาธิปไตยที่มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงแบ่งขั้วตามอุดมการณ์แห่งช่วงสมัย วิกฤติการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีผลต่อเสถียรภาพทางการเมืองและการพัฒนารุดหน้าของประเทศ และเมื่อประเทศไทยยังคงต้องยึดมั่นในระบอบการปกครอง หลักการและแนวทางตามระบอบประชาธิปไตย ทั้งต้องพัฒนาการเมืองที่มีเสถียรภาพ ระบอบประชาธิปไตยที่ต้องลงหลักปักฐานและปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตย รวมถึงความคิดที่เป็นรากฐานของประชาธิปไตย ได้แก่ เสรีภาพในการชุมนุมและการพูด การไม่แบ่งแยกและความเสมอภาค สิทธิพลเมือง ความยินยอม สิทธิในการมีชีวิตและสิทธิฝ่ายข้างน้อย นอกจากนี้ ประชาธิปไตยยังทำให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงผลประโยชน์ของตนและแบ่งอำนาจจากกลุ่มคนมาเป็นชุดกฎเกณฑ์แทน (Przeworski, 1991)

ภายใต้แผนปฏิรูปประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี การปฏิรูปการเมืองครั้งที่สามครั้งนี้มุ่งปฏิรูปโครงสร้างควบคู่ไปกับการพัฒนาพลเมืองให้เหมาะสมกับระบอบระบบและโครงสร้างที่พัฒนาขึ้น และกำหนดกิจกรรมการส่งเสริมความเป็นพลเมืองเป้าหมายและตัวชี้วัดเพื่อให้เกิดผลการปฏิบัติได้ไว้ชัดเจน โดยเฉพาะพลเมืองที่มีความรู้และมีส่วนร่วมในทางการเมือง คือ พลเมืองที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข พลเมืองที่มีส่วนร่วมทางการเมืองและในกระบวนการนโยบายสาธารณะ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) เป็นการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง ซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายของการปฏิรูปการเมือง อาจกล่าวได้ว่า ความเป็นพลเมืองของปวงชนชาวไทยเป็นทั้งเป้าหมายของการปฏิรูปและวิธีการทำให้การเมืองปฏิรูปด้วย ความมุ่งหมายของการแผนปฏิรูปด้านการเมืองในครั้งนี้จึงมีพลเมืองเป็นจุดศูนย์กลางของการพัฒนาและการปฏิรูปเพื่อให้พลเมืองสามารถเห็นยวนำไปสู่การพัฒนาการเมืองได้ตามประสงค์ คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม

พ.ศ. 2562 ปรับปรุงแผนปฏิรูปประเทศ ซึ่งรวมแผนปฏิรูปด้านการเมืองโดยให้กำหนดเป้าหมาย ตัวชี้วัดระดับแผนและให้มีกิจกรรมที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ (Big Rock) (คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง, 2564) และให้ดำเนินการปฏิรูปด้านการเมืองให้เกิดผลตามมาตรา 258 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ดังนี้ 1) ให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ รู้จักยอมรับในความเห็นทางการเมืองโดยสุจริตที่แตกต่างกันและให้ประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้งและออกเสียงประชามติโดยอิสระ ปราศจากการครอบงำไม่ว่าด้วยทางใด 2) ให้การดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองเป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้เพื่อให้พรรคการเมืองพัฒนาเป็นสถาบันทางการเมืองของประชาชนซึ่งมีอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกัน มีกระบวนการให้สมาชิกพรรคการเมืองมีส่วนร่วมและมีความรับผิดชอบอย่างแท้จริงในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง และการคัดเลือกผู้มีความรู้ความสามารถ ชื่อสัตย์สุจริตและมีคุณธรรมจริยธรรมเข้ามาเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม 3) มีกลไกที่กำหนดความรับผิดชอบของพรรคการเมืองในการประกาศโฆษณานโยบายที่มีได้วิเคราะห์ผลกระทบความคุ้มค่าและความเสี่ยงอย่างรอบด้าน 4) มีกลไกที่กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและรับผิดชอบต่อประชาชนในการปฏิบัติหน้าที่ของตน 5) มีกลไกแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองโดยสันติวิธีภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและยั่งยืนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกประเทศ โดยเฉพาะประเทศไทย ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหลายครั้ง ส่งผลให้ประชาชนโดยเฉพาะเยาวชนซึ่งเป็นกำลังสำคัญของประเทศในอนาคตต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองอย่างใดก็ตาม จากการศึกษาพบว่า เยาวชนไทยส่วนใหญ่ขาดความสนใจและความรู้เกี่ยวกับระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย บทบาทของพลเมืองที่ดี ตลอดจนกระบวนการเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างถูกต้อง การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองของกลุ่มเยาวชนจึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยให้เข้มแข็งและยั่งยืน การปลูกฝังความตระหนักรู้เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะช่วยให้เยาวชนมีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง และสามารถแสดงออกซึ่งความคิดเห็นและ

การตัดสินใจทางการเมืองอย่างมีเหตุผลบนพื้นฐานของหลักประชาธิปไตย นอกจากนี้ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสังคมออนไลน์ยังเป็นเครื่องมือที่สามารถช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ทางการเมืองของเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การขาดแนวทางหรือโครงการที่เป็นระบบในการพัฒนาองค์ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยสำหรับเยาวชน อาจส่งผลให้เกิดการรับรู้ข้อมูลที่ผิดพลาดและนำไปสู่ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

จากประเด็นดังกล่าว การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองของกลุ่มเยาวชนเพื่อสร้างระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและยั่งยืน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้วิจัยเล็งเห็นและนำเสนอมุมมองในการค้นหาและศึกษาวิธีแนวทางการพัฒนาประชาธิปไตย โดยการกล่อมเกลากิจกรรมทางการเมือง ซึ่งการแสดงออกทางการเมืองนั้นล้วนมาจากการกล่อมเกลากิจกรรมทางการเมืองของสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ได้แก่ ครอบครัว เพื่อน โรงเรียน สื่อและรัฐบาล การกล่อมเกลากิจกรรมทางการเมืองเป็นการปลูกฝังทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมทางการเมืองซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญในการสร้างวัฒนธรรมแบบพลเมืองให้กับประชาชน และทำให้ระบอบการปกครองเสถียรภาพ เนื่องจากหากประชากรมีความรู้ความเข้าใจและมีลักษณะอันพึงประสงค์แล้วการพัฒนาประเทศจะเป็นไปอย่างราบรื่น โดยยกเรื่องการปลูกฝังผ่านเครื่องมือทางการเมืองการปกครองในระดับเยาวชน เนื่องจากประชาธิปไตยไม่ได้ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด แต่ต้องสร้างหรือปลูกฝัง (ทิพย์พพร ตันติสุนทร, 2553) การสร้างความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองให้กับเยาวชนจึงเป็นแหล่งบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งประชาธิปไตยได้ดีที่สุด ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมองค์ความรู้ทั้งทางทฤษฎีและการปฏิบัติให้เป็นรากฐานของประชาธิปไตยที่แข็งแกร่ง สร้างภูมิคุ้มกันทางความคิดและการแสดงออกทางการเมืองที่มั่นคง

ดังนั้น การวิจัยเรื่องการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองของกลุ่มเยาวชนเพื่อสร้างระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและยั่งยืน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาแนวทางและวิธีการที่เหมาะสมในการพัฒนาความรู้และความเข้าใจทางการเมืองของเยาวชนเพื่อให้มีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์และเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองของกลุ่มเยาวชนในระบอบประชาธิปไตย

2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองของกลุ่มเยาวชนตามระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและยั่งยืน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองของกลุ่มเยาวชนเพื่อสร้างระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและยั่งยืน โดยครอบคลุมแนวคิดและทฤษฎีทางการเมืองเกี่ยวกับประชาธิปไตย บทบาทของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยและหลักการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของเยาวชนและการเมืองด้วยการวิเคราะห์ระดับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมือง ช่องทางการเรียนรู้และส่งเสริมความเข้าใจ บทบาทของสถานศึกษา สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศยุคดิจิทัล กิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ที่ช่วยส่งเสริมความรู้ทางการเมือง กลยุทธ์และแนวทางการพัฒนา โดยพิจารณาแนวทางที่เหมาะสมผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ การอบรมและโครงการที่สามารถนำไปใช้ได้จริง

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้กำหนดพื้นที่อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วยสถานศึกษา 5 แห่ง ได้แก่ 1) โรงเรียนชัยภูมิภักดีชุมพล 2) โรงเรียนสตรีชัยภูมิ 3) โรงเรียนเมืองพญาแล 4) โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัยชัยภูมิ และ 5) โรงเรียนกุดตุ้มวิทยา

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 100 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมืองชัยภูมิ จำนวน 5 แห่ง ประกอบด้วย 1) นักเรียนโรงเรียนชัยภูมิภักดีชุมพล จำนวน 20 คน 2) นักเรียนโรงเรียนสตรีชัยภูมิ จำนวน 20 คน 3) นักเรียนโรงเรียนเมืองพญาแล จำนวน 20 คน 4) นักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัยชัยภูมิ จำนวน 20 คน 5) นักเรียนโรงเรียนกุดตุ้มวิทยา จำนวน 20 คน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยโครงสร้างของข้อคำถามสามารถนำไปใช้ในกระบวนการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างหรือการสัมภาษณ์แบบชี้แนะ (Guided Interview) ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดข้อคำถามที่ชัดเจนตายตัวและมี

ความหลากหลายในมิติด้านความลึกและความกว้างในประเด็นที่ดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 1) การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เคร่งครัดในการตั้งคำถาม แต่ผู้วิจัยตั้งคำถามหลักเอาไว้ 2) การบันทึกเสียงสัมภาษณ์หรือสนทนา โดยใช้วิธีการบันทึกเสียงเพื่อช่วยจำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือสนทนากลุ่ม ทั้งนี้ ผู้วิจัยขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลก่อนเสมอ 3) การบันทึกภาพด้วยวิธีการถ่ายภาพเพื่อสะท้อนเตือนความจำ ซึ่งผู้วิจัยสามารถระลึกถึงบริบทหรือบรรยากาศที่เกิดขึ้นโดยการสังเกต และระหว่างการทำสัมภาษณ์หรือสนทนากลุ่ม หากนำภาพถ่ายไปใช้ในกรณีใดก็ตาม ผู้วิจัยต้องขออนุญาตผู้ที่อยู่ในภาพก่อนเสมอ 4) การจดบันทึกภาคสนาม (Field Note) โดยผู้วิจัยจดบันทึกสิ่งที่สังเกตเห็น คำให้สัมภาษณ์หรือสนทนากลุ่ม ในช่วงแรกจดบันทึกอย่างย่อก่อนแล้วจึงขยายความทันทีหลังการสัมภาษณ์หรือสนทนากลุ่ม ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรักษาสมุดบันทึกไว้เป็นอย่างดี 5) การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์โดยมีขั้นตอน ดังนี้ (1) การศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการวิจัยเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองของกลุ่มเยาวชนเพื่อสร้างระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและยั่งยืน ประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า ได้แก่ สภาพปัญหาความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองของกลุ่มเยาวชนในระบอบประชาธิปไตย และการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองของกลุ่มเยาวชนตามระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและยั่งยืน (2) การร่างแบบสัมภาษณ์ทุกฉบับ กำหนดประเด็นและสร้างข้อคำถามในแต่ละประเด็นที่ต้องการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองของกลุ่มเยาวชนตามระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและยั่งยืนเพื่อเป็นต้นแบบการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ (3) การนำแนวทางสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอที่ปรึกษาโครงการและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ เป้าหมายของการวิจัยและให้ข้อเสนอแนะ หลังจากนั้นนำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น โดยที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือ

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ส่งหนังสือขอสัมภาษณ์จากมหาวิทยาลัยถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สร้างความคุ้นเคยและชี้แจงวัตถุประสงค์ กำหนดวันเวลาในการสัมภาษณ์อย่างชัดเจนและดำเนินการสัมภาษณ์โดยใช้วิธีการบันทึกเทป จดบันทึกและสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและครอบคลุมประเด็นการวิจัย

6. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์แบบ

อุปนัย (Analytic Induction) ใช้วิธีตีความสร้างข้อสรุปข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยแยกเป็นประเด็นที่ค้นพบเป็นส่วนต่าง ๆ ซึ่งจะดำเนินการไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากนั้นได้นำแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาอธิบายและนำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า กลุ่มเยาวชนชนส่วนใหญ่มีระดับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองและการปกครองอยู่ในระดับพื้นฐาน สามารถอธิบายได้ว่า การเลือกตั้ง คือ อะไร หรือประชาชนมีสิทธิเลือกตั้งอย่างไร แต่ขาดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างอำนาจหน้าที่ขององค์กรทางการเมือง เช่น อำนาจหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรีและบทบาทขององค์กรอิสระในระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังพบว่า ความรู้ด้านสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง เช่น สิทธิในการชุมนุมอย่างสงบ หน้าที่ในการเคารพกฎหมาย ยังเข้าใจคลาดเคลื่อนหรือไม่เคยเรียนรู้มาก่อน รวมถึงปัจจัยที่สะท้อนปัญหานี้ คือ เยาวชนรับข้อมูลข่าวสารการเมืองส่วนใหญ่จากสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) ตี๊กต็อก (TikTok) ซึ่งแม้จะเป็นแหล่งข้อมูลที่เข้าถึงง่ายและรวดเร็ว แต่มีปัญหาการบิดเบือนข้อมูล ข่าวดลอมและการปลุกฝังความคิดแบบสุดโต่ง เยาวชนมักเสพข้อมูลโดยขาดการวิเคราะห์ วิพากษ์ทำให้เกิดความเข้าใจผิดและส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมทางการเมืองที่ไม่มีทิศทาง ประเด็นที่สำคัญ คือ ระบบการศึกษาในสถานศึกษายังขาดแนวทางหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เยาวชนได้มีเวทีในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือแสดงออกทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ บทเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองยังเป็นลักษณะท่องจำ ขาดการเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริง ส่งผลให้เยาวชนไม่รู้สึกรู้ว่า การเมืองเป็นเรื่องใกล้ตัว นอกจากนี้ การขาดกิจกรรมภาคปฏิบัติ เช่น การจำลองการเลือกตั้ง การจัดเสวนาทางการเมืองภายในโรงเรียน ยิ่งทำให้เยาวชนไม่ได้พัฒนาเจตคติทางประชาธิปไตยอย่างเหมาะสม ทั้งยังมีประเด็นที่เกี่ยวข้อง คือ บริบทของครอบครัวและชุมชนที่ไม่เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ทางการเมือง โดยผู้ปกครองจำนวนมากมองว่า การเมืองเป็นเรื่องไกลตัวหรือเป็นเรื่องอันตราย ส่งผลให้เยาวชนไม่ได้รับการปลุกฝังหรือสนับสนุนให้ตั้งคำถามหรือแสดงความคิดเห็นในประเด็นสาธารณะ สภาพแวดล้อมเช่นนี้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยเห็นว่า การแก้ไขปัญหาในระดับปัจเจกยังไม่เพียงพอ หากแต่ต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคม ตั้งแต่ครอบครัว

สถานศึกษา จนถึงสื่อมวลชนและระบบการเมืองเพื่อเปิดพื้นที่แห่งการเรียนรู้และส่งเสริมให้เยาวชนมีบทบาทในฐานะพลเมือง ไม่ใช่เพียงผู้ตามของระบบเดิม

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า แนวทางการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของเยาวชนในระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง ต้องมีลักษณะทั้งเชิงระบบและเชิงปฏิบัติ โดยผลการวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้ได้นำเสนอแนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในหลายระดับ โดยเริ่มจากการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน ซึ่งต้องบูรณาการเนื้อหาทางการเมืองเข้ากับวิชาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น การเรียนรู้เรื่องสิทธิ หน้าที่ กลไกการตรวจสอบอำนาจรัฐผ่านกิจกรรมจำลองสถานการณ์หรือกรณีศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจประชาธิปไตยในมิติที่จับต้องได้ ไม่ใช่เพียงทฤษฎี ประเด็นต่อมา คือ การจัดกิจกรรมเวทีเสวนา อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทั้งในโรงเรียนและชุมชนเพื่อเปิดพื้นที่ให้เยาวชนสามารถแสดงความคิดเห็นในเรื่องสาธารณะได้อย่างมีเหตุผลและปลอดภัย แนวทางนี้จะส่งเสริมทักษะการฟัง การพูดและการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของวัฒนธรรมประชาธิปไตย ในด้านเทคโนโลยีควรมีการส่งเสริมการใช้สื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์เพื่อกระตุ้นความสนใจทางการเมืองของเยาวชน โดยเฉพาะการใช้แพลตฟอร์ม (Platform) ต่าง ๆ เช่น ยูทูบ (YouTube) ตี๊กต็อก (TikTok) ในการผลิตเนื้อหาทางการเมืองที่เข้าใจง่าย ทันสมัยและเข้ากับวิธีการเรียนรู้ของเยาวชนยุคใหม่ ทั้งนี้ ต้องควบคู่กับการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) เพื่อป้องกันผลกระทบจากข้อมูลที่บิดเบือน

อีกแนวทางหนึ่ง คือ การสนับสนุนโครงการฝึกอบรมผู้นำเยาวชน ซึ่งเน้นการเสริมสร้างค่านิยมประชาธิปไตย เช่น ความเท่าเทียม ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมในสังคม โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้เยาวชนมีโอกาสฝึกการคิดวิเคราะห์ วางแผน และจัดกิจกรรมสาธารณะด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้นำพลเมืองที่มีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงสังคมในอนาคต ประเด็นสุดท้าย คือ การประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัวและหน่วยงานภาครัฐเพื่อสร้างระบบสนับสนุนเยาวชนอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดการเรียนรู้ในครอบครัวควบคู่กับการจัดกิจกรรมในโรงเรียนและการสนับสนุนเชิงนโยบายจากรัฐ ซึ่งเป็นการสร้างระบบนิเวศทางการเมือง (Political Socialization Ecosystem) ที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของเยาวชนในระยะยาว ผู้วิจัยเห็นว่า การบูรณาการแนวทางทั้งห้านี้จะช่วยยกระดับความรู้ ความเข้าใจและทัศนคติทางการเมืองของเยาวชนให้สามารถมีบทบาทเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในระบอบประชาธิปไตยที่มั่นคงและยั่งยืนอย่างแท้จริง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพปัญหาความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองของเยาวชนพบว่า เยาวชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองในระดับพื้นฐาน โดยมีความเข้าใจในด้านสิทธิหน้าที่และบทบาทของประชาชนตามหลักประชาธิปไตยไม่เพียงพอ ความสนใจทางการเมืองส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากกระแสในสื่อสังคมออนไลน์มากกว่าการเรียนรู้ผ่านกระบวนการศึกษาอย่างเป็นระบบ ทั้งยังพบว่า ชาวเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและกิจกรรมเสริมสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยในสถานศึกษา สอดคล้องกับการศึกษาของเซวงศักดิ์ เอี่ยมสำอางค์ (2566) ได้ศึกษาเรื่องการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ผลการศึกษาพบว่า เยาวชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองในระดับพื้นฐาน ด้านการปกครองตนเองและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง การศึกษาและการเข้าใจด้านการเมือง ส่วนการสนับสนุนให้มีการศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับระบบการปกครองและการเมืองในระดับที่เหมาะสมสำหรับเยาวชน โดยอาจจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการเรียนรู้ การส่งเสริมความรับผิดชอบและความเข้าใจในการมีส่วนร่วมการส่งเสริมสติปัญญาและการคิดวิเคราะห์ และการสร้างพื้นที่สนับสนุนและการเปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมทางศาสนาที่เชื่อมโยงกับความสามัคคี เยาวชนส่วนใหญ่ต้องมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา พุดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีความสามัคคีที่ และสร้างระเบียบทางสังคมที่เป็นประโยชน์และสร้างสรรค์ ซึ่งระดับสภาพทั่วไปเกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง พบว่า สถาบันการศึกษาและสถาบันทางการเมือง โดยการกล่อมเกลாதงการเมืองส่งผลต่อการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ได้ร้อยละ 27.50 และยังสอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาสมบัติ ธนพลโย (ฉลองนิติ์กุล) (2566) ได้ศึกษาเรื่องการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในจังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า เยาวชนส่วนใหญ่มีจิตสำนึกทางการเมือง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อจิตสำนึกทางการเมืองในจังหวัดสมุทรปราการ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหา

น้อยได้ คือ การร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม ความเข้าใจในสิทธิหน้าที่ทางการเมืองและสังคม การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ความสนใจการบริหารงานของรัฐบาลและนักการเมืองตามลำดับ และปัจจัยที่ส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในจังหวัดสมุทรปราการ จากปัจจัยที่ส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองทั้ง 4 ด้าน นำมาวิเคราะห์ทางสถิติ ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสำนึกทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในจังหวัดสมุทรปราการมี 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ปัจจัยที่ส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในจังหวัดสมุทรปราการ คือ ด้านความรู้ทางการเมือง ด้านความเข้าใจทางการเมือง ด้านทัศนคติทางการเมือง และด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นปัจจัยที่เป็นตัวกำหนด จิตสำนึกทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในจังหวัดสมุทรปราการ และยังสอดคล้องกับการศึกษาของพระประเสริฐ เตชโก (ชาภักดี) (2565) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองในการตัดสินใจใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า สิ่งแรกที่ประชาชนใช้ในการตัดสินใจเลือกตั้ง เพราะหากเศรษฐกิจดี ประชาชนอยู่ดีกินดี ย่อมแสดงถึงเสถียรภาพทางการเมืองที่เข้มแข็ง รองลงมา คือ รูปแบบที่ใช้ในการหาเสียง นโยบายพรรค ตัวผู้สมัครรับเลือกตั้ง และผลงานในอดีตเป็นที่ประจักษ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงถึงความเอาใจใส่ในการบริหารจัดการของนักการเมืองที่ต้องการเข้าไปแก้ปัญหาให้ ประชาชนอย่างแท้ หากผลงานดีย่อมสามารถสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนตัดสินใจออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้น

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า แนวทางการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจตามระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง ประกอบด้วย 1) พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนที่บูรณาการประเด็นทางการเมืองกับการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน 2) จัดกิจกรรมเวทีเสวนา อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเยาวชนในสถานศึกษากับชุมชน 3) ส่งเสริมการใช้สื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์เพื่อกระตุ้นความสนใจทางการเมือง 4) สนับสนุนให้มีโครงการฝึกอบรมผู้นำเยาวชนที่ส่งเสริมค่านิยมประชาธิปไตย และ 5) ประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัวและหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาเยาวชนให้มีจิตสำนึกพลเมืองที่ดี สอดคล้องกับการศึกษาของณฐมน หมวกฉิม และศิริสุดา แสงทอง (2567) ได้ศึกษาเรื่องการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในจังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนมี 6 ประเด็น คือ 1) การสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจและทัศนคติแก่ประชาชนทุกระดับ 2) การมีส่วนร่วม

ของประชาชนทุกระดับ 3) ผู้บริหารประเทศต้องยึดหลักคุณธรรมทางการเมือง 4) การส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต 5) ความรับผิดชอบต่อสาธารณะและความโปร่งใสในสังคมประชาธิปไตย และ 6) การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง เพื่อให้ประชาชนรักและพัฒนาท้องถิ่น เกิดความรักสามัคคี รวมทั้งส่งเสริมประชาธิปไตยให้มีความยั่งยืนในสังคมและประเทศชาติสืบไป และยังคงคล้องกับการศึกษาของลาวัลย์ นาคคิลิก (2561) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาพหุวัฒนธรรมของเยาวชน ผลการศึกษาพบว่า ในปัจจุบันการกระทำผิดทางอาญาของเยาวชนที่มีคดีขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัวมีปริมาณมาก ซึ่งมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยพบว่า เหตุจูงใจที่เยาวชนกระทำความผิดเกิดจากปัญหาหลายประการ ได้แก่ ครอบครัวขาดความอบอุ่น บิดามารดาไม่มีเวลาเอาใจใส่ดูแลใกล้ชิด ไม่มีเวลาอบรมสั่งสอน บางครั้งเกิดจากผู้ปกครองเองที่มีปัญหาไม่ทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้เยาว์ ปัญหาเยาวชนขาดโอกาสทางการศึกษาที่ดีหรือไม่มีปัจจัยในการที่จะศึกษาด้วยสถานะเศรษฐกิจของครอบครัวไม่ดี สภาพแวดล้อมที่เยาวชนพักอาศัยอยู่ใกล้แหล่งสถานเริงรมย์ แหล่งค้ายาเสพติด แหล่งที่อยู่เสื่อมโทรม สภาพแวดล้อมของกลุ่มเพื่อนที่มีปัญหาเดียวกันซึ่งเกิดจากสภาพครอบครัวที่ไม่พร้อม สภาพร่างกายของเยาวชนที่ไม่มีความพร้อมทางสังคม เช่น การรู้สึกว่าคุณเองมีปมต้องจึงต้องหาหนทางทำให้ผู้อื่นยอมรับโดยวิธีที่ผิดกฎหมายและศีลธรรม ทั้งการสื่อสารที่ไร้พรมแดนเป็นเหตุให้เยาวชนเข้าถึงสื่อได้ทุกประเภทแต่ยังขาดวุฒิภาวะในการบริโภคสื่อ ดังนั้น แนวทางในการพัฒนาพหุวัฒนธรรมของเยาวชนเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคม ได้แก่ กระบวนการกล่อมเกลาระดับครัวเรือน กระบวนการกล่อมเกลาระดับชุมชน กระบวนการกล่อมเกลาระดับสถาบันการศึกษา กระบวนการกล่อมเกลาระดับศาสนา กระบวนการกล่อมเกลาระดับโดยรัฐและกระบวนการกล่อมเกลาระดับอื่น ๆ และสอดคล้องกับบทความของสรวิศ พรหมลี และคณะ (2567) ได้ศึกษาเรื่องการสื่อสารทางการเมืองของเยาวชนผ่านสื่อใหม่พบว่าการศึกษารูปแบบและลักษณะการสื่อสารทางการเมืองของเยาวชนผ่านสื่อใหม่มีลักษณะการสื่อสารทางการเมือง 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) การจัดกิจกรรมสื่อสารทางการเมืองในรูปแบบออนไลน์ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม เฟซบุ๊ก ติ๊กต็อก เทลแกรม ทวิตเตอร์ 2) การจัดกิจกรรมสื่อสารทางการเมืองในรูปแบบการรวมกลุ่ม ซึ่งเป็นกิจกรรมการรวมพลจัดกิจกรรมสื่อสารทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการเคลื่อนไหวตามพื้นที่สาธารณะและการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์เพื่อแสดงจุดยืนและทัศนคติทางการเมืองที่หลากหลาย

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ ดังนี้

1. ความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพปัญหาด้านการเรียนรู้ทางการเมืองของเยาวชน งานวิจัยเปิดเผยว่า สาเหตุที่เยาวชนขาดความรู้ทางการเมืองไม่ได้เกิดจากการขาดข้อมูลเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลจากหลายปัจจัยร่วม เช่น โครงสร้างระบบการศึกษา ลักษณะการสื่อสารในครอบครัว การเข้าถึงสื่อที่ไม่ผ่านการกลั่นกรอง ซึ่งแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยระดับบุคคลกับระดับโครงสร้างทางสังคม

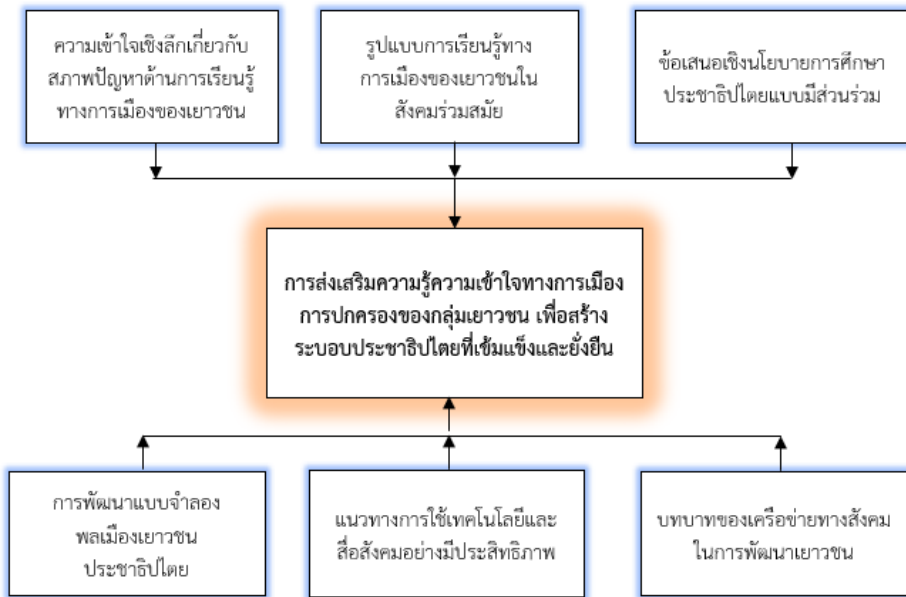
2. รูปแบบการเรียนรู้ทางการเมืองของเยาวชนในสังคมร่วมสมัย งานวิจัยนี้ช่วยวิเคราะห์ลักษณะการเรียนรู้ของเยาวชนในยุคดิจิทัลที่มีการรับข้อมูลจากสื่อสังคมมากกว่าห้องเรียน และมีพฤติกรรมเสพข่าวสารแบบกระจัดกระจาย (Fragmented Consumption) ทำให้เกิดช่องว่างทางความรู้และอคติทางการเมืองได้ง่าย

3. ข้อเสนอเชิงนโยบายการศึกษาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม องค์ความรู้ใหม่ที่ได้ คือ แนวทางพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมทางการเมืองในโรงเรียนที่ไม่เน้นการท่องจำ แต่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การอภิปรายและการจำลองสถานการณ์ทางการเมือง ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบในสถานศึกษาอื่นได้

4. บทบาทของเครือข่ายทางสังคมในการพัฒนาเยาวชน งานวิจัยแสดงให้เห็นว่า การส่งเสริมเยาวชนทางการเมืองไม่สามารถทำได้โดยโรงเรียนเพียงลำพัง แต่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาคครอบครัว ภาคชุมชนและภาครัฐ ซึ่งเป็นหลักการของการสร้างระบบนิเวศทางการเมืองเพื่อเยาวชน (Youth Civic Ecosystem)

5. แนวทางการใช้เทคโนโลยีและสื่อสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ อีกหนึ่งองค์ความรู้ที่มีคุณค่า คือ การวางแนวทางการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการศึกษาทางการเมืองในรูปแบบที่เข้าถึงง่าย เช่น วิดีโอสั้น แพลตฟอร์มโต้ตอบ กิจกรรมออนไลน์ร่วมกับผู้นำทางความคิด ซึ่งตอบสนองต่อพฤติกรรมของเยาวชนในปัจจุบัน

6. การพัฒนาแบบจำลองพลเมืองเยาวชนประชาธิปไตย เช่น การมีความรู้ความเข้าใจ จิตสำนึก ความสามารถในการโต้แย้งอย่างมีเหตุผลและมีความรับผิดชอบต่อสังคม

ภาพ 1 การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองของกลุ่มเยาวชน เพื่อสร้างระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและยั่งยืน

สรุป

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ การศึกษาสภาพปัญหาความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองของกลุ่มเยาวชนในระบอบประชาธิปไตย และการเสนอแนวทางการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า เยาวชนส่วนใหญ่ยังมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระดับพื้นฐาน โดยเฉพาะในด้านสิทธิหน้าที่ โครงสร้างอำนาจรัฐและกระบวนการประชาธิปไตย ซึ่งมีลักษณะจำกัดและไม่ต่อเนื่อง ความสนใจทางการเมืองของเยาวชนส่วนใหญ่มักได้รับอิทธิพลจากกระแสข่าวในสื่อสังคมออนไลน์มากกว่าการเรียนรู้ผ่านกระบวนการศึกษาอย่างเป็นระบบ ทั้งยังขาดเวทีในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ขาดการฝึกวิเคราะห์และมีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตยในระดับชุมชนหรือสถานศึกษา ส่งผลให้เกิดภาวะตีตัวออกห่างจากการเมือง (Political Alienation) และขาดจิตสำนึกในบทบาทของตนในฐานะพลเมือง ส่วนแนวทางการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน ในงานวิจัยเสนอแนวทางสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1. การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ทางการเมืองแบบบูรณาการกับชีวิตประจำวัน 2. การจัดกิจกรรมเวทีอภิปราย เสวนาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในโรงเรียน 3. การใช้สื่อ

ดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ทางการเมือง 4. การฝึกอบรมผู้นำเยาวชนเพื่อสร้างบทบาทในชุมชน 5. การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัวและรัฐเพื่อพัฒนาเยาวชนอย่างเป็นระบบ องค์ความรู้จากงานวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายทางการศึกษาและพัฒนาเยาวชน รวมทั้งพัฒนาเครื่องมือและกิจกรรมสำหรับเสริมสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยในระดับต่าง ๆ โดยเน้นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของเยาวชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง. (2564). *รายงานผลการดำเนินการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง ประจำปี พ.ศ. 2564*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- เชวงศักดิ์ เอี่ยมสำอางค์. (2566). *การส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง*. คุุชฌ์นิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ณฐมน หมวกฉิม และศิริสุดา แสงทอง. (2567). *แนวทางการส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน*. *วารสารรัชต์ภาคย์*. 18 (56), 451-463.
- ทิพย์พาพร ต้นติสุนทร. (2553). *ไปดู Civic Education ที่เยอรมัน*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายศึกษา.
- พระประเสริฐ เตชโก (ชาภักดี). (2565). *การสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองในการตัดสินใจใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. คุุชฌ์นิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมบัติ ธนปณโณ (ฉลองนิติ์กุล). (2566). *การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในจังหวัดสมุทรปราการ*. คุุชฌ์นิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.

- ลาวัลย์ นาคติลก. (2561). แนวทางการพัฒนาพฤตินิสัยของเยาวชน. *วารสารวิชาการ*. 12 (1), 163-172.
- สรวิศ พรหมลี และคณะ. (2567). การสื่อสารทางการเมืองของเยาวชนผ่านสื่อใหม่. *วารสารรัชตภาคย์*. 18 (59), 97-109.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *แผนปฏิรูปประเทศ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2564)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- เสกสรรค์ ทองบรรจง. (2545). *การศึกษาโครงสร้างทางจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีตามแนวพุทธศาสนา: การสร้างมโนทัศน์พื้นฐาน การวัดความเปลี่ยนแปลงและรูปแบบเชิงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง*. ปริญญานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Przeworski, A. (1991). *Democracy and the Market: Political and Economic Reforms in Eastern Europe and Latin America*. Cambridge: Cambridge University Press.

Research Article; Received: 2025-06-27; Revised: 2025-09-08; Accepted: 2025-09-11.

การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลโดยใช้
ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันดามันเพื่อพัฒนา
ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี
คณะครุศาสตร์

Development of Digital Era Learning Activity Model Using
Artificial Intelligence (AI) Integrated with Andaman Regional
Context to Enhance Innovative Thinking Skills for
Undergraduate Students in Faculty of Education

ปสุตา แก้วมณี

Pasuta Kaewmanee

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

Faculty of Education, Phuket Rajabhat University

First/Corresponding Author, E-mail: pasuta.k@pkru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันดามันเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ 2) พัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันดามัน เป็นรูปแบบการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 44 คน ได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบประเมินคุณภาพรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล และแบบประเมินทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ขั้นที่ 2 การสำรวจและเก็บข้อมูล ขั้นที่ 3 การพัฒนาแนวคิดและนวัตกรรม และขั้นที่ 4 การนำเสนอนวัตกรรมการเรียนรู้และสรุปแนวคิดของตนเอง รูปแบบกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมีจุดเด่นในการส่งเสริมทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม โดยเชื่อมโยงเนื้อหาการเรียนรู้เข้ากับปัญหาประดิษฐ์และบริบทพื้นที่อันตามันเพื่อให้การเรียนรู้สอดคล้องกับชีวิตจริง และสามารถนำไปสู่การออกแบบนวัตกรรมทางการศึกษาได้อย่างสร้างสรรค์คุณภาพรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลอยู่ในระดับดี ($\bar{X}=4.46$, $S.D.=0.62$) และ 2) ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมโดยใช้ปัญหาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันตามันอยู่ในระดับดีมาก มีคะแนนระหว่าง 16.00–20.00 คะแนน (ร้อยละ 79.55) องค์ความรู้จากการวิจัย คือ รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล โดยใช้ปัญหาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันตามันเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมมีกระบวนการของการวิจัยประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน 2) การสำรวจและเก็บข้อมูล 3) การพัฒนาแนวคิดและนวัตกรรม และ 4) การนำเสนอนวัตกรรมการเรียนรู้และสรุปแนวคิดของตนเอง

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้; ยุคดิจิทัล; ปัญหาประดิษฐ์; ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม

Abstract

This research aims to (1) develop a learning activity model in the digital age using artificial intelligence (AI) integrated with the Andaman context to enhance innovative thinking skills for undergraduate students in the Faculty of Education and (2) develop innovative thinking skills for these students through the application of the AI model within the Andaman context. There is a research and development (R&D). The sample consists of 44 second-year undergraduate students in the Education Program, Faculty of Education, Phuket Rajabhat University, who are enrolled in the course Innovation and Educational Information Technology during the second semester of the 2024 academic year. Participants are selected using purposive sampling. The research instruments include a quality assessment form for the digital age

learning activity model and an assessment form for innovative thinking skills. Data are analyzed using mean and standard deviation.

The findings reveal that (1) the learning activity model comprised four steps: step 1-stimulating learners' interest; step 2-exploring and collecting data; step 3-developing ideas and innovations; and step 4-presenting learning innovations and summarizing individual ideas. The developed model effectively promotes innovative thinking skills through an active learning process that integrated AI with the Andaman context, making learning relevant to real-life situations and fostering creative educational innovation design. The overall quality of the learning activity model is rated as good ($\bar{X}=4.46$; S.D.=0.62). (2) Students' innovative thinking skills, developed through the AI-integrated model, are assessed at a very high level, with scores ranging from 16.00 to 20.00 points (79.55%). The body of knowledge indicates that the learning activity model in the digital era, which integrates artificial intelligence with the Andaman context to foster innovative thinking skills. The research process consists of four key stages: 1) stimulating learners' interest, 2) exploring and collecting data, 3) developing concepts and innovations, and 4) presenting learning innovations and synthesizing personal ideas.

Keywords: Learning Activity; Digital Era; Artificial Intelligence; Innovative Thinking Skill

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ในหมวด 4 ซึ่งเป็นหัวใจของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ซึ่งมาตรา 22 ให้หลักการการจัดการศึกษาว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ” และในมาตรา 24 ยังได้กำหนดการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นที่ “การจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและแตกต่างของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และใช้เพื่อ

ป้องกันและแก้ปัญหา ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิด เป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่าง สมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้และใช้ชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียน อาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดได้ตลอดเวลาทุกสถานที่” และใน มาตรา 26 การประเมินผลการเรียนรู้ “ให้พิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความ ประพฤติ สังเกตพฤติกรรมกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่กันไปตาม ความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา” (พระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2542) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2561) กล่าวว่า “การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 นี้ จะมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มี ทั้งความรู้ ทักษะการเรียนรู้การคิดและมีทักษะชีวิต โดยจะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ที่ กว้างและลึกในหลากหลายเรื่อง รวมทั้งมีทักษะในการจำแนกแยกแยะข้อมูลได้อย่างมี ประสิทธิภาพ มีระบบการคิดที่ดี มีการตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผล มีจิตแห่งความ เคารพ มีจิตแห่งจริยธรรมเพื่อความเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศและของโลก โดยครู ควรจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน วัฒนธรรมการทำงานร่วมกันมี สภาพแวดล้อมในการเรียนที่มีความสะดวกในการเคลื่อนย้าย สามารถปรับรูปแบบใน การใช้พื้นที่ในห้องเรียนได้อย่างง่ายดาย เอื้อต่อการเรียนรู้แบบโครงการหรือการเรียนรู้ ด้วยตนเองของผู้เรียนมากกว่าการเรียนที่เน้นเนื้อหา ส่วนการประเมินผลการเรียนจะมี การประเมินที่แปรเปลี่ยนได้โดยไม่ใช้การประเมินตามเงื่อนไขมาตรฐานเดียวกัน และมี การประเมินทั้งระดับบุคคลและทีมงาน รวมทั้งเป็นการประเมินที่เปิดเผย โดยให้ผู้เรียน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างแบบประเมินด้วย และให้ผู้เรียนได้นำสิ่งที่ทดสอบไป ศึกษา พิจารณาและตอบอย่างรอบคอบให้ได้คำตอบที่ถูกต้องสมเหตุสมผลมากที่สุด ซึ่งจะเป็นการแสดงศักยภาพที่แท้จริงของเขา รวมทั้งผู้เรียนสามารถนำความรู้และ ประสบการณ์ไปใช้ในชีวิตจริงได้”

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันควรเป็นกระบวนการเรียน การสอนที่เน้นการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาบูรณาการเนื้อหาสาระรายวิชาตาม ความเหมาะสมของระดับการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้มีทักษะการเรียนรู้เชิงบูรณาการ ร่วมกับบริบทของพื้นที่ของตนเอง ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับกรอบแนวคิดเพื่อพัฒนาผู้เรียน ในศตวรรษที่ 21 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560) และวิจารณ์ พานิช

(2556) กล่าวถึงกรอบแนวคิดการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ผสมผสานทักษะพื้นฐาน 3Rs (Reading-อ่านออก, (W) Riting-เขียนได้, (A) Rithmatic-คิดเลขเป็น) กับทักษะสำคัญ 8Cs เพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสู่โลกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ทักษะ 8Cs ประกอบด้วย 1) ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) 2) ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) 3) ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ (Collaboration Teamwork and Leadership) 4) ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์ (Cross-cultural Understanding) 5) ทักษะการสื่อสารสารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ (Communication Information and Media Literacy) 6) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Computing and Media Literacy) 7) ทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้ (Career and Learning Self-reliance) และ 8) ทักษะการเปลี่ยนแปลง (Change) และ 2Ls ประกอบด้วยทักษะการเรียนรู้ (Learning Skills) และภาวะผู้นำ (Leadership) ทักษะดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ สร้างสรรค์ ทำงานร่วมกับผู้อื่น สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจความหลากหลาย ใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม เรียนรู้ตลอดชีวิตและมีคุณธรรมเพื่อให้สามารถปรับตัวและประสบความสำเร็จในอนาคต ซึ่งหนึ่งใน 8Cs ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ความสามารถในการคิดนอกกรอบสร้างสรรค์สิ่งใหม่หรือปรับปรุงสิ่งเดิมให้ดีขึ้น รวมถึงการนำเสนอแนวคิดที่แปลกใหม่และมีประโยชน์

ในปัจจุบันปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้มีบทบาทสำคัญในวงการศึกษทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านวิธีการสอน วิธีการเรียนรู้และกระบวนการประเมินผล ปัญญาประดิษฐ์หรือเอไอสามารถช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพของการเรียนการสอน ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นรายบุคคลและช่วยลดภาระงานที่ไม่จำเป็นของครู อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ทั้งนี้ อัญชลี เผือกหอม และคณะ (2567) ได้ให้คำจำกัดความและคำอธิบายของปัญญาประดิษฐ์ว่า เป็นโปรแกรมที่มนุษย์เขียนขึ้นเพื่อให้คอมพิวเตอร์ทำงานเลียนแบบพฤติกรรมและคิดวิเคราะห์ได้แบบมนุษย์ จนถึงการใช้คอมพิวเตอร์ทำงานเลียนแบบพฤติกรรมและคิดวิเคราะห์ได้แบบมนุษย์ จนถึงการใช้คอมพิวเตอร์ทำงานร่วมกับมนุษย์ได้ เป็นปัญญาที่มนุษย์สร้างให้คอมพิวเตอร์ทำงาน ซึ่งเป็นระบบประมวลผลของคอมพิวเตอร์ หุ่นยนต์ เครื่องจักรหรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ที่มีการวิเคราะห์เชิงลึกคล้ายความฉลาดของมนุษย์และสามารถก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นการกระทำได้อีกทั้งแคทรียา แสงใส (2566) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์กับการพัฒนาทางการศึกษาพบว่า ปัญญาประดิษฐ์ได้เข้ามามีบทบาทในการอำนวยความสะดวก

สะดวกและส่งเสริมด้านการศึกษาในการสร้างรูปแบบการเรียนรู้ด้วยฟังก์ชันการทำงานที่หลากหลาย ตอบโจทย์ความต้องการของผู้ใช้ ซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอนให้เข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น สามารถปรับให้เข้ากับความต้องการของนักเรียนแต่ละคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสามารถใช้เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของครูและยังสามารถใช้เพื่อพัฒนาวิธีการสอนใหม่ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ผู้วิจัยในฐานะผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยการบูรณาการนวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ากับกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ ผู้วิจัยสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นที่เน้นการเรียนรู้เชิงบูรณาการและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนควบคู่การเรียนรู้ท้องถิ่นในพื้นที่อันดามันอย่างลึกซึ้งและเข้าถึงบริบทชุมชนอย่างแท้จริง จากปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม การเชื่อมโยงความรู้กับบริบทพื้นที่และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ ผู้วิจัยจึงพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลที่บูรณาการปัญญาประดิษฐ์ร่วมกับบริบทอันดามันเพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การคิดเชิงระบบและการออกแบบนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์ การพัฒนารูปแบบดังกล่าวช่วยเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาเป็นครุมืออาชีพยุคดิจิทัลสามารถถ่ายทอดความรู้และสร้างการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมให้ผู้เรียนในอนาคตพร้อมยกระดับคุณภาพบัณฑิตครูให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยีและความต้องการของชุมชนท้องถิ่นอันดามัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันดามันเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี คณะครุศาสตร์
2. เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันดามัน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development; R&D) ที่ใช้กระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 184 คน ได้แก่ วิชาเอกดนตรีศึกษา จำนวน 21 คน วิชาเอกคอมพิวเตอร์ศึกษา จำนวน 53 คน วิชาเอกวิทยาศาสตร์ทั่วไป จำนวน 51 คน วิชาเอกสังคมศึกษา จำนวน 28 คน วิชาเอกเคมี จำนวน 8 คน และวิชาเอกภาษาอังกฤษ จำนวน 23 คน ส่วนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต จำนวน 44 คน (วิชาเอกภาษาอังกฤษ จำนวน 23 คน และวิชาเอกดนตรีศึกษา จำนวน 21 คน) ได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้ 1) นักศึกษาวิชาเอกที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 และมีผู้วิจัยเป็นผู้สอน 2) นักศึกษาที่แสดงความสมัครใจและสามารถเข้าร่วมกิจกรรมหรือแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยได้ และ 3) นักศึกษาที่มีประสบการณ์หรือความสนใจในการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา โดยพิจารณาจากการตอบแบบสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับความถนัดและความสนใจด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบประเมินคุณภาพรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันตามันเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เป็นแบบประเมินมาตราส่วน (Rating Scale Assessment) ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ 2) แบบประเมินทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันตามัน เป็นแบบรูบริก (Rubric) 4 ระดับคะแนน

ส่วนการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แบบประเมินคุณภาพรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันตามันเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม มีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพ ดังนี้

1.1 ศึกษาหนังสือ ตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลและการใช้ปัญญาประดิษฐ์ ในการจัดการเรียนรู้บริบทพื้นที่อันตามันเพื่อเชื่อมโยงกับกิจกรรมการเรียนรู้และแนวคิดเกี่ยวกับการคิดเชิงนวัตกรรมในบริบทของนักศึกษาครุศาสตร์

1.2 กำหนดองค์ประกอบของแบบประเมินให้ครอบคลุมประเด็นสำคัญ พร้อมทั้งกำหนดโครงสร้างของแบบประเมินให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

1.3 ออกแบบข้อคำถามเป็นแบบประเมินมาตราส่วน ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ 5 คะแนน=มีคุณภาพมากที่สุด, 4 คะแนน=มีคุณภาพมาก, 3 คะแนน=มีคุณภาพปานกลาง, 2 คะแนน=มีคุณภาพน้อย, 1 คะแนน=มีคุณภาพน้อยที่สุด

1.4 ตรวจสอบความชัดเจนของข้อความและการใช้ภาษาที่เหมาะสม พร้อมทั้งส่งแบบประเมินให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านวัดผลและประเมินผล 1 คน พิจารณาความเหมาะสมของข้อคำถาม

1.5 นำแบบประเมินที่ผู้เชี่ยวชาญประเมินแล้วในข้อ 1.4 มาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (Index of Item-objective Congruence; IOC) โดยข้อคำถามทุกข้อที่มีค่า IOC เท่ากับ 1.00

1.6 นำแบบประเมินคุณภาพรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล โดยใช้ปัญหาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันดามันเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมที่ผ่านการหาคุณภาพในทุกขั้นตอนแล้วมาเก็บข้อมูลกับผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา จำนวน 3 คน เพื่อประเมินคุณภาพกิจกรรมต่อไป

2. แบบประเมินทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมโดยใช้ปัญหาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันดามัน โดยมีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพ ดังนี้

2.1 ศึกษาหนังสือ ตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการคิดเชิงนวัตกรรมและการพัฒนาทักษะดังกล่าวในระดับอุดมศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ปัญหาประดิษฐ์ ในการเสริมสร้างการคิดเชิงนวัตกรรมในการเรียนรู้ และบริบทพื้นที่อันดามันเพื่อออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

2.2 กำหนดองค์ประกอบของแบบประเมินให้ครอบคลุมประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) การบูรณาการปัญหาประดิษฐ์และเทคโนโลยีในวิดีโอเพลง 2) ความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่อันดามัน 3) ความคิดสร้างสรรค์และทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม 4) ความสามารถในการสื่อสารเนื้อหาการเรียนรู้ และ 5) ความน่าสนใจและการกระตุ้นการมีส่วนร่วม

2.3 กำหนดโครงสร้างของแบบประเมินตามองค์ประกอบหลัก พร้อมทั้งกำหนดเกณฑ์การประเมินเป็นแบบรูปกริก 4 ระดับคะแนน ได้แก่ ระดับคะแนน 4=ดีมาก, ระดับคะแนน 3=ดี, ระดับคะแนน 2=พอใช้, ระดับคะแนน 1=ต้องปรับปรุง

2.4 ตรวจสอบความชัดเจนของข้อความและการใช้ภาษาที่เหมาะสม พร้อมทั้งส่งแบบประเมินให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา 1 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านวัดผลและประเมินผล 2 คน พิจารณาความเหมาะสมของข้อคำถาม

2.5 นำแบบประเมินที่ผู้เชี่ยวชาญประเมินแล้วในข้อ 1.4 มาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม โดยข้อคำถามทุกข้อที่มีค่า IOC เท่ากับ 1.00

2.6 นำแบบประเมินมาทดลองใช้แบบประเมินกับกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก จำนวน 28 คน (1 วิชาเอก ได้แก่ วิชาเอกสังคมศึกษา) พร้อมทั้งนำผลการประเมินมาคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เพื่อวัดความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) มีค่าเท่ากับ 0.78

2.7 นำแบบประเมินทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันดามัน ที่ผ่านการหาคุณภาพในทุกชั้นตอนแล้วมาเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 44 คน เพื่อประเมินทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

3.1 เลือกเทคโนโลยีและเครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ ได้แก่ แชตจีพีที (ChatGPT) และปัญญาประดิษฐ์สำหรับสร้างสื่อการสอนดิจิทัล (วิดีโอ เพลงและอินโฟกราฟิก)

3.2 ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 3 ครั้ง ครั้งละ 4 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมง โดยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอนหลัก ดังตาราง 1

3.3 ออกแบบและพัฒนาเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินทักษะเชิงนวัตกรรม โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันดามัน จากผลงานการออกแบบ และพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้โดยกลุ่มตัวอย่างในรูปแบบของวิดีโอเพลง ดังตาราง 2

ขั้นตอน	รายละเอียด	จำนวน (ชั่วโมง)
1. กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน	<ul style="list-style-type: none"> ให้กลุ่มตัวอย่างศึกษารณศึกษาของบริบทในพื้นที่อันดามัน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจและด้านการศึกษา ใช้คำถามกระตุ้นความสนใจ เช่น “เราจะใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการออกแบบสื่อการเรียนรู้ที่น่าสนใจอย่างไรบ้าง” 	4
2. การสำรวจและเก็บข้อมูล	<ul style="list-style-type: none"> ให้กลุ่มตัวอย่างทำงานเป็นทีม (ทีมละ 5 คน) ศึกษาบริบทชุมชนโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์วิเคราะห์ข้อมูลออกแบบเนื้อหา นำข้อมูลที่ได้นำมาสร้างแผนผังความคิด (Mind Map) เพื่อแสดงแนวคิด 	4

ขั้นตอน	รายละเอียด	จำนวน (ชั่วโมง)
3. การพัฒนาแนวคิดและนวัตกรรม	<ul style="list-style-type: none"> ให้กลุ่มตัวอย่างนำข้อมูลจากข้อ 3.2 มาพัฒนาเป็น “นวัตกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบของวิดีโอเพลง พร้อมทำต้นประกอบเพลง” ที่สามารถใช้ในห้องเรียนได้จริง โดยนักศึกษาออกแบบและพัฒนาวิดีโอเพลงโดยใช้แพลตฟอร์มที่ และปัญญาประดิษฐ์สำหรับสร้างสื่อการสอนดิจิทัล เช่น วิดีโอ เพลง อินโฟกราฟิก 	4
4. การนำเสนอนวัตกรรม การเรียนรู้และสรุปแนวคิดของตนเอง	<ul style="list-style-type: none"> ให้กลุ่มตัวอย่างนำเสนอนวัตกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบของวิดีโอเพลง พร้อมทั้งสรุปและสะท้อนคิดโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์สร้างอินโฟกราฟิก สรุปแนวคิดของตนเอง 	4

ตาราง 1 ขั้นตอนของรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันดามันเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม

เกณฑ์	ระดับ 4 (ดีมาก)	ระดับ 3 (ดี)	ระดับ 2 (พอใช้)	ระดับ 1 (ต้องปรับปรุง)
1. บูรณาการปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีในวิดีโอเพลง	ใช้อย่างสร้างสรรค์และเหมาะสม ช่วยเสริมเนื้อหาหรือกระบวนการ การเรียนรู้ในวิดีโอได้ดีและมี การพัฒนาเทคโนโลยีที่ใหม่	ใช้ในการพัฒนาวิดีโอได้เหมาะสม โดยมีการใช้ บางส่วนอย่างมี ประสิทธิภาพแต่ยังสามารถพัฒนาได้อีก	ใช้เพียงบางส่วนหรือ มีข้อบกพร่องในการนำไปใช้ ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพของ การเรียนรู้	การใช้ ปัญญาประดิษฐ์มี ข้อบกพร่องมาก หรือไม่สามารถ เพิ่มคุณค่าให้กับ เนื้อหาได้
2. ความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่อันดามัน	การเชื่อมโยงกับ บริบทพื้นที่อันดามัน ชัดเจน ผ่านการใช้ ภาพ, เพลง หรือ เนื้อหาที่สะท้อนถึง เอกลักษณ์ของพื้นที่	การใช้บริบทพื้นที่อันดามันใน บางส่วน เช่น การ ใช้ภาพหรือเนื้อหา ที่เกี่ยวข้อง	การเชื่อมโยงกับ บริบทพื้นที่อันดามัน ค่อนข้างจำกัดหรือ เลือกใช้ภาพ/เนื้อหา ที่ไม่สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่	การใช้บริบทพื้นที่อันดามันไม่มี หรือไม่เหมาะสม กับเนื้อหาหลัก
3. ความคิดสร้างสรรค์และทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม	วิดีโอช่วยกระตุ้น ทักษะการคิดเชิง นวัตกรรมได้ดีเยี่ยม โดยใช้แนวคิดใหม่ เพื่อเสนอการแก้ไข ปัญหาหรือพัฒนาสิ่ง ใหม่ในบริบทการ เรียนรู้	วิดีโอสามารถ กระตุ้นการคิดเชิง นวัตกรรมได้ดี แต่ ยังสามารถปรับปรุง ให้สร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น	วิดีโอยังขาดการ กระตุ้นการคิดเชิง นวัตกรรมในบางด้าน หรือแสดงแนวคิดที่ ไม่สร้างสรรค์	วิดีโอไม่มีการ กระตุ้นการคิดเชิง นวัตกรรม หรือไม่ มีการเสนอ แนวคิดใหม่ในการ เรียนรู้

เกณฑ์	ระดับ 4 (ดีมาก)	ระดับ 3 (ดี)	ระดับ 2 (พอใช้)	ระดับ 1 (ต้องปรับปรุง)
4. ความสามารถในการสื่อสารเนื้อหาการเรียนรู้	เนื้อหาการเรียนรู้ในวิดีโอสื่อสารได้ชัดเจน และเข้าใจง่าย ทำให้ผู้ชมสามารถนำไปใช้ได้จริง	การสื่อสารเนื้อหาได้ดีในบางส่วน แต่บางส่วนอาจทำให้ผู้ชมสับสนหรือต้องใช้เวลาในการทำ ความเข้าใจ	การสื่อสารเนื้อหาค่อนข้างไม่ชัดเจนหรือบางส่วนยากต่อการเข้าใจ	การสื่อสารเนื้อหาการเรียนรู้ไม่ชัดเจน หรือทำให้ผู้ชมไม่สามารถเข้าใจสาระสำคัญได้
5. ความน่าสนใจและการกระตุ้นการมีส่วนร่วม	วิดีโอสามารถดึงดูดความสนใจและรักษาผู้ชมได้ตลอดเวลา ผู้ชมมีส่วนร่วมและรู้สึกสัมพันธ์กับเนื้อหาทั้งหมด	วิดีโอมีความน่าสนใจในบางช่วง แต่บางช่วงอาจทำให้ผู้ชมรู้สึกไม่แน่ใจหรือไม่สนใจ	การดึงดูดความสนใจของผู้ชมในบางช่วงไม่คงที่ หรือผู้ชมไม่สามารถเชื่อมโยงกับเนื้อหาทั้งหมดได้	วิดีโอขาดความน่าสนใจและไม่สามารถดึงดูดผู้ชมได้ตลอด

ตาราง 2 รายละเอียดเกณฑ์ระบุрикของแบบประเมินทักษะเชิงนวัตกรรมโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันดามัน จากผลงานการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบของวิดีโอเพลง โดยกลุ่มตัวอย่าง

ทั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินทักษะเชิงนวัตกรรม โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันดามัน จากผลงานการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้โดยกลุ่มตัวอย่างในรูปแบบของวิดีโอเพลง โดยพิจารณาคะแนนทักษะเชิงนวัตกรรมเฉลี่ยรวม ดังนี้ ช่วงคะแนนเฉลี่ย 16.00-20.00 หมายถึง ทักษะเชิงนวัตกรรมดีมาก ช่วงคะแนนเฉลี่ย 12.00-15.99 หมายถึง ทักษะเชิงนวัตกรรมดี ช่วงคะแนนเฉลี่ย 8.00-11.99 หมายถึง ทักษะเชิงนวัตกรรมพอใช้ ช่วงคะแนนเฉลี่ย 1.00-7.99 หมายถึง ทักษะเชิงนวัตกรรมต้องปรับปรุง

3.5 นำรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันดามัน ซึ่งผู้วิจัยออกแบบใช้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) อธิบายขั้นตอนการทำกิจกรรม พร้อมทั้งแนะนำเครื่องมือวัดและประเมินผล 2) ให้กลุ่มตัวอย่างทำกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 3 ครั้ง ครั้งละ 4 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมง โดยมีขั้นตอนดังตาราง 1 ในขั้นตอนที่ 3 3) นำนวัตกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบของวิดีโอเพลง พร้อมทั้งทำแผนประกอบเพลงที่นักศึกษาออกแบบและพัฒนาขึ้นมาตรวจประเมินทักษะเชิงนวัตกรรม โดยใช้ประเมินทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันดามันที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น และ 4) นำผล

การประเมินทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานต่อไป

4. นำข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) วิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

1. รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันดามันเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน 2) การสำรวจและเก็บข้อมูล 3) การพัฒนาแนวคิดและนวัตกรรม และ 4) การนำเสนอนวัตกรรมการเรียนรู้และสรุปแนวคิดของตนเอง ทั้งนี้ เมื่อผู้วิจัยได้รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลแล้ว จึงนำรูปแบบดังกล่าวมาให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา จำนวน 3 คน ประเมินคุณภาพรูปแบบกิจกรรม โดยใช้แบบประเมินคุณภาพที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ดังตาราง 3

รายการประเมินคุณภาพ	\bar{X}	S.D.	ระดับคุณภาพ
1. ด้านรูปแบบกิจกรรม			
1.1 รูปแบบกิจกรรมมีความสอดคล้องเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์	4.67	0.58	ดีมาก
1.2 กิจกรรมสามารถบูรณาการบริบทพื้นที่อันดามันได้อย่างเหมาะสม	4.00	0.00	ดี
1.3 กิจกรรมเหมาะสมกับลักษณะของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ ระดับปริญญาตรี	4.33	1.15	ดี
1.4 การจัดลำดับขั้นตอนกิจกรรมเข้าใจง่าย	4.67	0.58	ดีมาก
1.5 เวลาในการดำเนินกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.67	0.58	ดีมาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.47	0.64	ดี
2. ด้านการนำไปใช้			
2.1 รูปแบบกิจกรรมสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริงทางการศึกษาได้	4.00	0.00	ดี
2.2 ทรัพยากรที่ใช้ในกิจกรรมเข้าถึงได้ง่าย	4.33	0.58	ดี
2.3 รูปแบบกิจกรรมสามารถนำไปพัฒนาในชั้นเรียนอื่น ๆ ได้ต่อเนื่อง	4.67	0.58	ดีมาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.33	0.50	ดี
3. ด้านประสิทธิภาพของการใช้ปัญญาประดิษฐ์			
3.1 ปัญญาประดิษฐ์มีส่วนช่วยในการส่งเสริมการเรียนรู้	4.33	0.58	ดี

รายการประเมินคุณภาพ	\bar{X}	S.D.	ระดับคุณภาพ
3.2 ปัญญาประดิษฐ์ที่ใช้ในกิจกรรมสามารถแนะนำ วิเคราะห์หรือเสนอข้อมูลได้เหมาะสม	5.00	0.00	ดีมาก
3.3 ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการกับบริบทท้องถิ่นช่วย เสริมสร้างความเข้าใจในเนื้อหาได้ดีขึ้น	4.00	1.00	ดี
ค่าเฉลี่ยรวม	4.44	0.73	ดี
4. ด้านการส่งเสริมทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม			
4.1 กิจกรรมส่งเสริมให้นักศึกษาใช้ความคิดสร้างสรรค์ ในการแก้ปัญหา	4.00	1.00	ดี
4.2 ผู้เรียนมีโอกาสฝึกการคิดเชิงระบบในระหว่าง กิจกรรม	4.67	0.58	ดีมาก
4.3 กิจกรรมกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดแนวคิดใหม่ที่ สามารถนำไปใช้จริงได้	4.67	0.58	ดีมาก
4.4 มีการส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการทำงานร่วมกันและ แลกเปลี่ยนความคิด	4.33	0.58	ดี
4.5 นักศึกษามีการพัฒนาแนวทางการคิดเชิงนวัตกรรม ที่เหมาะสมกับบริบทอาชีพครู	5.00	0.00	ดีมาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.53	0.64	ดีมาก
ค่าเฉลี่ยรวมทุกด้าน	4.46	0.62	ดี

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์คุณภาพรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์
บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันดามันเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม

จากตาราง 3 พบว่า คุณภาพของรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในภาพรวมทั้ง
4 ด้าน อยู่ในระดับดี ($\bar{X}=4.46$; S.D.=0.62) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่
มีคุณภาพมากที่สุด ได้แก่ ด้านที่ 4 ด้านการส่งเสริมทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม
มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}=4.53$; S.D.=0.64) รองลงมา ได้แก่ ด้านที่ 1 ด้าน
รูปแบบกิจกรรม มีคุณภาพอยู่ในระดับดี ($\bar{X}=4.47$; S.D.=0.64) ด้านที่ 3 ด้าน
ประสิทธิภาพของการใช้ปัญญาประดิษฐ์ คุณภาพอยู่ในระดับดี ($\bar{X}=4.44$; S.D.=0.73)
และด้านที่ 2 ด้านการนำไปใช้ คุณภาพอยู่ในระดับดี ($\bar{X}=4.33$; S.D.=0.50) ตามลำดับ
ซึ่งประเด็นที่น่าสนใจ คือ ด้านที่ 3 ข้อ 3.2 ปัญญาประดิษฐ์ที่ใช้ในกิจกรรมสามารถ
แนะนำ วิเคราะห์หรือเสนอข้อมูลได้เหมาะสม และด้านที่ 4 ข้อ 4.5 นักศึกษามีการ
พัฒนาแนวทางการคิดเชิงนวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทอาชีพครู มีคุณภาพอยู่ใน

ระดับมากที่สุด ($\bar{X}=5.00$; S.D.=0.00) แสดงให้เห็นว่าผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คน ให้ประเมินเต็ม 5 คะแนนทุกคน

2. ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริษัทพื้นที่อันดามัน โดยใช้แบบประเมินทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมที่สร้างขึ้น ดังตาราง 4

รายการประเมิน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน (100%)				\bar{X}	S.D.
	ดีมาก (ระดับ 4)	ดี (ระดับ 3)	พอใช้ (ระดับ 2)	ต้องปรับปรุง (ระดับ 1)		
1. การบูรณาการปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีในวิดีโอเพลง	22 คน (50.00%)	17 คน (38.64%)	5 คน (11.36%)	0 คน (0.00%)	3.39	0.68
2. ความสอดคล้องกับบริษัทพื้นที่อันดามัน	23 คน (52.27%)	16 คน (36.36%)	5 คน (11.36%)	0 คน (0.00%)	3.41	0.68
3. ความคิดสร้างสรรค์และทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม	26 คน (59.09%)	14 คน (31.82%)	4 คน (9.09%)	0 คน (0.00%)	3.50	0.66
4. ความสามารถในการสื่อสารเนื้อหาการเรียนรู้	18 คน (40.91%)	19 คน (43.18%)	7 คน (15.41%)	0 คน (0.00%)	3.25	0.71
5. ความน่าสนใจและการกระตุ้นการมีส่วนร่วม	23 คน (52.27%)	17 คน (38.62%)	4 คน (9.09%)	0 คน (0.00%)	3.43	0.65

ตาราง 4 ผลการวิเคราะห์ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริษัทพื้นที่อันดามัน

จากตาราง 4 พบว่า ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมด้านที่กลุ่มตัวอย่างจำนวนมากมีทักษะมากที่สุด ได้แก่ ด้านที่ 3 ความคิดสร้างสรรค์และทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมกลุ่มตัวอย่างจำนวน 26 คน (59.09%) มีทักษะดีมาก ระดับ 4 และทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมด้านที่กลุ่มตัวอย่างจำนวนน้อยมีทักษะมากที่สุด ได้แก่ ด้านที่ 4 ความสามารถในการสื่อสารเนื้อหาการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 18 คน (40.91%) มีทักษะดีมาก ระดับ 4 ข้อสังเกตที่น่าสนใจ จะเห็นได้ว่าทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมทั้ง 4 ด้าน จะไม่มีด้านใดที่กลุ่มตัวอย่างมีทักษะต้องปรับปรุงระดับ 1

ทั้งนี้ เมื่อนำคะแนนการประเมินทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริษัทพื้นที่อันดามันของนักศึกษาปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 44 คน มาวิเคราะห์โดยใช้เกณฑ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ดังตาราง 5

ช่วงคะแนนเฉลี่ย ของทักษะเชิงนวัตกรรม (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (44 คน)	ร้อยละ	แปลผลทักษะการคิด เชิงนวัตกรรม
16.00-20.00	35	79.55	ดีมาก
12.00-15.99	9	20.45	ดี
8.00-11.99	0	0.00	พอใช้
1.00-7.99	0	0.00	ปรับปรุง

ตาราง 5 ผลการวิเคราะห์ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันดามัน โดยกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 44 คน โดยใช้เกณฑ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

จากตาราง 5 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมาก จำนวน 35 คน (ร้อยละ 79.55) มีทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมอยู่ในระดับดีมาก มีคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 16.00–20.00 คะแนน และกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 9 คน (ร้อยละ 20.45) มีทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมอยู่ในระดับดี มีคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 12.00-15.99 คะแนน และข้อสังเกตที่น่าสนใจจะเห็นได้ว่า ไม่พบกลุ่มตัวอย่างที่มีทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมอยู่ในระดับพอใช้หรือระดับปรับปรุงเลย (ร้อยละ 0.00)

อภิปรายผล

1. การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันดามันเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม จากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันดามันมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน 2) การสำรวจและเก็บข้อมูล 3) การพัฒนาแนวคิดและนวัตกรรม และ 4) การนำเสนอนวัตกรรมการเรียนรู้และสรุปแนวคิดของตนเอง โดยผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน พบว่า รูปแบบดังกล่าวมีคุณภาพในระดับดีทุกด้าน ซึ่งสะท้อนถึงความเหมาะสมและศักยภาพของรูปแบบในการส่งเสริมทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ ความสำเร็จของรูปแบบกิจกรรมนี้สอดคล้องกับหลักการด้านจิตวิทยาพัฒนาการตามแนวคิดของبابาคร (Babakr, et al., 2019) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและการปรับโครงสร้างทางปัญญาให้เหมาะสมกับประสบการณ์ใหม่ ซึ่งเป็นกระบวนการที่สนับสนุนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และการคิดแก้ปัญหา ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการออกแบบ

กิจกรรมให้สอดคล้องกับช่วงวัยและระดับการพัฒนาสติปัญญาของนักศึกษา ระดับอุดมศึกษา

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานของศิวพร ลินทะลิก และคณะ (2568) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการสร้างเนื้อหาดิจิทัลเพื่อผลิตสื่อ มัลติมีเดีย โดยพบว่า ปัญญาประดิษฐ์มีศักยภาพในการเพิ่มประสิทธิภาพการออกแบบ เนื้อหา โดยเฉพาะเมื่อออกแบบให้ผู้เรียนมีบทบาทหลักในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งตรงกับ การจัดการเรียนรู้ในงานวิจัยนี้ที่ใช้ปัญญาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือสนับสนุนให้ผู้เรียน สร้างสื่อการเรียนรู้ของตนเอง เช่น วิดีโอเพลงพร้อมท่าเต้น ซึ่งเป็นกระบวนการที่ ส่งเสริมทั้งการใช้ความคิดสร้างสรรค์และการคิดเชิงระบบ และสอดคล้องกับงานวิจัย ของอารยา ปู่เกตุแก้ว และคณะ (2566) ซึ่งออกแบบการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน ร่วมกับการใช้สื่อสังคมและกระบวนการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานพบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยมีการผสมผสาน เทคโนโลยีและบริบทจริง สามารถส่งเสริมการเรียนรู้เท่าทันสื่อและพัฒนาทักษะที่จำเป็นใน ศตวรรษที่ 21 ได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของผู้วิจัยที่ให้ความสำคัญกับการ จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีโอกาสมือปฏิบัติและสร้างนวัตกรรมที่ตอบโจทย์การใช้ใน อาชีพครู และในด้านสมรรถนะของผู้สอน และยังสอดคล้องกับแนวคิดของพระมหา ดุริยะ กิตติสาร (สังโยชะ) (2567) ที่ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาทักษะของครู ในยุคปัญญาประดิษฐ์ โดยเฉพาะการปรับบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้ชี้แนะและผู้ออกแบบการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยได้นำหลักการนี้มาใช้ในการ ออกแบบบทบาทของตนเองในกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาสร้างนวัตกรรมจาก ประสบการณ์ตรงและการเรียนรู้ด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม แม้งานวิจัยจะได้รับการ ประเมินคุณภาพอยู่ในระดับดี แต่ก็พบว่า แนวทางการนำปัญญาประดิษฐ์มาบูรณาการ กับบริบทท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะนวัตกรรมยังคงเป็นแนวคิดใหม่ที่มีการศึกษาน้อย จึง มีความจำเป็นต้องทดลองใช้ในวงกว้างต่อไป และพัฒนาให้ครอบคลุมบริบทอื่นใน ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน การวิจัยในครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า การออกแบบกิจกรรม การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลที่บูรณาการปัญญาประดิษฐ์กับบริบทท้องถิ่น สามารถพัฒนา ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังเป็นแนวทางที่ สอดคล้องกับแนวคิดทางการศึกษาและงานวิจัยร่วมสมัยจำนวนมากที่เน้นการเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วม การใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์และการปรับตัวของครูในยุคดิจิทัล

2. การพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี คณะครุ ศาสตร์ โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันดามัน จากผลการวิจัย

พบว่า การใช้รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลที่บูรณาการปัญญาประดิษฐ์ร่วมกับบริบทพื้นที่อันตามันมีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาระดับมัธยมศึกษา โดยเฉพาะด้านความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งอยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้ สอดคล้องกับหลักการวัดภาคปฏิบัติของสมนึก ภัททิยธนี (2562) ที่ชี้ว่า การประเมินจากผลงานจริงในสถานการณ์จำลองหรือสถานการณ์จริง ช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงศักยภาพได้อย่างเต็มที่ ผู้วิจัยจึงได้นำหลักการนี้มาใช้ในการสร้างแบบประเมินที่ครอบคลุมมิติสำคัญของทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เช่น การบูรณาการปัญญาประดิษฐ์กับบริบทท้องถิ่น ความสามารถในการสื่อสารและการมีส่วนร่วม สอดคล้องกับงานของธัญญพัทธ์ ศักดิ์บุญญารัตน์ และคณะ (2568) ที่ชี้ว่า ครูที่ได้รับการฝึกอบรมด้านกระบวนการคิดเชิงออกแบบสามารถพัฒนาสื่อการเรียนรู้ดิจิทัลด้วยเครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะเมื่อมีการจัดตั้งชุมชนการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหาในการใช้งานปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งสะท้อนถึงแนวทางการพัฒนาครูในยุคดิจิทัลได้อย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนี้ งานของอรุณรัตน์ วิไลรัตนกุล (2568) ยังเน้นการใช้ปัญญาประดิษฐ์ คือ เจมินิ (Gemini) เพื่อพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน การรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้เรียนในโลกยุคใหม่ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเบดู-อานู และอันซาร์ (Baidoo-Anu & Ansah, 2023) ที่เสนอการใช้แชตจีพีทีอย่างปลอดภัยและสร้างสรรค์เพื่อเสริมการเรียนรู้ แม้จะมีข้อจำกัดบางประการเกี่ยวกับอคติของข้อมูลและความเป็นส่วนตัว แต่ก็แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของปัญญาประดิษฐ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้การสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่า การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้ปัญญาประดิษฐ์ร่วมกับบริบทท้องถิ่นสามารถส่งเสริมทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนและการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษาอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้จากการวิจัย

รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลที่ใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการกับบริบทพื้นที่อันตามันเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมได้สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ร่วมกับบริบทท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ให้แก่ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา รูปแบบกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมีจุดเด่นในการส่งเสริมทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม (Innovative Thinking Skills) ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น โดยเชื่อมโยง

เนื้อหาการเรียนรู้เข้ากับปัญญาประดิษฐ์และบริบทพื้นที่อันดามัน เช่น วัฒนธรรม วิถีชีวิตและทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้การเรียนรู้เกิดความหมาย สอดคล้องกับชีวิตจริง และสามารถนำไปสู่การออกแบบนวัตกรรมทางการศึกษาได้อย่างสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ ผ่านสื่อดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ที่เชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่น สร้างความตระหนักรู้ต่อปัญหาหรือประเด็นสำคัญในพื้นที่เพื่อเตรียมความพร้อมทางความคิด 2) การสำรวจและเก็บข้อมูล ผู้เรียนใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และเครื่องมือดิจิทัลในการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งภาคสนามและออนไลน์เพื่อพัฒนาแนวคิดอย่างมีเหตุผลและเชื่อมโยงกับข้อมูลจริงในบริบทอันดามัน 3) การพัฒนาแนวคิดและนวัตกรรม เป็นการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือช่วยสร้างต้นแบบสื่อการสอนหรือกิจกรรมที่ตอบโจทย์การเรียนรู้ในบริบทอาชีพครูและสามารถประยุกต์ใช้ได้จริง 4) การนำเสนอนวัตกรรมและสรุปแนวคิด ผู้เรียนเผยแพร่ผลงานผ่านสื่อดิจิทัลพร้อมสะท้อนการเรียนรู้และกระบวนการคิดของตนเองเพื่อประเมินความก้าวหน้าและพัฒนาการด้านทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมอย่างเป็นระบบ ดังภาพ 1

ภาพ 1 รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันดามันเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม

สรุป

กิจกรรมการเรียนรู้แบบนี้มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมผ่านการบูรณาการเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ร่วมกับบริบทพื้นที่อันดามัน เช่น

วัฒนธรรม วิถีชีวิต ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง และสามารถต่อยอดสู่การออกแบบนวัตกรรมทางการศึกษาได้ ทั้งนี้ รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์บูรณาการร่วมกับบริบทพื้นที่อันตามันเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ ที่ผู้วิจัยนำเสนอภายใต้กระบวนการของการวิจัยประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน 2) การสำรวจและเก็บข้อมูล 3) การพัฒนาแนวคิดและนวัตกรรม และ 4) การนำเสนอนวัตกรรมการเรียนรู้และสรุปแนวคิดของตนเอง ทั้งนี้ รูปแบบกิจกรรมดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดอบรมครูด้านนวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น พื้นที่อันตามัน นอกจากนี้ ยังสามารถนำไปพัฒนาเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ในโรงเรียนเครือข่าย โดยให้นักศึกษาที่ผ่านการอบรมทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงถ่ายทอดแนวทางสู่การปฏิบัติจริง ในชุมชน สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป ควรดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพหรือการติดตามผลในระยะยาวเพื่อประเมินว่า ผู้เรียนสามารถนำทักษะที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงานจริงในวิชาชีพครูและเกิดผลกระทบเชิงบวกต่อชุมชนท้องถิ่นหรือไม่ ทั้งควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังบริบทภูมิภาคอื่น เช่น ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้รูปแบบดังกล่าวในบริบทที่หลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- แคทรียา แสงใส. (2566). ปัญญาประดิษฐ์กับการพัฒนาทางการศึกษา. *Journal of Applied Education*. 1 (3), 49-60.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2561). 80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ, พิมพ์ครั้งที่ 8. นนทบุรี: พีบาลานซ์ ดีไซน์แอนพริ้นติ้ง.
- ธัญญพัทธ์ ศักดิ์บุญญารัตน์ และคณะ. (2568). ผลการพัฒนาสมรรถนะการสร้างสื่อการเรียนรู้ดิจิทัล โดยใช้เครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ (AI) ของครูผู้สอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ. *การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ เบญจมิตรวิชาการครั้งที่ (The 15th Benjamit Network National and International Conference)*. มหาวิทยาลัย ฌนบุรี. วันที่ 15 พฤษภาคม. หน้า 189-203.

- พระมหาศุริยະ กิตติสาโร (สังโยชชะ). (2567). สมรรถนะการสอนของครูในยุคปัญญาประดิษฐ์ AI: การพัฒนาทักษะการเรียนการสอนเพื่ออนาคต. *Wisdom Journal of Humanities and Social Sciences*. 1 (6), 52-61.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (19 สิงหาคม 2542). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก. หน้า 1-23.*
- วิจารณ์ พานิช. (2556). *การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- ศิวพร ลินทะลิก และคณะ. (2568). รูปแบบการสร้างเนื้อหาดิจิทัลด้วยปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์เพื่อการสร้างสื่อมัลติมีเดีย. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มทร. สุวรรณภูมิ*. 9 (1), 29-38.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2562). *การวัดผลการศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ 12. กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579*. กรุงเทพมหานคร: พรึกหวานกราฟฟิค.
- อรุณรัตน์ วิไลรัตนกุล. (2568). แนวทางการใช้ปัญญาประดิษฐ์ Gemini ในการสร้างสรรค์สื่อการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิรุฬห์ศาสตร์ปริทัศน์*. 1 (1), 23-33.
- อัญชลี เผือกหอม และคณะ. (2567). การเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงสู่เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในการบริการของภาครัฐ. *Journal of Spatial Development and Policy*. 2 (1), 47-64.
- อารยา ปู่เกตุแก้ว และคณะ. (2566). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ด้วยห้องเรียนกลับด้านร่วมกับสื่อสังคมตามกระบวนการเรียนแบบปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เท่าทันสื่อของนิสิตระดับปริญญาตรี. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 8 (3), 580-602.
- Babakr, Zana H., et al. (2019), Piaget's Cognitive Developmental Theory: Critical Review. *Education Quarterly Reviews*. 2 (3), 517-524. DOI:10.31014/aior.1993.02.03.84
- Baidoo-Anu, D. and Ansah, L. O. (2023). Education in the Era of Generative Artificial Intelligence (AI): Understanding the Potential Benefits of ChatGPT in Promoting Teaching and Learning. *Journal of AI*. 7 (1), 52-62. DOI:10.61969/jai.1337500

Research Article; Received: 2025-05-13; Revised: 2025-08-01; Accepted: 2025-08-13.

รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชน
โดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรย์ อำเภอศรีประจันต์
จังหวัดสุพรรณบุรี

A Model for Building Relationships with the Buddhist
Principles of People Using the Temple-based Approach in
Wat Chan Community, Sriprachan District of
Suphanburi Province

พระปลัดสุชาติ สุชาติ (สิงห์คุณ)^{1*}, พระเจริญพงษ์ ธมมทีโป²,
พระมหาศุภวัฒน์ ฐานวุฑโฒ³

Phrapalad Suchat Suchato (Sing Khun)¹,
Phrajaroenphong Dhammadīpo², Phramahasupawat Ṭhānavuddho³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
Mahachulalongkomrajavidyalaya University,
Buddhapanya Sri Dvaravati Buddhist College
First/Corresponding Author, E-mail: pototype2020@gmail.com*

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐาน เพื่อพัฒนากิจกรรมการสร้างสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรม และเพื่อสร้างรูปแบบกิจกรรมการสร้างสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรย์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 40 คน ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน เยาวชน และประชาชนในชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การจัดเวทีสนทนากลุ่ม เพื่อออกแบบและปฏิบัติการทำกิจกรรมการสร้างสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. วัดจรรย์ถือเป็นศูนย์กลางของศาสนาและวัฒนธรรมของชุมชน แต่บทบาทการเป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์ของประชาชนลดลง เนื่องจาก

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีส่งผลต่อวิถีชีวิต แต่วัดยังเป็นพื้นที่
ฟื้นฟูความสัมพันธ์ของประชาชนผ่านการพัฒนากิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทชุมชน
และหลักพุทธธรรม 2. การพัฒนากิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมมี
จุดศูนย์กลางที่วัด โดยการออกแบบกิจกรรมเชื่อมโยงหลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ได้แก่
กิจกรรมแบ่งปันบุญ แบ่งปันใจ ซึ่งส่งเสริมการช่วยเหลือกันในชุมชน ปิยวาจา ได้แก่
กิจกรรมธรรมะสื่อสารสัมพันธ์ชุมชนที่ใช้การสื่อสารเชิงบวกและเทคโนโลยีในการ
เผยแพร่หลักพุทธธรรม อัถถจริยา ได้แก่ กิจกรรมเยาวชนอาสาพุทธธรรมที่เน้นการ
สร้างจิตอาสาและให้เยาวชนมีบทบาทในวัด และสมานัตตตา ได้แก่ กิจกรรม
พระพุทธศาสนาเพื่อความสามัคคีในชุมชน เน้นการเสริมสร้างความเข้าใจและลดความ
ขัดแย้ง 3. การสร้างรูปแบบกิจกรรมการสร้างสัมพันธ์พบว่า หลักสังคหวัตถุ 4 ทำให้
วัดกลับมาเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องและปรับปรุงให้
เหมาะสมกับสถานการณ์สังคม องค์ความรู้จากการวิจัยพบว่า การสร้างความสัมพันธ์
ของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ของประชาชนผ่าน
กิจกรรมตามหลักพุทธธรรม ได้แก่ การให้และช่วยเหลือเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ใน
ชุมชน การมีส่วนร่วมของเยาวชนโดยใช้วัดเป็นฐานเพื่อจูงใจให้เยาวชนมีส่วนร่วมกับ
กิจกรรมของวัด การสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรและลดความขัดแย้ง และ
สร้างความร่วมมือของชุมชนให้ยั่งยืน เกิดความสามัคคีในการทำงานร่วมกัน

คำสำคัญ: การสร้างความสัมพันธ์; หลักพุทธธรรม; วัดเป็นฐาน; การมีส่วนร่วมของ
ประชาชน

Abstract

This qualitative research aims to analyze people's relationships using the temple-based approach, to develop Buddhist relationship activities, and to create a model of building relationships with the Buddhist principles of people using the Temple-Based approach in Wat Chan Community, Sriprachan District of Suphanburi Province. Key informants have been selected 40 people, including monks, community leaders, youths, and community people, collected information through in-depth interview and organized a group discussion to design and implement activities to build relationships with Buddhist principles. Analyze data by analyzing content.

The results of the research show that 1. Wat Chan is considered the center of religion and culture of the community, but its role as the center of public relations has decreased due to social, economic, technological and lifestyle changes. However, the temple still holds potential as a space for revitalizing community relationships through activities aligned with local contexts and Buddhist principles. 2. Development of Buddhist relationship building activities on temples-centered has designed activities with a clarity goal, contemporary and linked to Saṅgahavatthu 4: (1) generosity is “sharing merit, sharing hearts”, which promotes communal support and generosity; (2) kind speech is “Dhamma communication for community relations,” which utilizes positive communication and technology to spread Buddhist teachings; (3) beneficial conduct is “Buddhist youth volunteers,” which encourages youth engagement in temple activities and volunteerism; and (4) equality is “Buddhism for community harmony,” which fosters mutual understanding and reduces conflicts within the community. 3. Creating a model of relationship building activities: it is found that the use of Saṅgahavatthu 4 makes temples become the community center. The activities are carried out continuously and improved to suit the situation of society. The research knowledge shows that building public relations using temples as a base. There are elements that are linked people's relationships through Buddhist activities: giving and helping, to promote relationships in community; youth's participation using the temple as a base to motivate youth to participate in temple activities, to build relationships, to create friendly communication and to reduce conflicts in the community, and to cooperate sustainability to promote harmony and collaboration.

Keywords: Building Relationships; Buddhist Principle; Temple-based Approach; People's Participation

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม มนุษย์กับสังคมจึงแยกกันไม่ได้ เพราะมนุษย์เกิดมาต้องอาศัยสังคม พึ่งพาอาศัยและมีความสัมพันธ์ต่อกัน มีการจัดระเบียบในการมีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีแบบแผนเพื่อเป็นหลักการดำเนินชีวิตและการอยู่รอด และสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ตนเองและสังคม เพราะมนุษย์มีแบบแผนในการดำรงชีวิตที่ได้จากการเรียนรู้ การสั่งสม การสืบทอด การถ่ายทอด จนทำให้มนุษย์แตกต่างกับสัตว์และมีปฏิสัมพันธ์กันมากเพราะได้ทำกิจกรรมร่วมกัน มนุษย์ต้องสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคม โดยเริ่มจากการสร้างความสัมพันธ์จากครอบครัวแล้วเริ่มขยายจากวงแคบไปสู่วงกว้าง คือ จากการเป็นญาติทางเครือเรือนแล้วขยายไปสู่ความเป็นญาติทางสังคมและความเป็นชาติพันธุ์ต่อไป (สมภาร พรหมทา, 2542)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2542) กล่าวว่า สิ่งที่มีมนุษย์ได้แสดงออกเป็นวิถีชีวิตที่ถูกสืบทอดมาจากบรรพบุรุษให้กับลูกหลานรุ่นหลัง โดยเป็นรูปแบบของขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม คติความเชื่อและข้อประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ จนเกิดเป็นระบบความสัมพันธ์กันในกลุ่มสังคม มีบทบาทในการสรรค์สร้างบุคคลให้มีพฤติกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ความผูกพัน กฎระเบียบที่เป็นตัวกำหนดหน้าที่ของบุคคลในสังคมให้มีระเบียบแบบแผนที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมและเป็นที่ยอมรับของสังคมในการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยเป็นพื้นฐานในสังคมที่ช่วยให้เกิดความสามัคคีและทำให้สมาชิกในกลุ่มมีแรงจูงใจที่จะสรรสร้างความสำเร็จของงานให้แก่สังคมที่ตนอยู่อย่างสันติสุข

สังคมไทยในอดีตเป็นสังคมที่มีความเอื้ออาทร มีความสัมพันธ์เป็นที่เป็นนอง ประชาชนอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีวิถีการดำรงชีวิตที่คล้ายคลึงกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิมและสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ ทำให้เกิดเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง ดังนั้น เมื่อคนในชุมชนเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ จะสามารถแก้ไขปัญหาได้โดยความร่วมมือของชุมชน โดยอาศัยภูมิปัญญาและวิถีชุมชน ภูมิปัญญาถือเป็นรากเหง้าขององค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์การเรียนรู้และสืบทอดกันมาเพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาไทยนี้มีความรู้ที่งอกงามขึ้นมาใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย (เสรี พงศ์พิศ, 2536)

ปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ในทุกด้านและถูกพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้งเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่มนุษย์ ผลจากการ

พัฒนาการติดต่อสื่อสาร การคมนาคมขนส่งและเทคโนโลยีสารสนเทศที่เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการติดต่อสื่อสารที่ไร้พรมแดนหรือเกิดกระแสโลกาภิวัตน์เป็นเหตุและปัจจัยที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษาเทคโนโลยีและวัฒนธรรม (ครูไอที, 2566) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องของประเทศไทยส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคมจนกลายเป็นวิกฤตของชาติในปัจจุบัน ได้แก่ ปัญหาการประกอบอาชีพ ปัญหาความยากจน ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาการละเมิดสิทธิของผู้อื่น ตลอดจนปัญหาความขัดแย้งแย้งเชิงทรัพยากรธรรมชาติเพื่อใช้ในการดำรงชีวิต (ปกป้อง จันวิทย์, 2554) จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนเป็นสังคมทุนนิยมที่มีผลกระทบต่อโครงสร้างและความสัมพันธ์ภายในครอบครัว โดยเฉพาะในแง่ของเวลาและความใกล้ชิดระหว่างสมาชิกในครอบครัว การมุ่งเน้นการผลิตและการแสวงหาผลกำไรในระบบทุนนิยมทำให้สมาชิกในครอบครัวต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการทำงาน ส่งผลให้มีเวลาอยู่ร่วมกันภายในครอบครัวน้อยลง นอกจากนี้ ความกดดันทางเศรษฐกิจยังทำให้ครอบครัวต้องปรับรูปแบบการดำเนินชีวิต ซึ่งอาจนำไปสู่ความห่างเหินและปัญหาภายในครอบครัว (ภาคภูมิ แสงกนกกุล, 2565)

เช่นเดียวกับชุมชนวัดจรรย์ ตำบลศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี คนในชุมชนมีปัญหาความสัมพันธ์ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ที่บ้าน บางคนเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “คิดถึงลูกหลานออกไปทำการงาน นานทีจะกลับมาสักครั้ง ยายคิดถึง” หรือบางคนระบายให้ฟังว่า “ตากับยายกินข้าวกันสองคน ไม่ค่อยมีความสุขเลย ไม่ได้กินพร้อมหน้าพร้อมตากับลูกหลาน” เป็นต้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจพัฒนากิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ให้กับคนในชุมชนวัดจรรย์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรย์ หลักธรรมที่จะนำมาประยุกต์ใช้เพื่อปิดช่องว่างระหว่างวัยกับบุคคลที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ทางสังคม เป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีและหลักธรรมในการสร้างความสัมพันธ์ โดยการออกแบบกิจกรรมเพื่อให้คนในชุมชนทุกช่วงวัยได้มีส่วนร่วมในการสร้างความสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความผาสุกของคนในชุมชนวัดจรรย์ จังหวัดสุพรรณบุรีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

2. เพื่อพัฒนากิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนในชุมชนวัดจรรย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

3. เพื่อสร้างรูปแบบกิจกรรมการสร้างสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนในชุมชนวัดจรรย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ระเบียบวิธีวิจัย

1. การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้จัดทำขั้นตอนการดำเนินงานของรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยจำแนกเป็น 5 ระยะ คือ การเตรียมการ (Pre-research) การวางแผน (Planning) การปฏิบัติแผน (Action) การสังเกตผล (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) เพื่อสร้างรูปแบบกิจกรรมการสร้างสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้เลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 40 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่มเฉพาะ ได้คัดเลือกจากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านกิจกรรม ผู้นำชุมชนและนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา เพื่อร่วมวิพากษ์กิจกรรมการสร้างสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรม โดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรย์ จำนวน 10 คน 2) กลุ่มผู้ร่วมปฏิบัติการ ได้แก่ ประชาชนในชุมชนวัดจรรย์ จำนวน 15 คน และ 3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกในการสัมภาษณ์ ได้คัดเลือกจากประชาชนในชุมชนวัดจรรย์ จำนวน 15 คน ซึ่งมีส่วนร่วมในกระบวนการเก็บข้อมูล ออกแบบกิจกรรม ทดลองกิจกรรมและสะท้อนผลการดำเนินงาน

3. พื้นที่การวิจัย ได้แก่ ชุมชนวัดจรรย์ ตำบลศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงลึก แบ่งเป็นตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์ และตอนที่ 2 รูปแบบการสร้างสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรย์ จังหวัดสุพรรณบุรี 2) แบบสนทนากลุ่มเพื่อออกแบบกิจกรรมและจัดทำแผนกิจกรรมการสร้างสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐาน 3) แบบบันทึกการสังเกตเพื่อการจดบันทึกเหตุการณ์ที่ผู้วิจัยพบในระหว่างการทำกิจกรรมของสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรม 4) แบบสรุปผลการดำเนินกิจกรรมและแบบประเมินผลสะท้อนกิจกรรม

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือเพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับจากการวิจัย มีเนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและมีความถูกต้องเชื่อถือได้ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือเพื่อขอคำแนะนำเกี่ยวกับความถูกต้องของข้อความ การนิยามศัพท์ ความสอดคล้องครอบคลุมของเนื้อหา ความชัดเจนของการใช้ภาษาและความซ้ำซ้อนของข้อความหรือเนื้อหางานวิจัย และตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มเกี่ยวกับงานวิจัย หลังจากนั้นดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มให้มีความเที่ยงตรงตามที่ผู้เชี่ยวชาญการตรวจสอบได้ให้ข้อคิดเห็นและคำแนะนำ

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ ตำรา เอกสารต่าง ๆ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูลภาคสนามผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดเวทีสนทนากลุ่มและการจัดกิจกรรมต้นแบบในพื้นที่วัดจรรย์

6. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการจัดบันทึกข้อมูล การถอดเทปสัมภาษณ์ รวมถึงภาพถ่าย การจัดระบบหมวดหมู่ และการนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบพรรณนาเชิงคุณภาพเพื่อสรุปประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรย์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า

1.1 บทบาทของวัดจรรย์ในฐานะศูนย์กลางความสัมพันธ์ของชุมชน ในอดีตวัดเป็นสถานที่รวมตัวของชุมชนในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การทำบุญวันพระ การทอดกฐิน การทอดผ้าป่า วัดยังเป็นสถานที่จัดการเรียนการสอน และเป็นที่พักของชุมชน ส่งผลให้ประชาชนมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและใช้วัดเป็นจุดศูนย์กลางในการพบปะสนทนา อย่างไรก็ตาม วัดยังคงเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจของชุมชน แต่ไม่ได้มีบทบาทสำคัญในการเป็นจุดรวมตัวของผู้คนเหมือนในอดีต

1.2 ปัจจัยที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐาน แม้บางมิติของความสัมพันธ์จะลดลง แต่ปัจจัยที่ทำให้วัดสามารถเป็นจุดศูนย์กลางของชุมชนได้แก่ งานบุญและประเพณีทางศาสนา ยังคงเป็นจุดเชื่อมโยงให้ประชาชนมาพบปะกัน พระสงฆ์ในวัดจรรย์ยังคงมีบทบาทสำคัญในการเป็นที่พึ่งทางจิตใจของประชาชน และยังคงเป็นผู้ริเริ่มกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เช่น การช่วยเหลือผู้ยากไร้ การจัด

กิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตอาสา โครงการที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนและการศึกษากิจกรรม เช่น โครงการบรรพชาสามเณรฤดูร้อน ค่ายธรรมะสำหรับเยาวชน เป็นกิจกรรมที่ช่วยสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างเยาวชน ครอบครัวและวัด แสดงให้เห็นว่า วัดยังคงเป็นพื้นที่ที่สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของประชาชนได้ แต่จำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน

1.3 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ของประชาชนผ่านวัดพบว่า

1) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ คนรุ่นใหม่ย้ายถิ่นฐานไปทำงานในเมือง ทำให้หมู่บ้านเหลือแต่ผู้สูงอายุและเด็กเล็ก วิถีชีวิตเปลี่ยนไปจากสังคมที่พึ่งพากัน เป็นสังคมที่มีความเป็นปัจเจกมากขึ้น 2) การลดบทบาทของวัดในสายตาของคนรุ่นใหม่ คนรุ่นใหม่มองว่า วัดเป็นสถานที่สำหรับผู้สูงอายุและไม่มีกิจกรรมที่ตอบโจทย์ความสนใจของตน การเผยแพร่พระพุทธรูปศาสนายังเน้นรูปแบบเดิม ทำให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้น้อย 3) ผลกระทบของเทคโนโลยีและโซเชียลมีเดีย คนใช้เวลากับโทรศัพท์มือถือและโซเชียลมีเดียมากขึ้น ส่งผลให้การพบปะพูดคุยกันโดยตรงลดลง การรับข่าวสารเกี่ยวกับศาสนาเปลี่ยนไปอยู่บนแพลตฟอร์มออนไลน์มากกว่าการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่วัด 4) ปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชน ความแตกแยกจากการเมืองท้องถิ่น และความเชื่อที่แตกต่างกันทำให้ความสามัคคีในชุมชนลดลง ปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับที่ดินและผลประโยชน์ทำให้เกิดระยะห่างทางสังคม

1.4 แนวทางเสริมสร้างความสัมพันธ์โดยใช้วัดเป็นฐานเพื่อให้วัดกลับมาเป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์ในชุมชน โดยการออกแบบกิจกรรมที่ดึงดูดคนทุกวัย จัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับทุกช่วงวัย เช่น กิจกรรมพระพุทธรูปสำหรับเยาวชน กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ การใช้เทคโนโลยีและโซเชียลมีเดียในการเผยแพร่ธรรมะเพื่อให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่ วัดควรเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนความรู้และเป็นศูนย์กลางในการช่วยเหลือสังคม การจัดตั้งชมรมจิตอาสาวัดจรรยาเพื่อให้ชาวบ้านและเยาวชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน การสร้างรูปแบบกิจกรรมที่ต่อเนื่องและยั่งยืน ซึ่งควรมีการติดตามผลของกิจกรรม ปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน และขยายโครงการให้เชื่อมโยงกับโรงเรียนในชุมชนเพื่อให้เยาวชนมีโอกาสเข้าถึงวัดมากขึ้น

2. การพัฒนากิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนในชุมชนวัดจรรยา จังหวัดสุพรรณบุรี อาศัยหลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐานในการออกแบบกิจกรรม การเชื่อมโยงคนในชุมชน โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.1 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรยาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนลดลง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

และเศรษฐกิจ การลดลงของบทบาทวัด เทคโนโลยีที่เข้ามาแทนที่ปฏิสัมพันธ์แบบพบปะกันและช่องว่างระหว่างวัย ดังนั้น การพัฒนากิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชนวัดจรรยาควรใช้หลักพุทธธรรมเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนเพื่อให้กิจกรรมมีคุณค่าและเกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างยั่งยืน โดยอาศัยหลักพรหมวิหาร 4 และหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นพื้นฐานในการออกแบบกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน

2.2 ประชุมระดมสมอง โดยจัดเวทีสนทนาผู้นำชุมชน ประชาชน พระสงฆ์ เยาวชนและกลุ่มแม่บ้าน ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นพ้องกันว่า วัดจรรยาควรเป็นพื้นที่กลางในการเชื่อมความสัมพันธ์ของชุมชน แต่ต้องมีการปรับรูปแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน โดยที่ประชุมมีมติออกแบบกิจกรรมโดยยึดหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อให้กิจกรรมสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

ภาพ 1 ประชุมระดมสมองออกแบบกิจกรรม

2.3 การออกแบบกิจกรรมเพื่อพัฒนากิจกรรมตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยกำหนดชื่อกิจกรรม วัตถุประสงค์ของกิจกรรม กลุ่มเป้าหมายสถานที่และระยะเวลา ดำเนินการ ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม การประเมินผลกิจกรรม โดยแบ่งกลุ่ม 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 คิดกิจกรรมที่เน้นหลักทาน (การให้) กลุ่มที่ 2 คิดกิจกรรมที่เน้นหลักปิยวาจา (การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะ) กลุ่มที่ 3 คิดกิจกรรมที่เน้นหลักอภัยโทษ (การทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น) และกลุ่มที่ 4 คิดกิจกรรมที่เน้นหลักสมานัตตตา (การวางตนเสมอกับผู้อื่น)

2.4 การทดลองทำกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นตามหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชนวัดจรรยา ได้แก่ 1) กิจกรรมแบ่งปันบุญแบ่งปันใจ โดยมอบทุนการศึกษาให้เยาวชนที่ขาดแคลนเพื่อให้เด็กในชุมชนได้รับ

โอกาสทางการศึกษาและเติบโตเป็นคนดีของสังคม การทอดผ้าป่าสนับสนุนโรงเรียนในชุมชนเพื่อเป็นสื่อกลางให้ประชาชนในชุมชนได้ร่วมแรงร่วมใจกัน การออกร้านอาหารในงานบุญของวัด 2) กิจกรรมเยาวชนอาสาพุทธธรรม โดยการจัดโครงการบรรพชาสามเณรฤดูร้อนเพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้ธรรมะ ฝึกวินัยและซึมซับหลักธรรมในชีวิตประจำวัน กิจกรรมจิตอาสาพัฒนาวัด เช่น การทำความสะอาดวัด การดูแลพระพุทธรูป การปลูกต้นไม้รอบวัด การจัดเวทีเยาวชนสานสัมพันธ์เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระพุทธศาสนาในชีวิต 3) กิจกรรมธรรมะสื่อสารสัมพันธ์ชุมชน โดยการเสวนาธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างวัยเพื่อให้คนรุ่นใหม่และคนรุ่นเก่าได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เผยแผ่ธรรมะผ่านโซเชียลมีเดีย เช่น การสร้างเพจ “ธรรมะกับชุมชนวัดจรรยา” เพื่อใช้เป็นพื้นที่เผยแพร่หลักธรรม การอบรมเทคนิคการสื่อสารเชิงบวกเพื่อให้ผู้นำชุมชนสามารถสร้างความเข้าใจและความสามัคคีในชุมชนได้ 4) กิจกรรมพระพุทธศาสนาเพื่อความสามัคคีในชุมชน โดยการจัดพิธีสวดมนต์ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนทุกกลุ่มวัย กิจกรรมแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาระหว่างผู้สูงวัยกับเยาวชน เช่น การถ่ายทอดความรู้ด้านศิลปะวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้าน กิจกรรมเยียวยาความขัดแย้งในชุมชนผ่านหลักพุทธธรรมโดยให้พระสงฆ์เป็นผู้ไกล่เกลี่ยและเป็นที่พึ่งทางจิตใจของประชาชน

ภาพ 2 การสนับสนุนการศึกษาให้กับบุตรหลานในชุมชน

2.5 ผลจากการพัฒนากิจกรรมสามารถสร้างความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชนได้จริง ผลลัพธ์ที่สำคัญ คือ 1) ด้านความสัมพันธ์ของประชาชน ประชาชนกลับมาปฏิบัติสัมพันธ์กันมากขึ้น ผ่านการทำบุญและการช่วยเหลือกัน ความสามัคคีในชุมชนเพิ่มขึ้นเพราะมีกิจกรรมที่ทำให้ทุกคนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม 2) ด้านบทบาทของวัดในชุมชน วัดได้รับความสนใจจากประชาชนมากขึ้นและมีบทบาทเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมต่าง ๆ มีการขยายบทบาทของวัดให้เป็นสถานที่เรียนรู้และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัย 3) ด้านการมีส่วนร่วมของเยาวชน เยาวชนมีโอกาเข้าไปวัดมาก

ขึ้นผ่านโครงการบรรพชาและกิจกรรมอาสาสมัคร กลุ่มเยาวชนอาสาพุทธธรรม กลายเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมของวัด 4) ด้านการใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่กิจกรรม การเผยแพร่กิจกรรมผ่านโซเชียลมีเดียช่วยให้ชุมชนได้รับรู้และเข้าร่วมมากขึ้น วัดสามารถใช้เทคโนโลยีในการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา

ภาพ 3 กิจกรรมบรรพชาสามเณรฤดูร้อนสำหรับเด็กในชุมชน

3. การสร้างรูปแบบกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนในชุมชนวัดจรรย์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นแนวทางสำคัญ ได้แก่

3.1 รูปแบบกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ด้วยทาน (การให้) การสนับสนุนการแบ่งปันและช่วยเหลือกันชุมชน โดยการทำให้โครงการแบ่งปันบุญแบ่งปันใจ โดยมีเป้าหมาย คือ การสร้างวัฒนธรรมการช่วยเหลือซึ่งกันและกันชุมชน กิจกรรมหลัก ได้แก่ การแจกทุนการศึกษาให้เยาวชนที่ขาดแคลน การสนับสนุนโรงเรียนในชุมชนผ่านการทอดผ้าป่า การช่วยเหลือผู้ประสบภัยและผู้สูงอายุในชุมชน

3.2 รูปแบบกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ด้วยปิยวาจา (การพูดดี) ด้วยการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการสื่อสารที่ดี การออกแบบกิจกรรมที่มีความต่อเนื่องและยั่งยืน การจัดกิจกรรมเป็นประจำทุกปี และการปรับปรุงกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนไป โดยการทำให้โครงการเยาวชนอาสาพุทธธรรม กิจกรรมหลัก ได้แก่ การบรรพชาสามเณรฤดูร้อน การจัดกิจกรรมทำความสะอาดวัดและพื้นที่สาธารณะ การฝึกเยาวชนให้เป็นวิทยากรเผยแพร่ธรรมะ

3.3 รูปแบบกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ด้วยอัตถจริยา (การทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม) ด้วยการสนับสนุนกิจกรรมจิตอาสา การสร้างกลุ่มเยาวชน

อาสาพุทธธรรมเพื่อให้เยาวชนเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมของวัดและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ การฝึกอบรมเยาวชนให้สามารถเป็นผู้นำกิจกรรมทางศาสนาในชุมชนใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่กิจกรรมเพื่อเข้าถึงประชาชนกลุ่มต่าง ๆ โดยการทำโครงการธรรมะสื่อสารสัมพันธ์ชุมชน กิจกรรมหลัก ได้แก่ การจัดเสวนาธรรมและเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชุมชน การใช้โซเชียลมีเดียเผยแพร่ธรรมะและกิจกรรมของวัด การอบรมเทคนิคการสื่อสารที่สร้างสรรค์ให้แก่ผู้นำชุมชน

3.4 รูปแบบกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ด้วยสมานัตตตา (ความเสมอภาคและสามัคคี) ด้วยการส่งเสริมให้ทุกคนมีบทบาทในกิจกรรมร่วมกัน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัด โรงเรียนและชุมชน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมในระยะยาว โดยการทำโครงการพระพุทธศาสนาเพื่อความสามัคคีในชุมชน กิจกรรมหลัก ได้แก่ การจัดสวดมนต์และปฏิบัติธรรมร่วมกัน การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุและเยาวชนทำกิจกรรมร่วมกัน การใกล้ชิดข้อขัดแย้งในชุมชนโดยใช้หลักธรรม

รูปแบบกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมุ่งเน้นให้ประชาชนทุกช่วงวัยสามารถเข้าร่วมได้ผ่านแนวทางที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของชุมชนและใช้หลักพุทธธรรมเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนกิจกรรมที่ออกแบบสามารถช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ของประชาชนได้จริง ช่วยลดช่องว่างระหว่างวัย เสริมสร้างความสามัคคี และกระตุ้นให้เยาวชนกลับมาให้ความสำคัญกับวัดมากขึ้น กิจกรรมเหล่านี้สามารถเป็นต้นแบบสำหรับการใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงประชาชนในชุมชนอื่นได้ การสร้างรูปแบบกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ของประชาชน จำเป็นต้องเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่อง มีโครงสร้างที่เป็นระบบและมีการประเมินผลเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้วัดจรรยาเป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์ในชุมชนที่แท้จริงและเป็นแบบอย่างให้กับวัดอื่นในการใช้พุทธธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

1. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรยา จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า วัดยังคงมีบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์กลางของศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม โดยเฉพาะในด้านการประกอบศาสนกิจและการจัดกิจกรรมทางศาสนา แต่บทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางของความสัมพันธ์ของประชาชนกลับลดลงอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและวัยทำงานที่มีแนวโน้มเข้าวัดน้อยลงและมีความห่างเหินจากกิจกรรมของวัดมากขึ้น สาเหตุสำคัญมาจากการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต เทคโนโลยีและโครงสร้างทางสังคมที่ทำให้ชุมชนในปัจจุบันมีลักษณะ

ปัจเจกนิยมมากขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของพระครูสังฆรักษ์ปรีชา จตฺตวณฺโณ (2564) ที่ชี้ให้เห็นว่า ชุมชนในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนมีความห่างเหินจาก วัดและมองว่า วัดเป็นสถานที่สำหรับผู้สูงอายุเท่านั้น จึงควรมีการฟื้นฟูบทบาทของวัด ด้วยการสร้างกิจกรรมที่ตอบโจทย์กลุ่มคนรุ่นใหม่ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน กับวัดต้องมีรูปแบบกิจกรรมที่ต่อเนื่อง และอิงหลักพุทธธรรมอย่างมีเป้าหมาย เช่นเดียวกับพระครูกันทรธรรมาภิวัดพน (น้อย กนฺตธมฺโม) (2561) ที่เสนอว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัย โดยเฉพาะระหว่างผู้สูงอายุกับเยาวชน จำเป็นต้องออกแบบ กิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อเชื่อมโยงความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ปัจจัยที่ส่งเสริม ความสัมพันธ์ของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐาน ได้แก่ กิจกรรมบุญประเพณีที่ยังคงได้รับความ นิยมในระดับหนึ่ง บทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตใจ และความร่วมมือ กับกลุ่มเยาวชนและชุมชนในบางกิจกรรม ซึ่งตรงกับข้อค้นพบของสิริโสภา ศุภกุล (2565) ที่เสนอว่า การสืบทอดพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมสามารถดำเนินการผ่าน การสร้างกิจกรรมข้ามวัฒนธรรมและข้ามวัย เช่น การเผยแพร่ธรรมะ การฝึกอบรมและ การร่วมกิจกรรมจิตอาสาที่มีวัดเป็นศูนย์กลาง

2. การพัฒนากิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของ ประชาชนในชุมชนวัดจรรย์ โดยใช้วัดเป็นฐาน จำเป็นต้องตอบสนองต่อการ เปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัย ทั้งในด้านวิถีชีวิต เทคโนโลยีและค่านิยมของคนรุ่นใหม่ การเปลี่ยนผ่านจากสังคมเกษตรกรรมที่เคยใช้วัดเป็นศูนย์กลางของการพบปะไปสู่ สังคมสมัยใหม่ที่เน้นความเป็นปัจเจก ทำให้เยาวชนและผู้ที่อยู่ในวัยทำงานห่างเหินจาก วัดมากขึ้น ดังนั้น การพัฒนากิจกรรมที่มีจุดศูนย์กลางอยู่ที่วัดได้ออกแบบกิจกรรมอย่าง มีเป้าหมาย ชัดเจน มีความร่วมสมัยและยึดโยงกับหลักสังคหวัตถุ 4 คือ 1) แบ่งปันบุญ แบ่งปันใจ 2) เยาวชนอาสาพุทธธรรม 3) ธรรมะสื่อสารสัมพันธ์ชุมชน และ 4) พระพุทธศาสนาเพื่อความสามัคคีในชุมชน ทั้งหมดมีจุดร่วมที่สำคัญ คือ การนำ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนวคิดหลักในการเชื่อมโยงคนในชุมชน ทั้งใน ด้านของการให้ (ทาน) การพูดดี (ปิยวาจา) การประพฤติตนเป็นประโยชน์ (อัตถจริยา) และความเสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตตา) กิจกรรมเหล่านี้ช่วยกระตุ้นให้ประชาชน กลับมามีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้นและเปิดพื้นที่ให้วัดทำหน้าที่เป็นเวทีกลางทางสังคมอีก ครั้งกิจกรรมเยาวชนอาสาพุทธธรรม นับเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่ช่วยเชื่อมต่อว่าง ระหว่างคนรุ่นใหม่กับวัด สะท้อนแนวคิดเดียวกับพระครูสุทิวรญาณ (ภักดี เขมธโร) และคณะ (2567) ที่เสนอว่า การใช้สติและการพูดอย่างเข้าใจในองค์กรเป็นแนวทาง สำคัญในการลดความขัดแย้งและเสริมสร้างวัฒนธรรมแห่งความไว้วางใจ ซึ่งสามารถ

ประยุกต์ใช้กับชุมชนวัดได้โดยตรง กิจกรรมที่เน้นความร่วมมือระหว่างวัย เช่น การแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาระหว่างผู้สูงวัยกับเยาวชน และกิจกรรมเฝ้าระวังความขัดแย้งโดยใช้พระสงฆ์เป็นผู้ไกล่เกลี่ยในกิจกรรมพระพุทธศาสนาเพื่อความสามัคคีในชุมชน มีความสอดคล้องกับแนวคิดของหลักพรหมวิหาร 4 ที่มุ่งเน้นการแสดงความรักเมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขาต่อกัน ซึ่งเป็นรากฐานของสังคมที่มีความเข้าใจและให้อภัยกันได้ จากการนำรูปแบบกิจกรรมไปทดลองใช้พบว่า เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมในหลายด้าน ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของความสัมพันธ์ในชุมชน การฟื้นคืนบทบาทของวัดในฐานะพื้นที่กลางของการเรียนรู้และพบปะ การเปิดพื้นที่ให้เยาวชนมีส่วนร่วม และการใช้เทคโนโลยีเพื่อขยายผลกิจกรรมให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้กว้างขึ้น ซึ่งสะท้อนถึงการออกแบบกิจกรรมที่มีกลไกภายในและระบบการขับเคลื่อนที่สามารถยืนอยู่ได้อย่างมั่นคงในระยะยาว และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอธิการสมชาย มณีรัตน และคณะ (2563) ได้ระบุถึงการได้รับการปลูกฝังคำสอนทางพระพุทธศาสนาและการปฏิบัติตนตามหลักพระพุทธศาสนา ทำให้ชาวบ้านมีอุปนิสัยโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ชอบช่วยเหลือผู้อื่น มีความกตัญญูกตเวทิตะ มีความสามัคคีและนิยมการทำบุญ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชนชาวบ้านที่ทำให้มีศักยภาพในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งเป็นอย่างดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยของสุทธิพันธ์ อรัญญาวาส (2564) กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนสร้างกิจกรรมพัฒนาตามวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาบูรณาการกับความเชื่อ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนบนฐานการวิเคราะห์ปัญหาความต้องการและศักยภาพของชุมชน ดำเนินการในลักษณะเป็นข้อตกลงร่วมกัน โดยชุมชนจะต้องมีกติการ่วมกัน เช่น การประพฤติปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 โดยชุมชนกำหนดร่วมกันว่า ควรงด เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ บุหรี่ การพนันและสิ่งเสพติดอื่น ๆ

3. การสร้างรูปแบบกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนในชุมชนวัดจรรย์ ต้องดำเนินการอย่างมีระบบต่อเนื่องและสอดคล้องกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป รูปแบบที่พัฒนาขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการที่เชื่อมโยงวัด-ชุมชน-คนทุกช่วงวัย เข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นองค์รวม โดยอาศัยหลักพุทธธรรมเป็นแนวทางหลักในการออกแบบกิจกรรมเพื่อให้เกิดการฟื้นฟูบทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางของชุมชนอย่างยั่งยืน กิจกรรมทั้ง 4 โครงการ ได้แก่ 1) แบ่งปันบุญ แบ่งปันใจ 2) เยาวชนอาสาพุทธธรรม 3) ธรรมะสื่อสารสัมพันธ์ชุมชน และ 4) พระพุทธศาสนาเพื่อความสามัคคีในชุมชน ทุกโครงการได้ออกแบบโดยใช้สังคหวัตถุ 4 เป็นแกนหลัก ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาสร้างความสัมพันธ์ในแนวราบระหว่าง

ประชาชนในชุมชนได้อย่างดี เช่น การส่งเสริมการให้ (ทาน) การพูดจาดี (ปิยวาจา) การทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม (อรรถจริยา) และความเสมอภาค (สมานัตตตา) สอดคล้องกับงานวิจัยของจริยพร แดงซูด และคณะ (2565) พบว่า แนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ควรส่งเสริมให้ครูแบ่งปันเพื่อให้บริการชุมชนทุกด้านและลงพื้นที่อย่างต่อเนื่อง สร้างองค์ความรู้ด้านการสื่อสารชี้แนะให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมมีการประชาสัมพันธ์สองทางเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมโดยการสร้างเครือข่ายและมีการรายงานผลการดำเนินงานเพื่อความโปร่งใส และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระใบฎีกานพดล ธีรปโย (มายรรยงค์) (2564) เรื่องการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการพัฒนาชุมชนวิถีพุทธตามโครงการหมู่บ้านบวร อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ซึ่งพบว่า พระสงฆ์ในฐานะเป็นตัวแทนของวัดซึ่งเป็นสถาบันทางศาสนามีภารกิจโดยตรงเกี่ยวกับสร้างเสริมสันติสุขและสันติภาพด้วยหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นตัวแปรสำคัญยิ่งที่สามารถถ่ายทอดลักษณะสำคัญทางศาสนา ได้แก่ ศาสนธรรม ศาสนพิธี ศาสนสถาน โดยผ่านศาสนบุคคล คือ พระสงฆ์ทั้งปวงและอาศัยผู้นำในชุมชน ประชาชนและนักเรียนในการขับเคลื่อนกิจกรรมที่ตั้งมาในการสร้างความเข้มแข็งในพื้นที่ชุมชน อย่างไรก็ตาม การศึกษาของอรุณรัตน์ สุวรรณบุรี (2566) ได้เสนอให้ใช้หลักสาราณียธรรม 6 เป็นแนวทางในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เชื่อมโยงวัด โรงเรียน และชุมชนผ่านกิจกรรมที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษานี้ค้นพบประเด็นสำคัญเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรย์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ได้สรุปเป็นโมเดลการสร้างความสัมพันธ์ของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐาน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบที่เชื่อมโยงกันเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ของประชาชนผ่านกิจกรรมพุทธธรรม ดังนี้

B=Benevolent Giving (การให้และช่วยเหลือ) เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ผ่านการช่วยเหลือและแบ่งปัน ผ่านกิจกรรมแบ่งปันบุญแบ่งปันใจ ประกอบด้วย การแจกทุนการศึกษา การเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง การช่วยเหลือผู้ประสบภัย และโครงการพระพุทธศาสนาเพื่อความสามัคคีในชุมชน โดยมีการการจัดสวนมนต์ ปฏิบัติธรรมและกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างวัย

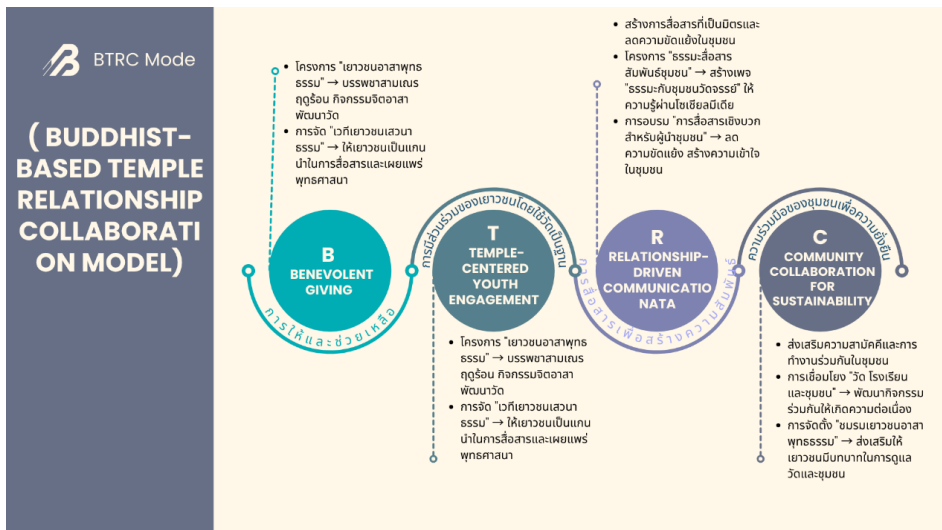
T=Temple-centered Youth Engagement (การมีส่วนร่วมของเยาวชนโดยใช้วัดเป็นฐาน) เพื่อจูงใจให้เยาวชนมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของวัดผ่าน

กิจกรรมเยาวชนอาสาพุทธธรรม โดยการบรรพชาสามเณรฤดูร้อน กิจกรรมจิตอาสา พัฒนาวัด การจัดเวทีเยาวชนเสวนาธรรมให้เยาวชนเป็นแกนนำในการสื่อสารและเผยแพร่งานพุทธศาสนา

R=Relationship-driven Communication (การสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์) เพื่อสร้างการสื่อสารที่เป็นมิตรและลดความขัดแย้งในชุมชนผ่านกิจกรรมธรรมะสื่อสารสัมพันธ์ชุมชน มีการสร้างเพจ “ธรรมะกับชุมชนวัดจรรย์” ให้ความรู้ผ่านโซเชียลมีเดีย และการอบรมการสื่อสารเชิงบวกสำหรับผู้นำชุมชนเพื่อลดความขัดแย้ง สร้างความเข้าใจในชุมชน

C=Community Collaboration for Sustainability (ความร่วมมือของชุมชนเพื่อความยั่งยืน) เพื่อส่งเสริมความสามัคคีและการทำงานร่วมกันในชุมชน ผ่านกิจกรรมการเชื่อมโยงวัด โรงเรียนและชุมชน โดยการพัฒนากิจกรรมร่วมกันให้เกิดความต่อเนื่อง และจัดตั้งชมรมเยาวชนอาสาพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนมีบทบาทในการดูแลวัดและชุมชน

องค์ความรู้รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชน โดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรย์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นแกนหลักในการพัฒนากิจกรรมที่ช่วยฟื้นฟูความสัมพันธ์ของประชาชนให้แน่นแฟ้นขึ้นและส่งเสริมบทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางของชุมชน ดังแสดงในภาพ 4

ภาพ 4 รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐาน

สรุป

วัดยังคงมีศักยภาพในการเป็นพื้นที่กลางของความสัมพันธ์ของประชาชน หากมีการฟื้นฟูบทบาทผ่านการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับยุคสมัยและเปิดพื้นที่ให้ประชาชนทุกวัยมีส่วนร่วมในกิจกรรม ซึ่งข้อค้นพบของงานวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยหลายเรื่องที่น่าหลักพุทธธรรม เช่น สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 สาราณียธรรม 6 มาใช้ในการพัฒนาความสัมพันธ์ของมนุษย์ทั้งในระดับครอบครัว องค์กรและชุมชน จึงสามารถยืนยันได้ว่า ผลการวิเคราะห์สภาพความสัมพันธ์ของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐานในงานวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวโน้มทางวิชาการและเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมที่ยั่งยืนในอนาคต

การพัฒนากิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ของประชาชน โดยใช้วัดเป็นฐานนั้นสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากมีกระบวนการออกแบบที่ใช้หลักพุทธธรรมเป็นแกนกลาง เปิดพื้นที่ให้กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกช่วงวัยเข้ามามีส่วนร่วมและปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมในยุคปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้กิจกรรมมีลักษณะบูรณาการเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมและสร้างความรู้สึกร่วมของคนในชุมชน ดังนั้น การสร้างรูปแบบกิจกรรมที่เป็นระบบตาม แสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ อย่างแท้จริงที่วัดจะกลับมาเป็นศูนย์กลางความสัมพันธ์ของประชาชน หากมีการดำเนินงานตามแนวทางที่วางไว้ คือ การมีโครงสร้างกิจกรรมที่ต่อเนื่อง มีฐานธรรมะเป็นแนวคิดกลาง มีกลไกการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนและมีการประเมินผลเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รูปแบบกิจกรรมดังกล่าวจึงไม่เพียงแต่ตอบโจทย์การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน แต่ยังสามารถพัฒนาเป็นต้นแบบสำหรับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนอื่นในอนาคต อันจะช่วยให้วัดกลับมาทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์อย่างแท้จริงอีกครั้งและวางรากฐานที่มั่นคงต่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติในสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

- ครูไอที. (26 ตุลาคม 2566). *ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี*. สืบค้นเมื่อ 8 มีนาคม 2568, จาก <https://kru-it.com/impact-technology>
- จริยพร แดงซูด และคณะ. (2565). แนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่าย 7. *วารสารวิจัยวิชาการ*. 5 (3), 107-116.

- ปกป้อง จันวิทย์. (2554). *เศรษฐกิจไทย เศรษฐกิจใคร*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- พระครูกันตธรรมภาวิวัฒน์ (น้อย กนตธมโม). (2561). *การสร้างความสัมพันธ์ผู้สูงอายุกับเยาวชนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสังฆรักษ์ปรีชา ฐตญาโณ. (2564). การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัดตามหลักสังคหวัตถุ 4. *วารสารมหาจุฬานาครทรรค์*. 8 (6), 77-87.
- พระครูสุทิวรญาณ (ภักดี เขมธโร) และคณะ. (2567). การสร้างสติเพื่อรักษาความสัมพันธ์ของบุคลากรภายในองค์กร. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*. 6 (1), 211-223.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2542). *มองสันติภาพโลก ผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระใบฎีกานพดล อธิปญโญ (มาयरณรงค์). (2564). *การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการพัฒนาชุมชนวิถีพุทธตามโครงการหมู่บ้านบวร อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการสมชาย มณีรัตน์ และคณะ. (2563). การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธ: กรณีศึกษาบ้านเวาะ ตำบลเหล่ากวาง อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*. 5 (1), 194-204.
- ภาคภูมิ แสงกนกกุล. (19 พฤศจิกายน 2565). *สายใยครอบครัวถักทอรัฐสวัสดิการ*. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2567, จาก <https://progressivemovement.in.th/article/common-school/8286/>
- สมภาร พรหมทา. (2542). *พุทธปรัชญา: มนุษย์ สังคม และปัญหาจริยธรรม*. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำรา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริโสภา ศุภกุล. (2565). รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนาระหว่างล้านนากับล้านช้าง: กรณีศึกษามูลนิธิการศึกษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงและองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *วารสารปณิธาน*. 18 (2), 21-47.
- สุทธิพันธ์ อรรถญาวาส. (2564). การพัฒนาการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น*. 8 (1), 202-216.

เสรี พงศ์พิศ. (2536). *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพมหานคร:
อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.

อรุณรัตน์ สุวรรณบุรี. (2566). แนวทางการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักส
ราณียธรรม 6 ของโรงเรียนบ้านโคกทราย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม์*. 10 (4),
265-280.

Research Article; Received: 2025-03-14; Revised: 2025-07-26; Accepted: 2025-07-29.

การออกแบบระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด
เพื่อยกระดับเป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศ จังหวัดนครปฐม
Designing an Environmental Management System in a
Temple to Raise the Level as a Prototype of an Ecological
Temple in Nakhon Pathom Province

พระเจริญพงษ์ วิชัย*¹, พระมหาณรงค์ศักดิ์ สุทนโต**², พระมหานอม จานวโร³,
ปัทมาวดี แสนเชื่อนแก้ว⁴, ธเนศ เกษศิลป์⁵

Phra Jaroenphong Wichai¹, Phramaha Narongsak Sutanto²,
Phramaha Thanom Thanawaro³, Pattamawadi Saenkhueankaew⁴,
Tanet Ketsil⁵

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี^{1, 2, 3, 4},
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล⁵

Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Buddhaphanya Sri Dvaravati Buddhist College^{1, 2, 3, 4}

Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University⁵

First Author, E-mail: charoenphong.wi@mcu.ac.th*

Corresponding Author, E-mail: narongsag1000@gmail.com**

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการออกแบบระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดยกระดับให้เป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศ จังหวัดนครปฐม 2) เพื่อพัฒนากิจกรรมขับเคลื่อนระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดยกระดับให้เป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศ จังหวัดนครปฐม 3) เพื่อประเมินระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดยกระดับให้เป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศ จังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ พระสงฆ์ คณะกรรมการวัด ผู้นำชุมชน ประชาชนและนักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม โดยการสัมภาษณ์/สนทนากลุ่มย่อย จำนวน 25 คน ใช้แบบสอบถาม/แบบประเมิน เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 100 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการ

หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการจำแนกกลุ่มตีความและประมวลผลแล้วเขียนนำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อยกระดับเป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศประกอบด้วยกำหนดยุทธศาสตร์ การวางแผน การประยุกต์ปฏิบัติ การตรวจสอบและแก้ไข การพิจารณาบททวน โดยกำหนดทิศทางที่สอดคล้องกับบริบทของวัดและชุมชน แปรเปลี่ยนนโยบายสู่แผนงานที่เป็นรูปธรรมบนฐานการมีส่วนร่วม ตรวจสอบประเมินความก้าวหน้าอย่างเป็นระบบ และการทบทวนช่วยทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 2) การพัฒนากิจกรรมด้านการจัดการขยะ การอนุรักษ์พลังงาน การจัดการน้ำ การอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว และการสร้างจิตสำนึกผ่านการบูรณาการหลักพุทธธรรม ปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ ความมุ่งมั่นของผู้นำ การมีส่วนร่วม ระบบการติดตามที่มีประสิทธิภาพ 3) ผลการประเมินพบว่า วัดมีการดำเนินการในภาพรวมอยู่ในระดับมากในด้านนโยบายและด้านการวางแผน การประเมินกิจกรรม GREEN มีการดำเนินงานด้านการจัดการขยะ ห้องสุขา โภชนาการ พลังงาน ส่วนที่ต้องพัฒนา คือ ระบบบำบัดน้ำเสีย สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ นวัตกรรมประหยัดพลังงาน ระบบตรวจวัดแสงสว่างและมาตรฐานสุขาภิบาลอาหาร องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยคือ GREEN TEMPLE Model ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อยกระดับเป็นวัดเชิงนิเวศ โดยการบูรณาการหลักอปสเสนาธรรม หลักคิดในการตัดสินใจและดำเนินการเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม หลักสัปปายะ 7 เป้าหมายการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในวัด 7 ด้าน

คำสำคัญ: การจัดการสิ่งแวดล้อม; จังหวัดนครปฐม; ระบบการจัดการ; วัดเชิงนิเวศ

Abstract

This research aims to 1) study the design of environmental management systems in temples, 2) develop activities to drive the environmental management system, and 3) evaluate the environmental management system for elevating temples as eco-temple models in Nakhon Pathom Province. The study employs mixed methods research. Key informants include senior monks, temple committees, community leaders, local residents, and environmental scholars. Data are collected through interview/focus group discussion with 25 participants and questionnaire/evaluation form from 100 sample respondents. Quantitative data are analyzed using mean and standard deviation, while

qualitative data are analyzed through categorization, interpretation, and descriptive analysis.

The findings reveal three main aspects: 1) the effective environmental management system comprise of five interrelated components: environmental policy formulation, planning, implementation, monitoring and correction, and review. The policy component is established to directions aligned with temple contexts and community needs; planning policies into concrete programs; implementation required participation; monitoring enabled systematic progress evaluation; and review facilitated continuous development. 2) Activity development for waste management, energy conservation, water management, green space conservation, and awareness-building through Buddhist principle integration has successful factors which are based on leadership commitment, participation, and effective monitoring systems. 3) Evaluation results found that the temple demonstrates high-level implementation in policy and planning domains. GREEN activity assessment shows operational progress in waste management, sanitation facilities, nutrition, and energy sectors. Areas requiring development include wastewater treatment systems, disability-accessible facilities, energy-saving innovations, lighting measurement systems, and food hygiene standards. Knowledge contribution indicates the GREEN TEMPLE Model-an environmental management system for ecological temple development through integration of Buddhist principles: Apassenadhamma (non-attachment doctrine) as the decision-making and implementation framework for environmental management, and Sappaya principles targeting seven environmental development goals across seven temple domains.

Keywords: Environmental Management; Nakhon Pathom Province; Management System; Eco-temple

บทนำ

สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการดำรงอยู่ของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั่วไป ทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่สถานการณ์ปัจจุบันสิ่งแวดล้อมได้ถูกทำลายไปโดยการกระทำของมนุษย์ ส่งผลให้ทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดลดลงและระบบนิเวศของโลกขาดความสมดุล ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากปัญหาทางสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ภาครัฐจึงกำหนดกรอบยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเจริญเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นจัดระบบอนุรักษ์ ฟื้นฟูและป้องกันการทำลายธรรมชาติ บริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการ พัฒนาและใช้พลังงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ลดปัญหาภาวะโลกร้อนและพร้อมปรับตัวรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และสงวนรักษา อนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ มรดกทางสถาปัตยกรรมและศิลปวัฒนธรรม อัตลักษณ์ วิถีพื้นถิ่นบนฐานธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562)

การดำเนินงานที่ผ่านมามีความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อมภายในพื้นที่วัดเพื่อให้เกิดการพัฒนาวัดสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศไทยตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ มหาเถรสมาคม (มส.) มีมติเห็นชอบให้เพิ่มเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามที่กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมเสนอเป็นองค์ประกอบในการพิจารณาการจัดสรรงบประมาณและสมณศักดิ์เพื่อส่งเสริมให้วัดเป็นต้นแบบให้แก่ชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นการปลูกต้นไม้ การจัดการมูลฝอย สภาพวิถีชีวิตชุมชนด้วยการนำหลักพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2562) ซึ่งได้แก่ การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), 2561) เป็นหลักการจัดการสภาพแวดล้อมภายในวัดให้เกิดความสมดุลเป็นสถานที่รมณีย์ และการประยุกต์ใช้หลักอัสสัสนธรรม (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 308: 281) เป็นหลักคิดในการเสพบริโภคน้ำที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งนำมาใช้เป็นการออกแบระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด ปัจจุบันพบว่า คณะสงฆ์มีการขับเคลื่อนงานการจัดการสิ่งแวดล้อมภายใต้แผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ซึ่งได้กำหนดแนวทางไว้ในงานกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณูปการ คือ การพัฒนาวัดในด้านวัตถุทุกอย่าง รวมทั้งการทำวัดให้สะอาด รมรื่น สะดวกสบาย การทำถนนทางเดินในวัด การตกแต่งวัดให้ดูสวยงามสบายตาแก่ผู้พบเห็น (คณะสงฆ์จังหวัดนครปฐม, 2562) โดยมหาเถรสมาคมมีมติ

เห็นชอบให้ฝ่ายสาธารณูปการของมหาเถรสมาคมร่วมกับภาคีเครือข่ายดำเนินโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข มุ่งส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางชุมชนในการพัฒนาสุขภาวะตามแนวทาง 5ส เพื่อยกระดับสุขภาวะองค์กรรวมทั้งเกิดขึ้นแก่ชุมชน พุทธบริษัทหรือประชาชน (อนุวรรตน์ ศิลารื่องอำไพ และคณะ, 2561)

ข้อมูลพื้นฐานของวัดในอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ซึ่งสะท้อนปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่เป็นวัดที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชนเมืองและเขตอุตสาหกรรม “ซึ่งการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมในระยะที่ผ่านมาก่อให้เกิดปัญหาทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยและอาชีวอนามัยต่อสังคม โดยปัญหาดังกล่าว บางพื้นที่ประสบปัญหาน้ำเน่าเสีย อากาศเป็นพิษ ส่งผลต่อสุขภาพของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่” (กองพัฒนาอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2562) รวมทั้งวัดก็ได้รับผลกระทบที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในมิติต่าง ๆ จากการศึกษาเอกสารงานวิจัย ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดพบประเด็นปัญหา คือ การขาดการวางแผนระยะยาว การขาดบุคลากรให้ความรู้เกี่ยวกับมลพิษและสิ่งแวดล้อม การจัดการสิ่งแวดล้อมไม่ครอบคลุมทั้งด้านน้ำเสีย ขยะมูลฝอย กลิ่น เสียงและขยะพิษ การขาดการรณรงค์ลดมลพิษในการจัดพิธีกรรม และการขาดความร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชน จึงไม่สามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานไปสู่การเป็นวัดเชิงนิเวศหรือเป็นรมณีสถานได้

จากการสำรวจข้อมูลเชิงพื้นที่การดำเนินงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวัด ทำให้ทราบว่า วัดส่วนใหญ่ดำเนินกิจกรรมด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับมากน้อยแตกต่างกัน ตามนโยบายในการพัฒนาของแต่ละวัดที่ให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน โดยภาพรวมแล้วการดำเนินงานยังไม่มีระบบที่ช่วยส่งเสริมการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศด้านการยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อม ดังนั้น เพื่อยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อมภายในวัด เกิดความตระหนักรู้และความต้องการพัฒนาจากพระสงฆ์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่จึงเห็นว่า จำเป็นต้องใช้กระบวนการวิจัยในการร่วมมือกันออกแบบระบบและพัฒนากิจกรรมขับเคลื่อนระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อยกระดับเป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศ จังหวัดนครปฐมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการออกแบบระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดยกระดับให้เป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศ จังหวัดนครปฐม

2. เพื่อพัฒนากิจกรรมขับเคลื่อนระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดยกระดับให้เป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศ จังหวัดนครปฐม

3. เพื่อประเมินระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดยกระดับให้เป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศ จังหวัดนครปฐม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเพื่อออกแบบระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อยกระดับเป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศ จังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์/สังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อยกระดับเป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศ ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด และพัฒนากิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและตัวแทนจากวัดที่เข้าร่วมโครงการวิจัย ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการควบคู่กับขั้นตอนที่ 2 โดยการจัดทำคู่มือการประเมินระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อยกระดับเป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศ จังหวัดนครปฐม ขั้นตอนที่ 4 การคัดเลือกวัดเข้าร่วมโครงการและจัดกิจกรรมทดลองใช้ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อยกระดับเป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศ จังหวัดนครปฐม ขั้นตอนที่ 5 การติดตามประเมินระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อยกระดับเป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศ จังหวัดนครปฐม

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวัดในจังหวัดนครปฐม ได้แก่ เจ้าอาวาส พระสงฆ์ คณะกรรมการวัด เจ้าหน้าที่วัด ผู้นำชุมชน ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงประชาชนที่มาทำบุญที่วัดเป็นประจำและใช้สอยพื้นที่ของวัดในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมทางศาสนา การบำเพ็ญบุญ งานศพ ตลาดนัดนักท่องเที่ยว โดยประชากรเหล่านี้ได้คัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างเฉพาะวัดที่กำลังพัฒนาระบบการดำเนินงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 วัด รวม 100 รูป/คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

1.2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มย่อย ประกอบด้วย 1) พระสงฆ์ จำนวน 10 รูป 2) ผู้นำ

ชุมชน ประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากบุคคลที่มีหน้าที่ มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการจัดสภาพทางภูมิทัศน์ในศาสนสถานหรือมีความเกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อมในวัดที่กำหนดเป็นพื้นที่ในการวิจัยนี้ 3) นักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 คน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย จำนวน 25 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1) แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์สำหรับการวิจัยเรื่องการออกแบบระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อยกระดับเป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศได้ ดำเนินการตามกระบวนการที่เป็นระบบและมีความเชื่อมโยงกัน โดยเริ่มต้นจากการศึกษาหลักการทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและข้อมูลภาคสนามจากพื้นที่การวิจัยเพื่อสร้างความเข้าใจที่ครอบคลุมเพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ออกแบบคำถามใช้คำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็นและประสบการณ์ได้อย่างเต็มที่ โดยครอบคลุมประเด็นหลัก 2 ด้าน ได้แก่ ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดปัจจุบัน และแนวทางการพัฒนากิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงสู่วัดเชิงนิเวศ กระบวนการตรวจสอบความเที่ยงตรงผ่านผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คนที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด จากนั้น ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะในด้านความชัดเจนของภาษา การเพิ่มคำถามเชิงลึกและการจัดลำดับที่เหมาะสมเพื่อให้เครื่องมือมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่การวิจัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะขออนุญาตถ่ายภาพและบันทึกเสียงการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการวิจัย

2.2) แบบสอบถาม วิจัยสร้างแบบสอบถามเพื่อนำไปใช้ในการประเมินระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด ประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนที่ 1 เป็นข้อคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เป็นข้อคำถามแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) เกี่ยวกับระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด จำแนกเป็น 5 ด้าน คือ 1) การกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อม 2) การวางแผน 3) การประยุกต์ปฏิบัติการและดำเนินการ 4) การตรวจสอบและการแก้ไข 5) การพิจารณาทบทวน การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณมีขั้นตอน ดังนี้ การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยนำเสนอร่างแบบสอบถามต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดและผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยเชิงปริมาณและสถิติการวิจัย การประเมินใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence; IOC) โดย

กำหนดเกณฑ์การตัดสินที่ค่า IOC มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 พร้อมทั้งพิจารณาความชัดเจนของภาษา ความเหมาะสมของตัวเลือกคำตอบ และความครอบคลุมของเนื้อหาในแต่ละด้าน นำแบบสอบถามที่ได้ไปทำการทดลองใช้เครื่องมือกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด พื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อประเมินความเข้าใจในคำถาม ระยะเวลาในการตอบและความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ จากนั้น ดำเนินการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นโดยรวมเท่ากับ 0.89 อยู่ในระดับสูงที่ยอมรับได้ทางสถิติ การวิเคราะห์ความเชื่อมั่นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาระหว่าง 0.82-0.91 แสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องภายในของข้อคำถามในแต่ละด้าน สุดท้ายเป็นการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและผลการทดลองใช้เพื่อให้เครื่องมือมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพสูงสุดก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

2.3) แบบประเมิน ผู้วิจัยสร้างแบบประเมินเพื่อนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติการศึกษาวิจัยในขั้นตอนการตรวจสอบ เป็นเครื่องมือสำหรับคณะผู้วิจัยฝ่ายชาวบ้าน หรือคณะผู้วิจัยฝ่ายพระสงฆ์ ตัวแทนจากวัดที่เข้าร่วมโครงการวิจัย เพื่อนำไปใช้ประเมินตนเองในการดำเนินกิจกรรมขับเคลื่อนระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อยกระดับเป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศ โดยกำหนดกรอบการประเมินภายใต้แนวคิดการจัดกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลัก GREEN ซึ่งประกอบด้วยเกณฑ์มาตรฐาน 5 ด้าน คือ 1) ด้าน G: Garbage การจัดการขยะ 2) ด้าน R: Restroom การจัดการห้องน้ำ ห้องส้วม 3) ด้าน E: Energy การจัดการพลังงาน 4) ด้าน E: Environment การจัดการสิ่งแวดล้อม 5) ด้าน N: Nutrition การจัดการสุขภาพโภชนาการและน้ำ ซึ่งผู้วิจัยนำแนวคิดมาจากคู่มือแนวทางการดำเนินงาน GREEN & CLEAN Hospital Challenge (GCHC) สำหรับโรงพยาบาล (สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2566) โดยนำแนวคิดมาออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับการดำเนินกิจกรรมขับเคลื่อนระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อยกระดับเป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาวิจัยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

3.1) คณะผู้วิจัยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อยกระดับเป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศและลงพื้นที่หารือกับเจ้าอาวาส ผู้นำชุมชนชน ประชาชน เพื่อชี้แจงการดำเนินงานโครงการวิจัย

และเก็บข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดที่ได้กำหนดเป็นพื้นที่วิจัย จากนั้น นำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการกำหนดกรอบประเด็นในการออกแบบเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบบันทึกประเด็นการสนทนากลุ่ม

3.2) การสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการออกแบบระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดและการพัฒนากิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อยกระดับเป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุในวัดผู้มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลด้านสิ่งแวดล้อมในวัด ผู้นำชุมชนชน ประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด และนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม

3.3) การนำข้อมูลมาสังเคราะห์เพื่อสร้างเป็นชุดความรู้ ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ชุดความรู้เกี่ยวกับระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด ส่วนที่ 2 ชุดความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมขับเคลื่อนระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อยกระดับให้เป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศ ส่วนที่ 3 แบบประเมินตนเองเกี่ยวกับการขับเคลื่อนกิจกรรมระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด

3.4) การสนทนากลุ่มย่อย โดยคัดเลือกผู้มีบทบาทในการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุในวัดผู้มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลด้านสิ่งแวดล้อมในวัด ผู้นำชุมชนชน ประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด และนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อหาข้อสรุปของชุดความรู้

3.5) การจัดเวทีเสวนาเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อยกระดับเป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศ และเป็นเวทีถ่ายทอดชุดความรู้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดการขับเคลื่อนระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดที่กำหนดเป็นพื้นที่วิจัยกลุ่มที่ 2 คือ วัดที่กำลังพัฒนาระบบการดำเนินงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม

3.6) คณะผู้วิจัยลงพื้นที่ติดตามประเมินผล เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามที่สร้างขึ้นและเพื่อเป็นการรับฟังข้อเสนอแนะ ปรับปรุงระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด ปรับปรุงพัฒนากิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดโดยการมีส่วนร่วมจากตัวแทนวัดในพื้นที่วิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลได้เน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการสัมภาษณ์และลงพื้นที่ปฏิบัติการแบบกระบวนการให้ความรู้และส่งเสริมการทำ

กิจกรรมเพื่อออกแบบระบบและพัฒนากิจกรรมขับเคลื่อนระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดยกระดับให้เป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศ โดยคณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ คือ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นรายชื่อและรายด้าน และค่าเฉลี่ยรวมทุกด้าน

ผลการวิจัย

1. ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดยกระดับให้เป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศ ผลการศึกษาพบว่า ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลักที่มีความเชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกัน องค์ประกอบที่ 1 การกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อมเพื่อยกระดับวัดให้เป็นวัดเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจน โดยต้องสอดคล้องกับบริบทและศักยภาพของวัด รวมถึงความต้องการของชุมชน องค์ประกอบที่ 2 การวางแผนเพื่อพัฒนาวัดสู่การเป็นวัดเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นการแปลงนโยบายสู่แผนงานและโครงการที่เป็นรูปธรรม กำหนดเป้าหมาย ตัวชี้วัดและแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน องค์ประกอบที่ 3 การประยุกต์ปฏิบัติการและการดำเนินการ เป็นขั้นตอนของการนำแผนงานไปสู่การปฏิบัติจริง โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งพระสงฆ์ คณะกรรมการวัด และชุมชน องค์ประกอบที่ 4 การตรวจสอบและการแก้ไข ซึ่งเป็นกระบวนการติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบเพื่อให้ทราบความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปรับปรุง และองค์ประกอบที่ 5 การพิจารณาทบทวนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัด เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยการทบทวนผลการดำเนินงาน การรับฟังข้อเสนอแนะจากทุกภาคส่วนและการปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น องค์ประกอบทั้ง 5 ประการนี้ทำงานเชื่อมโยงกันเป็นวงจรที่ต่อเนื่อง โดยมีการไหลเวียนของข้อมูลและการสื่อสารระหว่างทุกองค์ประกอบ ส่งผลให้การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดมีการพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การยกระดับเป็นวัดเชิงนิเวศที่มีความยั่งยืน สามารถเป็นต้นแบบและแหล่งเรียนรู้ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมให้กับวัดและชุมชนอื่นได้ การดำเนินงานตามองค์ประกอบทั้ง 5 ประการนี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การสนับสนุนด้านทรัพยากร และการบูรณาการองค์ความรู้ทั้งด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน

2. การพัฒนากิจกรรมขับเคลื่อนระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดยกระดับเป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศพบผลการวิจัยที่สำคัญใน 4 มิติที่เชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ดังนี้ มิติที่ 1 กระบวนการพัฒนากิจกรรมแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย 8 ขั้นตอนสำคัญ เริ่มจากการสร้างความตระหนักและการรับรู้ร่วมกัน การวิเคราะห์สถานการณ์และความต้องการ การกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน การออกแบบกิจกรรมตามกรอบแนวคิด GREEN การกำหนดแผนปฏิบัติการและตัวชี้วัด การพัฒนาศักยภาพผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการกำหนดระบบการติดตามประเมินผล มิติที่ 2 องค์ประกอบของกิจกรรมขับเคลื่อนประกอบด้วย 5 ด้านหลัก ได้แก่ การจัดการขยะและของเสีย การอนุรักษ์พลังงาน การจัดการน้ำและน้ำเสีย การอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว และการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วม โดยทุกกิจกรรมได้รับการออกแบบบนพื้นฐานของการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มิติที่ 3 กลไกการขับเคลื่อนกิจกรรมมีการพัฒนาใน 4 กลไกย่อย ได้แก่ 1) โครงสร้างการบริหารจัดการที่มีการจัดตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานย่อย 2) การกำหนดบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ชัดเจน 3) การพัฒนาระบบการสื่อสารและประสานงานทั้งภายในและภายนอก และ 4) การติดตามและประเมินผลที่เน้นการมีส่วนร่วม มิติที่ 4 แนวทางการพัฒนาอย่างต่อเนื่องประกอบด้วย 3 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) การทบทวนและปรับปรุงกิจกรรมอย่างเป็นระบบ 2) การขยายผลและสร้างเครือข่ายผ่านการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ และ 3) การพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการปฏิบัติที่มุ่งเน้นการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน ความสำเร็จของการดำเนินงานเกิดจากปัจจัยสำคัญหลายประการ โดยเฉพาะความมุ่งมั่นของผู้นำ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การบูรณาการหลักธรรมกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง และการมีระบบติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้วัดสามารถยกระดับสู่การเป็นวัดเชิงนิเวศที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนอย่างยั่งยืน

3. ผลการประเมินระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดยกระดับให้เป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศ จากผลการวิจัยเชิงปริมาณเกี่ยวกับการประเมินระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด สามารถสรุปและวิเคราะห์ผลได้ ดังนี้ ในภาพรวม วัดมีการขับเคลื่อนระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ตามด้วยด้านการวางแผน ขณะที่ด้านการพิจารณาทบทวนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สะท้อนให้เห็นว่า วัดให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายและการวางแผนเป็น

อย่างดี แต่ยังมีช่องว่างในการติดตามและทบทวนผลการดำเนินงาน เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้ ด้านนโยบายสิ่งแวดล้อม วัดมีการกำหนดผู้รับผิดชอบงานด้านสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน และมีนโยบายที่สอดคล้องกับภาครัฐ แต่การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายยังอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าด้านอื่น ด้านการวางแผน มีการกำหนดผู้รับผิดชอบชัดเจน และมีแผนสอดคล้องกับนโยบาย แต่การมีส่วนร่วมของบุคลากรในการวางแผนยังมีข้อจำกัด ด้านการปฏิบัติ วัดมีการดำเนินการแก้ไขและป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อม และปรับกิจกรรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ แต่การพัฒนาศักยภาพบุคลากรผ่านการอบรมยังมีน้อย ด้านการตรวจสอบและแก้ไข มีการกำหนดผู้รับผิดชอบชัดเจน และมีการติดตามปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง แต่ระบบการจัดการเอกสารยังต้องได้รับการพัฒนา ด้านการทบทวน มีการปรับปรุงการทบทวนอย่างสม่ำเสมอ และผู้บริหารมีส่วนร่วมในการทบทวน แต่การจัดเก็บข้อมูลและบันทึกการประชุมยังต้องได้รับการพัฒนา จากผลการประเมินนี้ชี้ให้เห็นว่า แม้วัดจะมีการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับที่ดี แต่ยังมีประเด็นที่ควรพัฒนาเพิ่มเติม โดยเฉพาะการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการจัดการระบบเอกสารและข้อมูลเพื่อยกระดับการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบประเด็นสำคัญที่ควรแก่การนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1) ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลักที่มีความเชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ได้แก่ การกำหนดนโยบาย การวางแผน การประยุกต์ปฏิบัติ การตรวจสอบและแก้ไข และการพิจารณา ทบทวน ซึ่งสอดคล้องกับวงจรการควบคุมคุณภาพ (PDCA Cycle) ของเดมมิง (Deming) ที่เน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ และสอดคล้องกับแนวคิดของนันทพงศ์ จันทมาศ (2561: 14-24) ที่ได้ศึกษาวิจัยการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นฉบับ ISO 14001:2015 ผลการวิจัยพบว่า ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Management System; EMS) เกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 โดยหน่วยงานมาตรฐานระบบการจัดการ ข้อกำหนดยึดตามหลักการเหมือนระบบการจัดการอื่น ๆ คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจวัดและการปฏิบัติการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในด้านการกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อมพบว่าความสำเร็จขึ้นอยู่กับกรณีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน การกำหนดพันธกิจและเป้าหมายที่วัดผล

ได้ รวมถึงการได้รับความเห็นชอบและสนับสนุนจากเจ้าอาวาส ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด การบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ให้ความสำคัญกับการกำหนดทิศทางองค์กรและการได้รับการ สนับสนุนจากผู้นำที่เป็นที่ปรึกษาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด ในประเด็นนี้ สอดคล้องกับธิดาวัลย์ อำแจ้ว และคณะ (2563: 153-162) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบ การพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาด้านระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในภาคอุตสาหกรรม ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของที่ปรึกษาที่มีผลกระทบต่อทำให้บริการ ให้คำปรึกษามากที่สุด คือ วิธีการถ่ายทอดความรู้ของที่ปรึกษาให้กับผู้รับบริการควรมี ความชัดเจนและง่ายต่อการเข้าใจ ส่วนความรู้เฉพาะทางของที่ปรึกษาทางด้านระบบ การจัดการสิ่งแวดล้อมแสดงให้เห็นว่า ความรู้ที่ได้รับจากที่ปรึกษามีผลต่อการนำไป ปฏิบัติ สำหรับด้านการวางแผนผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การวางแผนที่มีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยการวิเคราะห์ที่สอดคล้อง (SWOT Analysis) และการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน โดยเฉพาะในด้านการจัดการขยะ การอนุรักษ์พลังงานและการเพิ่มพื้นที่สีเขียว สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ ในส่วนของการประยุกต์ปฏิบัติพบว่า ความสำเร็จ ขึ้นอยู่กับการมีคณะทำงานเฉพาะด้าน การจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสมและการสร้าง การมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่เน้นการ ระดมทรัพยากรและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ ชลลดา คำสัมฤทธิ์ และเกษภา ผาทอง (2567: 3671-3690) ที่ศึกษาวิจัยเรื่องการใช้ หลักธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรสาคร ผลการศึกษพบว่า ด้านการรักษาความสะอาดที่ทาง สาธารณะ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการจัดการสิ่งแวดล้อมมีการนำกฎหมายมา เป็นหลัก ส่วนแนวทางในการปฏิบัติในการทำงาน หากประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม ในการรักษาความสะอาดที่ทางสาธารณะจะเป็นปัจจัยสำคัญให้เกิดความสำเร็จได้ง่าย และเกิดความยั่งยืน ด้านการตรวจสอบและแก้ไข ผลการวิจัยชี้ให้เห็นความสำคัญของการมีระบบติดตามประเมินผลที่เป็นรูปธรรม ทั้งการตรวจวัดทางกายภาพและการ ประเมินผลเชิงคุณภาพ รวมถึงการวิเคราะห์ปัญหาอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดการประกันคุณภาพที่เน้นการติดตามและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง สำหรับการ พิจารณาทบทวน ผลการวิจัยเน้นย้ำความสำคัญของการมีกระบวนการทบทวนที่เป็น ระบบ การรับฟังข้อเสนอแนะจากชุมชน และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดการเรียนรู้ขององค์กรที่เน้นการปรับปรุงและพัฒนาจากประสบการณ์และข้อมูล ย้อนกลับ อีกประเด็นที่สำคัญ คือ ข้อจำกัดด้านความรู้เฉพาะทาง การขาดแคลน

ทรัพยากรและการสร้างความยั่งยืนในระยะยาว ซึ่งสะท้อนให้เห็นความจำเป็นในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การพัฒนาศักยภาพบุคลากรและการบูรณาการองค์ความรู้ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับแนวคิดของพระเมธีธรรมาจารย์ (ประสาร หนองพัว) และพระมหาสุทิตย์ อบอุ่น (2561: 245-254) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง Eco-Town: การพัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงนิเวศวิทยาพระพุทธศาสนาของวัดในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การบูรณาการหลักนิเวศวิทยาพระพุทธศาสนาในการพัฒนาเมืองเชิงนิเวศของวัดและชุมชนในกรุงเทพมหานครสามารถนำหลักการนิเวศวิทยาเชิงพุทธมาสร้างแนวคิดและกระบวนการที่ทำให้พระสงฆ์และชุมชนเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เพราะมีกระบวนการที่คำนึงถึงความยั่งยืน การจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวัดที่เป็นระบบมากขึ้นเพื่อเป็น Eco-town และพัฒนาวัดสู่การเป็นวัดเชิงนิเวศอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2) การพัฒนากิจกรรมขับเคลื่อนระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดให้เป็นวัดเชิงนิเวศมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มจากกระบวนการพัฒนากิจกรรมแบบมีส่วนร่วมที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งคณะสงฆ์ ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผ่านขั้นตอนสำคัญ 8 ขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การสร้างควมตระหนักร่วมกัน การวิเคราะห์สถานการณ์ การกำหนดเป้าหมาย ไปจนถึงการติดตามประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ในด้านองค์ประกอบของกิจกรรมขับเคลื่อนพบว่า มีการพัฒนากิจกรรมครอบคลุม 5 ด้านหลัก ได้แก่ การจัดการขยะและของเสีย การอนุรักษ์พลังงาน การจัดการน้ำและน้ำเสีย การอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว และการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วม โดยทุกกิจกรรมมีการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างกลมกลืน ซึ่งถือเป็นจุดเด่นของการพัฒนาวัดเชิงนิเวศที่แตกต่างกับการพัฒนาพื้นที่สีเขียวทั่วไป สอดคล้องกับแนวคิดของประสพสุข พันธุ์ประยูร (2535: 15-17) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ทางภาคเหนือของไทย ผลการศึกษาพบว่า พระสงฆ์ วัดและป่าเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออกมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล เหตุที่วัดต้องมีป่าหรือน้อยต้องมีต้นไม้ใหญ่ เพราะเป็นส่วนประกอบสำคัญในการปฏิบัติธรรม เนื่องจากวัดมี 2 ลักษณะ คือ วัดป่าและวัดในเมือง วัดป่านั้นส่วนมากตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นป่ามาก่อน ส่วนวัดในเมืองตั้งอยู่ในบริเวณที่โล่งแจ้ง เมื่อตั้งวัดแล้วต้องปลูกต้นไม้เพื่อสร้างเป็นป่าใหม่ จึงเห็นว่า รัฐควรร่วมมือกับทางวัดในการอนุรักษ์และสร้างป่า เพราะประชาชนจะ

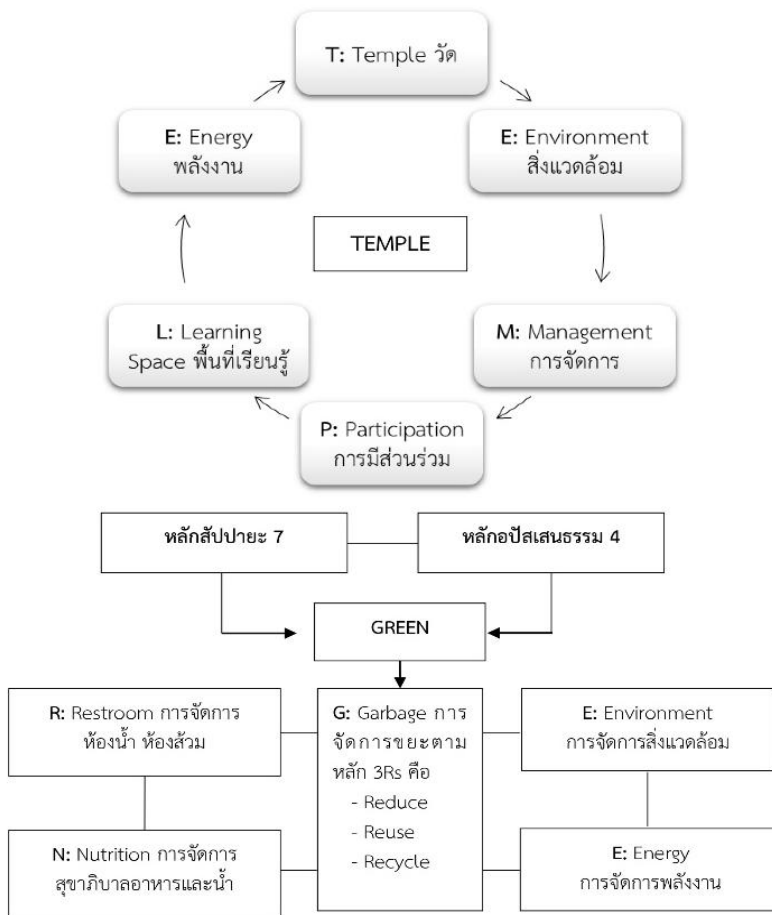
ไม่กล้าเข้าไปทำลายป่าที่อยู่ในเขตวัด นอกจากนี้ ยังเสียค่าใช้จ่ายน้อย เนื่องจากอาศัย พระสงฆ์เป็นผู้ดูแลรักษาให้อีกด้วย

3) กลไกการขับเคลื่อนกิจกรรมมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบใน 4 มิติ ได้แก่ โครงสร้างการบริหารจัดการ การกำหนดบทบาทผู้เกี่ยวข้อง ระบบการสื่อสารและประสานงาน และการติดตามประเมินผล ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการวางระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการจัดตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานย่อยที่มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจน ส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางการพัฒนาอย่างต่อเนื่องที่มุ่งเน้น 3 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การทบทวนและปรับปรุงกิจกรรม การขยายผลและสร้างเครือข่าย และการพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการวางแผนการพัฒนาระยะยาวที่มุ่งสู่ความยั่งยืน โดยเฉพาะการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างวัด ซึ่งจะช่วยให้เกิดการขยายผลการพัฒนาวัดเชิงนิเวศในวงกว้าง สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2555: 8) ที่ได้กล่าวถึงหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) สำหรับการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นหลักการที่มุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนการกระจายอำนาจที่ยึดหลักการพื้นที่-หน้าที่-การมีส่วนร่วม (Area-Function-Participation; AFP) การบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม ความโปร่งใสในกระบวนการตัดสินใจ การเปิดเผยข้อมูลสู่สาธารณะ และการกำหนดภาระรับผิดชอบ (Accountability) ของทุกภาคส่วนอย่างจริงจัง ความสำเร็จของการดำเนินงานนี้เกิดจากปัจจัยสำคัญหลายประการ โดยเฉพาะความมุ่งมั่นของผู้นำ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การบูรณาการหลักธรรมกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับแนวคิดของพระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) (2538: 20) ที่กล่าวไว้ว่า การอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมจะช่วยพัฒนาชีวิตให้มีธรรม เมื่อมนุษย์มีธรรม สิ่งแวดล้อมก็จะพัฒนาตาม แต่ถ้ามนุษย์อยู่อย่างไม่มีธรรมก็จะรักษาสิ่งแวดล้อมนั้นไม่ได้และจะทำลายสิ่งแวดล้อม ถ้าจัดการกับสิ่งแวดล้อมไม่ถูกต้อง สัตว์โลกรวมทั้งมนุษย์จะอยู่ไม่ได้ และการมีระบบติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพจะส่งผลให้วัดสามารถยกระดับเป็นวัดเชิงนิเวศที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ยังพบความท้าทายที่ต้องพัฒนาต่อไป เช่น การรักษาความต่อเนื่องของการมีส่วนร่วม การจัดการกับการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรและการ

พัฒนาระบบฐานข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นประเด็นที่ควรให้ความสำคัญในการพัฒนาต่อไป

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากประเด็นที่กล่าวมา ขอเสนอองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ GREEN TEMPLE Model ประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก คือ ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด (TEMPLE) และกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมพื้นฐาน (GREEN) ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อยกระดับเป็นวัดเชิงนิเวศ (วัดสีเขียว) และกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อขับเคลื่อนระบบนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อมในวัดอย่างยั่งยืน มีรายละเอียด ดังนี้

ภาพ 1 GREEN TEMPLE Model การจัดการสิ่งแวดล้อมวัดเชิงนิเวศ

จากภาพ 1 จะเห็นว่า TEMPLE GREEN Model เป็นการจัดการสิ่งแวดล้อม วัดเชิงนิเวศ ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียดได้ ดังนี้ (Wichai, et al., 2025: 1600-1602)

TEMPLE Model เป็นระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงนิเวศในวัด โดยมีกรอบแนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบองค์รวมสำหรับการพัฒนาวัดเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

T - Temple (วัด) การกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อมที่ครอบคลุมการอนุรักษ์พลังงาน การจัดการขยะ และการพัฒนาภูมิทัศน์ พร้อมแผนงานระยะสั้น-ยาวที่มีเป้าหมายและตัวชี้วัดชัดเจน รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้

E - Environment (สิ่งแวดล้อม) การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและจัดตั้งระบบฐานข้อมูลการใช้พลังงาน ปริมาณขยะและคุณภาพน้ำเพื่อการติดตามและปรับปรุงแผนงานอย่างต่อเนื่อง

M - Management (การจัดการ) การจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะทางพร้อมโครงสร้างและคู่มือปฏิบัติ การจัดสรรงบประมาณโปร่งใส และการพัฒนาบุคลากรด้านสิ่งแวดล้อมผ่านการฝึกอบรม

P - Participation (การมีส่วนร่วม) การสร้างเวทีประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็น การแต่งตั้งคณะกรรมการร่วมและกลุ่มอาสาสมัคร พร้อมจัดกิจกรรมรณรงค์หลากหลายรูปแบบเพื่อสร้างจิตสำนึกและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

L - Learning Space (พื้นที่เรียนรู้) การพัฒนาวัดเป็นศูนย์เรียนรู้สิ่งแวดล้อมที่เปิดกว้าง จัดฐานเรียนรู้เรื่องการคัดแยกขยะ การทำปุ๋ยหมัก และพลังงานทดแทน รวมถึงการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติ

E - Energy (พลังงาน) การจัดทำแผนอนุรักษ์พลังงานผ่านการประเมินจุดใช้พลังงานสูงและปรับปรุงมาตรการประหยัด เช่น หลอดแอลอีดี (LED) ระบบควบคุมอัตโนมัติ พร้อมส่งเสริมพลังงานสะอาดและทดแทน

TEMPLE Model จึงเป็นกรอบการทำงานแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงนโยบายโครงสร้างบริหาร การมีส่วนร่วมและการเรียนรู้เพื่อยกระดับวัดสู่วัดเชิงนิเวศที่เป็นต้นแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและขยายผลสู่ชุมชนได้

ส่วน GREEN Model เป็นกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด โดยมีกรอบการดำเนินกิจกรรมสิ่งแวดล้อมในวัดที่ครอบคลุม 5 มิติหลัก ได้แก่

G - Garbage (การจัดการขยะ) การนำหลัก 3Rs มาประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบ ได้แก่ (1) Reduce การรณรงค์ลดการใช้บรรจุภัณฑ์พลาสติกในกิจกรรมทางศาสนาและส่งเสริมภาชนะเป็นมิตรสิ่งแวดล้อม (2) Reuse การนำวัสดุเหลือใช้ดัดแปลงเป็นอุปกรณ์ตกแต่งและทำปุ๋ยหมักจากเศษอาหาร (3) Recycle การจัดตั้งธนาคารขยะ คัดแยกขยะตามประเภท และสร้างมูลค่าเพิ่มจากขยะรีไซเคิล

R - Restroom (การจัดการห้องน้ำ) การยกระดับมาตรฐานความสะอาดและความปลอดภัย การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน ติดตั้งระบบระบายอากาศที่มีประสิทธิภาพ จัดระบบบำบัดน้ำเสียที่เหมาะสม และจัดทำคู่มือการดูแลรักษาอย่างสม่ำเสมอ

E - Energy (การจัดการพลังงาน) การส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนและประหยัดพลังงาน ได้แก่ การติดตั้งระบบโซลาร์เซลล์ การเปลี่ยนหลอดไฟเป็นแอลอีดี การติดตั้งระบบควบคุมเปิด-ปิดไฟอัตโนมัติ และการรณรงค์ประหยัดพลังงานในกิจกรรมต่าง ๆ

E - Environment (การจัดการสิ่งแวดล้อม) การจัดการพื้นที่สีเขียวแบบครอบคลุม ประกอบด้วย การปรับปรุงภูมิทัศน์ให้ร่มรื่นและสวยงาม การอนุรักษ์พันธุ์ไม้ท้องถิ่น การจัดทำสวนสมุนไพร การควบคุมมลพิษทางเสียง อากาศและน้ำ รวมถึงการพัฒนาาระบบบำบัดน้ำเสียแบบธรรมชาติ

N - Nutrition (การจัดการสุขภาพอาหารและน้ำ) การยกระดับมาตรฐานโรงครัวและการจัดการอาหารในวัด ครอบคลุม การจัดการระบบครัวและห้องฉันให้ถูกสุขลักษณะ การควบคุมคุณภาพน้ำดื่มและน้ำใช้ การอบรมผู้ประกอบการอาหาร และการจัดระบบตรวจสอบคุณภาพอาหารอย่างสม่ำเสมอ

GREEN Model จึงเป็นแนวทางปฏิบัติที่เน้นการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบองค์รวมเพื่อยกระดับวัดให้เป็นพื้นที่ที่ยั่งยืนและเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับชุมชน

การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการจัดการสิ่งแวดล้อมวัดเชิงนิเวศ สามารถประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม 2 หลักการหลัก คือ หลักอปัสเสนธรรม 4 เป็นกรอบการตัดสินใจและหลักสัปปายะ 7 เป็นเป้าหมายการพัฒนา โดยหลักอปัสเสนธรรม 4 เป็นกรอบการตัดสินใจเชิงสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 1) การไตร่ตรองก่อนเลือกรับ การวิเคราะห์หรือบอกรับก่อนตัดสินใจใช้ทรัพยากรและพลังงาน เช่น การเลือกวัสดุก่อสร้างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นอวาสาสัปปายะ การเลือกพลังงานทดแทนเพื่อสร้างอุตสาหกรรมสีเขียว การเลือกผลิตภัณฑ์เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นโภชนาสัปปายะ 2) การไตร่ตรองแล้วรู้จักอดทน การควบคุมและจำกัดการใช้ทรัพยากร เช่น การควบคุมการใช้

น้ำและพลังงานในอวาสสปีปายะ การจำกัดการใช้สารเคมีอันตรายในอุตสาหกรรม การควบคุมบรรจุภัณฑ์ที่ย่อยสลายยากในโภชนาสปีปายะ 3) การไตร่ตรองแล้วรู้จัก หลีกเลียง การงดกิจกรรมที่ขัดต่อหลักสปีปายะ เช่น การงดใช้โฟมและพลาสติกแบบใช้ ครั้งเดียว การงดเผาขยะที่สร้างมลพิษทางอากาศ การงดกิจกรรมที่สร้างเสียงดังรบกวน 4) การไตร่ตรองแล้วรู้จักปล่อยวาง การแก้ไขและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม เช่น การบำบัดน้ำ เสียเพื่อรักษาอวาสสปีปายะ การปลูกต้นไม้เพื่อดูดซับมลพิษและสร้างอุตสาหกรรม การจัดการขยะเพื่อส่งเสริมโภชนาสปีปายะ ส่วนหลักสปีปายะ 7 เป็นเป้าหมายการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในวัด ครอบคลุมการสร้างความเหมาะสมและความสมดุลในทุกมิติ ของการดำรงชีวิต ผลลัพธ์การบูรณาการการนำหลักธรรมทั้งสองมาใช้จะสร้างกรอบ การทำงานที่มีความสมดุลทั้งกายภาพ สังคมและจิตใจ โดยการตัดสินใจทุกครั้งจะผ่าน การพิจารณาตามหลักอัสเสนธรรมและมุ่งสู่เป้าหมายการสร้างอวาสสปีปายะในทุก ด้าน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับวัด ชุมชนและสังคม กรอบการบูรณาการนี้ เป็นนวัตกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ผสมผสานภูมิปัญญาพุทธธรรมกับการจัดการ สิ่งแวดล้อมสมัยใหม่เพื่อสร้างต้นแบบวัดเชิงนิเวศที่มีคุณค่าทั้งในมิติวัตถุและจิตใจ

สรุป

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษาการออกแบบระบบการจัดการ สิ่งแวดล้อมในวัด พัฒนากิจกรรมขับเคลื่อนระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม และประเมิน ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อยกระดับให้เป็นต้นแบบวัดเชิงนิเวศ ผลการวิจัยที่ได้รับ แสดงให้เห็นว่า ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลักที่เชื่อมโยงกัน ได้แก่ การกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อม การวางแผน เพื่อพัฒนาวัดสู่การเป็นวัดเชิงนิเวศ การประยุกต์ปฏิบัติการและการดำเนินการ การ ตรวจสอบและการแก้ไข และการพิจารณาทบทวน ซึ่งดำเนินการเป็นวงจรต่อเนื่องที่ นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน การพัฒนากิจกรรมขับเคลื่อนดำเนินการผ่าน กระบวนการแบบมีส่วนร่วม 8 ขั้นตอน โดยครอบคลุมกิจกรรม 5 ด้านหลัก คือ การ จัดการขยะและของเสีย การอนุรักษ์พลังงาน การจัดการน้ำและน้ำเสีย การอนุรักษ์ พื้นที่สีเขียว และการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วม โดยบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้า กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างกลมกลืน ผลการประเมินพบว่า วัดมีการดำเนินการใน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการกำหนดนโยบายและการวางแผน แต่ต้อง พัฒนาในด้านทบทวนและการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์ความรู้ที่ได้จากการ วิจัย คือ GREEN TEMPLE Model ซึ่งประกอบด้วย TEMPLE Model เป็นกรอบ

แนวความคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบองค์รวม 6 องค์ประกอบ และ GREEN Model เป็นกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม 5 มิติ พร้อมการบูรณาการหลักอปัสเสนธรรม 4 เป็นกรอบการตัดสินใจ และหลักสัปปายะ 7 เป็นเป้าหมายการพัฒนา ซึ่งเป็นนวัตกรรมจัดการสิ่งแวดล้อมที่ผสมผสานภูมิปัญญาพุทธธรรมกับหลักการการจัดการสิ่งแวดล้อมสมัยใหม่เพื่อสร้างต้นแบบวัดเชิงนิเวศที่มีความยั่งยืนและสามารถขยายผลไปสู่ชุมชนและสังคมในวงกว้างได้ สำหรับข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ คือ 1) วัดควรจัดตั้งคณะทำงานด้านสิ่งแวดล้อมที่มีองค์ประกอบจากทุกภาคส่วน โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจน 2) การริเริ่มโครงการจัดการขยะแบบครบวงจร เช่น การรณรงค์ลดการใช้พลาสติกในงานบุญและกิจกรรมของวัด การจัดวางถังขยะแยกประเภทในจุดสำคัญพร้อมป้ายอธิบายที่เข้าใจง่าย 3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานในท้องถิ่นเพื่อรับการสนับสนุนด้านงบประมาณ การร่วมมือกับโรงเรียนในการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป เช่น การศึกษาวิจัยเชิงลึกเพื่อบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์มาตรฐานวัดเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับบริบทของวัดในประเทศไทย การวิจัยเชิงนโยบายเพื่อศึกษารูปแบบและกลไกการสนับสนุนวัดเชิงนิเวศจากภาครัฐและภาคีเครือข่าย

เอกสารอ้างอิง

- กองพัฒนาอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ กรมโรงงานอุตสาหกรรม. (2562). *เกณฑ์และตัวชี้วัดการเป็นเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ฉบับปรับปรุง ปี พ.ศ. 2562*. กรุงเทพมหานคร: กรมโรงงานอุตสาหกรรม.
- คณะสงฆ์จังหวัดนครปฐม. (2562). *สารคณะสงฆ์จังหวัดนครปฐม พ.ศ. 2563 (รายงานการประชุมพระสังฆาธิการจังหวัดนครปฐม)*. ราชบุรี: เมืองราชการพิมพ์.
- ชลลดา คำสัมฤทธิ์ และเกษญา ผาทอง. (2567). การใช้หลักธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรสาคร. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 7 (6), 3671-3690.
- ธิดาวลัย อำแจ้ว และคณะ. (2563). รูปแบบการพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาด้านระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในภาคอุตสาหกรรม. *วารสารวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรม พระจอมเกล้าพระนครเหนือ*. 11 (3), 153-162.

- นันทพงศ์ จันทมาศ. (2561). การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นฉบับ ISO 14001:2015. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*. 12 (3), 14-24.
- ประสพสุข พันธุ์ประยูร. (2535). *บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทางภาคเหนือของไทย*. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระเมธีธรรมาจารย์ (ประสาร หนองพร้าว) และพระมหาสุทธิย์ อบอุ่น. (2561). Eco-Town: การพัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงนิเวศวิทยาพระพุทธศาสนา ของวัดในกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*. 18 (2), 245-254.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2538). *ธรรมะกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 11*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2561). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*, พิมพ์ครั้งที่ 31. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการและสังคมแห่งชาติ. (2562). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2555). *แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2555-2559*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ดอกเบญจ.
- สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2562). *คู่มือการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในวัด*. นนทบุรี: โรงพิมพ์ สามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพ) จำกัด.
- สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2566). *คู่มือแนวทางการดำเนินงาน GREEN & CLEAN Hospital Challenge (GCHC) สำหรับโรงพยาบาล*. ปทุมธานี: มินนี่ กรุ๊ป.
- อนูวรรตน์ ศิลาเรืองอำไพ และคณะ. (2561). *คู่มือโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข สร้างสัปปายะ ด้วยวิถี 5 ส*, พิมพ์ครั้งที่ 2. พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Wichai, P. J., et al. (2025). Innovation of Environmental Management System as Prototype of Eco-temple Models in Nakhon Pathom Province, Thailand. *Edelweiss Applied Science and Technology*. 9 (7), 1593–1603.

Research Article; Received: 2025-08-17; Revised: 2025-09-25; Accepted: 2025-09-27.

โมเดลการเรียนรู้การสอนเชิงผลิตภาพการสะท้อนการสร้าง
ความเป็นพลเมืองผ่านบริบทพลเมืองในกาดหลวง เมืองเชียงใหม่
Productive Teaching Model Reflecting on Citizenship
Creation through Citizen Context in Kad Luang,
Kengtung City

ศรีสกุล ชัยเวียง*¹, อำนวย ขั้ววิชัย**², เดชา ตาละนีก³
Srisakun Chaiwiang¹, Amnat Khadvichai², Decha Talanuek³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

First Author, E-mail: srisakunchai30@gmail.com*

Corresponding Author, E-mail: kangkong_emmi@hotmail.com**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาบริบทของกาดหลวงเมืองเชียงใหม่และความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของพลเมืองในแต่ละชนชั้นในกาดหลวงเมืองเชียงใหม่ 2) พัฒนาและสร้างโมเดลการเรียนรู้การสอนเชิงผลิตภาพการสะท้อนการสร้างความเป็นพลเมืองผ่านบริบทพลเมืองในกาดหลวง เมืองเชียงใหม่ โดยมีขั้นตอนดำเนินงาน 2 ระยะ ได้แก่ การเก็บข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นพลเมือง 3 ระดับชนชั้นในกาดหลวง และการพัฒนาและสร้างโมเดลการเรียนรู้การสอน โดยทดลองกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนิสิตครุศาสตร์ที่เคยมักประสบการณ์วิชาชีพครู เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสะท้อนคิด การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเชิงสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและการบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยสรุปว่า 1) ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นในอดีตกับปัจจุบันของกาดหลวง เมืองเชียงใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นปัจจัยหลักที่กระทบต่อวิถีชีวิตของพลเมือง แต่ในกาดหลวงเป็นตลาดขนาดใหญ่ที่ทุกชนชั้นอยู่ร่วมกันได้บนพื้นฐานของการมีคุณธรรมจริยธรรมและการยอมรับความต่างของทุกชนชั้น ตั้งแต่ในอดีตจากชนชั้นปกครองต้องการให้กาดหลวงเป็นที่สร้างการค้าเกิดรายได้ให้แก่พลเมืองทุกคน

ชั้น ต่อเนื่องให้เกิดความเจริญของการค้าขายแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจากไทย จีน อังกฤษ จนเกิดศูนย์กลางระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนใหญ่ที่สุดในรัฐฉาน และยังคงอัตลักษณ์ในเชิงประวัติศาสตร์ของตนเองไว้ได้ ร่วมกับการเปิดรับวัฒนธรรมต่างเมืองสู่การปรับให้เข้ากับวิถีชีวิตในกาตหลวงจนถึงปัจจุบัน 2) การสร้างความเป็นพลเมืองเป็นแกนหลักของการสอนหมวดสังคมศึกษา และการนำแนวคิดการสอนเชิงผลิตภาพจะช่วยเสริมทักษะนิสัยดีครูในการออกแบบแผนการเรียนรู้ ได้แก่ 1) คิววิเคราะห์ 2) คิดสร้างสรรค์ 3) มีผลผลิต 4) ความรับผิดชอบ ร่วมกับบูรณาการอัตลักษณ์ของวิถีพลเมืองในกาตหลวง เมืองเชียงตุง นำมาพัฒนาและสร้างเป็นโมเดลการเรียนการสอนจะส่งผลให้การสร้างพลเมืองผ่านระบบการศึกษาได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การสร้างความเป็นพลเมือง; การสอนเชิงผลิตภาพ; กาตหลวงเมืองเชียงตุง; สังคมศึกษา

Abstract

This research aims to 1) study the context of Kad Luang, Kengtung City and the structural relationships among citizens of each class in Kad Luang, Kengtung City and 2) develop and create a productive teaching model reflecting on citizenship construction through the context of citizenship in Kad Luang, Kengtung City. The research involves two phases: collecting field data from informants and citizens of three classes in Kad Luang, and developing and creating a teaching model, piloting it with a sample of student teachers who have undergone teaching internships. The research instruments include in-depth interview and reflective thinking form. Statistical data analysis includes means and descriptive analyses.

This research aims to 1) the past and present class relations of Kad Luang, Kengtung. Changes in government are a major factor affecting the way of life of the citizens. However, Kad Luang is a large market where all classes coexist on the basis of morality, ethics, and acceptance of class differences. In the past, the ruling class wants Kad Luang to be a place where all classes of citizens could earn income. This leads to the prosperity of cultural exchanges between Thailand, China, and England,

eventually establishing the largest circular economy center in Shan State. Its historical identity has also been preserved, along with its acceptance of foreign cultures, adapting to the way of life in Kad Luang to the present. 2) Building citizenship is a core of social studies teaching, and the application of productive teaching concepts will enhance student teachers' skills in designing lesson plans, including: 1) critical mind, 2) creative mind, 3) productive mind, and 4) responsible mind. Integrating the civic identity of Kad Luang, Kengtung, into a teaching model will result in sustainable citizenship development through the education system.

Keywords: Citizenship Enhancement; Productive Teaching; Kad Luang Chiang Tung; Social Studies

บทนำ

กระบวนการสร้างพลเมืองผ่านระบบการศึกษา ผู้ทำหน้าที่หลักในการถ่ายทอดองค์ความรู้ คือ ครู ซึ่งในขั้นตอนการเรียนรู้วิชานั้น การสร้างความเป็นพลเมืองถูกบรรจุในหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐานในหมวดวิชาสังคมศึกษา ครอบคลุมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่พลเมืองขั้นพื้นฐานที่พึงปฏิบัติต่อสังคมอย่างมีความรับผิดชอบ ทั้งด้านทักษะวิชาการและทักษะคุณธรรมจริยธรรม สาระการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาจึงประกอบด้วย 5 สาระการเรียนรู้ ได้แก่ 1) ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม 2) หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม 3) เศรษฐศาสตร์ 4) ประวัติศาสตร์ และ 5) ภูมิศาสตร์ มุ่งพัฒนาผู้เรียนที่เป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษา การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) แต่สังคมไทยเผชิญปัญหาพฤติกรรมกระทำความผิดของเยาวชนเพิ่มขึ้นทุกปี เช่น คดีเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย เมื่อเทียบจากปี พ.ศ. 2562 เพิ่มขึ้นร้อยละ 58.7 ในปี พ.ศ. 2566 จากข้อมูลของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนพบเยาวชนก่อคดีเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายมากถึง 3,330 คดีใช้อาวุธก่อความรุนแรงเพิ่มขึ้น จาก 876

คดี ในปี พ.ศ. 2562 เป็น 1,683 คดี ในปี พ.ศ. 2566 และสถานการณ์อัตราการคลอดบุตรในวัยรุ่นไทยอายุ 10-14 ปี มีแนวโน้มนำวิตกอยู่ที่ 0.93 รายต่อประชากรพันคน ซึ่งสูงกว่าเป้าหมายที่องค์การสหประชาชาติกำหนดไว้ที่ไม่เกิน 0.7 ต่อพันคน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) จากรายงานทางสถิติดังกล่าวสามารถสะท้อนกระบวนการสร้างความเป็นพลเมืองที่เป็นส่วนหนึ่งเป็นหน้าที่ของระบบการศึกษา ซึ่งเนื้อหาการสร้างพลเมืองเป็นเป้าหมายของวิชาสังคมศึกษาด้วย จึงเป็นส่วนหนึ่งที่น่าไปสู่การพัฒนาโมเดลในการจัดกระบวนการสอนของการสร้างพลเมืองผ่านระบบการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่เหมาะสมกับสังคม อีกทั้งผู้สอนในสถานศึกษาของสังคมเชียงใหม่ปัจจุบันเผชิญกับการสอนแบบที่ผู้เรียนมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ จากเมื่อปี พ.ศ. 2565 พบจำนวนกลุ่มชาติพันธุ์ 359,752 คน ร้อยละ 20.15 ของประชากรทั้งหมด ส่งผลให้การเข้ามาศึกษาต่อของลูกหลานในระบบการศึกษามากขึ้น และมาจากความต้องการจ้างแรงงานกลุ่มนี้ที่ยังคงมีต่อเนื่องจากสถิติการจ้างงานในปี พ.ศ. 2564 เชียงใหม่เป็นอันดับ 1 ของการจ้างงานกลุ่มแรงงานต่างด้าวในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือทั้งหมด จำนวน 117,389 คน ร้อยละ 53.46 ซึ่งเป็นจำนวนเกินครึ่งของการจ้างแรงงานกลุ่มต่างด้าวใน 17 จังหวัดทั้งหมดของภาคเหนือ (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่, 2565)

สถานการณ์ดังกล่าวจึงส่งผลต่อการวางแผนการจัดการศึกษาให้แก่นิสิตครูผู้ทำหน้าที่สอนแก่นักเรียนกลุ่มนี้ด้วยเช่นกัน ซึ่งปัจจัยทางสังคมในปัจจุบันมีความหลากหลายอันส่งผลต่อวิถีชีวิตของพลเมือง และส่งผลให้ครูวิชาสังคมศึกษาต้องปรับการสอนให้เท่าทันกับสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ นิสิตกลุ่มชาติพันธุ์ในแถบภาคเหนือตอนบนที่เข้าสู่ระบบการศึกษามีจำนวนมากขึ้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงจำเป็นต้องปรับกระบวนการสร้างพลเมืองตามแนวคิดเชิงผลิตภาพ (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2560) ตามองค์ประกอบ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การคิดวิเคราะห์ (Critical Mind) 2) การคิดสร้างสรรค์ (Creative Mind) 3) การสร้างผลผลิต (Productive Mind) 4) ความรับผิดชอบ (Responsible Mind) โดยเริ่มจากกระบวนการคิด การปฏิบัติและการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งหากได้ปรับใช้ในแผนการจัดการเรียนรู้จะช่วยส่งเสริมทักษะหน้าที่พลเมืองให้สังคมอยู่ร่วมกันและมีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมอย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม ประเด็นการแบ่งชนชั้นของพลเมืองยังเกิดขึ้นในสังคมทุกระดับ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกสถานที่ที่มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่คล้ายกัน มีความสัมพันธ์เชิงประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ เพื่อศึกษาพื้นฐานกลุ่มผู้เรียนจากรัฐอานที่เข้ามาเรียนในเชียงใหม่ที่จะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต คือ พื้นที่กาตหลวงในเมืองเชียงใหม่

สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ซึ่งเป็นตลาดซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าขนาดใหญ่ที่สุดในรัฐฉาน และการดำเนินชีวิตของพลเมืองทุกชนชั้น ได้แก่ ผู้ปกครอง ประชาชนทั่วไป ผู้ใช้แรงงาน ในเชิงเศรษฐศาสตร์แล้วตลาดเป็นพื้นที่ศูนย์กลางขนาดใหญ่สำหรับแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าของพลเมือง แม้สังคมในเชิงกายภาพจะเปลี่ยนไป แต่ตลาดยังคงเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจคู่กับการดำเนินชีวิตของพลเมืองในสังคมปัจจุบัน

จากปัจจัยปัญหาสังคมที่เกี่ยวกับเยาวชนกระทำความผิดที่เพิ่มขึ้น จำนวนผู้เรียนกลุ่มชาติพันธุ์ในเชียงใหม่ที่มากขึ้นในระบบการศึกษา และการจัดแผนการสอนของผู้สอนให้ครอบคลุมเนื้อหา 5 หมวดของสาระการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลและมีความรับผิดชอบต่อสังคมจนถึงขั้นมีคุณธรรมจริยธรรม จึงส่งผลการพัฒนาจัดแผนการเรียนรู้ของผู้สอนวิชาสังคมศึกษาในอนาคต จำเป็นต้องวางแผนเพื่อนำไปสู่การจัดการศึกษาให้พลเมืองตระหนักหน้าที่ของตน ครูจำเป็นต้องเข้าถึงบริบทของกลุ่มชาติพันธุ์และทักษะประยุกต์การสอนเมื่อต้องออกไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ผู้วิจัยจึงพัฒนาโมเดลการเรียนการสอนเชิงผลิตภาพการสะท้อนการสร้างความเป็นพลเมืองผ่านบริบทพลเมืองในภาคหลวง เมืองเชียงใหม่ เพื่อพัฒนาการสอนแก่นิสิตคณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา และเป็นข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนดเป็นนโยบายการพัฒนาการจัดการแผนการเรียนรู้สังคมศึกษาทั้ง 5 สาระการเรียนรู้ได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของภาคหลวงเมืองเชียงใหม่และความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของพลเมืองในแต่ละชนชั้นในภาคหลวงเมืองเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนาและสร้างโมเดลการเรียนการสอนเชิงผลิตภาพการสะท้อนการสร้างความเป็นพลเมืองผ่านบริบทพลเมืองในภาคหลวง เมืองเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1.1 การเก็บรวบรวมเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของภาคหลวง เมืองเชียงใหม่ สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และวิถีการดำเนินชีวิตของพลเมืองในภาคหลวงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

1.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามระดับชนชั้นทางสังคม โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ได้แก่ กลุ่มพลเมืองชนชั้นปกครอง

หรือชนชั้นสูง กลุ่มพลเมืองชนชั้นค้าขายหรือชนชั้นปานกลางและกลุ่มพลเมืองชนชั้นแรงงานที่ดำเนินชีวิตในภาคหลวง จำนวนกลุ่มละ 3 คน รวมทั้งหมด 9 คน

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์เชิงประเด็น (Thematic Analysis) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาโมเดล (Plan) โดยนำข้อมูลจากการวิจัยเชิงคุณภาพนำมาพัฒนาโมเดลตามแนวคิดการสอนเชิงผลิตภาพ (CCPR) ของไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน (2560) ประกอบด้วย 4 ด้านย่อย ได้แก่ 1) การคิดวิเคราะห์ (Critical Mind) 2) การคิดสร้างสรรค์ (Creative Mind) 3) การมีผลผลิต (Productive Mind) และ 4) การมีความรับผิดชอบ (Responsible Mind)

ขั้นตอนที่ 2 การทดลองใช้โมเดล (Action) โดยการทดลองกับกลุ่มเป้าหมาย คือ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ จำนวน 15 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 3 การวัดผลการทดลอง (Observation) แบบทดสอบตามบทเรียนในวิชาพลเมืองกับการพัฒนาสังคมของนิสิตหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

ขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนผลการเรียนรู้ (Reflection) ผลจากแบบบันทึกการสะท้อนคิดจากนิสิตหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ซึ่งเป็นนิสิตที่เคยผ่านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำนวนทั้งหมด 30 รูป/คน

จากนั้นนำข้อมูลไปพัฒนาและจัดทำร่างโมเดลเพื่อขอข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ได้แก่ 1) อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา ระดับมหาวิทยาลัย 2 คน และครูผู้สอนหมวดสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 2 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับบริบทของเมืองเชียงใหม่ จำนวน 1 คน เพื่อนำข้อเสนอแนะไปพัฒนาโมเดลการเรียนการสอนเชิงผลิตภาพการสะท้อนการสร้างความเป็นพลเมืองผ่านบริบทพลเมืองในภาคหลวง เมืองเชียงใหม่

ผลการวิจัย

1. บริบทของภาคหลวงเมืองเชียงใหม่และความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของพลเมืองในแต่ละชนชั้นในภาคหลวงพบว่า

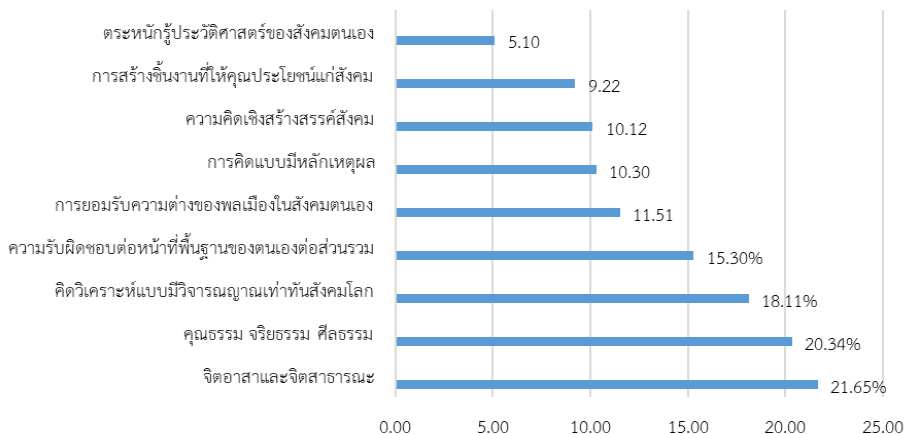
1.1 พลเมืองในระดับชนชั้นปกครอง จากการสัมภาษณ์ข้าหลวงต้นห้อง และข้าหลวงที่เคยรับใช้ชนชั้นปกครองในอดีตให้ข้อมูลสรุปได้ว่า กาดหลวงเป็นคำเรียกของตลาดขนาดใหญ่ โดยสร้างขึ้นจากเจ้าฟ้าผู้ปกครองเมืองเชียงตุงเพื่อให้พลเมืองระดับชนชั้นมีพื้นที่ค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าบริเวณถนนข้างกำแพงหอลวงที่ประทับของชนชั้นปกครองในอดีต รวมทั้งยังฝึกให้ข้าหลวงที่รับใช้ในหอลวงซึ่งอยู่ในชนชั้นแรงงานได้ฝึกงานฝีมือ ทำอาหาร นำไปวางขายในกาดหลวงเพื่อให้มีอาชีพติดตัวเมื่อออกจากหอลวงไปมีครอบครัวของตนเอง และเมื่อกาดหลวงเป็นที่ยอมรับและนิยมมากมากขึ้นในพลเมืองทุกชนชั้น แม้นคนต่างเมืองก็นิยมนำสินค้ามาค้าขาย เช่น จีน ไทย จึงต้องขยายพื้นที่ใหม่ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แม้เจ้านายในชนชั้นปกครองจะไม่นิยมเข้ากาดหลวง แต่ในอดีตกาดหลวงตั้งอยู่ติดกำแพงหอลวง เจ้าฟ้าจะให้สร้างแคร่ยกสูงให้พระโอรสพระธิดาอยู่บนแคร่แล้วมองลงมายังสินค้าในกาดหลวง หากต้องการสิ่งใดก็ให้ข้าหลวงรับใช้ออกไปซื้อให้แทน ต่อมาย้ายที่ตั้งกาดหลวงใหม่ไกลออกมาจากหอลวง แต่มีพ่อค้าในกลุ่มคบดีที่มีฐานะจะนำสินค้าที่ขายในกาดหลวงไปให้เจ้านายเลือกซื้อในหอลวง ส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าจากต่างเมือง เช่น อังกฤษ เนื่องจากเมืองเชียงตุงในขณะนั้นตกอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ จึงทำให้กลุ่มชนชั้นปกครองหรือกลุ่มที่มีฐานะร่ำรวยได้รับอิทธิพลการใช้ชีวิตและสินค้าจากอังกฤษ เช่นกัน จึงเป็นแหล่งเศรษฐกิจหมุนเวียนที่ใหญ่ที่สุดในรัฐฉานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยหน่วยงานเทศบาลถือเป็นชนชั้นปกครองในปัจจุบันที่ทำหน้าที่แทนระบอบเจ้าฟ้าในอดีต ซึ่งเทศบาลจะจัดสรรพื้นที่ขายสินค้าบริเวณรอบกาดหลวง โดยมีร้านห้องแถวเปิดขายสินค้าและบริการมากมาย เช่น ปั้นน้ำมัน ร้านเสริมสวย ร้านขายมือถือ ร้านซ่อมรถ สถานที่รับสอนพิเศษภาษาจีน-ไทย ฯลฯ พื้นที่ขายของสดในกาดหลวงจะขายตั้งแต่รุ่งเช้า โดยแยกพื้นที่ออกจากสินค้าของแห้งอย่างชัดเจน ซึ่งความสัมพันธ์ทางชนชั้นปกครองในอดีตที่มีอิทธิพลต่อชนชั้นอื่นในปัจจุบันได้สะท้อนจากการจัดประเพณีการทำบุญให้เทวารักษากาดหลวงที่เรียกว่า เข้ากาดเก่า เพื่อระลึกถึงชนชั้นปกครองที่ทรงมีคุณูปการให้สร้างกาดหลวงขึ้นมาเสมือนเป็นการอนุรักษ์วิถีชีวิตของพลเมืองเชียงตุงไว้เพื่อแสดงถึงความผูกพันกับกาดหลวงในพื้นที่เดิม อันเป็นประเพณีความเชื่อที่ปฏิบัติทุกปีช่วงเดือนมีนาคม

1.2 พลเมืองในระดับชนชั้นกลางหรือผู้มีฐานะในสังคม จากการสัมภาษณ์ภรรยาและบุตรหลานของขุนนางที่เคยเป็นปฏิบัติหน้าที่ในหอลวงรับใช้เจ้าฟ้าสามารถสรุปได้ว่า พลเมืองในชนชั้นนี้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มขุนนางหรือกลุ่มพ่อค้าที่เคยใกล้ชิดหรือทำงานรับใช้เจ้านายในอดีตตั้งแต่สมัยการปกครองด้วยระบอบเจ้าฟ้าของ

เชียงใหม่ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วจึงลงทุนค้าขายในภาคหลวงด้วยการเปิดร้านขายสินค้าแก่กลุ่มผู้มีกำลังซื้อสูง เช่น ร้านขายทอง ร้านขายสินค้านำเข้าจากต่างชาติ โดยแบ่งสินค้าเป็น 3 แหล่ง ได้แก่ 1) สินค้าภายในประเทศ เน้นสินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน อาหารสด อาหารแห้ง เสื้อผ้า เป็นต้น 2) สินค้าจากจีน เน้นสินค้าประเภทสิ่งอำนวยความสะดวก อุปกรณ์เทคโนโลยี เช่น โทรศัพท์มือถือ สินค้าไอที อุปกรณ์ไฟฟ้า หากเป็นสินค้านำเข้าจากไทยจะมีราคาถูกลงและคุณภาพดีกว่าสินค้าในเมืองเชียงใหม่ 3) สินค้าจากไทย เน้นเครื่องสำอาง สินค้าเสริมความงามที่ได้รับอิทธิพลจากสื่อออนไลน์ของไทย และบุตรหลานของกลุ่มพลเมืองที่มีฐานะทางสังคม เมื่อเรียนจบแล้วนิยมค้าขายในภาคหลวงหรือในต่างเมือง เช่น ในเมืองไทยเป็นที่นิยมมาก

1.3 ชนชั้นแรงงานหรือชนชั้นล่าง เป็นกลุ่มคนที่ค้าขายและกลุ่มรับจ้างทั่วไปในภาคหลวง เช่น คนรับเย็บผ้า คนรับเซ็นผักผลไม้ คนรับส่งของที่ได้ค่าจ้างเป็นรายวัน กลุ่มขอทาน ซึ่งพ่อค้าที่มีรายได้น้อยจะนำผักผลไม้ที่ตนปลูกเองมาวางแผงขายกับพื้นดินในช่วงตีหนึ่งถึงตีสองบริเวณท้ายตลาดก่อนประตูตลาดจะเปิด เพื่อขายให้พ่อค้าคนกลางนำไปขายต่อในภาคหลวงช่วงที่ตลาดเปิดในช่วงเวลา 06.00-12.00 น. โดยประมาณ

2. ผลการพัฒนาและสร้างโมเดลการเรียนรู้การสอนเชิงผลิตภาพการสะท้อนการสร้างความเป็นพลเมืองผ่านบริบทพลเมืองในภาคหลวง พบผลการสะท้อนคิดของกลุ่มนิสิตที่ผ่านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำนวน 30 รูป/คน เกี่ยวกับกระบวนการสร้างความเป็นพลเมืองตามแนวคิดเชิงผลิตภาพ ดังต่อไปนี้

แผนภูมิ 1 ผลจากแบบบันทึกการสะท้อนความคิดจากการทดลองโมเดลการสร้างความเป็นพลเมืองของนิสิตหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา

จากแผนภูมิ 1 พบว่า นิสิตได้แสดงสะท้อนคิดต่อการสร้างความเป็นพลเมืองในสังคมด้านจิตอาสาและจิตสาธารณะมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 21.65 รองลงมา คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ศิลธรรม คิดเป็นร้อยละ 20.34 ด้านคิดวิเคราะห์แบบมีวิจารณญาณเท่าทันสังคมโลก คิดเป็นร้อยละ 18.11 ตามลำดับ และน้อยที่สุด คือ ด้านการตระหนักรู้ประวัติศาสตร์ของสังคมตนเอง คิดเป็นร้อยละ 5.10

จากนั้นนำข้อมูลมาพัฒนาและจัดทำร่างโมเดลเพื่อขอข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญและสร้างโมเดลการเรียนการสอนเชิงผลิตภาพการสะท้อนการสร้างความเป็นพลเมืองผ่านบริบทพลเมืองในกาตหลวง ดังนี้

แผนกิจกรรมการเรียนรู้	การส่งเสริมการสอนตามแนวคิดเชิงผลิตภาพ CCPR (Productivity-based Instructional Model)	สมรรถนะผู้เรียนระดับกระทรวงศึกษาธิการตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานหมวดวิชาสังคมศึกษา	แนวนโยบายการศึกษาระดับชาติ ตามแผนยุทธศาสตร์การศึกษาในศตวรรษที่ 21
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 จิตคุณธรรม: คุณค่าพื้นฐานความเป็นพลเมือง (Moral Mind: Basic Values of Citizenship)	ด้านการมีความรับผิดชอบ (Responsible Mind) ผู้เรียนจำเป็นต้องมีพื้นฐานการตระหนักรู้ในการรับผิดชอบต่อตนเอง จะสามารถพัฒนาตนเองให้เกิดคุณธรรม จริยธรรมต่อไปได้และนำไปสู่การปลูกฝังผู้อื่นได้	สารการเรียนรู้ที่ 1 ด้านศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม - มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข - มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และดำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ	ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ - ข้อ 3.1 ผู้เรียนมีทักษะและคุณลักษณะพื้นฐานของพลเมืองไทย และทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนทุกระดับการศึกษามีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความมีวินัย และมีจิตสาธารณะเพิ่มขึ้น สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่าขึ้นไปจัดกิจกรรมสะท้อนการสร้างวินัย จิตสาธารณะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น - คุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3Rs 8Cs) ด้านการเรียนรู้ ความมีเมตตา กรุณา มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม

แผนกิจกรรมการเรียนรู้	การส่งเสริมการสอนตามแนวคิดเชิงผลิตภาพ CCPR (Productivity-based Instructional Model)	สมรรถนะผู้เรียนระดับกระทรวงศึกษาธิการตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานหมวดวิชาสังคมศึกษา	แนวนโยบายการศึกษาระดับชาติ ตามแผนยุทธศาสตร์การศึกษาในศตวรรษที่ 21
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 รากฐานพื้นถิ่นสู่อัตลักษณ์พลเมือง (Local Roots to Civic Identity)	<ul style="list-style-type: none"> - ด้านการคิดวิเคราะห์ (Critical Mind) - ด้านการคิดสร้างสรรค์ (Creative Mind) <p>ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ เกิดความเข้าใจ เรียนรู้ และมีความเข้มแข็งภูมิใจในอัตลักษณ์พื้นถิ่นตนเอง นำมาสร้างสรรค์เกิดสิ่งใหม่ ๆ หล่อหลอมกับยุคสมัย ปัจจุบันในเชิงประจักษ์ได้</p>	<p>สาระการเรียนรู้ที่ 2 ด้านหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม</p> <ul style="list-style-type: none"> - มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่พึงงาม และดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข - มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และดำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 	<p>ยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ข้อ 1.1 คนทุกช่วงวัยมีความรักในสถาบันหลักของชาติ และยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมือง (Civic Education) และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม - คุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3Rs 8Cs) ด้านการเรียนรู้ ความมีเมตตา กรุณา มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ธุรกิจอย่างสร้างสรรค์ (Creative Business)	<ul style="list-style-type: none"> - ด้านการคิดสร้างสรรค์ (Creative Mind) - การมีผลิต (Productive Mind) - ด้านการมีความรับผิดชอบ (Responsible Mind) <p>ผู้เรียนเท่าทันการเปลี่ยนแปลงระบบ เศรษฐศาสตร์สังคมโลกที่ประยุกต์กับการดำเนินชีวิตของตนเองได้ โดยไม่ตกเป็นเหยื่อของการโฆษณาชวนเชื่อทั้งเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม และต่อยอดสร้างรายได้แก่</p>	<p>สาระการเรียนรู้ที่ 3 เศรษฐศาสตร์</p> <ul style="list-style-type: none"> - มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ - มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ 	<p>ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มีเป้าหมาย ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ข้อ 3.2 คนทุกช่วงวัยมีทักษะ รู้ความสามารถ และสมรรถนะตามมาตรฐานการศึกษาและมาตรฐานวิชาชีพ และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ตามศักยภาพ ผู้สูงวัยที่ได้รับบริการการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพและทักษะชีวิตเพิ่มขึ้น และมีสาขาและวิชาชีพที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงวัยได้รับการส่งเสริมให้ทำงานและ

แผนกิจกรรมการเรียนรู้	การส่งเสริมการสอนตามแนวคิดเชิงผลิตภาพ CCPR (Productivity-based Instructional Model)	สมรรถนะผู้เรียนระดับกระทรวงศึกษาธิการตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานหมวดวิชาสังคมศึกษา	แนวนโยบายการศึกษาระดับชาติตามแผนยุทธศาสตร์การศึกษาในศตวรรษที่ 21
	ตนเองอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม	และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก	ถ่ายทอดความรู้/ประสบการณ์เพิ่มขึ้น - คุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3Rs 8Cs) ด้านทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา และด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ประวัติศาสตร์แหล่งก่อเกิดตัวตน (History of the Origin of Identity)	- ด้านการคิดวิเคราะห์ (Critical Mind) - ด้านการคิดสร้างสรรค์ (Creative Mind) - การมีความรับผิดชอบต่อผู้เรียนมีความเข้าใจในประวัติศาสตร์ของสังคมตนเองบนพื้นฐานของการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ ตามหลักการวิธีทางประวัติศาสตร์ และปลูกฝังความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ของตนเอง	สาระการเรียนรู้ที่ 4 ด้านประวัติศาสตร์ - มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ - มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติ จากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น - มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรักความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย	ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ - ข้อ 3.4 แหล่งเรียนรู้ สื่อ ตำราเรียน นวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้มีคุณภาพและมาตรฐาน และประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ สามารถจัดการศึกษา/จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น - คุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3Rs 8Cs) ด้านทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา และด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ความรู้ทางธรรมชาติผ่านสู่พื้นฐานภูมิศาสตร์	- ด้านการคิดวิเคราะห์ (Critical Mind) - ด้านการคิดสร้างสรรค์ (Creative Mind)	สาระการเรียนรู้ที่ 5 ด้านภูมิศาสตร์ - มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทาง	ยุทธศาสตร์ที่ 5 การจัดการศึกษาเพื่อเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

แผนกิจกรรมการเรียนรู้	การส่งเสริมการสอนตามแนวคิดเชิงผลิตภาพ CCPR (Productivity-based Instructional Model)	สมรรถนะผู้เรียนระดับกระทรวงศึกษาธิการตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานหมวดวิชาสังคมศึกษา	แนวนโยบายการศึกษาระดับชาติ ตามแผนยุทธศาสตร์การศึกษาในศตวรรษที่ 21
(Natural Knowledge through Basic Geography)	- ด้านการมีความรับผิดชอบ (Responsible Mind) ผู้เรียนเข้าใจลักษณะทางภูมิประเทศของตนเอง และสามารถเรียนรู้ข้อมูลสารสนเทศอย่างสร้างสรรค์ และนำเสนออย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม	กายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาวิเคราะห์ สรุปและใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ - มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	- ข้อ 5.1 คนทุกช่วงวัย มีจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อม มีคุณธรรม จริยธรรมและนำแนวคิดตามหลักหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ ได้รับการอบรมพัฒนาในเรื่องการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น - คุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3Rs 8Cs) ด้านทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา และด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์

ตาราง 1 โมเดลการเรียนการสอนเชิงผลิตภาพการสะท้อนการสร้างความเป็นพลเมืองผ่านบริบทพลเมืองในกาตหลวง เมืองเชียงตุง

อภิปรายผล

1. ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของพลเมืองในทุกระดับชนชั้นที่มีวิถีชีวิตในกาตหลวง เมืองเชียงตุง ที่เด่นชัดเกี่ยวกับพลเมืองทุกชนชั้นของกาตหลวง มีจุดเด่นด้านคุณธรรมจริยธรรม ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข สะท้อนจากการก่อคดีอาชญากรรมพบได้น้อยมากและหากเกิดขึ้นมักมาจากคนต่างเมือง แม้ร้านค้าที่ขายของมูลค่าสูงที่เป็นสินค้าล่อตาล่อใจให้เกิดความโลภ ไม่ว่าจะป็นร้านขายทองคำหรือร้านรับแลกเงินทางร้านก็ไม่ได้มีมาตรการรักษาความปลอดภัยที่รัดกุมแต่อย่างใด แม้กระทั่งคนขายของพกทองคำและเงินสดติดตัวกลับบ้านหลังจากกาตหลวงปิดแล้ว แต่ก็ไม่มีคดีฆาตกรรมหรือการปล้นทรัพย์ใด ๆ ซึ่งการปลูกฝังและส่งเสริมให้พลเมืองเกิดความตระหนักรู้ในคุณธรรมจริยธรรมในลักษณะดังกล่าวค่อนข้างเกิดได้ยากในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน สอดคล้องกับงานวิจัยของมณฑลฉันทอรวุฒิวชิยานันต์

(2562) ซึ่งศึกษาเรื่องสภาพและปัญหาด้านคุณธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5 พบว่า สภาพสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วส่งผลให้ผู้คนมีพฤติกรรมที่แก่งแย่งแข่งขัน ทำให้ขาดความสนใจหลักคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะปัญหาการขาดความเสียสละเป็นปัญหาใหญ่ 1 ใน 3 ที่พบสูงสุด ซึ่งเป็นประเด็นที่โรงเรียนควรส่งเสริมคุณธรรมข้อนี้ด้วยการปลูกฝังตั้งแต่เด็กและเสริมสร้างอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งให้ความร่วมมือระหว่างบ้านกับโรงเรียนจึงจะประสบความสำเร็จ และสอดคล้องกับงานวิจัยของอมรรัตน์ วงศ์ศรียา (2562) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนคุณธรรมสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรณีโรงเรียนบ้านนาแมด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 พบว่า 1) นักเรียนขาดคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะด้านความรับผิดชอบ ขาดความมีระเบียบวินัยและขาดการมีจิตสาธารณะ 2) ครูและบุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน ดังนั้น จึงได้จัด 4 กิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา ได้แก่ โครงการคุณธรรม กิจกรรมพี่แกนนำสอนน้องทำดี กิจกรรมสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ และกิจกรรมอบรมจิตพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมวันสุดท้าย การมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐานยังส่งผลต่อการเปิดรับความต่างระหว่างชนชั้นของพลเมืองและการเปิดรับความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกด้วยเช่นกัน เนื่องด้วยพลเมืองของเชียงตุงทุกชนชั้นเคยตกอยู่ภายใต้การปกครองหลายรูปแบบ ตั้งแต่เจ้าเจ็ดพันตุจากราชวงศ์เม็งรายในล้านนาไทย การถูกปกครองจากไทยในสมัยเป็นอาณาจักรสยามดั้งเดิม และการตกเป็นรัฐในอารักขาจากประเทศอังกฤษ จนถึงการปกครองในระบอบปัจจุบัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางการปกครองที่ไม่แน่นอนทำให้ชาวเชียงตุงปรับตัวด้วยการยึดอาชีพค้าขายเป็นหลักในกาตหลวงจนถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของนนทพัทธ์ ชัยโฆษจิตภิรมย์ (2559) ที่ศึกษาเรื่องการเมืองในชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ชนบท: กรณีศึกษาในหมู่บ้านภาคกลางแห่งหนึ่ง พบว่า ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นมีปฏิสัมพันธ์กับพื้นที่ทางการเมืองในชีวิตประจำวันของประชาชนในชนบทจากรูปแบบเศรษฐกิจแบบพหุมีพอกินไปสู่เศรษฐกิจแบบพึ่งพิงได้ รวมถึงความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับหลักประกันแห่งการยังชีพที่เปลี่ยนไปจากเดิมในด้านการจัดสรรทรัพยากรและคุณค่าทางการเมืองผ่านทางนโยบายสาธารณะหรือรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ

คุณค่าของการกาตหลวงจากการสัมภาษณ์ทุกชนชั้นได้กล่าวในมุมมองเดียวกัน ไม่ว่าจะเกิดเหตุการณ์บ้านเมืองอย่างไร ผู้คนยังค้าขายเป็นหลักที่กาตหลวง

แม้ปัจจุบันเปิดรับนักท่องเที่ยวจนภาคหลวงเป็นแหล่งดึงดูดความสนใจและแหล่งสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว โดยพ่อค้าในภาคหลวงปรับตัวการให้บริการที่เอื้อต่อการซื้อสินค้าแก่นักท่องเที่ยว เช่น การบริการเย็บผ้าขึ้นจากผ้าผืนยาวปกติให้สามารถสวมใส่ได้ทันทีหลังการซื้อผ้าที่เป็นลายเอกลักษณ์ของเชียงตุงในร้านขายผ้าทั่วไป การเปิดรับสอนพิเศษด้านภาษาไทยบริเวณรอบภาคหลวง การให้บริการห้องแถวในการสอนภาษาไทยแก่บุตรหลานทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ รวมถึงการสอนภาษาจีนเพื่อเปิดโอกาสการทำงานกับชาวจีน จะเห็นว่า ภาพสะท้อนในอดีตจากชนชั้นปกครองที่ต้องการให้พลเมืองในเมืองเชียงตุงได้มีรายได้และสถานที่ค้าขายจึงได้ตั้งภาคหลวงขึ้นมา รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ชนชั้นแรงงานที่ทำงานเป็นข้าหลวงได้มีทักษะการประกอบวิชาชีพติดตัวหากไม่ได้รับใช้เจ้านายในหอหลวงด้วยการฝึกประดิษฐ์สิ่งของหรือทำอาหารไปขายที่ภาคหลวง ซึ่งรายได้จากการขายส่วนหนึ่งก็ให้แก่ข้าหลวง นอกจากนี้ ยังเป็นการฝึกทักษะการค้าขายไปในตัว กระทั่งเปลี่ยนระบอบการปกครองจึงทำให้พลเมืองสามารถค้าขายในภาคหลวงได้อย่างคล่องแคล่วและมีรายได้เลี้ยงชีพ ดังนั้น ปัจจัยภายในและภายนอกทางสังคมจึงมีส่วนสำคัญในการสร้างความเป็นพลเมืองที่ต้องปรับตัวให้เท่าทันกับสภาพการณ์ของสังคมโลก

ดังนั้น วิถีชีวิตของกลุ่มชนชั้นทั้ง 3 ระดับ จึงยังคงเอกลักษณ์ร่วมกัน โดยพลเมืองทุกชนชั้นมีคุณธรรมจริยธรรมสูงมาก สะท้อนจากร้านค้าในภาคหลวงมีทั้งการขายทองแท่ง ทองรูปพรรณ ร้านรับแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ เช่น เงินดอลลาร์ของสหรัฐอเมริกา เงินหยวนของจีน เงินบาทของไทย ซึ่งร้านที่เกี่ยวข้องกับสินค้าที่มีมูลค่าสูงทุกร้านไม่ได้มีหน้าร้านที่มีความมั่นคงแข็งแรงเพื่อป้องกันการลักขโมยหรือการเกิดอาชญากรรม เนื่องจากทุกวันในเวลาเที่ยงวันเมื่อภาคหลวงปิด คนขายจะนำทองคำเงินตรา พกติดตัวกลับบ้านด้วยเสมอ และเป็นที่ทราบกันดีของคนในภาคหลวงที่ผ่านมาไม่ได้เกิดคดีรุนแรงปล้นทรัพย์หรือฆาตกรรมเหมือนที่เกิดในประเทศอื่น ที่ผ่านมามีเกิดขึ้นบ้าง แต่เป็นคนนอกเมืองที่ย้ายมาอยู่เชียงตุง แม่นักท่องเที่ยวที่ไปซื้อของในภาคหลวงก็ยังไม่เคยเกิดคดีทำร้ายนักท่องเที่ยว ซึ่งหากมีการลักขโมยเล็กน้อยในภาคหลวงก็จะช่วยกันจับคนร้ายส่งให้เทศบาลที่ดูแลภาคหลวง ทั้งนี้ หากคนร้ายยอมคืนของและเจ้าของร้านยอมความ เทศบาลก็จะไม่ดำเนินคดี สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นการมีคุณธรรมจริยธรรมของพลเมืองทุกชนชั้นที่เข้าออกภาคหลวงเป็นประจำ และจุดเด่นของการรักษาเอกลักษณ์ของตนเองไว้ เช่น การค้าขายเสื่อปัก ผ้าขึ้นที่มีลายบัวคว่ำบัวหงาย อันเป็นเอกลักษณ์ของเชียงตุงที่สร้างความนิยมแก่นักท่องเที่ยวด้วยการซื้อเป็นของที่ระลึกในภาคหลวงเสมอ ซึ่งขนาดพื้นที่ของภาคหลวงที่ย้ายตลาดจากจุดเดิมมาตั้งที่ใหม่ใน

พื้นที่กว่า 50 ไร่ มีสินค้าหลากหลายมากขึ้น จนกระทั่งเปิดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อสำหรับต่างชาติที่มายังเชียงใหม่ หากย้อนอดีตเดิมแล้ว เมืองเชียงใหม่ที่ตั้งอยู่ในเขตรัฐฉานที่ถือเป็นแหล่งเศรษฐกิจการค้าที่ใหญ่ที่สุด เนื่องด้วยมีแหล่งแร่ธาตุ อัญมณี ทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เป็นที่ต้องการของชาติตะวันตกและเป็นเมืองที่ร่ำรวยที่สุดในบรรดา 19 เมืองในเขตรัฐฉาน (ไพศาล จั่วทอง, 2558) นอกจากนี้ลักษณะภูมิศาสตร์ที่มีภูเขารายล้อม เป็นแอ่งกระทะ มีลำน้ำห้วยป่าไม้เป็นส่วนใหญ่ มีพื้นที่สูงเหมาะแก่การปลูกฝักผลไม้ ดังนั้น การปลูกฝักความชำนาญด้านการค้าขายของพลเมืองส่วนหนึ่งมาจากการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เมืองเชียงใหม่ที่นำผลผลิตในป่าหรือเพาะปลูกเองมาค้าขาย รวมทั้งนิสัยพื้นฐานการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยต่าง ๆ จากการที่พลเมืองเชียงใหม่ผ่านการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองมาหลายรูปแบบ ทั้งการปกครองโดยราชวงศ์มังรายของเมืองล้านนาทางเหนือของไทยในอดีต การปกครองจากฝั่งตะวันตกโดยอังกฤษ และการปกครองโดยสยามในช่วงอาณาจักรไทยดั้งเดิม แต่พลเมืองยังสามารถสืบทอดวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่ร่วมสมัยของแต่ละยุคไว้รวมกันอย่างปกติสุข (สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล, 2542)

2. การพัฒนาและสร้างโมเดลการเรียนการสอนเชิงผลิตภาพการสะท้อนการสร้างความเป็นพลเมืองผ่านบริบทพลเมืองในภาคหลวงสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

การส่งเสริมเรื่องคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียนยังมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเป็นพลเมืองแก่สังคม ซึ่งผลการทดลองโมเดลกับนิสิตครุศาสตร์บัณฑิตที่มีความคิดเห็นเรื่องคุณธรรมจริยธรรมยังเป็นด้านที่สำคัญที่สุด และสอดคล้องกับกระบวนการสุดท้ายของแนวคิดเชิงผลิตภาพที่มองว่า การสร้างความรับผิดชอบแล้วส่งผลให้พลเมืองเกิดการพัฒนาทางจิตใจให้เกิดคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นขั้นที่ปลูกฝังได้ยากที่สุด (ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน, 2560) อีกทั้งปัจจุบันได้บรรจุให้เป็นสาระการเรียนรู้ของวิชาสังคมศึกษา สาระการเรียนรู้ที่ 1 มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมสอดคล้องกับงานวิจัยของพรพิทักษ์ เข็มบาสัถย์ และวรรณพล พิมพะสาลี (2563) ที่ศึกษาแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทยพบว่า 1) การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทยและในต่างประเทศมีวิธีปลูกฝังที่จำแนกเป็น 2 ประเด็น คือ การปลูกฝังในหลักสูตรการศึกษาและการปลูกฝังโดยสถาบันครอบครัว 2) แนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทยมีแนวทางที่ปรับใช้ 3 แนวทาง คือ การปลูกฝังในหลักสูตรสถานบันการศึกษา การปลูกฝังในสถาบันทางสังคมและการใช้หลักศาสนาในการช่วยขัดเกลาคุณธรรมจริยธรรม 3) รูปแบบสำหรับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย ได้แก่ การปฏิรูปหลักสูตรการศึกษา การร่วมมือกันโดยการ

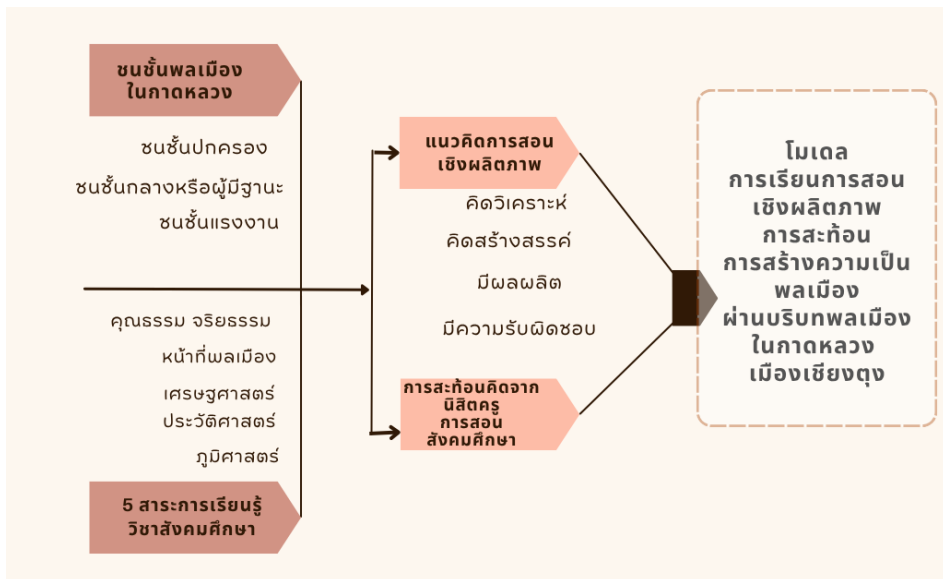
ปลูกฝังในสถาบันครอบครัว การส่งเสริมด้านการปฏิบัติและการเป็นแบบอย่างที่ดี และการมีส่วนร่วมขององค์กรภาครัฐและเอกชนในการกำหนดแนวทางการศึกษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริินภา คำปัญญา และคณะ (2564) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 พบว่า การจัดการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยครูต้องเอาใจใส่และสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ในทุกกลุ่มสาระควรมีทั้งแบบบูรณาการและการสอนเฉพาะคุณธรรมที่ครูจะต้องจัดประสบการณ์ สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสู่การปฏิบัติมากกว่าการจดจำเนื้อหาจนผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดได้ สามารถตระหนักรู้ในหน้าที่พลเมืองของตนตามแนวคิดเชิงผลิตภาพด้านคิดวิเคราะห์แยกแยะเป็น และมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนในสาระการเรียนรู้ที่ 2 ทักษะชีวิตสังคมศึกษาที่เน้นให้พลเมืองรู้หน้าที่ตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม สอดคล้องกับงานวิจัยของจิราณีย์ พันมูล (2564) ที่ศึกษาเรื่องการเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิพบว่า แนวทางการเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี ได้แก่ 1) การส่งเสริมให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของมหาวิทยาลัย 2) การสนับสนุนให้ทำกิจกรรมภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย 3) การจัดการเรียนรู้เสริมสร้างความเป็นพลเมืองด้วยการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ การเสริมสร้างทัศนคติที่ดี การสนับสนุนให้มีการลงมือปฏิบัติ การส่งเสริมให้มีการประยุกต์ใช้ และประเมินผลพฤติกรรม ทั้งนี้ การปลูกฝังให้พลเมืองรักษาอัตลักษณ์พื้นถิ่นตนเองต้องบูรณาการให้เชื่อมโยงในเชิงประวัติศาสตร์ของสังคมตนเองได้ด้วย เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกของการสร้างความภาคภูมิใจและเกิดการหวงแหนในอัตลักษณ์เชิงประวัติศาสตร์ ยังสามารถต่อยอดนำอัตลักษณ์ของพื้นถิ่นตนเองมาสร้างสรรค์เป็นผลผลิตใหม่ ๆ สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่ 3 ของวิชาสังคมศึกษาที่ระบุให้ผู้เรียนเข้าใจ ประยุกต์ใช้หลักการทางเศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวันได้ และเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสร้างรายได้แก่สังคมโดยไม่ลืมหักเหง้าของตนเอง ซึ่งจากการทดลองโมเดลกับนิสิตครูศาสตร์สะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เรื่องราวประวัติศาสตร์ที่ไม่ได้ให้ความสำคัญในการสร้างความเป็นพลเมือง แม้จะมีการบรรจุการจัดการเรียนการสอนในสาระการเรียนรู้ที่ 4 ประวัติศาสตร์ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนตระหนักในการเข้าใจประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์

ดังนั้น การปลูกฝังเรื่องราวประวัติศาสตร์ต้องอาศัยผู้สอนที่มีทักษะการดึงอัตลักษณ์มาบูรณาการกับการสอนประวัติศาสตร์ เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึกในอัตลักษณ์และประวัติศาสตร์ของสังคมตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของพิชาติ แก้วพวง (2560) ที่ศึกษาเรื่องการคิดทางประวัติศาสตร์ ทักษะสำคัญของนักศึกษาครูสังคมศึกษา โดยเสนอแนวทางแก้ปัญหาของนักศึกษาครูสังคมที่ขาดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ คือ การนำวิธีการทางประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นวิธีการที่นักประวัติศาสตร์ใช้ในการค้นคว้าหาคำตอบมาเป็นวิธีการเรียนของนักศึกษาครู โดยนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้โดยใช้กระบวนการทางประวัติศาสตร์และกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ ดังนั้น การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์จึงเป็นแนวทางการพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ที่ดีของนักศึกษาครูสังคมศึกษา เพื่อให้เป็นต้นแบบครูสอนประวัติศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ในอนาคต และสอดคล้องกับงานวิจัยของเกียรติศักดิ์ วงษ์เลี้ยง (2565) ที่ศึกษาการพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมผ่านชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นพบว่า 1) หลักการจัดการเรียนรู้เป็นการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้วิธีการจัดการเรียนรู้มีการใช้การบรรยาย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์และใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน 2) ครูมีการเตรียมตัวก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีทัศนคติที่ดี ใจกว้าง ยอมรับความคิดเห็นของผู้เรียน 3) ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังคงเป็นผู้ฟัง มีการตอบคำถามในชั้นเรียนบ้างบางส่วน และมองว่า ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องไกลตัว ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ไม่เกิดแรงจูงใจในการเรียน

องค์ความรู้จากการวิจัย

การสร้างความเป็นพลเมืองในหมวดวิชาสังคมศึกษาผ่านการสอนของนิสิตวิชาชีพครูจะต้องอาศัยการพัฒนาทักษะตั้งแต่การศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต และช่วงเวลาการออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ซึ่งโมเดลการเรียนการสอนเชิงผลิตภาพการสะท้อนการสร้างความเป็นพลเมืองผ่านบริบทพลเมืองในภาคหลวง สามารถนำไปปรับใช้กับแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 5 สาระของวิชาสังคมศึกษา ได้แก่ 1) จริยธรรม คุณธรรม 2) หน้าที่พลเมือง 3) เศรษฐศาสตร์ 4) ประวัติศาสตร์ และ 5) ภูมิศาสตร์ ซึ่งครอบคลุมความเป็นพลเมืองที่พึงประสงค์แก่สังคมทุกมิติ เนื่องจากได้พัฒนาจากวิถีชีวิตพลเมืองทุกชนชั้นในภาคหลวง แม้จะเกิดการเปลี่ยนแปลงมาหลายยุคสมัย แต่

พื้นที่ของภาคหลวงยังเป็นพื้นที่รองรับพลเมืองทุกระดับชนชั้นจนกลายเป็นพื้นที่แห่งระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนขนาดใหญ่สุดของรัฐฉนวน ทั้งเรื่องปากท้อง รายได้ การเรียนรู้ ความต่างแต่ละชนชั้นโดยไม่ได้ต่อต้านกับการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ โดยยังคงเปิดรับวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก แต่ยังคงอัตลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม บนพื้นฐานความถนัดด้านการค้าขายของพลเมืองเชียงตุงตั้งแตในอดีตจนปัจจุบัน ส่งผลให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขที่มีความโดดเด่นเรื่องคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานที่หลายสังคมต้องการเพื่อทำให้สังคมเกิดปัญหาระหว่างพลเมืองให้น้อยที่สุด ร่วมกับการพัฒนาการรู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบของตนและส่วนรวมยังมีความสำคัญ ที่ช่วยเสริมให้การสร้างพลเมืองเป็นไปอย่างยั่งยืน รวมทั้งการนำทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การมีผลผลิต และการมีความรับผิดชอบต่อการสอนแนวคิดผลิตภาพสอดแทรกในกระบวนการสร้างแผนการเรียนรู้เพื่อให้บัณฑิตสาขาวิชาสังคมศึกษาได้เกิดทักษะการสอนที่เข้าใจในพื้นฐานทางประวัติศาสตร์มากขึ้น โดยผ่านการจัดแผนการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นให้คิดวิเคราะห์อย่างเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก โดยไม่ลืมหักเหง้าของตนเอง อีกทั้งต้องรักษาอัตลักษณ์ให้ประสานไปพร้อมกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ได้และพร้อมถ่ายทอดสู่ผู้เรียนเมื่อต้องออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษา

ภาพ 1 โมเดลการเรียนการสอนเชิงผลิตภาพการสะกอนการสร้างความเป็นพลเมือง ผ่านบริบทพลเมืองในภาคหลวง เมืองเชียงตุง

สรุป

บริบทของภาคหลวงเมืองเชียงตุงและความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของพลเมืองในแต่ละชนชั้นในภาคหลวงนั้น จากในอดีตจนถึงปัจจุบันยังคงเป็นสถานที่ที่ทุกชนชั้น ตั้งแต่ชนชั้นปกครองหรือชนชั้นสูง ชนชั้นค้าขายหรือชนชั้นปานกลาง และกลุ่มพลเมืองชนชั้นแรงงานยังคงดำเนินวิถีชีวิตประจำวันร่วมกันในภาคหลวง เป็นความสัมพันธ์ที่สะท้อนถึงการพึ่งพาอาศัยกันและความเกื้อกูลกันในบริบทของวิถีชีวิตของแต่ละชนชั้น ทั้งนี้ การพึ่งพาอาศัยหรือการเกื้อกูลกันมาจากการมีคุณธรรมจริยธรรมที่ยังคงสืบทอดมาจากอดีต เสมือนเป็นการลดช่องว่างระหว่างชนชั้นให้น้อยลงกว่าในอดีตที่ปกครองโดยระบอบเจ้าฟ้า พลเมืองต้องการสินค้าอุปโภคบริโภคตั้งแต่ของฟุ่มเฟือยไปจนถึงของใช้จำเป็น สามารถสนองตอบความต้องการในภาคหลวงได้เหมือนเช่นในอดีตให้แก่พลเมืองทุกชนชั้นในเมืองเชียงตุง ดังนั้น ระบบการค้าขายของพลเมืองเชียงตุงในภาคหลวงยังเป็นกระบวนการสำหรับการเชื่อมความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของทุกชนชั้นให้ยังคงต้องดำเนินวิถีชีวิตในภาคหลวงร่วมกันจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งกระบวนการสร้างพลเมืองของสังคมเป็นกระบวนการหนึ่งของระบบการศึกษาในหมวดวิชาสังคมศึกษา ซึ่งเป็นวิชาที่มีเนื้อหาสาระการเรียนรู้ 5 ด้าน ประกอบด้วยคุณธรรมจริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ล้วนมุ่งเน้นหลักการสร้างความ เป็นพลเมืองบนพื้นฐานของการตระหนักรู้ตนเองในการปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองที่สังคมต้องการ จึงจำเป็นต้องอาศัยความสามารถในสายวิชาชีพครูโดยเฉพาะการฝึกฝนทักษะการแผนกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิตคณะครุศาสตร์ หมวดวิชาสังคมศึกษา ที่มีหน้าที่เปรียบกับการผลิตพลเมืองแก่สังคมให้ตรงตามความคาดหวังแต่ละยุคสมัย ดังนั้น จึงต้องมีความแม่นยำในองค์ความรู้ในแต่ละสาระการเรียนรู้และต้องถูกกระตุ้นให้เกิดการตระหนักรู้จากตนเองร่วมด้วย ซึ่งสามารถนำโมเดลการเรียนการสอนเชิงผลิตภาพการสะท้อนการสร้างความเป็นพลเมืองผ่านบริบทพลเมืองในภาคหลวงไปเป็นแนวทางเพื่อฝึกทักษะแก่นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู พัฒนาทักษะที่ช่วยถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียน และนำไปพัฒนาเป็นการวิจัยในศาสตร์ด้านอื่น ๆ ที่ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองแก่สังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่. (2565). *สภาพทางสังคมจังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่.
- เกียรติศักดิ์ วงษ์เลี้ยง. (2565). *การพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมผ่านชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- จิราณีย์ พันมูล. (2564). การเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ. *วารสารวิชาการ มทร. สุวรรณภูมิ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*. 6 (1), 109-124.
- นันทพัทธ์ ชัยโฆษิตภิรมย์. (2559). การเมืองในชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ชนบท: กรณีศึกษาในหมู่บ้านภาคกลางแห่งหนึ่ง. *วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา*. 5 (1), 54-61.
- พรพิทักษ์ เข้มบาสัตย์ และวรรณพล พิมพะสาลี. (2563). แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง*. 9 (2), 63-80.
- พิชาติ แก้วพวง. (2560). การคิดทางประวัติศาสตร์: ทักษะสำคัญของนักศึกษาครูสังคมศึกษา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*. 1 (2). 68-90.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2560). *โรงเรียน 4.0: โรงเรียนผลิตภาพ*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ไพศาล จ้วทอง. (2558). *นครเชียงใหม่*. เชียงใหม่: ศูนย์บริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มณฑลันทอร วุฒิวิชญานันต์. (2562). การศึกษาสภาพและปัญหาด้านคุณธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5. *วารสารวิจัยและพัฒนา วลัยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 14 (3), 1-7.
- ศิริินภา คำปัญญา และคณะ. (2564). การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลอย เขต 1. *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. 16 (2), 189-200.

- สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล. (2542). *วัฒนธรรมและการเมืองล้านนา*. กรุงเทพมหานคร: ต้นอ่อน 1999.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *ภาวะสังคมไทย ไตรมาสสี่และภาพรวมปี 2566. รายงานสถิติประจำปี 2566*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อมรรัตน์ วงศ์ศรียา. (2562). *การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.: กรณีโรงเรียนบ้านนาแม่ต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

Research Article; Received: 2025-05-13; Revised: 2025-09-03; Accepted: 2025-09-05.

การพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมบนฐานองค์ความรู้ใน
ศตวรรษที่ 21 อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
Developing the Competency of Morality Teaching Monks
Based on Knowledge in the 21st Century, Sri Prachan District,
Suphanburi Province

พระมหาวิระ วีรนาโค*¹, พระมหาศุภวัฒน์ ฐานวุฑโฒ², พระเจริญพงษ์ ธมมทีโป³
Phramaha Vira Veeranako¹, Phramaha Supawat Thānavuddho²,
Phra Jaroenphong Dhammadīpo³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
Mahachulalongkomrajavidyalaya University,
Buddhaphanya Sri Dvaravati Buddhist College
First/Corresponding Author, E-mail: pweera2001@gmail.com*

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์สมรรถนะการสอนของพระสอนศีลธรรมบนฐานองค์ความรู้ในศตวรรษที่ 21 2) เพื่อสร้างกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรม และ 3) เพื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้การสอนของพระสอนศีลธรรม ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสมรรถนะการสอน แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสังเกตพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ แบบสะท้อนผล แบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรม แผนการจัดกิจกรรม และแผนการสอน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมีประสบการณ์ในการสอนธรรมะในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีประสบการณ์การสอนธรรมะไม่น้อยกว่า 2 ปี จำนวน 15 รูป ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สมรรถนะการสอนของพระสอนศีลธรรมมีความเชี่ยวชาญด้านเนื้อหาธรรมะและการถ่ายทอดหลักธรรมแบบดั้งเดิมเป็นอย่างดี แต่มี

ข้อจำกัดในด้านการใช้เทคโนโลยี นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ และการเชื่อมโยงเนื้อหา กับชีวิตจริงของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 รวมถึงขาดทักษะด้านการบริหารจัดการ พฤติกรรมผู้เรียนและการใช้พุทธจิตวิทยาในชั้นเรียน 2) การสร้างกิจกรรมพัฒนา สมรรถนะพระสอนศีลธรรม โดยออกแบบและทดลองใช้กิจกรรมพัฒนาสมรรถนะพระ สอนศีลธรรม ได้แก่ กิจกรรมศิลปะการสอนธรรมะ กิจกรรมสร้างสื่อธรรมะยุคดิจิทัล กิจกรรมเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธ และกิจกรรมสร้างห้องเรียนธรรมะให้น่าเรียนรู้ และ 3) การเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมพบพัฒนาการด้านวิชาชีพ การใช้เทคโนโลยี ภาวะผู้นำเชิงพุทธ และการบริหารจัดการห้องเรียน สามารถนำ ทักษะใหม่ ๆ ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบท ของผู้เรียนยุคใหม่ องค์ความรู้จากการวิจัยได้นำเสนอภายใต้รูปแบบ PĀVANĀ Model ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมในศตวรรษที่ 21 โดยบูรณาการ หลักพุทธธรรมกับแนวทางการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่

คำสำคัญ: การพัฒนาสมรรถนะ; พระสอนศีลธรรม; ศตวรรษที่ 21

Abstract

The objectives of the research are 1) to analyze the teaching competency of morality teaching monks based on the 21st century knowledge, 2) to create activities to develop the competency of morality teaching monks, and 3) to evaluate the changes of teaching practices of morality teaching monks in Si Prachan District, Suphan Buri Province. Qualitative research methodology is used together with the action research. The tools used in the research include teaching competency questionnaires, in-depth interviews, observation of learning management behavior, reflective activity suitability assessment form activity plans and lesson plans collected information by conducting in-depth interviews with 15 key informants who have experience in teaching Dharma in primary and secondary schools at least 2 years of experience teaching Dharma. Data analysis by descriptive data analysis and content analysis.

The results show that 1) the teaching competency of morality teaching monks is well expertise in the content of the Dharma and the

transmission of traditional principles, but there are limitations in the use of technology, innovative instructional approaches, and the connection of principles to the real-life contexts in the 21st century learners. Additionally, they lack classroom behavior management skills and systematic application of Buddhist psychology in teaching. 2) Four competency development activities are designed and implemented: the art of Dhamma teaching, digital Dhamma media creation, Buddhist leadership development, and creating an engaging Dhamma classroom. The changes in the teaching of morality teaching monks have been found to have professional development in the use of technology, Buddhist Leadership and classroom management. The 21st century skills can be applied in learning management effectively and in the context of modern learners. The research knowledge is presented under the PĀVANĀ Model, which is a model for developing morality teaching monks' competencies in the 21st century by integrating Buddhist principles with modern learning management approaches.

Keywords: Competency Development; Morality Teaching Monk; 21st Century Skills

บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไปให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเผยแผ่ออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย การน้อมนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก หัวใจสำคัญของการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนาก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก โดยให้เกิดประโยชน์สุขตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ พระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสและเจ้าคณะทุกชั้นมีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะต้องจัดทำเพราะเป็นภารกิจประจำ แยกออกเป็นศาสนกิจการ ซึ่งเป็นฐานะในการจัดการศึกษา อบรม สั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต รวมถึงอบรมและสั่งสอนธรรมะแก่คฤหัสถ์ (กรมการศาสนา, 2540) ทั้งนี้ งานเผยแผ่ที่พระสงฆ์ปฏิบัติทั่วไปในปัจจุบัน ได้แก่ 1) งานพระธรรมทูต เป็นงานที่นำ

พุทธบริษัทและประชาชนให้คำนึงถึงคุณค่าของธรรมะและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรม สามารถนำธรรมะมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกวิธีและถูกต้อง รวมทั้งสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ 2) หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทยตามระเบียบมหาเถรสมาคม โดยให้พระภิกษุในชนบทได้มีบทบาทเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนพัฒนาท้องถิ่น 3) งานอบรมจริยธรรมนักเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อมุ่งให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมและน้อมนำหลักพุทธธรรมไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม 4) การเผยแพร่ทางวิทยุและโทรทัศน์ วารสาร นิตยสารเผยแพร่ธรรมและงานการอบรม เผยแพร่ในต่างประเทศ (ปณณพงค์ วงศ์ณาศรี และวีรนุช พรหมจักร, 2566)

ในปี พ.ศ. 2548 กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยหวังสร้างคุณประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ จากหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยพระสอนศีลธรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมศีลธรรมแก่นักเรียนในสถานศึกษา ทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา (สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.) ปี พ.ศ. 2551 จำนวนพระสอนศีลธรรมมีจำนวน 20,000 รูป คณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้โอนย้ายภาระงานและงบประมาณโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนไปสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยกระทรวงศึกษาธิการได้มอบให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม รับดำเนินการให้สอดคล้องกับพันธกิจด้านการบริการวิชาการพระพุทธศาสนาแก่สังคมและชุมชนของมหาวิทยาลัย ในส่วนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ดำเนินงานในปี พ.ศ. 2557-ปัจจุบัน มีการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารและส่วนงานของมหาวิทยาลัยเป็นสำนักงานพระสอนศีลธรรม สังกัดสำนักงานอธิการบดี เป็นผู้รับผิดชอบโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (กรมการศาสนา, 2548)

พระสอนศีลธรรมจึงเป็นบุคคลที่มีกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาที่ได้รับโอกาสให้เข้าไปมีบทบาทในสถานศึกษา จัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาเด็กนักเรียน เยาวชนให้มีภูมิคุ้มกัน เป็นเด็กที่ดี เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม งานของพระสอนศีลธรรม คือ การให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาแก่นักเรียน เสริมสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ยกระดับคุณภาพกาย วาจาและใจให้เป็นคนดีด้วย

หลักสูตรทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทย โดยหลักการสามารถผนวกเข้ากับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและด้านการศึกษาสงเคราะห์โดยเน้นการสงเคราะห์คฤหัสถ์ด้วยการศึกษา บทบาทที่สำคัญมี 4 ประการ 1) สอนสาระการเรียนรู้ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 2) อบรมศีลธรรม จรรยา พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เสริมสร้างพฤติกรรมเชิงพุทธ 3) สอนธรรมศึกษา ช่วยอบรมให้เด็กมีความรู้ทางพระพุทธศาสนาด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสม 4) สนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมโรงเรียนวิถีพุทธ (สำนักงานพระสอนศีลธรรม, 2563)

อย่างไรก็ตาม ในการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมยังมีปัญหาทางด้านการเรียนการสอน อาจจะเป็นเพราะสถานศึกษาหรือพระสงฆ์ไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะไปสอนเด็กให้เข้าใจ จากการวิจัยสภาพปัญหาด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาพบว่า ขาดความรู้ในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ในด้านการผลิตและการใช้สื่อพบว่า ไม่มีความรู้ความสามารถในการผลิตสื่อประกอบการสอน ด้านการดำเนินการสอนพบว่า ไม่มีครูช่วยควบคุมชั้นเรียน ทำให้ควบคุมนักเรียนได้ไม่ดี และด้านการวัดผลประเมินผลพบว่า ไม่มีความรู้ความเข้าใจในการประเมินผลตามสภาพจริง ขาดเทคนิคการสอน สอนแบบท่องจำและสอนแบบบรรยายมากเกินไป ขาดการโต้ตอบตั้งข้อคำถามกับผู้เรียน ไม่มีการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ขาดการประเมินการสอนและการเรียนรู้ ขาดวิธีสอนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการใช้ความคิดมากกว่าจดจำ ขาดวิธีสอนในการประยุกต์หลักธรรมที่ส่งเสริมการความคิดรวบยอด (พระครูปลัดโกวิท โกวิท และคณะ, 2566) สภาพปัญหาดังกล่าว ส่วนหนึ่งเกิดมาจากพระสอนศีลธรรมส่วนมากขาดทักษะและประสิทธิภาพในการสอนและเทคนิคอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 1) ความรู้พื้นฐานในยุคดิจิทัล ได้แก่ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้พื้นฐานเชิงทัศนศาสตร์และข้อมูลความรู้พื้นฐานทางพุทธวัฒนธรรมและจิตสำนึกต่อโลก 2) การคิดเชิงประดิษฐ์ ได้แก่ ความสามารถในการปรับตัว การจัดการความซับซ้อนความสามารถในการขึ้นานตนเอง ความอยากรู้ ความสร้างสรรค์ ความกล้าเสี่ยง การคิดระดับสูง การใช้เหตุผลที่ดี 3) การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การทำงานเป็นทีม ความร่วมมือ ทักษะด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคมและในฐานะพลเมือง การสื่อสารแบบโต้ตอบ และ 4) การเพิ่มผลิตผลระดับสูง ได้แก่ การจัดลำดับความสำคัญ

การวางแผน การจัดการเพื่อมุ่งผลลัพธ์ ความสามารถในการสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพ และเหมาะสม (Lemke, 2003)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจจะพัฒนาพระสอนศีลธรรมให้มีสมรรถนะตามทักษะใน ศตวรรษที่ 21 โดยการพัฒนาศมรรถนะ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวิชาชีพ 2) ด้าน เทคโนโลยี 3) ด้านจริยธรรมและภาวะผู้นำเชิงพุทธ 4) ด้านบริหารจัดการห้องเรียน และพฤติกรรมผู้เรียน (วิจารณ์ พานิช, 2555; Trilling & Fadel, 2009; May, n.d.; ญัฐธิดา ภูจีบ, 2559) โดยการวิเคราะห์สมรรถนะการสอนของพระสอนศีลธรรมบน ฐานองค์ความรู้ในศตวรรษที่ 21 และนำมาสู่การออกแบบและทดลองกิจกรรมพัฒนา สมรรถนะพระสอนศีลธรรมบนฐานองค์ความรู้ในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยจะสามารถ เพิ่มสมรรถนะให้กับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้และนำไปกำหนดเป็นนโยบายและ มาตรการในการพัฒนาศมรรถนะพระสอนศีลธรรมในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สมรรถนะการสอนของพระสอนศีลธรรมบนฐานองค์ความรู้ใน ศตวรรษที่ 21 อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อสร้างกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมบนฐานองค์ความรู้ใน ศตวรรษที่ 21 อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
3. เพื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมบน ฐานองค์ความรู้ในศตวรรษที่ 21 อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพพร้อมกับการวิจัยเชิง ปฏิบัติการ เน้นการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาและ นักวิชาการเพื่อวิเคราะห์ พัฒนาและประเมินผลกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะ

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากบุคลากร ครูและนักเรียน จำนวน 5 โรงเรียนประกอบด้วย 1) โรงเรียนวังหัว ราษฎร์สามัคคี 2) โรงเรียนวัดบ้านกล้วย 3) โรงเรียนวัดป่าพระเจ้า 4) โรงเรียนศรี ประจันต์ เมธีประมุข 5) โรงเรียนสรวงสุทธาวิทยา อำเภอศรีประจันต์ จังหวัด สุพรรณบุรี รวมจำนวน 30 รูป/คน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย 1) ผู้อำนวยการโรงเรียน 5 โรงเรียน 2) ครูประจำในโรงเรียน 5 คน (โรงเรียนละ 1 คน) 3) นักเรียน 10 คน (โรงเรียนละ 2 คน) รวมจำนวน 15 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มพระสอนศีลธรรม โดยคัดเลือกพระสอนศีลธรรมที่มีประสบการณ์การสอนธรรมะไม่น้อยกว่า 2 ปี มีความพร้อมและสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมวิจัยและได้รับการอนุญาตจากต้นสังกัดเพื่อให้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมบนฐานองค์ความรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีประสบการณ์ในการสอนธรรมะในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน 15 รูป

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงลึก แนวทางการสนทนากลุ่ม แบบสอบถามสมรรถนะการสอน แบบสังเกตพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ แบบสะท้อนผล แบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และแผนการจัดกิจกรรมและแผนการสอนที่พัฒนาขึ้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่สร้างไว้ โดยผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับจากการวิจัยมีเนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและมีความถูกต้องเชื่อถือได้ โดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (Validity) เกี่ยวกับความถูกต้องของข้อความ การนิยามศัพท์ ความสอดคล้องครอบคลุมของเนื้อหา ความชัดเจนของการใช้ภาษาและความซ้ำซ้อนของข้อความหรือเนื้อหาทางวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพและสมรรถนะปัจจุบัน วิเคราะห์สมรรถนะด้านวิชาชีพ เทคโนโลยี ภาวะผู้นำและการจัดการห้องเรียนของพระสอนศีลธรรม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกตและแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาและทดลองใช้กิจกรรม ออกแบบกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะตาม 4 ด้าน ได้แก่ 1) ศิลปะการสอนธรรมะ 2) สื่อธรรมะดิจิทัล 3) ภาวะผู้นำเชิงพุทธ 4) การจัดการห้องเรียน จัดอบรมเชิงปฏิบัติการจำนวน 2 วัน เพื่อดำเนินกิจกรรมทั้ง 4 รายการ

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลการเปลี่ยนแปลง ประเมินผลเชิงพฤติกรรมและสมรรถนะของพระสอนศีลธรรมหลังเข้าร่วมกิจกรรม วิเคราะห์แผนการสอน สื่อที่จัดทำ และผลสะท้อนจากการทดลองสอนในชั้นเรียน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายพฤติกรรม ทักษะและความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมาย วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสะท้อนผลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา โดยเปรียบเทียบข้อมูลก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์สมรรถนะการสอนของพระสอนศีลธรรมบนฐานองค์ความรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 1) สมรรถนะด้านวิชาชีพ (Professional Competency) 2) สมรรถนะด้านเทคโนโลยี (Technological Competency) 3) สมรรถนะด้านจริยธรรมและภาวะผู้นำเชิงพุทธ (Ethical & Buddhist Leadership Competency) 4) สมรรถนะด้านการบริหารจัดการห้องเรียนและพฤติกรรมผู้เรียน (Classroom & Behavioral Management Competency) พบว่า

1.1 สมรรถนะด้านวิชาชีพ (Professional Competency) พระสอนศีลธรรมมีความเชี่ยวชาญในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา แต่ยังมีข้อจำกัดในการปรับใช้หลักธรรมกับวิธีการสอนที่ทันสมัย วิธีการสอนส่วนใหญ่เป็นการบรรยาย (Lecture-based) และขาดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (Experiential Learning)

1.2 สมรรถนะด้านเทคโนโลยี (Technological Competency) ส่วนใหญ่สามารถใช้งานเทคโนโลยีพื้นฐานได้ เช่น การใช้โทรศัพท์มือถือหรือโซเชียลมีเดีย แต่ยังมีข้อจำกัดในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสื่อการสอน เช่น การออกแบบอินโฟกราฟิก การตัดต่อวิดีโอและการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์

1.3 สมรรถนะด้านจริยธรรมและภาวะผู้นำเชิงพุทธ (Ethical & Buddhist Leadership Competency) พระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่มีจริยธรรมที่มั่นคง และเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติตามหลักศีลธรรม แต่ยังคงขาดการฝึกฝนทักษะการสร้างแรงบันดาลใจและภาวะผู้นำที่สามารถสร้างแรงจูงใจให้กับนักเรียน

1.4 สมรรถนะด้านการบริหารจัดการห้องเรียนและพฤติกรรมผู้เรียน (Classroom & Behavioral Management Competency) มีปัญหาในการจัดการพฤติกรรมของนักเรียน โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ต้องเผชิญกับความขัดแย้งหรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ขาดทักษะในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เป็นมิตรและส่งเสริมการมีส่วนร่วม

จะเห็นได้ว่า สมรรถนะการสอนของพระสอนศีลธรรม ส่วนใหญ่มีความเชี่ยวชาญด้านเนื้อหาธรรมะและสามารถถ่ายทอดหลักธรรมในรูปแบบดั้งเดิมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการบรรยาย การยกตัวอย่างจากคัมภีร์และการเทศนาแบบดั้งเดิม ซึ่งแสดงถึงสมรรถนะด้านเนื้อหาวิชาชีพทางธรรมะที่เข้มแข็ง แต่เมื่อพิจารณาสมรรถนะบนฐานองค์ความรู้ในศตวรรษที่ 21 พบข้อจำกัด ได้แก่ การขาดความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสอนในการใช้โปรแกรมในการนำเสนอ เช่น การใช้โปรแกรมพาวเวอร์พอยต์ (PowerPoint) แคนวา (Canva) การตัดต่อวิดีโอหรือการเผยแพร่

แผ่ธรรมะผ่านช่องทางออนไลน์ การขาดทักษะในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงหลักธรรมกับชีวิตจริงของผู้เรียน การขาดการใช้เทคนิคกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นหลัก (Active Learning) หรือการสร้างปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน เช่น การอภิปราย การตั้งคำถามปลายเปิด การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) ไม่มีการประเมินผลอย่างเป็นระบบหรือการสะท้อนผลการสอน (Reflection) เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การขาดทักษะการจัดการพฤติกรรมผู้เรียนและการประยุกต์ใช้พุทธจิตวิทยา เช่น การสื่อสารแบบเมตตา การใช้วาจาสร้างสรรค์ การควบคุมอารมณ์ในชั้นเรียน

ถึงแม้พระสอนศีลธรรมเป็นที่เคารพและศรัทธาของนักเรียน แต่รูปแบบการสอนบางส่วนยังไม่ดึงดูดใจผู้เรียนยุคใหม่ ทั้งในด้านเนื้อหา วิธีการและสื่อการสอน ซึ่งส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของนักเรียนในชั้นเรียน แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะของพระสอนศีลธรรมจำเป็นต้องครอบคลุมทั้งสมรรถนะด้านวิชาชีพ เทคโนโลยี ภาวะผู้นำเชิงพุทธและการจัดการห้องเรียนเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อบริบทของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การสร้างกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมบนฐานองค์ความรู้ในศตวรรษที่ 21 มีขั้นตอน ดังนี้

2.1 การกำหนดกรอบแนวคิดสำคัญที่ช่วยกำหนดแนวทางในการพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษา รวมถึงพระสอนศีลธรรม โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 4Cs ของ P21, Learning Compass 2030 ของ OECD และกรอบ ATC21S ซึ่งเชื่อมโยงกับบทบาทของพระสอนศีลธรรมในด้านวิชาชีพ เทคโนโลยีและการบริหารจัดการชั้นเรียนเพื่อให้สามารถปรับตัวและส่งเสริมการเรียนรู้เชิงพุทธในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 การออกแบบกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมบนฐานองค์ความรู้ในศตวรรษที่ 21 การดำเนินการพัฒนากิจกรรมหลักตามผลการวิเคราะห์สมรรถนะและออกแบบตามหลักการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (Experiential Learning) โดยอิงจากปัญหาที่พบและความต้องการของพระสอนศีลธรรม จำนวน 4 กิจกรรม กิจกรรมทั้งหมดได้รับการออกแบบให้ครอบคลุมทุกสมรรถนะ ได้แก่ ด้านวิชาชีพ ด้านเทคโนโลยี ด้านจริยธรรมและภาวะผู้นำเชิงพุทธ และด้านบริหารจัดการห้องเรียนและพฤติกรรมผู้เรียน โดยใช้แนวคิดเชิงบูรณาการระหว่างหลักพระพุทธศาสนากับการเรียนรู้สมัยใหม่เพื่อเสริมสร้างความสามารถให้พระสอนศีลธรรมสามารถสอนและจัดการกับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1) กิจกรรม “ศิลปะการสอนธรรมะ: สร้างสรรค์การเรียนรู้เชิงพุทธ” มุ่งเน้นการพัฒนา สมรรถนะด้านวิชาชีพ ฝึกการออกแบบบทเรียนเชิงพุทธโดยใช้หลักอิทธิบาท 4 และสังคหัตถ์ 4 ฝึกเทคนิคการเล่าเรื่อง (Storytelling) และกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นหลักเพื่อทำให้การสอนมีความน่าสนใจและส่งเสริมการมีส่วนร่วม

2) กิจกรรม “Digital Dhamma: สร้างสื่อธรรมะยุคดิจิทัล” ฝึกพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน ฝึกการสร้างสื่อการเรียนรู้ด้วย แคนวา พาวเวอร์พอยต์ การทำวิดีโอและพอดแคสต์ (Podcast) ส่งเสริมการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น ยูทูบ (YouTube) เฟซบุ๊ก (Facebook) ในการเผยแพร่ธรรมะ

3) กิจกรรม “ผู้นำธรรมะยุคใหม่: สร้างแรงบันดาลใจด้วยเมตตา” เน้นการพัฒนาภาวะผู้นำและทักษะด้านจริยธรรมเชิงพุทธ ฝึกการให้คำปรึกษาและการไกล่เกลี่ยปัญหา โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 และฝึกวิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขด้วยเมตตาธรรมผ่านกิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ (Role-playing)

4) กิจกรรม “สร้างห้องเรียนธรรมะให้น่าเรียนรู้” เน้นพัฒนาการบริหารจัดการห้องเรียน และการจัดการพฤติกรรมผู้เรียน สอนเทคนิคการสร้างวินัยเชิงบวก (Positive Discipline) และการสร้างสภาพแวดล้อมที่สงบด้วยหลักพุทธจิตวิทยา และฝึกจัดการสถานการณ์จำลอง เช่น การแก้ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน

2.3 การวิพากษ์กิจกรรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในด้านพระพุทธศาสนา การศึกษาและการบริหารจัดการศึกษา กำหนดประเด็นการวิพากษ์กิจกรรมที่ออกแบบเพื่อพัฒนาสมรรถนะของพระสอนศีลธรรมในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งเน้น 1) การพิจารณาความเหมาะสมของกิจกรรมในบริบทของการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน 2) ประสิทธิภาพของกิจกรรม 3) ความสามารถในการนำไปใช้จริง 4) การปรับปรุงและพัฒนา และ 5) ข้อเสนอแนะโดยมีการอภิปรายครอบคลุมกิจกรรมการพัฒนาการสอนธรรมะ กิจกรรมการใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่ธรรมะ กิจกรรมพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธและกิจกรรมการจัดการชั้นเรียนเชิงพุทธ สรุปภาพรวมของข้อเสนอแนะพบว่า 1) ควรมีการพัฒนาหลักสูตรอบรมเพิ่มเติม สำหรับพระสอนศีลธรรมในแต่ละด้าน เช่น เทคนิคการสอน เทคโนโลยี ภาวะผู้นำ การบริหารห้องเรียน 2) ควรมีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเผยแพร่ธรรมะอย่างเป็นระบบและสร้างแพลตฟอร์มสนับสนุนให้พระสอนศีลธรรมสามารถเข้าถึงเครื่องมือการเรียนการ

สอนได้สะดวก 3) ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำของพระสอนศีลธรรม และจัดทำโครงการพระต้นแบบ 4) ควรมีการส่งเสริมเครือข่ายแลกเปลี่ยนความรู้และแนวทางการสอนระหว่างพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่าง ๆ และ 5) ควรมีการบูรณาการแนวคิดด้านพุทธจิตวิทยาและศิลปะเข้ากับการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาห้องเรียนธรรมะให้น่าสนใจและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.4 การทดลองปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมบนฐานองค์ความรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้ดำเนินกิจกรรม ดังนี้

1) กิจกรรมศิลปะการสอนธรรมะ: สร้างสรรค์การเรียนรู้เชิงพุทธ ประกอบด้วยกิจกรรม Ice Breaking: แบ่งปันแนวคิดการสอน ออกแบบบทเรียนเชิงพุทธ ผูกการเล่าเรื่อง การเรียนรู้เชิงรุก และ Reflection & Feedback: แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เครื่องมือที่ใช้ คือ แผนที่ความคิด (Mind Mapping) การศึกษารายกรณี (Case Study)

ภาพ 1 อบรมการพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมบนฐานองค์ความรู้ในศตวรรษที่ 21

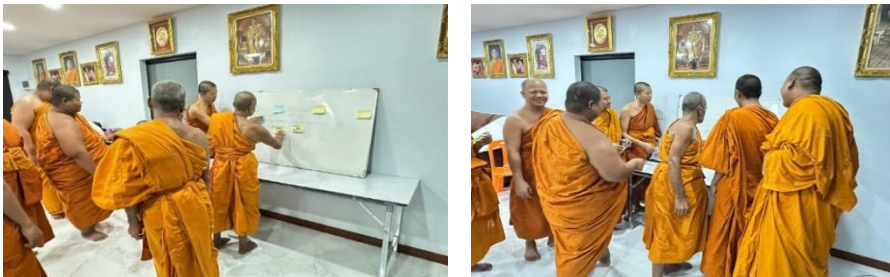
2) กิจกรรม Digital Dhamma: สร้างสื่อธรรมะยุคดิจิทัล ประกอบด้วยกิจกรรมการสำรวจความรู้เดิมเกี่ยวกับเทคโนโลยีการสอน และฝึกสร้างสื่อการสอน (Canva, PowerPoint) เครื่องมือที่ใช้ คือ แคนวา พาวเวอร์พอยต์ ยูทูป พอดแคสต์

ภาพ 2 การฝึกสร้างสไลด์นำเสนอด้วยโปรแกรมพาวเวอร์พอยต์ และฝึกสร้างอินโฟกราฟิกด้วยแคนวา

3) กิจกรรมผู้นำธรรมะยุคใหม่: สร้างแรงบันดาลใจด้วยเมตตา ประกอบด้วยกิจกรรมการระดมสมอง: ผู้นำทางธรรมควรเป็นอย่างไร วิเคราะห์กรณีศึกษาการแก้ปัญหาศีลธรรม Role-playing: ฝึกให้คำปรึกษาและการไกล่เกลี่ยปัญหา และการสะท้อนคิดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เครื่องมือที่ใช้ คือ กระดาษฟลิปชาร์ต ปากกาเมจิก การแสดงบทบาทสมมติ การศึกษารายกรณี

4) กิจกรรมสร้างห้องเรียนธรรมะให้น่าเรียนรู้ ประกอบด้วยกิจกรรมวิเคราะห์ปัญหาที่พบในห้องเรียน เทคนิคการบริหารห้องเรียนแบบพุทธจิตวิทยา Role-playing: จัดการปัญหาพฤติกรรมผู้เรียน และการสะท้อนคิดและสรุปแนวทางการพัฒนา เครื่องมือที่ใช้ คือ การสร้างวินัยเชิงบวก การจำลองสถานการณ์ (Simulation)

ภาพ 3 การฝึกปฏิบัติวิเคราะห์ปัญหาในห้องเรียน

กล่าวได้ว่า กิจกรรมทั้งหมดได้รับการออกแบบให้ครอบคลุมทุกสมรรถนะ โดยใช้แนวคิดเชิงบูรณาการระหว่างหลักพระพุทธศาสนากับการเรียนรู้สมัยใหม่เพื่อเสริมสร้างความสามารถให้พระสอนศีลธรรมจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การประเมินการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมบนฐานองค์ความรู้ในศตวรรษที่ 21 ผ่านการสังเกตพฤติกรรมการสอน สัมภาษณ์พระสอนศีลธรรม และการเก็บข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ผลการประเมินพบว่า

3.1 การเปลี่ยนแปลงในการใช้เทคนิคการสอน พระสอนศีลธรรมสามารถปรับเปลี่ยนการสอนจากการบรรยายแบบดั้งเดิมไปสู่การใช้เทคนิคการเรียนรู้เชิงรุก และการเล่าเรื่องได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการนำหลักธรรมมาบูรณาการเข้ากับกิจกรรมการเรียนการสอน

3.2 การใช้เทคโนโลยีในการสอน พระสอนศีลธรรมสามารถสร้างสื่อการสอนดิจิทัล เช่น อินโฟกราฟิก วิดีโอเผยแพร่ธรรมะ สามารถใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อเผยแพร่หลักธรรม เช่น การทำไลฟ์สดหรืออัปโหลดวิดีโอบนยูทูป

3.3 การเสริมสร้างภาวะผู้นำและจริยธรรม พระสอนศีลธรรมมีความเป็นผู้นำทางจริยธรรมมากขึ้น ใช้หลักเมตตาและกรุณาในการให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาในห้องเรียน

3.4 การจัดการห้องเรียนที่มีประสิทธิภาพ พระสอนศีลธรรมสามารถจัดการพฤติกรรมของนักเรียนได้ดีขึ้น การสร้างบรรยากาศในห้องเรียนที่เป็นมิตรช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและลดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม การจัดกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะสามารถเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในด้านการสอนได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้เทคนิคการสอนรูปแบบใหม่และการบริหารจัดการห้องเรียน

ผลการทดลองใช้โมเดลพบว่า การจัดกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้เทคนิคการสอนรูปแบบใหม่ ส่วนการบริหารจัดการห้องเรียน พระสอนศีลธรรมสามารถจัดการเรียนการสอนเชิงสร้างสรรค์ ใช้เทคโนโลยีได้จริงและแสดงบทบาทผู้นำเชิงพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวได้ว่า การพัฒนาสมรรถนะของพระสอนศีลธรรมตามองค์ความรู้ในศตวรรษที่ 21 มีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยการออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของพระสอนศีลธรรมช่วยเสริมสร้างความสามารถในการสอนให้มีประสิทธิภาพ การเปลี่ยนแปลงเชิงบวกที่เกิดขึ้นไม่เพียงส่งผลต่อพระสอนศีลธรรม แต่ยังมีผลโดยตรงต่อผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง

อภิปรายผล

1. การวิเคราะห์สมรรถนะของพระสอนศีลธรรมบนฐานองค์ความรู้ในศตวรรษที่ 21 พบว่า พระสอนศีลธรรมมีความเชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและหลักธรรม แต่ยังขาดความหลากหลายในการใช้เทคนิคการสอน การบูรณาการเทคโนโลยีและการจัดการพฤติกรรมผู้เรียนที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของอวยชัย สุขณะล้ำ และคณะ (2560) ที่พบว่า การเสริมสร้างสมรรถนะครูต้องเริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการก่อนเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาอย่างเหมาะสม การที่พระสอนศีลธรรมมีจุดอ่อนในด้านการใช้เทคนิคการสอนและเทคโนโลยีสะท้อนถึงความจำเป็นในการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะที่

ตอบโจทย์การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานของนิคาร์ตัน นาคทัง (2560) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูใหม่ผ่านการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับพระสอนศีลธรรม โดยเฉพาะการเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ ทั้งยังสอดคล้องกับพระจิรกฤต รัตนบุญโณ (2566) กล่าวว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรมเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนและทำหน้าที่อบรมพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้เป็นเยาวชนผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมมากขึ้น โดยเฉพาะยุคศตวรรษที่ 21 ถือเป็นสังคมฐานความรู้ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากนักเรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ตลอดเวลาสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ พระสอนศีลธรรมจึงต้องปรับตัวและพัฒนาตนเองให้เท่าทันเทคโนโลยีสมัยใหม่อยู่เสมอ อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อแตกต่างกันโดยงานวิจัยนี้มีการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น อิทธิบาท สังคหัตถุ ในการวิเคราะห์สมรรถนะการสอน ซึ่งเป็นจุดเด่นที่ทำให้การวิเคราะห์สมรรถนะนี้มีมิติทางศีลธรรมที่ลึกซึ้งกว่า

2. การพัฒนากิจกรรมฝึกอบรม 4 กิจกรรมหลัก ได้แก่ 1) ศิลปะการสอนธรรมะ: ฝึกการออกแบบบทเรียนเชิงพุทธโดยใช้หลักอิทธิบาทและเทคนิคการเล่าเรื่อง 2) Digital Dhamma: ฝึกการใช้เทคโนโลยี เช่น แคนวา พาวเวอร์พอยต์ การสร้างวิดีโอธรรมะ 3) ผู้นำธรรมะยุคใหม่ ฝึกการเป็นผู้นำเชิงพุทธด้วยการใช้หลักพรหมวิหารและสังคหัตถุ 4) สร้างห้องเรียนธรรมะให้น่าเรียนรู้ ฝึกเทคนิคการบริหารจัดการห้องเรียนและการจัดการพฤติกรรมเชิงบวก ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพัชรพล ศุภกิจ และคณะ (2559) และบุษราคัม ศรีจันทร์ (2560) ที่เน้นการพัฒนาสมรรถนะครูผ่านกระบวนการโค้ช โดยการฝึกอบรมมีลักษณะคล้ายกับ 4R Coaching Model และ PCCEC Model ที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์ วางแผนและปรับปรุงต่อเนื่อง นอกจากนี้ การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการออกแบบกิจกรรมได้สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐธิดา ภูจีบ (2559) ที่เน้นการออกแบบบทเรียนที่เสริมสร้างการคิดเชิงวิจารณ์ญาณ โดยเฉพาะการสอนคุณธรรมและการพัฒนาทักษะทางจริยธรรมยังพบข้อแตกต่างกันอยู่บ้าง เพราะงานวิจัยนี้มีการใช้กิจกรรมเชิงพุทธอย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งไม่เพียงพัฒนาทักษะการสอนเท่านั้น แต่ยังเสริมสร้างสมรรถนะด้านศีลธรรมและจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมได้อย่างลึกซึ้ง

3. การประเมินการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมบนฐานองค์ความรู้ในศตวรรษที่ 21 พบว่า พระสอนศีลธรรมได้ปรับปรุงทักษะการสอน โดยเฉพาะการใช้เทคนิคการเรียนรู้เชิงรุกและการเล่าเรื่อง สามารถในการใช้เทคโนโลยี

ในการสร้างสื่อการสอนดิจิทัลได้ดีขึ้น ภาวะผู้นำเชิงพุทธได้รับการเสริมสร้าง โดยเฉพาะการใช้หลักเมตตาและกรุณาในการให้คำปรึกษาและการแก้ไขปัญหาในห้องเรียน การจัดการห้องเรียนให้มีประสิทธิภาพ การจัดการพฤติกรรมเชิงบวกและการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสม ผลการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของจรัญ น่วมมะโน (2562) และอนงค์นาถ เคนโพธิ์ (2562) ที่แสดงให้เห็นว่า การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติสามารถพัฒนาสมรรถนะการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของประไพลิน จันทน์หอม (2565) ที่พบว่า การฝึกอบรมออนไลน์สามารถเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะในด้านการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยได้นำเสนอโมเดลกระบวนการพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมในศตวรรษที่ 21 ด้วยการบูรณาการวิชาชีพ เทคโนโลยี ภาวะผู้นำเชิงพุทธและการเรียนรู้เชิงรุก พร้อมการประเมินและสะท้อนผลอย่างมีคุณธรรม หรือ PĀVANĀ Model ซึ่งตรงกับหลักภาวาที่หมายถึง การฝึกฝน พัฒนาและเจริญในธรรม สะท้อนทั้งซอฟต์แวร์ (Soft Power) เชิงพุทธและฮาร์ดสกีล (Hard Skill) ด้านวิชาชีพและเทคโนโลยี ประกอบด้วย

P-Professional Development (การพัฒนารวิชาชีพ) เสริมความรู้และทักษะวิชาชีพ ด้านหลักสูตร วิธีสอนและศิลปะการถ่ายทอดธรรมะ

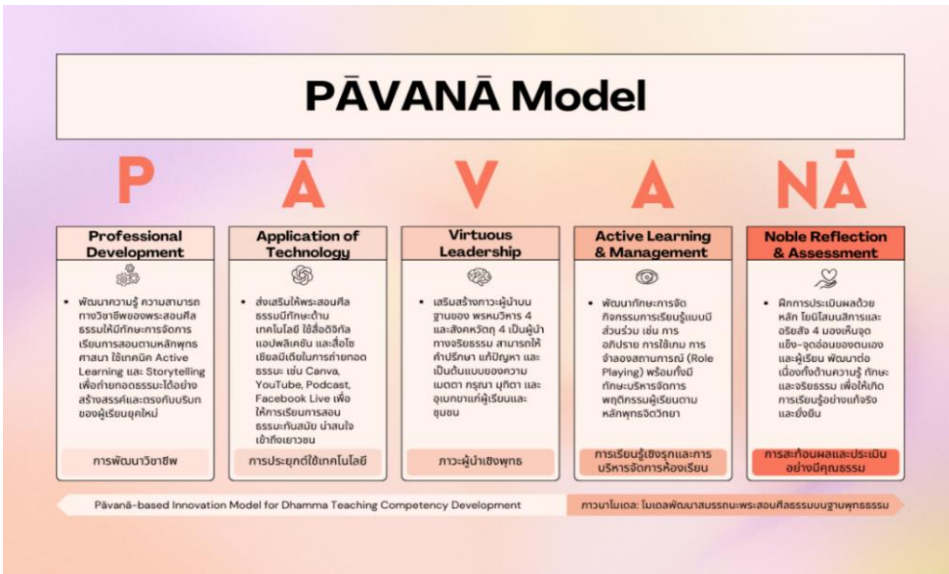
Ā-Application of Technology (การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี) พระทันยุค ทันเทคโนโลยี ใช้สื่อดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว

V-Virtuous Leadership (ภาวะผู้นำเชิงพุทธ) มีภาวะผู้นำแบบพระแก้ปัญหาศีลธรรมในสังคมได้จริง

A-Active Learning & Classroom Management (การเรียนรู้เชิงรุกและการบริหารจัดการห้องเรียน) สอนแบบมีชีวิต จัดการห้องเรียนและพฤติกรรมผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

NĀ-Noble Reflection & Assessment (การสะท้อนผลและประเมินอย่างมีคุณธรรม) มีทักษะประเมินผลและสะท้อนผลอย่างลึกซึ้งเพื่อพัฒนาต่อพระพุทธศาสนา

PĀVANĀ Model จึงเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมและขยายผลสู่พื้นที่อื่นได้ ดังแสดงในภาพ 4

ภาพ 4 องค์ความรู้การพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมในศตวรรษที่ 21

สรุป

จากการที่พระสอนศีลธรรมในพื้นที่ที่มีความเชี่ยวชาญด้านเนื้อหาธรรมะและการถ่ายทอดหลักธรรมแบบดั้งเดิมเป็นอย่างดี แต่ยังมีข้อจำกัดในด้านการใช้เทคโนโลยี นวัตกรรมจัดการการเรียนรู้และการเชื่อมโยงเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตจริงของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 รวมถึงขาดทักษะด้านการบริหารจัดการพฤติกรรมผู้เรียนและการใช้พุทธจิตวิทยาในชั้นเรียน ดังนั้น การวิจัยนี้ได้ออกแบบและทดลองใช้กิจกรรมพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรม จำนวน 4 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมศิลปะการสอนธรรมะ กิจกรรมสร้างสื่อธรรมะยุคดิจิทัล กิจกรรมเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธ และกิจกรรมสร้างห้องเรียนธรรมะให้น่าเรียนรู้ ส่งผลให้พระสอนศีลธรรมมีพัฒนาการด้านวิชาชีพ การใช้เทคโนโลยี ภาวะผู้นำเชิงพุทธและการบริหารจัดการห้องเรียนอย่างชัดเจน สามารถนำทักษะใหม่ ๆ ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนยุคใหม่

จากกระบวนการพัฒนานำไปสู่การสร้าง PĀVANĀ Model ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมในศตวรรษที่ 21 โดยบูรณาการหลักพุทธธรรมกับแนวทางการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) P การพัฒนาทักษะวิชาชีพ 2) Ā การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 3) V การเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิง

พุทธ 4) A การบริหารจัดการห้องเรียนเชิงรุก 5) NĀ การสะท้อนผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ผลการทดลองใช้โมเดลพบว่า พระสอนศีลธรรมสามารถจัดการเรียนการสอนเชิงสร้างสรรค์ ใช้เทคโนโลยีได้จริง และแสดงบทบาทผู้นำเชิงพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพ PĀVANĀ Model จึงเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมและขยายผลสู่พื้นที่อื่นได้อย่างยั่งยืน ดังนั้นการใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้พระสอนศีลธรรมสามารถเข้าถึงเยาวชนได้ดียิ่งขึ้น ลดข้อจำกัดด้านวิธีการสอนแบบดั้งเดิม งานวิจัยนี้มีส่วนสำคัญต่อการส่งเสริมบทบาทของพระสอนศีลธรรมให้เป็น “ครูผู้สร้างแรงบันดาลใจ” ที่สามารถผสมผสานหลักธรรมกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างกลมกลืน มีศักยภาพในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านสติปัญญาและจริยธรรม อันนำไปสู่การขยายผลสู่ชุมชนและสังคมในระดับที่กว้างขวางต่อไปได้อย่างยั่งยืนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2540). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.
- กรมการศาสนา. (2548). *คู่มือการดำเนินงานตามโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- จรรย์ น่วมมะโน. (2562). *การพัฒนาารูปแบบการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุขฎีบัณฑิตมหาวิทาลัยมหาสารคาม.
- ณัฐธิดา ภูจีบ. (2559). *รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการสอนสำหรับครุที่คณศิลป์ในโรงเรียนระดับมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุขฎีบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทาลัย.
- นิศารัตน์ นาคทั้ง. (2560). *รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์ใหม่ วิทาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก*. *วารสารวิชาการมหาวิทาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์*. 12 (1), 29-40.
- บุษราคัม ศรีจันทร์. (2560). *รูปแบบการโค้ชทางปัญญาแบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนการสอนของครุที่ส่งเสริม Metacognition ของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร*. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตรวิจัยมหาวิทาลัยศิลปากร*. 9 (1), 84-99.

- ประไพลิน จันทน์หอม. (2565). การพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ศิลปะที่พัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ของครูผู้สอนศิลปศึกษาในโรงเรียนด้วยการฝึกอบรมแบบออนไลน์. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*. 9 (5), 445-461.
- ปณณพงศ์ วงศ์ณาศรี และวีรณช พรหมจักร. (2566) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่. *วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*. 3 (6), 121-138.
- พระครูปลัดโกวิท โกวิท และคณะ. (2566). ศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. *วารสารบรรพการศึกษาศึกษาและมนุษย์สังคมศาสตร์*. 4 (2), 41-53.
- พระจิรกฤต รตนบุญโย. (2566). การจัดการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรมในศตวรรษที่ 21. *วารสารชัยมงคลปริทรรศน์* 3 (1), 13-19.
- พัชรพล ศุภกิจ และคณะ. (2559). การพัฒนารูปแบบการโค้ชเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษาที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร*. 14 (2), 92-113.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (ม.ป.ป.). *เกี่ยวกับพระสอน*. สืบค้นเมื่อ 13 มกราคม 2567, จาก https://www.kpmcu.com/about_kpmcu/?utm
- สำนักงานพระสอนศีลธรรม. (2563). *คู่มือการปฏิบัติงานพระสอนศีลธรรม*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อนงค์นาถ เคนโพธิ์. (2562). *การพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุขฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อวยชัย สุขณะล้ำ และคณะ. (2560). รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะครูตามแนวคิดกระบวนการชี้แนะ (Coaching) เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. 11 (3), 195-207.

- Lemke, C. (2003). *EnGauge 21st Century Skill: Literacy in the Digital Age*. Naperville, IL and Los Angeles, CA: North Central Regional Educational Laboratory (NCREL) and Metiri Group.
- May, J. S. (n.d.). *Empowering 21st Century Learners in STEM: An Impetus for Change*. Pearson Education, Inc. Retrieved July 27, 2023, from <https://tech-labs.com/sites/default/files/Empowering%2021st%20Century%20Learners%20in%20STEM%20%20An%20Impetus%20for%20Change.pdf>
- Trilling, B. and Fadel, C. (2009). *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*. San Francisco, CA: John Wiley & Sons.

Research Article; Received: 2025-05-13; Revised: 2025-07-18; Accepted: 2025-07-22.

การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธ
บูรณาการของคณะสงฆ์ อำเภอเลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี
Developing an Integrated Buddhist Model for Driving Social
Welfare Activities of Sangha in Lao Khwan District,
Kanchanaburi Province

พระครูพิศาลจารุวรรณ^{1*}, พระมหาศุภวัฒน์ ฐานวุฑโฒ²,พระเจริญพงษ์ ธมมทีโป³Phrakhruphisancharuwan¹, Phramaha Supawat Thānavuddho²,Phra Jaroenphong Dhammadīpo³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

Mahachulalongkomrajavidyalaya University,

Buddhanya Sri Dvaravati Buddhist College

First/Corresponding Author, E-mail: shingetter99@gmail.com*

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สังเคราะห์รูปแบบการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ที่มีผลลัพธ์เชิงสังคมของพระสงฆ์ไทย 2) พัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์ และ 3) นำเสนอรูปแบบการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์อำเภอเลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ชุดกิจกรรมและกระบวนการเพื่อสร้างการรับรู้การขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการ แบบประเมินการรับรู้ของพระสงฆ์ และแบบสังเกตพฤติกรรม เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 รูป/คน ได้แก่ พระสังฆาธิการ หัวหน้าหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนภาคประชาสังคม และไวยาวัจกร รวมทั้งพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. พระสงฆ์ไทยมีบทบาทในการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ในฐานะผู้นำทางศีลธรรม เป็นผู้ส่งเสริมคุณธรรมในชุมชน และเป็นผู้ช่วยเหลือประชาชนในภาวะวิกฤต 2. รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ 1) การใช้หลักพรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 และอิทธิบาท 4 2) กลไกความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ ภาครัฐ เอกชนและประชาชน 3) กิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ในมิติการศึกษา สุขภาพ อาชีพและสิ่งแวดล้อม และ 4) ระบบติดตามและขยายผล 3. การนำเสนอรูปแบบโครงการต้นแบบ ได้แก่ โครงการใจแลกใจและโครงการสาธารณสงเคราะห์ด้านการศึกษา สะท้อนถึงความสำเร็จในการบูรณาการหลักธรรมกับการพัฒนาสังคม องค์ความรู้จากการวิจัยพบว่า รูปแบบงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์ประกอบด้วย B-Buddhist (พุทธ) การใช้หลักธรรมพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางหลักในการสงเคราะห์ประชาชน S-Social (สังคม) กลไกความร่วมมือและเครือข่าย เช่น วัด หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนในการพัฒนาสังคม W-Welfare (สาธารณสงเคราะห์) การพัฒนากิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ จัดกิจกรรมช่วยเหลือประชาชน

คำสำคัญ: งานสาธารณสงเคราะห์; พุทธบูรณาการ; คณะสงฆ์

Abstract

The objectives of the research are to 1) synthesize the model of social welfare activities with social outcomes driven by Thai monks, 2) develop an integrated Buddhist model for driving social welfare activities of the sangha, and 3) present the model of driving the integrated Buddhist public welfare work of the Lao Kwan District Sangha, Kanchanaburi Province. The action research method is applied. The research tools are interview guideline, a series of activities and processes to create awareness of the driving of integrated Buddhist social welfare, monk perception assessment forms, and behavior observation. Data collection is from interviews with 17 key informants including an administrative Buddhist monk, heads of government agencies, representatives of civil society, and the temple affair manager, as well as developing a model for driving integrated Buddhist public work. Content analysis is performed to analyze the data.

The results of the research show that 1. Thai monks play a role in driving social welfare activities as moral leaders, promoters of morality in the community, and helpers to the people in crisis. 2. The development of a model with four components: 1) the use of the Buddhist principles of the Brahmavihāra 4, Sanghavatthu 4, Iddhipāda 4, 2) the mechanism of cooperation between the monastic community, the government, the private sector, and the public, 3) social welfare activities in the dimensions of education, health, career, and the environment, and 4) the monitoring and extension system. 3. The presentation of project models "Heart for Heart" project and the "Educational Welfare" project reflecting the success in integrating the principles with social development. The research knowledge shows that the integrated Buddhist social welfare activities model of the sangha consists of B-Buddhism: The use of Buddhist principles as the main guideline for social welfare, S-Social: Cooperation Mechanism and Network such as temples, government agencies, and social development, W-Welfare: Society Development of social welfare activities, organizing activities to help the people.

Keywords: Social Welfare; Buddhist Integration; Sangha

บทนำ

งานสงเคราะห์ถือเป็นการหลักของพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ดังจะทราบในประวัติของพระพุทธเจ้าหลังตรัสรู้แล้ว พระพุทธเจ้าได้เสด็จออกจากป่าและทรงเริ่มงานสั่งสอนพุทธธรรมแก่สังคมของชาวโลกอย่างจริงจัง พร้อมทั้งตรัสย้ำแก่พระสาวกว่า “ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมากเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 4 ข้อ 32: 40) และทรงดำเนินงานเช่นนี้ตลอดจนพระชนมชีพสุดท้าย คือ ตลอดระยะเวลา 45 ปี เป็นพุทธกิจที่ทรงบำเพ็ญจนประสบผลสำเร็จด้วยดี เป็นงานที่ทำในเพศบรรพชิต ทรงชักจูงคนชั้นสูงให้สละความมั่งมีออกบวชศึกษาธรรมและทำงานเสียสละ อุทิศตนเพื่อประโยชน์สุขแก่สังคม เข้าถึงคนทุกกลุ่มทุกวรรณะ (วุฒินันท์ กันทะเตียน, 2562)

สมเด็จพระบรมพิตรพระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงห่วงใยและทรงคำนึงถึงความอยู่ดีมีสุขของประชาชนเป็นสำคัญ ทรงมีพระราชปณิธานแน่วแน่ที่จะทำให้ประเทศชาติมั่นคงและประชาชนมีวิถีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทรงมีพระบรมราโชบายที่จะสืบสานรักษาและต่อยอดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและแนวพระราชดำริต่าง ๆ ในการบำบัดทุกข์และบำรุงสุขให้ประชาชนและพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า โดยทรงพระราชทานโครงการจิตอาสา “เราทำความดี ด้วยหัวใจ” เพื่อให้หน่วยงานราชการในพระองค์ร่วมกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ และประชาชนทุกหมู่เหล่าที่มีจิตอาสา บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนและแก้ไขปัญหาแก่ประชาชน (หน่วยราชการในพระองค์, ม.ป.ป.) ทั้งนี้ เจ้าพระคุณสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้ประทานคติธรรมในการประชุมสัมมนาขับเคลื่อนงานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาจากนโยบายสู่การปฏิบัติระดับจังหวัดของมหาเถรสมาคมว่า “บุคคลผู้ได้ชื่อว่า เป็นสมาชิกแห่งพุทธบริษัท ไม่ว่าหมู่ใดเหล่าใด จึงพึงใคร่ครวญอยู่เป็นนิตย์ว่า ชีวิตของตนไม่ใช่ของยั่งยืนแต่อย่างไร วย่อมหมดไปตามลำดับวัย วันและคืนย่อมผ่านไป เมื่อมีชีวิตวัยแห่งชีวิตก็ร่นเข้ามา ด้วยเหตุนี้บุคคลจึงพึงบำเพ็ญกรณียกิจเพื่อเกื้อกูลกันและกันด้วยการละคลายความเป็นตัวตนลงให้มากที่สุด ให้สมดังพระพุทธศาสนันที่ว่า ภูติ เสสัถยิตัพพี แปลความว่า เมื่อยังมีชีวิตอยู่ ควรเกื้อกูลกัน” (มหาเถรสมาคม, 2561)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า งานสาธารณสงเคราะห์มีความสำคัญมาก เพราะคำว่า สาธารณสงเคราะห์ คือ การบำเพ็ญประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ โดยการให้กำลังกาย ให้กำลังสติปัญญา ใช้ทักษะความถนัดความเชี่ยวชาญหรือความสามารถเพื่อดำเนินกิจการให้เกิดประโยชน์ทั้งในระดับบุคคล ชุมชนและสังคม (วุฒินันท์ กันทะเตียน, 2562) ซึ่งในคำบาลีจะใช้คำว่า สังคหะ ที่แปลว่า จับรวมเข้าด้วยกัน นำมารวมไว้ด้วยกันหรือจับมารวมกัน การจับมารวมกันในที่นี้หมายถึง จับใจคนมารวมกัน แต่การจะจับหัวใจของผู้คนมารวมกันไว้ได้จะต้องจับด้วยเครื่องมือพิเศษ คือ ใช้หลักแห่งสังคหวัตถุมาเป็นเครื่องมือจับหรือยึดเหนี่ยวจิตใจไว้ด้วย 4 วิธี คือ การให้ (ทาน) การพูดดี (ปิยวาจา) การช่วยทำประโยชน์ (อัตถจริยา) การวางตัวที่ดี (สมานัตตตา) (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 210-211: 170-171) ในภาษาไทยจะแปลคำว่า สงเคราะห์ ว่าหมายถึง การช่วยเหลือ ปัจจุบันมีการประดิษฐ์คำใหม่แทนคำว่า การสงเคราะห์ เช่น งานจิตอาสา จิตสาธารณะ แต่ก็มาจากหลักสังคหวัตถุ โดยเฉพาะด้านอัตถจริยาที่หมายถึง การบำเพ็ญประโยชน์ ทำประโยชน์ ช่วยเหลือด้วยแรงงานหรือ

กำลังความรู้ความสามารถ หรือดำเนินกิจการอันเป็นประโยชน์ทั้งแก่คน ชุมชนและประชาชน ซึ่งเป็นการประพจน์ประโยชน์ที่มีสำนึกทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการลงแรง ลงมือช่วยเหลือช่วยงานสาธารณะ รวมถึงช่วยด้วยการให้สติปัญญา ให้ความรู้ใช้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่ตนมีต่อผู้อื่น

ภาระหน้าที่ที่สำคัญของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมไทย คือ ทำหน้าที่สงเคราะห์เป็นหลัก งานสงเคราะห์นี้พระสงฆ์จะทำการสงเคราะห์โดยตรงทางด้านจิตใจ เช่น การเป็นที่พึ่งให้ความร่มเย็นทางด้านจิตใจ การสงเคราะห์บำรุงขวัญด้วยการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการประโลมจิตใจแก่ประชาชน ส่วนการสงเคราะห์ด้านวัตถุนั้นก็มิได้อ้อม เช่น การขอความช่วยเหลือในการทำงานสาธารณประโยชน์หรือเชิญชวนให้นำสิ่งของมาบริจาคแก่ประชาชนที่ประสบภัยพิบัติ ซึ่งมหาเถรสมาคมได้กำหนดหน้าที่ให้เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อย การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ในเขตปกครองของตนให้ดำเนินไปได้ด้วยดี (ชาเลียง วุฒิจันทร์, 2541) สถาบันสงฆ์ไทยได้เล็งเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งถือว่า เป็นหน้าที่และภาระสำคัญที่ต้องเข้าไปมีบทบาท โดยให้การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่ประชาชน ทั้งด้านจิตใจและวัตถุ ตลอดจนด้านต่าง ๆ เพื่อช่วยบรรเทาความทุกข์ยากของคนในสังคม ด้วยเหตุนี้สังคมไทยจึงตั้งความหวังไว้กับสถาบันสงฆ์ที่จะเข้ามาฟื้นฟูช่วยเหลือเยียวยาและเป็นขวัญกำลังใจให้แก่สังคมไทย

ฉะนั้น งานด้านสาธารณสงเคราะห์เป็นพลังสำคัญในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เป็นงานที่มหาเถรสมาคมกำหนดให้พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ช่วยเหลือและพัฒนาสังคมยามเกิดปัญหาภัยธรรมชาติหรือปัญหาสังคมคนไร้ที่พึ่ง คณะสงฆ์โดยคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมได้ขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จากนโยบายสู่การปฏิบัติระดับจังหวัดเพื่อสื่อสารแนวทางการดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์แก่พระมหาคณะ ผู้เป็นประธานกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ประจำจังหวัดได้นำไปดำเนินการให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์อย่างสูงสุด ด้วยหลักการปฏิบัติ 4 หลัก คือ สงเคราะห์ เกื้อกูล พัฒนาและบูรณาการ (พระครูปลัดสุวัฒนวิจิตรคุณ, 2561)

คณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรี เป็นคณะสงฆ์ที่ดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์อย่างเป็นรูปธรรม โดยแต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบฝ่ายการสาธารณสงเคราะห์โดยตรง ให้คำปรึกษาและดูแลการดำเนินสาธารณสงเคราะห์ในจังหวัดกาญจนบุรีที่มีหลายรูปแบบ เช่น สถานที่เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การทำอาหารเลี้ยง

ผู้ประสบภัยน้ำท่วม สถานที่เรียนรู้บำบัดผู้ติดยาเสพติด ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมที่คณะสงฆ์ดำเนินงานร่วมกัน เช่น สร้างบ้านให้ผู้ประสบอัคคีภัย มอบสิ่งของและปัจจัยแก่ผู้ยากไร้ มอบทุนการศึกษาแก่เยาวชน การดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กภายในวัด ฯลฯ โดยในเขตพื้นที่อำเภอเลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี คณะสงฆ์อำเภอเลาขวัญ แบ่งเป็น 12 ตำบล มีวัดทั้งหมด 68 วัด และ 10 สำนักสงฆ์ ในงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของอำเภอเลาขวัญนั้น คณะพระสังฆาธิการให้ความสำคัญและเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในงานด้านสาธารณสงเคราะห์เป็นอย่างมาก แต่รูปแบบการจัดการยังไม่ชัดเจน การจัดการสาธารณสงเคราะห์ที่ปฏิบัติอยู่ก็ทำตามความเข้าใจพื้นฐานของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้านเท่านั้น

บทความวิจัยนี้จะนำเสนอผลการศึกษางานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอเลาขวัญที่มีต่อการพัฒนาสังคมเพื่อประโยชน์ในการศึกษาและนำไปประยุกต์ใช้แก่การสงเคราะห์ประชาชนเพื่อช่วยบรรเทาความเดือนร้อนและสร้างประโยชน์สุขให้แก่ชุมชนได้ โดยการใช้กำลังกาย สติปัญญา ทักษะ ความเชี่ยวชาญหรือความสามารถเพื่อดำเนินกิจการให้เกิดประโยชน์ทั้งในระดับบุคคล ชุมชนและสังคม เป็นการให้การสงเคราะห์สาธารณชนเพื่อบรรเทาทุกข์เบื้องต้นและระยะยาวต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ที่มีผลลัพธ์เชิงสังคมของพระสงฆ์ไทย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์ อำเภอเลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์ อำเภอเลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มุ่งเน้นการพัฒนาารูปแบบการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์ในอำเภอเลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี
2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 รูป/คน ประกอบด้วยพระสังฆาธิการ จำนวน 5 รูป หัวหน้าหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 4 คน ตัวแทนภาคประชาสังคม/ชุมชน จำนวน 4 คน และตัวแทนไวยาวัจกรของวัดในพื้นที่ จำนวน 4 คน

3. เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย

1) แบบสัมภาษณ์และแนวทางการสนทนากลุ่ม จัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับพระมหาเถระ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนาและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเพื่อได้นโยบายและแนวปฏิบัติของคณะสงฆ์ การสัมภาษณ์คณะสงฆ์ในระดับจังหวัด รวมทั้งการสนทนากลุ่มร่วมกับเจ้าอาวาส ผู้นำชุมชนในพื้นที่เพื่อทราบแนวทางการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการ

2) ชุดกิจกรรมและรูปแบบการสร้างการรับรู้การขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการของพระสงฆ์ เป็นการพัฒนาชุดความรู้และแนวปฏิบัติเพื่อพัฒนากระบวนการสร้างการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการของพระสงฆ์ โดยมีเนื้อหาและกิจกรรมของชุดกิจกรรมในการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการ

3) แบบประเมินการรับรู้การขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการของพระสงฆ์ โดยเป็นแบบประเมินก่อนและหลังการอบรมถวายความรู้ให้กับพระสงฆ์ในระดับจังหวัดและแกนนำพระสงฆ์ ซึ่งประเมินถึงความรู้ ความเข้าใจ การขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการของพระสงฆ์ในสังคมไทย

4) แบบสังเกตพฤติกรรม โดยเป็นการเข้าร่วมลงพื้นที่กับวัดและคณะสงฆ์ในระดับอำเภอ รวมทั้งเครือข่าย องค์กรพระพุทธศาสนาและชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมด้านการสร้างการรับรู้ การขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการของพระสงฆ์ โดยการสนทนากลุ่มกับพระสงฆ์ ผู้นำชุมชนและผู้นำในพื้นที่เพื่อหารือเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างองค์ความรู้และแนวปฏิบัติเพื่อพัฒนากระบวนการสร้างการรับรู้การขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการของพระสงฆ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินงานตามขั้นตอน ดังนี้

1) การสังเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ไทยผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทความวิชาการ เอกสารทางพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งสัมภาษณ์เชิงลึกพระสงฆ์ที่มีบทบาทโดดเด่นในการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ในระดับประเทศและศึกษากรณีตัวอย่างวัดที่ประสบความสำเร็จในแต่ละภูมิภาคของประเทศ

2) การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการ ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในอำเภอเสาวชัย จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้เครื่องมือ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกกับพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ

และประชาชน การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัด การจัดประชุมกลุ่มย่อย เพื่อระดมความคิดเห็นและการวิเคราะห์บริบทของพื้นที่ร่วมกับคณะสงฆ์ในอำเภอเพื่อ ออกแบบรูปแบบที่เหมาะสมต่อบริบทท้องถิ่น

3) การนำเสนอและทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาแล้วดำเนินการจัดทำ โครงการต้นแบบ 2 โครงการ ได้แก่ (1) โครงการใจแลกใจ ห่วงใยผู้สูงวัย คนพิการ และผู้ป่วยติดเตียง และ (2) โครงการสาธารณสงเคราะห์ด้านการศึกษา พร้อมกับ ติดตามผลการดำเนินงาน โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจ การสังเกตพฤติกรรม และการสัมภาษณ์สะท้อนผลลัพธ์เชิงคุณภาพเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ปรับปรุงและ นำเสนอรูปแบบที่สมบูรณ์พร้อมขยายผลในอนาคต

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ประกอบบริบท และนำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. การสังเคราะห์รูปแบบการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ที่มีผลลัพธ์เชิง สังคมของพระสงฆ์ไทยพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนงานสาธารณ สงเคราะห์ผ่านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและกลไกความร่วมมือที่ครอบคลุมทุก ภาคส่วน สรุปประเด็นสำคัญ ดังนี้

1.1 พระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางศีลธรรมและจริยธรรม พระสงฆ์ไม่ได้เป็น เพียงผู้เผยแผ่พระธรรมคำสอน แต่ยังเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน ผ่านการส่งเสริมศีลธรรมและคุณธรรม เช่น การใช้ศีล 5 เป็นแนวทางสร้างสังคมที่มี คุณธรรม พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งและเป็นที่ปรึกษาทางจิตใจ ให้กับชุมชน ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีและความสงบสุขในสังคม

1.2 พระสงฆ์กับการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ในภาวะวิกฤติทาง สังคมพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือประชาชนในช่วงวิกฤติ เช่น วิกฤติ เศรษฐกิจ วิกฤติภัยพิบัติ วิกฤติสุขภาพ โดยดำเนินการในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การตั้ง โรงทานและฝีกาอาชีพเพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจ การจัดตั้ง ศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยในวัดร่วมมือกับภาครัฐและภาคประชาสังคม การสนับสนุน สุขภาพจิตและร่างกายของประชาชนผ่านการให้คำปรึกษาและจัดกิจกรรมทางศาสนา

1.3 พระสงฆ์กับการส่งเสริมคุณธรรมและศีลธรรมผ่านงานสาธารณ สงเคราะห์การสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีล 5 ทาน เมตตา ความ กตัญญูกตเวทิตี ผ่านโครงการต่าง ๆ ทำให้เกิดการเสริมสร้างจริยธรรมในสังคม

1.4 พระสงฆ์กับบทบาทในการแก้ไขปัญหาสังคม เช่น การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด การให้ความรู้แก่เยาวชน

1.5 พระสงฆ์กับการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงบูรณาการร่วมกับองค์กรท้องถิ่นพระสงฆ์มีบทบาทเป็นแกนนำในการประสานความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ให้เกิดความยั่งยืน ตัวอย่างรูปแบบการบูรณาการที่พบ ได้แก่ การทำงานร่วมกับองค์กรบริหารส่วนตำบลและโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการศึกษาและคุณธรรมแก่เยาวชน การริเริ่มโครงการสิ่งแวดล้อมในวัด เช่น การปลูกป่าและจัดการขยะในชุมชน การเป็นศูนย์กลางฟื้นฟูจิตใจหลังภัยพิบัติผ่านกิจกรรมศาสนาและการพัฒนาชุมชน

กล่าวได้ว่า พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ผ่านการบูรณาการหลักพระพุทธศาสนา การบริหารจัดการเชิงเครือข่ายและการพัฒนาโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม การดำเนินงานเหล่านี้มีผลกระทบในเชิงบวกต่อชุมชนและใช้เป็นต้นแบบขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์ในอำเภอเลาขวัญ

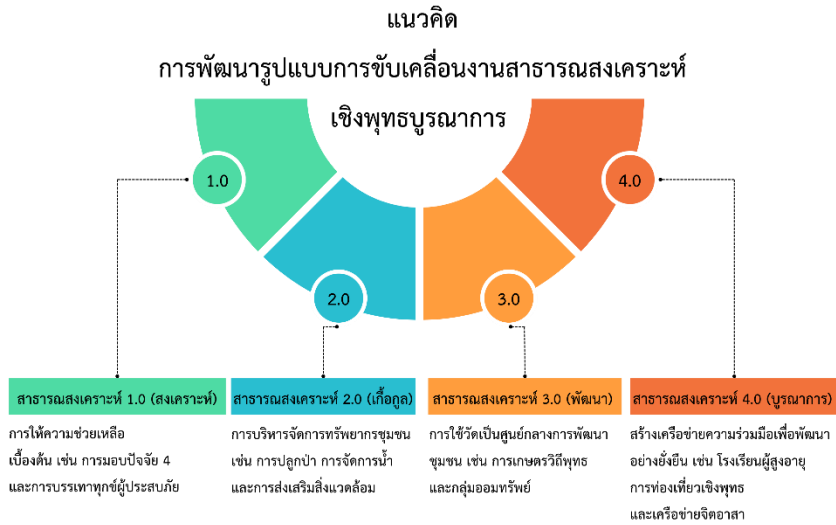
2.1 แนวคิดการพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ที่เหมาะสมกับบริบทของอำเภอเลาขวัญต้องบูรณาการแนวคิดทางศาสนา สังคมและการพัฒนาชุมชนเข้าด้วยกัน โดยมีแนวทางสำคัญ 4 ระดับ คือ

1) สาธารณสงเคราะห์ 1.0 (สงเคราะห์) การให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น เช่น การมอบปัจจัย 4 การบรรเทาทุกข์ผู้ประสบภัย

2) สาธารณสงเคราะห์ 2.0 (เกื้อกูล) การบริหารจัดการทรัพยากรชุมชน เช่น การปลูกป่า การจัดการน้ำ การส่งเสริมสิ่งแวดล้อม

3) สาธารณสงเคราะห์ 3.0 (พัฒนา) การใช้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน เช่น การเกษตรวิถีพุทธ กลุ่มออมทรัพย์

4) สาธารณสงเคราะห์ 4.0 (บูรณาการ) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ เครือข่ายจิตอาสา

ภาพ 1 แนวคิดการพัฒนาารูปแบบการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์

2.2 การพัฒนาารูปแบบการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์ในอำเภอเลาขวัญมีขั้นตอนการพัฒนา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลในพื้นที่ การเก็บข้อมูล ผ่านการสัมภาษณ์พระสงฆ์ ผู้บริหารท้องถิ่นและประชาชนเพื่อศึกษาความต้องการและปัญหาในพื้นที่ การประชุมกลุ่ม (Focus Group Discussion) กับพระสงฆ์และผู้บริหารชุมชนเพื่อระบุบทบาทปัจจุบันของพระสงฆ์และอุปสรรคที่พบ สรุปบทบาทของพระสงฆ์ในงานสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ ด้านการศึกษาและศีลธรรม ด้านการช่วยเหลือชุมชน ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ด้านการเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชนด้านการดูแลกลุ่มเปราะบาง

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดโครงสร้างของรูปแบบ และพัฒนาารูปแบบการขับเคลื่อน 4 ด้าน ได้แก่

1) รูปแบบการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ใช้พรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) ในการช่วยเหลือสังคม ใช้สังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา) ในการเสริมสร้างความสามัคคี ใช้ อิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) เป็นหลักในการบริหารโครงการ

2) รูปแบบกลไกความร่วมมือและเครือข่ายประกอบด้วยคณะสงฆ์ เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงเครือข่าย หน่วยงานรัฐสนับสนุนนโยบายและ

งบประมาณ ภาคเอกชนสนับสนุนทรัพยากรและความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมขององค์กร (Corporate Social Responsibility; CSR) ชุมชนและอาสาสมัครมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ

3) รูปแบบการพัฒนากิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ประกอบด้วย ด้านการศึกษาโดยการจัดค่ายธรรมะ มอบทุนการศึกษา ด้านสุขภาพโดยวัดเป็นศูนย์สุขภาพเบื้องต้น ด้านอาชีพมีการฝึกอบรมอาชีพ เกษตรอินทรีย์ และด้านสิ่งแวดล้อมโดยการปลูกป่า บริหารจัดการขยะ

4) รูปแบบระบบติดตามและขยายผล โดยที่มีการวัดผลกระทบของโครงการเพื่อปรับปรุงแนวทางและบันทึกองค์ความรู้เพื่อนำไปขยายผลในพื้นที่อื่น

กล่าวได้ว่า การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอเลาขวัญต้องใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาควบคู่กับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการพัฒนากิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ที่ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและครอบคลุมทุกมิติของสังคม

3. รูปแบบการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์อำเภอเลาขวัญมุ่งเน้นการบูรณาการหลักพระพุทธศาสนาเข้ากับการดำเนินโครงการเพื่อช่วยเหลือผู้ที่อยู่ในภาวะเปราะบางในชุมชน ผู้วิจัยได้นำเสนอผ่านโครงการสำคัญ 2 โครงการ ได้แก่

3.1 โครงการใจแลกใจ ห่วงใยผู้สูงวัย คนพิการและผู้ป่วยติดเตียง โครงการนี้มุ่งช่วยเหลือกลุ่มผู้สูงวัย คนพิการและผู้ป่วยติดเตียงที่ขาดโอกาสได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง โดยมีปัญหาหลัก คือ การขาดการดูแลจากครอบครัว เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจและข้อจำกัดทางกายภาพ คณะสงฆ์อำเภอเลาขวัญจึงประสานงานกับโรงพยาบาลเลาขวัญ จัดหาวัสดุอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่ได้มาจากการรับบริจาคจากภาคเอกชน ภาคประชาชน เช่น รถเข็นวิลแชร์ เตียงผู้ป่วย อุปกรณ์ทางการแพทย์ให้กับผู้ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ เมื่อมีผู้ป่วยต้องการรถวิลแชร์หรือเตียงผู้ป่วยต้องมายืมที่โรงพยาบาลเลาขวัญ โดยนำบัตรประชาชนมาเป็นหลักฐาน โดยไม่มีค่าใช้จ่าย เมื่อผู้ป่วยหายดีแล้วให้นำมาคืนที่โรงพยาบาลดั้งเดิมเพื่อให้ผู้อื่นจะได้มายืมใช้ต่อไป โดยขับเคลื่อนการดำเนินงานผ่าน 4 รูปแบบหลัก ได้แก่

1) การใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการช่วยเหลือ ได้แก่ เมตตา – ดูแลผู้สูงวัยด้วยความรักและความเอาใจใส่ กรุณา – สนับสนุนอุปกรณ์ทางการแพทย์ เยี่ยมเยียนให้กำลังใจ มุทิตา – ร่วมยินดีเมื่อสุขภาพของผู้ป่วยดีขึ้น อุเบกขา – ให้ความช่วยเหลืออย่างทั่วถึง นอกจากนี้ ยังใช้ธรรมะบำบัด

เพื่อเยียวยาจิตใจของผู้ป่วย เช่น การสวดมนต์ ทำสมาธิบำบัด แจกจ่ายอาหาร ยา รัักษาโรค

2) การสร้างกลไกความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ประกอบด้วยคณะสงฆ์ที่เป็นศูนย์กลางการดำเนินโครงการ โรงพยาบาลเลาขวัญสนับสนุนอุปกรณ์ทางการแพทย์ ภาคเอกชนและประชาชนสนับสนุนงบประมาณและของใช้จำเป็น อาสาสมัครชุมชนสนับสนุนดูแลและให้ความช่วยเหลือในพื้นที่ โครงการยังพัฒนา “คลินิกสุขภาพในวัด” และ “โครงการอาสาสมัครดูแลผู้ป่วย” เพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ

3) การพัฒนากิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพบริการตรวจสุขภาพฟรี ด้านสังคมโดยมีโครงการ “เพื่อนเยี่ยมเพื่อน” ด้านอาหารและสวัสดิการโรงทานสำหรับผู้สูงอายุ

4) การติดตามและขยายผลเพื่อความยั่งยืน จากการสอบถามความพึงพอใจพบว่า ผู้เข้าร่วมพอใจในระดับสูง โดยเฉพาะด้านการเยี่ยมเยียนของพระสงฆ์

ภาพ 2 มอบริลวีลแชร์ให้โรงพยาบาลเลาขวัญ

ภาพ 3 มอบอุปกรณ์การแพทย์ให้โรงพยาบาลเลาขวัญ

ภาพ 4 มอบของเยี่ยมผู้ป่วยโรงพยาบาลเลาขวัญ

ภาพ 5 มอบของเยี่ยมผู้ป่วยในชุมชน

ผลการดำเนินโครงการใจแลกใจพบว่า คณะสงฆ์ร่วมกับภาคประชาชนได้จัดท้าวัสตุอุปกรณ์ในทางการแพทย์ ดังนี้ ห้องอายุรกรรมชาย 12 เตียง พร้อมอุปกรณ์ครบ ห้องอายุรกรรมหญิง 12 เตียง พร้อมอุปกรณ์ครบ ห้องพิเศษ 6 ห้องพร้อมอุปกรณ์ครบ ห้องพยาบาล 1 ห้องพร้อมอุปกรณ์ ทั้งนี้ จากการสำรวจความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 20 คน พบว่า มีระดับความพึงพอใจโดยรวมสูง ในประเด็นพระสงฆ์มีบทบาทเชิงบวกในการดูแลและให้กำลังใจ คะแนนความพึงพอใจสูงสุด ($\bar{X}=4.8$) แสดงให้เห็นว่า การที่พระสงฆ์เยี่ยมเยียนผู้ป่วยและผู้สูงอายุ ช่วยทำให้พวกเขารู้สึกได้รับการดูแลและมีพลังใจในการดำเนินชีวิต ประเด็นการทำงานร่วมกันของภาคีเครือข่ายมีประสิทธิภาพ ความร่วมมือระหว่างวัด หน่วยงานรัฐและภาคเอกชนได้รับการประเมินในระดับสูง ($\bar{X}=4.7$) แสดงให้เห็นว่า การประสานงานที่ดีช่วยให้โครงการดำเนินไปได้อย่างราบรื่น และคุณภาพชีวิตของผู้เข้าร่วมดีขึ้น คะแนนความพึงพอใจสูงสุดเช่นกัน ($\bar{X}=4.9$) สะท้อนว่า โครงการสามารถสร้างผลกระทบในเชิงบวกให้กับชีวิตของผู้เข้าร่วมได้จริง

3.2 โครงการสาธารณสงเคราะห์ด้านการศึกษา โครงการนี้มุ่งพัฒนาโอกาสทางการศึกษาให้เยาวชนที่ขาดแคลน โดยคณะสงฆ์อำเภอเลาขวัญได้ขับเคลื่อนงาน

สาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการผ่านโครงการสาธารณสงเคราะห์ด้านการศึกษา เพื่อส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาให้กับเยาวชนในพื้นที่ โดยเฉพาะเด็กนักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ รวมถึงการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมผ่านหลักพระพุทธศาสนาได้มี การทำกิจกรรมจัดตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษา ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและ อุดมศึกษา การช่วยพัฒนาสถานศึกษา การช่วยจัดหาอุปกรณ์การศึกษาและช่วย บุคลากรที่กำลังศึกษา

ในการดำเนินงานขับเคลื่อนผ่าน 4 รูปแบบหลัก ได้แก่

1) การใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ใช้พรหมวิหาร 4 โดยการสร้าง ความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาในการสนับสนุนเด็กนักเรียน และสังฆวัตถุ 4 โดยการให้ทุนการศึกษา (ทาน) ให้คำแนะนำ (ปิยวาจา) สอนเสริมการศึกษา (อัตถ จริยา) และให้โอกาสเท่าเทียม (สมานัตตตา)

2) การสร้างกลไกความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ประกอบด้วยคณะสงฆ์ ซึ่งสนับสนุนทุนการศึกษาและพัฒนาคุณธรรม โรงเรียนได้คัดเลือกเด็กที่ขาดแคลน หน่วยงานรัฐได้สนับสนุนงบประมาณและอุปกรณ์ และภาคเอกชนได้สนับสนุน ทุนการศึกษาและฝึกอบรมอาชีพ

3) การพัฒนากิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย กิจกรรมแบ่งเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วยด้านทุนการศึกษาด้วยการมอบทุนให้เด็กที่เรียน ดีแต่ขาดแคลน ด้านคุณธรรมด้วยการจัดค่ายธรรมะและอบรมคุณธรรมในโรงเรียน ด้านการพัฒนาทักษะโดยการจัดโครงการติวเสริมการศึกษา และด้านอาชีพด้วยการฝึก อาชีพให้กับเด็กที่ไม่ได้ศึกษาต่อ

4) การติดตามและขยายผลของโครงการการศึกษา โดยการติดตาม ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของเด็กที่ได้รับทุน จัดทำคู่มือแนวทางเพื่อให้วัดอื่นสามารถ นำไปใช้ได้ และขยายโครงการไปยังวัดอื่น ๆ ในจังหวัดกาญจนบุรี

ภาพ 6 มอบข้าวสาร อาหารแห้ง ให้แก่โรงเรียน

ภาพ 7 มอبردตู้ให้แก่วรรณบ้านทุ่งกระบ้ำ เพื่อรับส่งนักเรียน

ภาพ 8 สร้างอาคาร 2 ชั้น มอบให้แก่วรรณบ้านสามยอด

ผลการดำเนินโครงการสาธารณสงเคราะห์ด้านการศึกษาช่วยให้เยาวชนได้รับโอกาสทางการศึกษาและพัฒนาอย่างรอบด้าน โดยเครือข่ายภาคีความร่วมมือองค์ประกอบสำคัญของการขับเคลื่อนโครงการนี้ คือ การประสานงานระหว่างวัด โรงเรียน หน่วยงานรัฐและภาคเอกชน ประกอบด้วย 1) คณะสงฆ์ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงเครือข่ายภาคี พร้อมทั้งสนับสนุนทุนการศึกษาและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน 2) โรงเรียนในพื้นที่คัดเลือกนักเรียนที่ขาดแคลนและให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาของนักเรียน 3) หน่วยงานภาครัฐ (องค์การบริหารส่วนตำบล สำนักงานเขตการศึกษาและโรงพยาบาลชุมชน) สนับสนุนงบประมาณ อุปกรณ์การเรียนและโครงการเสริมสร้างศักยภาพนักเรียน 4) ภาคเอกชนและองค์กรการกุศลสนับสนุนทุนการศึกษา อุปกรณ์การเรียนและสนับสนุนโครงการพิเศษ เช่น โครงการฝึกอบรบอาชีพ

อภิปรายผล

1. รูปแบบการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ที่มีผลลัพธ์เชิงสังคมของพระสงฆ์ไทยพบว่า การขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ไทย มิใช่เป็น

เพียงการปฏิบัติภารกิจเฉพาะด้านศาสนา แต่มีลักษณะเป็นรูปแบบการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการที่ผสมผสานหลักธรรมกับการจัดการปัญหาสังคมอย่างเป็นระบบ โดยมีองค์ประกอบ 3 ประการหลัก ได้แก่ 1) ฐานคิดทางธรรมะที่เน้นศีลธรรม จริยธรรมและเมตตาธรรม 2) กลไกการมีส่วนร่วมระหว่างวัดกับชุมชนท้องถิ่น 3) กระบวนการดำเนินงานที่เป็นลำดับขั้น มีวัดเป็นศูนย์กลางของการรวมพลังและติดตามประเมินผลเพื่อความยั่งยืน จำแนกผลลัพธ์เชิงสังคมเป็น 4 มิติ ได้แก่ ด้านคุณธรรม (เช่น การลดความขัดแย้งในชุมชน) ด้านเศรษฐกิจ (เช่น การสนับสนุนอาชีพและลดรายจ่ายผ่านโรงพยาบาล) ด้านสุขภาพ (เช่น การเยียวยาผู้ป่วยในภาวะวิกฤติ) และด้านสิ่งแวดล้อม (เช่น การปลูกฝังจิตสำนึกในการรักษาธรรมชาติ) ซึ่งทั้งหมดสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาในการสงเคราะห์เกื้อกูลสัตว์โลกอย่างไม่เลือกที่รักมักที่ชัง สอดคล้องกับทงนศรี ภูริศรี และคณะ (2564) ที่ศึกษาการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ นักพัฒนาที่มีต่อพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักไตรสิกขา สังคหวัตถุ 4 และการมีสุขภาพของชุมชนพบว่า พระสงฆ์นักพัฒนานอกจากมีบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแล้ว ยังมีบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในระดับสงเคราะห์หรือการช่วยเหลือแบบให้เปล่า โดยเฉพาะการช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) การสาธารณสุขสงเคราะห์ด้านการจัดการสุขภาพและกลุ่มวัย ด้านการพัฒนาระบบเศรษฐกิจวิถีพุทธ ด้านพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักไตรสิกขาและสังคหวัตถุ 4 และการมีสุขภาพของประชาชน และยังสอดคล้องกับพรหมเรศ แก้วโมลา และคณะ (2567) กล่าวว่า บทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในการช่วยเหลือสังคมเห็นได้ชัดเจน เพราะพระสงฆ์อยู่ใกล้ชิดชุมชน พระสงฆ์จึงเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันศาสนาและสังคม ในการอยู่ร่วมกัน พระสงฆ์จึงแสดงบทบาทหน้าที่ในการช่วยเหลือสังคมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น บทบาทการสนับสนุนกิจการของรัฐหรือเอกชน บทบาทการมีส่วนร่วมต่อสาธารณสุขสมบัติ บทบาทการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบสาธารณภัย บทบาทการให้อาการและสถานที่ของวัดเพื่อประโยชน์แก่ชุมชน แต่เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยของพิรญาณ์ แสงปัญญา และพินิจ ลาภธนานนท์ (2564) ซึ่งศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระราชาธรรมนิเทศ (พระพยอม กลฺยาโณ) พบว่า การดำเนินงานของพระพยอมมุ่งเน้น “สร้างคน สร้างงานและสร้างอาชีพ” เพื่อให้ช่วยเหลือตนเองได้อย่างไรก็ตาม งานของพระพยอมเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนมากกว่าการดูแลผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียง ซึ่งเป็นจุดที่ไม่สอดคล้องกัน

สงเคราะห์ให้เกิดความยั่งยืนต้องมีระบบติดตามผลและการพัฒนาภาคีเครือข่าย
อย่างไรก็ตาม มีความแตกต่างกับงานของพระวัชระ สีลสุทฺโธ (2563) ซึ่งศึกษาการ
ดำเนินงานของหลวงพ่อรักษ์ อนาลโย พบว่า การมีศูนย์ปฏิบัติธรรมและการจัด
กิจกรรมทางศาสนาเป็นแนวทางหลักในการเสริมสร้างสังคม ซึ่งแตกต่างกับคณะสงฆ์
อำเภอเลาขวัญที่เน้นการช่วยเหลือทางกายภาพและสุขภาวะของประชาชนมากกว่า

องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการที่
ผสมหลักธรรมกับการจัดการปัญหาสังคม คือ 1) ฐานคิดทางธรรมะที่เน้นศีลธรรม
จริยธรรมและเมตตาธรรม 2) กลไกการมีส่วนร่วมระหว่างวัดกับชุมชนท้องถิ่น 3)
กระบวนการดำเนินงานที่เป็นลำดับขั้น โดยวัดเป็นศูนย์กลางของการรวมพลังที่นำมาสู่
การพัฒนา รูปแบบการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการของคณะ
สงฆ์ คือ 1) สาธารณสงเคราะห์ 1.0 (สงเคราะห์) การช่วยเหลือเบื้องต้น 2) สาธารณ
สงเคราะห์ 2.0 (เกื้อกูล) การบริหารจัดการทรัพยากรชุมชน 3) สาธารณสงเคราะห์ 3.0
(พัฒนา) การใช้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน และ 4) สาธารณสงเคราะห์ 4.0
(บูรณาการ) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีการขับเคลื่อน
งานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการที่เป็นระบบ ได้แก่ การใช้หลักพุทธธรรมใน
การดำเนินโครงการ การสร้างกลไกความร่วมมือ การพัฒนากิจกรรมให้สอดคล้องกับ
กลุ่มเป้าหมาย และการติดตามและขยายผลเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

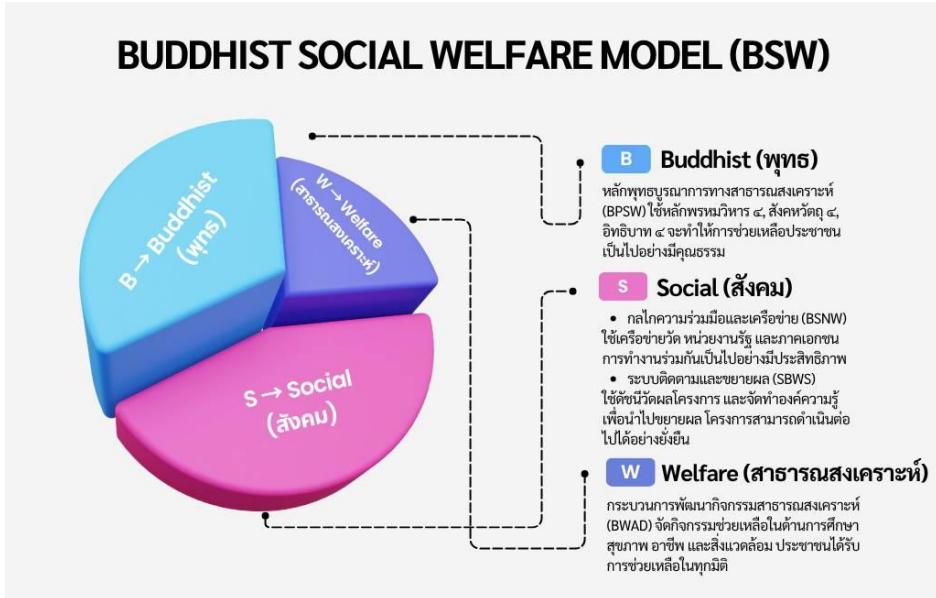
องค์ความรู้จากการวิจัยจึงได้นำเสนอรูปแบบงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธ
บูรณาการของคณะสงฆ์ (Buddhist Social Welfare Model; BSW) ประกอบด้วย

B-Buddhist (พุทธ) การใช้หลักธรรมพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางหลักใน
การสงเคราะห์ประชาชน ได้แก่ หลักพรหมวิหาร 4 หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักอิทธิ
บาท 4

S-Social (สังคม) กลไกความร่วมมือและเครือข่ายวัด หน่วยงานภาครัฐ
และภาคเอกชนทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือและพัฒนาสังคม

W-Welfare (สาธารณสงเคราะห์) กระบวนการพัฒนากิจกรรมสาธารณ
สงเคราะห์ จัดกิจกรรมช่วยเหลือประชาชนในด้านต่าง ๆ

รูปแบบนี้เป็นแนวทางบูรณาการหลักธรรมพระพุทธศาสนาเข้ากับการพัฒนา
สังคมเพื่อให้การขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์มี
ระบบและสามารถนำไปปรับใช้ได้ในวงกว้าง ดังแสดงในภาพ 9

ภาพ 9 องค์ความรู้รูปแบบงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์ (Buddhist Social Welfare Model)

สรุป

พระสงฆ์ไทยมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ในหลายมิติ ทั้งในฐานะผู้นำทางจริยธรรม ผู้เผยแผ่พระธรรมและผู้ดำเนินกิจกรรมที่ตอบสนองปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยเฉพาะในช่วงภาวะวิกฤติด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพและสิ่งแวดล้อม พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมคุณธรรมและความร่วมมือกับหน่วยงานภาคส่วนต่าง ๆ

การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์อำเภอเลาขวัญประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ (1) การใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 และอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางในการบริหารจัดการ (2) กลไกความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ หน่วยงานรัฐ เอกชนและภาคประชาชน (3) การออกแบบกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย 4 ด้าน ได้แก่ การศึกษา สุขภาพ อาชีพและสิ่งแวดล้อม และ (4) ระบบการติดตามและขยายผลเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน การทดลองใช้รูปแบบผ่านโครงการต้นแบบ ได้แก่ โครงการใจแลกใจและโครงการสาธารณสงเคราะห์ด้านการศึกษาพบว่า มีผลลัพธ์เชิงบวกทั้งต่อผู้รับบริการและชุมชนโดยรวม สามารถสะท้อนให้เห็นศักยภาพของพระสงฆ์ในการบูรณาการหลักธรรมเข้ากับการพัฒนาสังคมอย่าง

เป็นรูปธรรม พร้อมทั้งเสนอแนวทางการขยายผลในอนาคตเพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. (2541). *การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ*. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.

ณัชพล ศิริสวัสดิ์. (2564). การศึกษาเครือข่ายงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19). *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 10 (3), 264-277.

ทงศรี ภูริศรี และคณะ. (2564). การศึกษาการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ นักพัฒนาที่มีต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักไตรสิกขา สังคหวัตถุ 4 และการมีสุขภาพของชุมชน. *วารสารมหาจุฬานาครทรรค์*. 8 (7), 310-325.

พรหมเรศ แก้วโสภา และคณะ (2567). บทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์. *วารสารสหศาสตร์การพัฒนาลังคม*. 2 (1), 26-39.

พระครูนิพัทธ์กิจจานุกูล (สมนึก จันท์เจริญ). (2566). การพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครสวรรค์. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 6 (2), 626-642.

พระครูปลัดสุวัฒนวิจิตรคุณ. (24 มิถุนายน 2561). *พระสงฆ์กับงานสาธารณสุขสงเคราะห์*. สืบค้นเมื่อ 13 มกราคม 2566, จาก <https://www.posttoday.com/lifestyle/555498>

พระครูสังฆการวิมล (สุเทพ รัตโก). (2564). *การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมสำหรับงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระวัชระ สีลสุโท. (2563). บทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระภิกษุสามเณร มาภิรักษ์ (หลวงพ่อรักษ์ อนุบาลโย) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่*. 6 (1), 74-87.

พินิจ ลาภธนานนท์. (2565). *บทบาทของพระสงฆ์ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ในบริบทพุทธศาสนาเพื่อสังคม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พิรญาณ์ แสงปัญญา และพินิจ ลาภธนานนท์. (2564). พุทธศาสนาเพื่อสังคม: บทบาทพระสงฆ์ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ กรณีศึกษาพระราชธรรมนิเทศ (พระพยอม กลฺยาโณ) วัดสวนแก้ว จังหวัดนนทบุรี. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. 8 (3), 288-302.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 4, 11*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาเถรสมาคม. (2561). *คู่มือการปฏิบัติงานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม*. กรุงเทพมหานคร: โครงการพัฒนาสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วุฒินันท์ กันทะเตียน. (2562). *แก่นสาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พุทธ*. กรุงเทพมหานคร: โครงการการศึกษาแนวทางสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- สุริยนต์ น้อยสงวน. (2561). รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*. 6 (พิเศษ), 383-394.
- หน่วยราชการในพระองค์. (ม.ป.ป.). *ประวัติความเป็นมา จิตอาสา “เราทำความดี ด้วยหัวใจ”*. สืบค้นเมื่อ 13 มกราคม 2566, จาก www.royaloffice.th/จิตอาสา/เรื่องควรรู้/ประวัติความเป็นมา/

Academic Article; Received: 2025-03-11; Revised: 2025-08-18; Accepted: 2025-08-28.

การประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม
สำหรับบุคลากรสายวิชาการในการบริหารสถาบันอุดมศึกษาตาม
ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง
The Application of Sappurisa Dhamma Principles to Foster
Participation among Academic Personnel in
the Administration of Higher Education Institutions Based on
Transformational Leadership Theory

พงศศธร พิมพะนิตย์*¹, ชัยวัฒน์ อุทัยแสน², วรวิทย์ นิเทศศิลป์**³
Pongsatorn Pimpanit¹, Chaiwat Uthaisan², Woravit Nithedsilp³

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น^{1, 2}

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย³

Doctor of Philosophy Program in Educational Administration,
Graduate School, Western University^{1, 2}

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University³

First Author, E-mail: pongsatornpimpanit@gmail.com*

Corresponding Author, E-mail: woravit.n9@gmail.com**

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรมร่วมกับทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงในการบริหารสถาบันอุดมศึกษา โดยมุ่งเน้นการค้นหาคำความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมทางพระพุทธศาสนากับหลักการภาวะผู้นำสมัยใหม่ อันนำไปสู่การบูรณาการที่ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในการบริหารบุคลากรสายวิชาการ ผลการศึกษาพบว่า หลักอัมมัญญตา (รู้หลัก) สัมพันธ์กับอิทธิพลเชิงอุดมคติที่ทำให้ผู้นำเป็นแบบอย่างที่ดี หลักอตัถัญญตา (รู้เป้าหมาย) เชื่อมโยงกับแรงบันดาลใจที่กระตุ้นการทำงานร่วมกันของบุคลากร หลักอตัถัญญตา (รู้จักตนเอง) เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความตระหนักรู้ในตนเอง หลักมัตตัญญตา (รู้จักประมาณ)

สอดคล้องกับการใช้ทรัพยากรอย่างมีจริยธรรม หลักกาลัญญา (รู้จักเวลา) เกี่ยวข้องกับการปรับตัวและการบริหารการเปลี่ยนแปลง หลักปริสัญญดา (รู้จักชุมชนและสังคม) สนับสนุนการสร้างการมีส่วนร่วมในองค์กร และหลักบุคคลัญญา (รู้จักบุคคล) เชื่อมโยงกับการพัฒนาบุคลากรรายบุคคล เมื่อบูรณาการเข้าด้วยกันแล้วจึงเกิดกรอบแนวคิดใหม่ด้านภาวะผู้นำเชิงคุณธรรมเชิงเปลี่ยนแปลง ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้กับผู้บริหารสายวิชาการในการแก้ปัญหาการขาดแรงบันดาลใจ การจัดการทรัพยากรอย่างไม่สมดุล และความขัดแย้งในองค์กร โดยองค์ความรู้จากบทความนี้ไม่เพียงสะท้อนการวิเคราะห์เชิงทฤษฎีเท่านั้น แต่ยังนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้จริงที่ช่วยเสริมสร้างสมดุลระหว่างคุณธรรมกับประสิทธิภาพเพื่อความยั่งยืนของสถาบันอุดมศึกษาในบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

คำสำคัญ: สัมปยุตธรรม; การมีส่วนร่วม; การบริหารสถาบันอุดมศึกษา; ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง

Abstract

This article aims to study and analyze the application of the Sappurisa-dhamma in conjunction with transformational leadership theory in higher education administration. The focus is on identifying the relationship between Buddhist ethical principles and modern leadership theories, leading to an integrated framework that generates new knowledge for the management of academic staff. The findings reveal that Dhammannuta (knowing the principle) corresponds with idealized influence that enables leaders to serve as ethical role models; Atthannuta (knowing the goal) is linked with inspirational motivation that fosters collective commitment; Attannuta (knowing oneself) relates to the development of self-awareness; Mattannuta (knowing moderation) is consistent with ethical resource management; Kalannuta (knowing the right time) connects with adaptive change management; Parisannuta (knowing the community and society) supports organizational participation; and Puggalannuta (knowing individuals) is associated with individual staff development. The integration of these concepts results in a new framework of “Ethical-Transformational Leadership,” which can

be applied by academic administrators to address issues such as lack of motivation, imbalance in resource allocation, and organizational conflict. This article not only provides theoretical analysis but also offers practical applications that enhance the balance between morality and efficiency, thereby contributing to the sustainability of higher education institutions in rapidly changing contexts.

Keywords: Sappurisa Dhamma; Participation; Higher Education Management; Transformational Leadership Theory

บทนำ

ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาองค์ความรู้และสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพเพื่อขับเคลื่อนประเทศให้สามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่ท้าทายอย่างยิ่งในกระบวนการบริหารสถาบันอุดมศึกษา คือ การมีส่วนร่วมของบุคลากรสายวิชาการในด้านการบริหารจัดการ ซึ่งส่วนใหญ่ยังคงถูกจำกัดอยู่ในบทบาทของผู้สอนและนักวิจัย โดยไม่ได้มีโอกาสมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ ในกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบายและการบริหารจัดการ ปัญหานี้ส่งผลให้การบริหารขาดมิติทางวิชาการที่รอบด้านและอาจกระทบต่อคุณภาพของการจัดการศึกษาในภาพรวม

หนึ่งในแนวทางที่ได้รับการยอมรับว่า สามารถตอบโจทย์ปัญหานี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ ภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ซึ่งเป็นแนวคิดที่เน้นการสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นให้บุคลากรมีความมุ่งมั่น และเสริมสร้างความทุ่มเทต่อองค์กร ผู้นำที่ใช้แนวทางนี้ไม่เพียงมีวิสัยทัศน์ที่ก้าวไกล แต่ยังสามารถพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ส่งเสริมบรรยากาศของการเรียนรู้และเปิดโอกาสให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในองค์กรอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการบริหารงานวิชาการ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษาทุกระดับ ดังนั้น ภาวะผู้นำจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งในการบริหารงานวิชาการเพื่อความอยู่รอดและบรรลุตามวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา โดยพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง “4Is” เป็นพฤติกรรมของผู้นำที่สามารถนำมาใช้ในการบริหารงานวิชาการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) การเป็นแบบอย่างที่ดี (Idealized Influence; II) 2) นักสร้างแรงบันดาลใจ (Inspirational Motivation; IM) 3) การเข้าใจความเป็นปัจเจกบุคคล

(Individualized Consideration; IC) 4) การกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ (Intellectual Stimulation; IS) (Bass & Avolio, 1994) รายละเอียด ดังต่อไปนี้ 1. อิทธิพลเชิงอุดมคติ (II) ผู้นำเป็นแบบอย่างที่ดีที่สร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจให้แก่บุคลากร 2. แรงบันดาลใจและการจูงใจ (IM) กระตุ้นให้บุคลากรมีแรงบันดาลใจและมุ่งมั่นในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร 3. การพิจารณาเป็นรายบุคคล (IC) สนับสนุนและให้คำแนะนำที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคลเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 4. การกระตุ้นทางปัญญา (IS) ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์แนวทางใหม่เพื่อพัฒนาองค์กร

ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว แนวคิดภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงได้รับการยอมรับว่า เป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นให้บุคลากรเกิดความมุ่งมั่นและพร้อมมีส่วนร่วมในองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการบริหารงานวิชาการ ซึ่งเป็นหัวใจของสถาบันอุดมศึกษา อย่างไรก็ตาม ภาวะผู้นำเพียงอย่างเดียวอาจยังไม่เพียงพอ หากปราศจากรากฐานทางคุณธรรมและหลักการที่ชัดเจน ด้วยเหตุนี้ บทความนี้จึงเลือกใช้หลักสัปปุริสธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักคุณธรรมของบัณฑิตผู้รู้ที่ชี้แนวทางการตัดสินใจและการบริหารอย่างรอบคอบ โปร่งใส และเป็นธรรม เมื่อนำมาบูรณาการกับภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง จะทำให้เกิดกรอบแนวคิดใหม่ที่ไม่เพียงตอบโจทย์ด้านประสิทธิภาพ แต่ยังสร้างสมดุลกับมิติทางคุณธรรม ดังนั้น บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาช่องว่างและปัญหาการมีส่วนร่วมของบุคลากรสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา พร้อมทั้งนำเสนอการบูรณาการหลักสัปปุริสธรรมกับภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างแนวทางการบริหารที่เป็นทั้งเชิงประยุกต์และเป็นรูปธรรม โดยมุ่งหวังว่า แนวทางดังกล่าวจะสามารถแก้ปัญหาความไม่สมดุลระหว่างคุณธรรมกับประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการ รวมทั้งส่งเสริมให้บุคลากรสายวิชาการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการกำหนดทิศทางและพัฒนาองค์กรไปสู่ความยั่งยืน

เนื้อเรื่อง

หลักสัปปุริสธรรมในพระพุทธศาสนา

หลักสัปปุริสธรรมปรากฏในพระสูตรชื่อว่า สังคีติ ซึ่งเป็นพระสูตรที่รวบรวมธรรมะอันทรงคุณค่าไว้มากมาย โดยพระสารีบุตรได้ยกตัวอย่างและจัดประเภทคำสอนของพระพุทธเจ้าผ่านการสังคายนาธรรมเพื่อเป็นแนวทางและแบบอย่างในการแบ่งแยกหมวดหมู่คำสอน ดังที่เห็นได้จากเหตุการณ์ที่พระสารีบุตรได้ปรารภถึงการ

สิ้นสุดชีวิตของนิครณนาภูบุตรและการทะเลาะวิวาทของสาวกในเรื่องธรรมวินัย ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงรับสั่งให้ภิกษุทำสังคายนาพระธรรมโดยไม่วิวาทกันเพื่อให้พระมหัจฉริยะตั้งอยู่อย่างยั่งยืน โดยได้นำเสนอการสังคายนาธรรมในรูปแบบของการแบ่งหมวดตั้งแต่หมวดละ 1 ประการ ไปจนถึงหมวดละ 10 ประการ โดยในหมวดสัพปุริสธรรมจะประกอบไปด้วยคุณธรรม 7 ประการ ดังที่พระสารีบุตรได้แสดงไว้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 330: 333) โดยความหมายของสัพปุริสธรรมในพระสูตร คือคุณสมบัติของคนดี 7 ประการ ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติมีความดี มีความน่านับถือและสามารถเป็นแบบอย่างในการชี้นำผู้อื่นให้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและมีจริยธรรม โดยมีความหมายแต่ละข้อ ดังนี้

1. ัมมัญญตา (รู้หลักหรือรู้จักเหตุ) คือ ความรู้ในหลักการ กฎเกณฑ์และเหตุผลของธรรมะที่ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติหน้าที่ เช่น พระมหากษัตริย์ทราบหลักการปกครองตามราชประเพณีและรู้ว่า จะต้องดำเนินการอย่างไรเพื่อให้เกิดผลตามที่ต้องการ

2. อัตถัญญตา (รู้ความมุ่งหมายหรือรู้จักผล) หมายถึง ความรู้ในความหมายและวัตถุประสงค์ของหลักธรรมที่ปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติทราบถึงประโยชน์และผลที่จะเกิดขึ้นตามแนวทางนั้น

3. อัตตัญญตา (รู้จักตน) คือ การมีความรู้และตระหนักถึงฐานะ ภาวะ เพศ ความสามารถและคุณธรรมของตนเองเพื่อให้การปฏิบัติตนเป็นไปอย่างเหมาะสมและสามารถปรับปรุงตนเองได้

4. มัตตัญญตา (รู้จักประมาณ) เป็นการรู้จักความพอดีในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการบริโภค การใช้จ่ายหรือการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความสมดุลและเกิดผลดีตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

5. กาลัญญตา (รู้จักกาล) หมายถึง ความรู้จักและเข้าใจช่วงเวลาและระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความจำเป็นและสถานการณ์

6. ปริสัญญตา (รู้จักบริษัท) คือ ความสามารถในการเข้าใจลักษณะเฉพาะของชุมชนและสังคมเพื่อให้การประพฤติปฏิบัติต่อชุมชนเกิดความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัฒนธรรม ประเพณีและความต้องการที่แท้จริง

7. บุคคลัญญตา (รู้จักบุคคล) เป็นความรู้ในการแยกแยะและเข้าใจความแตกต่างของบุคคล ทั้งในแง่ของอริยาศัย ความสามารถและคุณธรรมเพื่อให้การปฏิบัติ

ต่อบุคคลนั้น ๆ เป็นไปด้วยความเหมาะสมและให้เกิดผลประโยชน์สูงสุด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2551: 23-25)

โดยสรุปแล้ว สัปปุริสธรรมในพระสูตรไม่เพียงระบุคุณสมบัติของคนดี 7 ประการที่เป็นแบบอย่างและเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมเท่านั้น ยังแสดงให้เห็นแนวทางการสร้างความสมดุลระหว่างความรู้ในหลักธรรมกับการปฏิบัติในชีวิตจริง ซึ่งเป็นแนวทางที่มีประโยชน์ต่อการสร้างความสงบสุขและความยั่งยืนในสังคมและชุมชน

แนวคิดและหลักการของภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง

ภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงเป็นแนวคิดที่พัฒนาโดยเบิร์น (Burns, 1978) และต่อมาได้ขยายความโดยเบส (Bass, 1985) ซึ่งอธิบายว่า ผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงเป็นผู้นำที่สามารถกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้ตามเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก ไม่ใช่เพียงแค่การตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของเขา แต่เป็นการช่วยให้เขาพัฒนาตัวเองเกินกว่าที่เขาคิดว่าทำได้ (Bass & Riggio, 2006) ภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงเป็นแนวทางในการบริหารที่เน้นการสร้างแรงบันดาลใจและพัฒนาองค์กรในระยะยาว ผ่านกระบวนการที่ช่วยให้พนักงานรู้สึกมีคุณค่า มีเป้าหมายและพร้อมที่จะเติบโตไปพร้อมกับองค์กร (Mokhber, et al., 2015)

องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง

ภาวะผู้นำจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งในการบริหารงานวิชาการ เพื่อให้บรรลุตามประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยเฉพาะการเป็นกระบวนการที่แสดงความเป็นแบบอย่างที่ดี การสร้างแรงบันดาลใจ การเข้าใจความเป็นปัจเจกบุคคล และการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ จะเห็นได้ว่า พฤติกรรมทั้ง 4 นี้สามารถประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนงานวิชาการของสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มขึ้นตามบริบทของสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นการนำพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 4Is มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนงานวิชาการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดและเท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (นวรรตน์ ไวมพูน และคณะ, 2566: 72)

เบส (Bass, 1985) ได้เสนอว่า ภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

1. อิทธิพลเชิงอุดมคติ ผู้นำที่มีอิทธิพลเชิงอุดมคติจะเป็นต้นแบบทางศีลธรรมและจริยธรรมที่ดีให้กับผู้ตาม ทำให้เกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจในผู้นำ ผู้นำ

ลักษณะนี้มักมีความเป็นแบบอย่างในการทำงานและแสดงออกถึงวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน (Bass & Riggio, 2006: 37)

2. แรงบันดาลใจและแรงจูงใจ ผู้นำสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ตาม โดยการกำหนดเป้าหมายที่ท้าทายและสื่อสารอย่างมีพลัง ผู้นำจะใช้การสื่อสารเชิงบวก เพื่อกระตุ้นให้ผู้ตามเกิดความกระตือรือร้นและมีความหวัง (Riggio & Tan, 2014)

3. ความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้นำจะให้ความสำคัญกับความต้องการของผู้ตามแต่ละคนและช่วยให้เขาเติบโตในเส้นทางอาชีพ โดยการพิจารณาเป็นรายบุคคล คือ การให้คำแนะนำและสนับสนุนผู้ตามในลักษณะเฉพาะตัว (Mokhber, et al., 2015)

4. การกระตุ้นทางปัญญา ผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงจะสนับสนุนให้ผู้ตามคิดนอกกรอบ ค้นหาวิธีการใหม่ในการแก้ไขปัญหา ผู้นำในลักษณะนี้จะท้าทายแนวคิดเดิม และส่งเสริมให้มีการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ (Reza, 2019)

ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงานหรือผู้ตาม โดยการเปลี่ยนแปลงความพยายามของผู้ร่วมงานและผู้ตามให้สูงขึ้นกว่าความพยายามที่คาดหวัง พัฒนาความสามารถของผู้ร่วมงานและผู้ตามไปสู่ระดับที่สูงขึ้นและมีศักยภาพมากขึ้น ทำให้ตระหนักในภารกิจและวิสัยทัศน์ขององค์กร จูงใจให้ผู้ร่วมงานหรือผู้ตามมองให้ไกลเกินกว่าความสนใจของเขาไปสู่ประโยชน์ของกลุ่มขององค์กร ซึ่งกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงานหรือผู้ตามมีองค์ประกอบเฉพาะ 4 ประการ ซึ่งเรียกอีกอย่างว่า 4Is ได้แก่

1. ภาวะผู้นำที่สร้างอิทธิพลเชิงอุดมคติ (II) ผู้นำที่มีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์เป็นบุคคลที่ได้รับความเชื่อถือและศรัทธาจากผู้ร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา โดยเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดี มีความน่าเชื่อถือและสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้แก่บุคลากรภายในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำประเภทนี้ต้องมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสามารถถ่ายทอดไปยังคณะทำงานเพื่อให้ทุกคนเข้าใจเป้าหมายร่วมกัน อีกทั้งยังต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมสูง ยึดมั่นในหลักการบริหารเพื่อประโยชน์ขององค์กรและส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน ผู้นำที่สามารถสร้างความไว้วางใจและความเคารพในหมู่ผู้ตาม จะสามารถบ่มเพาะความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันในองค์กร และกระตุ้นให้บุคลากรทำงานด้วยความทุ่มเท ดังนั้น ภาวะผู้นำประเภทนี้จึงเป็นรากฐานสำคัญของความต่อเนื่องและความมั่นคงในองค์กร ซึ่งช่วยให้สามารถดำเนินงานและบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ภาวะผู้นำที่เสริมสร้างแรงบันดาลใจและแรงจูงใจ (IM) การกระตุ้นแรงบันดาลใจถือเป็นหนึ่งในบทบาทสำคัญของผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง โดยผู้นำจะต้องมีความสามารถในการปลุกเร้าและสร้างพลังแห่งการทำงานให้แก่บุคลากรภายในองค์กร ผ่านการสื่อสารที่มีพลังและเปี่ยมด้วยความหมาย ผู้นำควรให้กำลังใจ ยกย่องชมเชย ผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงเปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พฤติกรรมของผู้นำที่สร้างเจตคติในเชิงบวกและส่งเสริมให้บุคลากรมีทัศนคติที่ดีต่องาน จะช่วยกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และการทำงานที่มุ่งมั่นเป้าหมายขององค์กรมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว นอกจากนี้ ผู้นำควรเน้นย้ำความสำคัญของภารกิจองค์กรและสื่อสารให้บุคลากรเห็นคุณค่าของงานที่เขาทำ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความมุ่งมั่นและแรงขับเคลื่อนในการปฏิบัติหน้าที่อย่างต่อเนื่อง

3. ภาวะผู้นำที่คำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (IC) ผู้นำมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้ร่วมงานหรือผู้ตามในฐานะเป็นผู้ดูแล เอาใจใส่ผู้ตามเป็นรายบุคคลและทำให้ผู้ตามรู้สึกมีค่า ผู้นำจะเป็นโค้ชและเป็นพี่เลี้ยงของผู้ตามแต่ละคนเพื่อการพัฒนาและติดตาม ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้นำและผู้ตาม นอกจากนี้ ผู้นำจะมอบหมายงานให้ผู้ร่วมงานตามความรู้ความสามารถของตน และปฏิบัติต่อผู้ตามตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล โดยใช้วิธีจูงใจ สนองความต้องการของผู้ร่วมงานที่แตกต่างกัน ผู้นำจะให้โอกาสผู้ร่วมงานได้รับงานหรือภารกิจที่ท้าทายและมีความรับผิดชอบมากยิ่งขึ้น ทั้งยังสนับสนุนให้ผู้ตามได้รับการอบรมพัฒนาความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น ให้คำแนะนำ คำปรึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล คอยติดต่อสื่อสารโดยตรงและรับฟังปัญหาทั้งเรื่องส่วนตัวและเรื่องการทำงาน

4. ภาวะผู้นำที่กระตุ้นให้เกิดการกระตุ้นทางปัญญา (IS) ผู้นำที่สามารถกระตุ้นให้บุคลากรเกิดการคิดวิเคราะห์และพัฒนาศักยภาพทางปัญญาจะช่วยให้คณะทำงานสามารถมองเห็นปัญหาและความท้าทายจากมุมมองที่แตกต่าง ผู้นำประเภทนี้จะส่งเสริมให้บุคลากรคิดนอกกรอบและทดลองวิธีการใหม่ในการแก้ปัญหา แทนที่จะพึ่งพาแนวทางดั้งเดิม การเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และสนับสนุนให้เกิดการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์จะช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ผู้นำที่สามารถสนับสนุนและให้กำลังใจแก่บุคลากรในการคิดค้นแนวทางแก้ไขปัญหาใหม่จะช่วยให้เกิดการพัฒนางานองค์กรในระยะยาวและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (ปิยะธิดา เย็นสบาย และจุฑารัตน์ นิรันดร, 2564: 110)

การบูรณาการหลักสัปปริสธรรมกับภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารบุคลากรสายวิชาการ

การบริหารบุคลากรสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษามักเผชิญปัญหาการขาดการมีส่วนร่วม ขาดแรงจูงใจและบางครั้งขาดความไว้วางใจต่อกระบวนการบริหารเพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้ จำเป็นต้องบูรณาการหลักสัปปริสธรรมเข้ากับภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง โดยการบูรณาการนี้ได้หยุดเพียงการอธิบายเชิงนามธรรม แต่ต้องปรากฏผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรม ดังนี้

1. การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ใช้ธัมมัญญาตา (รู้หลัก) และอรรถัญญาตา (รู้จักตนเอง) ควบคู่กับภาวะผู้นำที่สร้างอิทธิพลเชิงอุดมคติ (II) โดยให้ผู้นำจัดเวทีที่เปิดโอกาสให้สายวิชาการได้ร่วมกำหนดนโยบายหรือแนวทางการพัฒนาองค์กร โดยผู้นำทำหน้าที่เป็นต้นแบบที่มีจริยธรรมและโปร่งใส

2. ระบบพี่เลี้ยง (Mentorship Program) ใช้บุคคลัญญาตา (รู้จักบุคคล) เพื่อบูรณาการกับภาวะผู้นำที่คำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (IC) มุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการเป็นรายบุคคล ผ่านการจับคู่ระหว่างอาจารย์อาวุโสกับอาจารย์รุ่นใหม่เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและการเรียนรู้ต่อเนื่อง

3. โครงการส่งเสริมการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Collaborative Research Projects) ใช้อรรถัญญาตา (รู้เป้าหมาย) ร่วมกับภาวะผู้นำที่เสริมสร้างแรงบันดาลใจและแรงจูงใจ (IM) ด้วยการจัดทำโครงการวิจัยที่เปิดโอกาสให้อาจารย์ทุกระดับชั้นมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง สร้างเป้าหมายร่วมขององค์กรด้านงานวิจัยที่ชัดเจน

4. ระบบการประเมินที่โปร่งใส (Transparent Evaluation System) ใช้มัตตัญญาตา (รู้จักประมาณ) ร่วมกับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (Ethical Leadership) และภาวะผู้นำที่กระตุ้นให้เกิดการกระตุ้นทางปัญญา (IS) ในการออกแบบเกณฑ์ประเมินผลงานสายวิชาการอย่างสมดุล โปร่งใสและตรวจสอบได้เพื่อลดความขัดแย้งและสร้างความไว้วางใจ

5. เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Learning Forum) ใช้กาลัญญาตา (รู้จักเวลา) และปริสัญญาตา (รู้จักชุมชนและสังคม) ร่วมกับภาวะผู้นำที่กระตุ้นให้เกิดการกระตุ้นทางปัญญา (IS) ด้วยการเปิดเวทีให้บุคลากรนำเสนอแนวคิด นวัตกรรมการสอนและวิธีแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและชุมชนทางวิชาการ

ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญสี่ประการที่สะท้อนบทบาทของผู้นำในการพัฒนาองค์กรและบุคลากรอย่างรอบด้าน ประการแรกคือ ภาวะผู้นำที่สร้างอิทธิพลเชิงอุดมคติ (II) ผู้นำประเภทนี้เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ชัดเจน

ยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมและแสดงออกด้วยพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดี จนสามารถสร้างความเชื่อถือ ศรัทธาและแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ตามได้ ส่งผลให้บุคลากรเกิดความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวและมุ่งมั่นต่อเป้าหมายขององค์กร ประการที่สอง คือ ภาวะผู้นำที่เสริมสร้างแรงบันดาลใจและแรงจูงใจ (IM) ซึ่งเน้นการสื่อสารที่ทรงพลัง การให้กำลังใจและการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผู้นำที่สามารถถ่ายทอดคุณค่าของงานและภารกิจขององค์กรได้อย่างมีความหมาย ย่อมกระตุ้นให้ผู้ตามเกิดทัศนคติในเชิงบวก มีพลังใจและทำงานด้วยความคิดสร้างสรรค์เพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน ประการที่สาม คือ ภาวะผู้นำที่คำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (IC) ผู้นำในลักษณะนี้จะทำหน้าที่เสมือนเป็นโค้ชและที่ปรึกษา ดูแล เอาใจใส่และมอบหมายงานตามความถนัดของผู้ตามแต่ละคน ทั้งยังสนับสนุนให้บุคลากรได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถที่เหมาะสม พร้อมรับฟังปัญหาและให้คำปรึกษาทั้งด้านงานและส่วนตัว การปฏิบัติในลักษณะนี้ทำให้บุคลากรรู้สึกมีคุณค่าและเกิดความผูกพันต่อองค์กร และประการสุดท้าย คือ ภาวะผู้นำที่กระตุ้นทางปัญญา (IS) ซึ่งช่วยให้บุคลากรกล้าคิดนอกกรอบ มองปัญหาจากหลายมุมมองและพัฒนาวิธีการใหม่ในการแก้ไขปัญหา ผู้นำที่เปิดพื้นที่ให้แสดงความคิดเห็นและส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ย่อมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว

โดยสรุป ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงทั้งสี่ประการนี้ไม่เพียงช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่เต็มไปด้วยแรงบันดาลใจและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง แต่ยังสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ส่งผลให้บุคลากรมีพลังใจและพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของความมั่นคงและความยั่งยืนขององค์กรในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง

แนวทางปฏิบัติของการประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมสำหรับบุคลากรสายวิชาการตามทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง

ในยุคที่สถาบันอุดมศึกษาต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง การบูรณาการภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงเข้ากับหลักสัปปริสธรรมจึงเป็นแนวทางที่ช่วยให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีคุณธรรม โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ โดยแนวทางปฏิบัติที่เสนอเป็นกระบวนการ-กิจกรรมที่ชัดเจน ดังนี้

1. การหล่อหลอมคุณลักษณะของผู้นำให้เป็นแบบอย่างที่ดี ภายใต้มิติของภาวะผู้นำที่สร้างอิทธิพลเชิงอุดมคติ (II) ของภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง ผู้นำควรแสดงออกถึงความน่าเชื่อถือ มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและได้รับความไว้วางใจจากผู้ตาม

การเสริมสร้างคุณลักษณะภายในนี้สอดคล้องกับหลักความรู้จักตน (Self-awareness) และหลักความรู้จักเหตุ (Causal Understanding) ตามที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2546: 4-5) ได้ระบุไว้ ดังนั้น แนวทางปฏิบัติ คือ การฝึกพัฒนาตนเองให้มีจริยธรรมที่มั่นคงและมีการตระหนักรู้ในจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเอง พร้อมทั้งยึดหลักการที่ถูกต้องในการตัดสินใจเพื่อเป็นแบบอย่างและแรงบันดาลใจแก่บุคลากร ผู้เขียนมองว่า การฝึกพัฒนาตนเองในด้านจริยธรรมและความรู้ในตนเองไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้นำมีความสามารถในการบริหารจัดการองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังสามารถสร้างความเชื่อมั่นในหมู่บุคลากร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มีความโปร่งใสและยั่งยืน แนวทางปฏิบัติ คือ การหล่อหลอมคุณลักษณะผู้นำให้เป็นแบบอย่างที่ดี (II) โดยมีผู้รับผิดชอบหลัก ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูง (อธิการบดี/คณบดี) ผู้เข้าร่วม ได้แก่ ผู้บริหารสายวิชาการ หัวหน้าภาควิชา โดยมีกิจกรรม คือ โครงการอบรมจริยธรรมผู้นำ ปีละ 1 ครั้ง โดยเชิญพระนักวิชาการและนักจิตวิทยาการจัดการมาให้ความรู้ ผู้นำทำการสะท้อนตนเอง (Self-reflection Session) ทุก 3 เดือน เพื่อทบทวนการตัดสินใจที่ผ่านมา เปิดเผยบันทึกการตัดสินใจสำคัญต่อบุคลากรสายวิชาการในที่ประชุมอย่างโปร่งใส โดยมีขั้นตอนเริ่มจากอบรม การปฏิบัติจริง การประเมินผลและการสื่อสารความโปร่งใส

2. การจูงใจและเสริมสร้างแรงบันดาลใจเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ภายใต้มิติของภาวะผู้นำการเสริมสร้างแรงบันดาลใจและแรงจูงใจ (IM) โดยผู้นำควรสื่อสารเป้าหมายและวิสัยทัศน์ขององค์กรให้ชัดเจน กระตุ้นให้บุคลากรมีแรงจูงใจที่ไม่ใช่เพียงผลประโยชน์ส่วนตัว แต่เพื่อประโยชน์ขององค์กรและสังคมโดยรวม แนวทางนี้สอดคล้องกับหลักความรู้จักผลหรือเป้าหมาย หลักความรู้จักกาล (Understanding Timing) และหลักความรู้จักชุมชน (Understanding Society) ตามที่พระคำแสนปกสุโร และธิดิวิฑูหมันมี (2561: 75-76) ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของการคำนึงถึงกาลเทศะและบริบทของสังคม ในการปฏิบัติผู้นำควรจัดกิจกรรมและการประชุมที่เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างแรงบันดาลใจร่วมกัน พร้อมทั้งกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์กร ผู้เขียนวิเคราะห์ว่าการจูงใจที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการสื่อสารที่คำนึงถึงบริบทขององค์กรและสังคม ซึ่งจะช่วยให้บุคลากรเห็นคุณค่าในภารกิจของตนเองและเข้าใจถึงความสำคัญของการทำงานร่วมกันเพื่อความสำเร็จในระยะยาว นอกจากนี้ การมีเป้าหมายที่ชัดเจนและวิสัยทัศน์ที่ยิ่งใหญ่ยังช่วยเพิ่มความมั่นใจและความมุ่งมั่นในองค์กรอีกด้วย โดยมีแนวทางปฏิบัติ ดังนี้ ผู้รับผิดชอบหลัก ได้แก่ ผู้บริหารสายวิชาการและฝ่ายวางแผน

ผู้เข้าร่วม ได้แก่ อาจารย์ทุกระดับ โดยการจัดกิจกรรมประชุมวิสัยทัศน์องค์กรประจำปี ด้วยการให้บุคลากรทุกคนร่วมเสนอความคิดเห็น การจัดกิจกรรมวันแสดงวิสัยทัศน์ร่วม (Vision Sharing Day) โดยให้แต่ละภาควิชานำเสนอเป้าหมายของตนเองเพื่อเชื่อมโยงกับเป้าหมายมหาวิทยาลัย และการประกาศเกียรติคุณ (Recognition) เช่น การมอบรางวัล “บุคลากรร่วมสร้างองค์กร” โดยมีขั้นตอนเริ่มจากการกำหนดวิสัยทัศน์ การสื่อสารร่วมกัน การจัดกิจกรรมมุ่งใจและการมอบรางวัล/เชิดชู

3. การดูแลบุคลากรอย่างทั่วถึงและเสริมสร้างความสามัคคีในองค์กร ภายใต้มิติของภาวะผู้นำที่คำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (IC) ภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงเน้นให้ผู้นำใส่ใจในความแตกต่างของบุคคลและให้การสนับสนุนอย่างเหมาะสม แนวทางนี้สอดคล้องกับหลักความรู้จักบุคคลตามแนวทางของพระครูโกสุมสมณวัตร (สังวาลย์ กุสุโม/เมตตาเยา) (2560) ที่ระบุว่า การปฏิบัติต่อบุคคลอย่างถูกต้องและให้ความช่วยเหลือเมื่อจำเป็น เป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้นำที่ดี แนวทางปฏิบัติ คือ การจัดทำโปรแกรมการพัฒนามูลฐานเฉพาะบุคคล การประเมินความต้องการและความแตกต่างของแต่ละบุคคลอย่างต่อเนื่อง และการสร้างระบบสนับสนุนภายในองค์กรเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและความร่วมมือ ผู้เขียนเชื่อว่าการพัฒนาความคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจอย่างรอบคอบจะช่วยให้การบริหารจัดการองค์กรเป็นไปอย่างมีเหตุผลและลดความเสี่ยงจากการตัดสินใจที่ผิดพลาด การส่งเสริมให้บุคลากรคิดในมิติที่กว้างและตั้งคำถามอย่างสร้างสรรค์ไม่เพียงแต่ช่วยในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น แต่ยังเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับองค์กรในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในอนาคตอีกด้วย ผู้เขียนมองว่า การดูแลบุคลากรในระดับบุคคล และการยอมรับความแตกต่างเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความสามัคคีและความร่วมมือภายในองค์กร เมื่อผู้นำสามารถเข้าใจและตอบสนองต่อความต้องการของแต่ละบุคคลได้อย่างเหมาะสม จะส่งผลให้เกิดความรู้สึกผูกพันและความไว้วางใจในคณะทำงาน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการสร้างองค์กรที่สามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีแนวทางปฏิบัติ ดังนี้ ผู้รับผิดชอบหลัก ได้แก่ คณะกรรมการบุคลากรและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผู้เข้าร่วม ได้แก่ บุคลากรสายวิชาการทุกระดับ โดยการจัดกิจกรรมระบบพี่เลี้ยงเพื่อให้จับคู่อาจารย์พี่เลี้ยง-อาจารย์รุ่นใหม่ การสำรวจความต้องการรายบุคคลปีละ 2 ครั้ง เช่น ด้านงานวิจัย การสอนหรือพัฒนาตนเอง การสร้างระบบสวัสดิการรายบุคคล (Personalized Support System) เช่น การกำหนดชั่วโมงสอนยืดหยุ่นสำหรับผู้ทำวิจัย โดยมีขั้นตอนเริ่มจากการประเมินความต้องการ การจับคู่/วางแผน การดำเนินการพัฒนา การติดตามผลและปรับแผน

4. การส่งเสริมความคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจที่รอบคอบ ในมิติของภาวะผู้นำที่กระตุ้นให้เกิดการกระตุ้นทางปัญญา (IS) ผู้นำควรส่งเสริมให้บุคลากรมีการคิดวิเคราะห์ ปรับมุมมองในการแก้ไขปัญหาและกล้าคิดนอกกรอบ แนวทางนี้สอดคล้องกับหลักความรู้จักประมาณ (Understanding Balance) ของหลักสัพพริสธรรม โดยผู้นำที่ดีต้องเป็นการรู้จักความพอดีในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการบริโภค การใช้จ่ายหรือการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความสมดุลและเกิดผลดีตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551: 23-25) แนวทางปฏิบัติ คือ การจัดเวิร์กช็อปหรือฝึกอบรมที่เน้นการวิเคราะห์ปัญหา การระดมความคิดเห็นเพื่อแลกเปลี่ยนและวางแผนงานที่คำนึงถึงความสมดุลในทุกมิติของการบริหารอย่างโปร่งใส ผู้เขียนเชื่อว่าการพัฒนาความคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจอย่างรอบคอบจะช่วยให้การบริหารจัดการองค์กรเป็นไปอย่างมีเหตุผลและลดความเสี่ยงจากการตัดสินใจที่ผิดพลาด การส่งเสริมให้บุคลากรคิดในมิติที่กว้างและตั้งคำถามอย่างสร้างสรรค์ไม่เพียงแต่ช่วยในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น แต่ยังเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับองค์กรในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในอนาคตอีกด้วย โดยมีแนวทางปฏิบัติ ดังนี้ ผู้รับผิดชอบหลัก ได้แก่ คณะกรรมการวิจัยและวิชาการ ผู้เข้าร่วม ได้แก่ อาจารย์ นักวิชาการรุ่นใหม่และผู้ช่วยนักวิจัย โดยการจัดเวทีประชุมแลกเปลี่ยน การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) วิเคราะห์ปัญหาการบริหารวิชาการด้วยการใช้กรณีศึกษา (Case Study) การจัดวงเสวนา Think Tank รายเดือน เพื่อระดมแนวคิดใหม่ในการพัฒนาหลักสูตรและงานวิจัย การเปิดแพลตฟอร์มออนไลน์ (Knowledge Sharing Platform) เพื่อให้บุคลากรเสนอแนวคิดและลงมติแนวทางปฏิบัติ โดยมีขั้นตอนเริ่มจากวิเคราะห์ปัญหา การระดมความคิด การทดลองนำไปใช้ การประเมินผลและปรับปรุง

โดยสรุป แนวทางปฏิบัติข้างต้นเน้นให้เห็นว่า ใครต้องทำอะไร ใช้กับใคร ทำอย่างไรตั้งแต่ต้นจนจบ โดยผสมหลักสัพพริสธรรม (คุณธรรมและความรอบรู้) เข้ากับภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง (แรงบันดาลใจ นวัตกรรม) เพื่อสร้างระบบที่มีทั้งคุณธรรมและประสิทธิภาพ สุดท้ายจะทำให้บุคลากรสายวิชาการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และสถาบันอุดมศึกษามีพลังในการขับเคลื่อนอย่างยั่งยืน แนวทางปฏิบัตินี้เป็นการประยุกต์ใช้ภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงร่วมกับหลักสัพพริสธรรมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในองค์กร คือ การพัฒนาผู้นำให้เป็นแบบอย่างที่ดีด้วยจริยธรรมและความรู้ในตนเอง การจูงใจและสร้างแรงบันดาลใจผ่านการสื่อสารที่คำนึงถึงกาลเทศะและบริบทสังคม การส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจที่มีความสมดุลและการดูแลบุคลากรอย่างทั่วถึง โดยคำนึงถึงความแตกต่างเฉพาะบุคคล แนวทางเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้

การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส แต่ยังเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างความร่วมมือและความสามัคคีภายในองค์กรที่สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันได้อย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาหลักในสถาบันอุดมศึกษา เช่น 1) การขาดแรงจูงใจ เนื่องจากบุคลากรจำนวนมากถูกกดดันจากภาระงานสอนและงานธุรการ ทำให้ขาดพลังในการพัฒนางานวิชาการ 2) การขาดระบบพัฒนารายบุคคล เพราะมหาวิทยาลัยหลายแห่งใช้วิธีบริหารแบบเหมารวม ไม่ได้สนับสนุนตามศักยภาพและความต้องการเฉพาะของบุคลากร 3) การขาดการสื่อสารวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน เพราะบุคลากรไม่เข้าใจว่า การทำงานของตนเชื่อมโยงกับเป้าหมายองค์กรอย่างไร 4) การบริหารการเปลี่ยนแปลงไม่ต่อเนื่อง จึงทำให้บุคลากรบางส่วนต่อต้านหรือล้าหลังที่จะร่วมมือ

การเชื่อมโยงแนวคิด (Abstract) เข้ากับปัญหา (Problem-based) เพื่อใช้แก้ปัญหาเฉพาะเรื่อง ดังนี้ 1) การเป็นแบบอย่างที่ดี/ภาวะผู้นำที่สร้างอิทธิพลเชิงอุดมคติ (II) โดยใช้ธัมมัญญาตาและอรรถัญญาตาในการแก้ปัญหาผู้นำที่ขาดความน่าเชื่อถือและแบบอย่างที่ดี 2) การสร้างแรงบันดาลใจ/ภาวะผู้นำที่เสริมสร้างแรงบันดาลใจและแรงจูงใจ (IM) โดยใช้อรรถัญญาตา กาลัญญาตาและปริสัชัญญาตาในการแก้ปัญหาการขาดแรงจูงใจและไม่เข้าใจเป้าหมายองค์กร 3) การเข้าใจความเป็นปัจเจกบุคคล/ภาวะผู้นำที่คำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (IC) โดยใช้บุคคลัญญาตาในการแก้ปัญหาการบริหารแบบเหมารวม ไม่ตอบสนองต่อศักยภาพรายบุคคล 4) การกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้/ภาวะผู้นำที่กระตุ้นให้เกิดการกระตุ้นทางปัญญา (IS) โดยใช้มัตตัญญาตาในการแก้ปัญหาขาดการคิดวิเคราะห์เชิงนวัตกรรม และ 5) การบริหารความเปลี่ยนแปลง (Change Management) โดยใช้กาลัญญาตาในการแก้ปัญหาการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ต่อเนื่อง ตามตารางดังต่อไปนี้

ปัญหา	หลักการ/ทฤษฎีที่ใช้	แนวทางปฏิบัติ (กิจกรรม-ขั้นตอน)	ผู้รับผิดชอบ
การขาดแรงจูงใจ	การสร้างแรงบันดาลใจ (IM) ใช้หลักอรรถัญญาตา กาลัญญาตาและปริสัชัญญาตา	1) จัดกิจกรรมวันแสดงวิสัยทัศน์ร่วม (Vision Sharing Day) ให้บุคลากรเข้าใจเป้าหมายองค์กร	ผู้บริหารสายวิชาการและฝ่ายวางแผน

ปัญหา	หลักการ/ทฤษฎีที่ใช้	แนวทางปฏิบัติ (กิจกรรม-ขั้นตอน)	ผู้รับผิดชอบ
		2) ใช้ระบบประกาศเกียรติคุณและรางวัล	
การขาดระบบพัฒนา รายบุคคล	การเข้าใจความเป็นปัจเจกบุคคล (IC) ใช้หลักบุคคลัญญา	1) ทำระบบพี่เลี้ยง (Mentorship Program) 2) สํารวจความต้องการรายบุคคลปีละ 2 ครั้ง	คณะกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
การขาดผู้นำที่เป็นแบบอย่าง/ การขาดการสื่อสาร วิสัยทัศน์ที่ดี	การเป็นแบบอย่างที่ดี (II) ใช้หลักอัตตัญญาและหลักธัมมัญญา	1) จัดอบรมจริยธรรมผู้นำปีละ 1 ครั้ง 2) จัดทำการสะท้อนตนเอง (Self-reflection Session) รายไตรมาส	อธิการบดี/คณบดี
การขาดการคิดวิเคราะห์เชิงนวัตกรรม	การกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ (IS) ใช้หลักมัตตัญญา	1) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ “คิดเชิงวิเคราะห์” ทุกภาคการศึกษา 2) เปิดแพลตฟอร์มออนไลน์เสนอแนวคิดใหม่	คณะกรรมการวิจัยและวิชาการ
การบริหารการเปลี่ยนแปลงไม่ต่อเนื่อง	การบริหารความเปลี่ยนแปลง (Change Management) ใช้หลักกาลัญญา	1) จัดทำแผนที่ (Roadmap) การเปลี่ยนแปลงให้ชัดเจน 2) ประชุมติดตามผลทุก 6 เดือน	ฝ่ายวางแผนและบริหาร

ภาพ 1 แนวทางแก้ปัญหาเชิงรูปธรรม (Action Plan)

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบมิได้หยุดเพียงการชี้ให้เห็นความใกล้เคียงระหว่างหลักสํปปริสธรรมกับภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง แต่ยังสะท้อนถึงศักยภาพของการนำมาประยุกต์เพื่อแก้ปัญหาที่เป็นจริงในสถาบันอุดมศึกษา โดยปัญหาหลัก ได้แก่ การขาดแรงจูงใจของบุคลากร การขาดระบบพัฒนารายบุคคล การขาดผู้นำที่เป็นแบบอย่าง การขาดการคิดวิเคราะห์เชิงนวัตกรรม และการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ต่อเนื่อง การนำหลักสํปปริสธรรมเข้ามาเสริมในแต่ละมิติของภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงจึงเป็นแนวทางแก้ไขที่ชัดเจน เช่น การจัดกิจกรรมวันแสดงวิสัยทัศน์ร่วมเพื่อแก้ปัญหาขาดแรงจูงใจ การทำระบบพี่เลี้ยงเพื่อสนับสนุนการพัฒนา

รายบุคคล การอบรมจริยธรรมผู้นำเพื่อสร้างผู้นำที่เป็นแบบอย่าง การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์ปัญหาเพื่อพัฒนาความคิดเชิงนวัตกรรม และการจัดทำแผนที่การเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างความต่อเนื่องในการปรับตัว การบูรณาการเชิงรูปธรรมเช่นนี้จะช่วยให้การบริหารบุคลากรสายวิชาการของสถาบันอุดมศึกษามีทั้งคุณธรรม ความโปร่งใสและประสิทธิภาพที่ยั่งยืน

สรุป

การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมร่วมกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง ช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากรสายวิชาการได้ในหลายมิติ โดยผู้นำที่ยึดถือคุณธรรมและจริยธรรมตามหลักสัปปุริสธรรมสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในการบริหารจัดการและสร้างความไว้วางใจในหมู่ผู้ตาม ในขณะที่เดียวกันแนวคิดภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงช่วยจูงใจและกระตุ้นให้บุคลากรมีแรงบันดาลใจในการคิด วิเคราะห์ปัญหาและตัดสินใจอย่างรอบคอบส่งผลให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในบริบทของการบริหารสถานศึกษาที่ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง การนำหลักสัปปุริสธรรมมาประกอบกับภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้นำสามารถบริหารจัดการองค์กรได้อย่างโปร่งใสและมีคุณธรรมเท่านั้น แต่ยังช่วยให้บุคลากรสายวิชาการได้รับการพัฒนาด้านความคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจที่มีพื้นฐานมาจากจริยธรรมและความรู้ในตนเอง การที่ผู้นำสามารถดูแลและเข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคลได้อย่างลึกซึ้ง ย่อมส่งผลให้เกิดความร่วมมือและความสามัคคีในองค์กร ผลที่ได้ คือ นักเรียนนักศึกษาและบุคลากรได้รับการปลูกฝังทั้งองค์ความรู้และคุณธรรม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์กรและสังคมโดยรวม การประยุกต์ใช้แนวคิดทั้งสองร่วมกันจึงเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการสร้างความมีส่วนร่วมและเสริมสร้างความสามารถของบุคลากรสายวิชาการให้สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- นวรรตน์ ไวมพูนุ และคณะ. (2566). 4I's พหุติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารงานวิชาการ. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*. 9 (6), 72-84.
- ปิยะธิดา เย็นสบาย และจุฬารัตน์ นิรันดร. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการใน

- โรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการ จังหวัดสมุทรสาคร. *วารสารครูคาสาตร์ คณะครูคาสาตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*. 4 (2), 106-116.
- พระครูโกสุมสมณวัตร (สังวาลย์ กุสุโม/เมตตาเยยา). (2560). *ศึกษาหลักสัปปุริสธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในตำบลศรีณรงค์ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุรินทร์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระคำแสน ปภัสสรโร และจิตวิฑูมิ หมั่นมี. (2561). *สัปปุริสธรรมทฤษฎีการบริหารตนเอง*. *วารสารสมาคมศิษย์เก่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. 7 (2), 69-76.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *ภาวะผู้นำ: ความสำคัญต่อการพัฒนาคนพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2547). *ธรรมนุญชีวิตพุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 11*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Bass, B. M. (1985). *Leadership and Performance beyond Expectations*. New York: Free Press.
- Bass, B. M. and Avolio, B. J. (1994). *Improving Organizational Effectiveness through Transformational Leadership*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
- Bass, B. M. and Riggio, R. E. (2006). *Transformational Leadership*, 2nd ed. New York: Psychology Press.
- Burns, J. M. (1978). *Leadership*. New York: Harper & Row.
- Mokhber, M., et al. (2015). Effect of Transformational Leadership and Its Components on Organizational Innovation. *Iranian Journal of Management Studies*. 8 (2), 221–241.

- Reza, M. M. H. (2019). Components of Transformational Leadership Behavior. *EPRA International Journal of Multidisciplinary Research*. 5 (3), 119–124.
- Riggio, R. E. and Tan, S. J. (Eds.). (2014). *Leader Interpersonal and Influence Skills: The Soft Skills of Leadership*. New York: Routledge/Psychology Press.

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำเป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความต่าง ๆ ในสาขาวิชาที่วิทยาเขตพะเยาเปิดสอน คือ (1) พระพุทธศาสนาและปรัชญา (2) การสอนสังคมศึกษา (3) การสอนภาษาไทย และ (4) รัฐศาสตร์ 2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้พระพุทธศานากับศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดจนการบูรณาการสหวิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม 3) เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการการเรียนการสอนกับการเผยแพร่ผลงานองค์ความรู้ของคณาจารย์ บุคลากรและนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแบบ Double-blind อย่างน้อย 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย กำหนดตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

ทั้งนี้ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัดรวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องตามหลักเกณฑ์ที่วารสารกำหนด

ทัศนะและความคิดเห็นในบทความวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความและไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

2.1 บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่มีการค้นคว้าอย่างมีระบบ และมีความมุ่งหมายชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือหลักการบางอย่างที่จะนำไปสู่

(2)

ความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือการนำวิชาการมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ บทความวิจัยมีรูปแบบของการวิจัยตามหลักวิชาการ เช่น การตั้งสมมติฐานหรือการกำหนดปัญหาที่สมเหตุสมผล โดยจะต้องระบุวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การตีความและสรุปผลการวิจัยที่สามารถให้คำตอบหรือบรรลุวัตถุประสงค์

2.2 บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นในลักษณะวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่ จากพื้นฐานทางวิชาการที่ได้เรียบเรียงจากผลงานทางวิชาการของตนเองหรือของผู้อื่น หรือเป็นบทความทางวิชาการที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นความรู้ที่มีประโยชน์แก่คนทั่วไป

2.3 บทความปริทัศน์ (Review Article) งานวิชาการที่ประเมินสถานะล่าสุดทางวิชาการ (State of the Art) เฉพาะทางที่มีการศึกษาค้นคว้า มีการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ทั้งทางกว้างและทางลึกอย่างทันสมัย โดยให้ข้อวิพากษ์ที่ชี้ให้เห็นแนวโน้มที่ควรศึกษาและพัฒนาต่อไป

2.4 บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) บทความที่วิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาสาระให้เห็นคุณค่าของหนังสือ โดยบทวิจารณ์หนังสือจะต้องกล่าวถึงรายละเอียดของหนังสืออันประกอบด้วยชื่อผู้เขียน จำนวนหน้า ปีที่พิมพ์ ครั้งที่พิมพ์และสถานที่พิมพ์ให้ชัดเจน

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

3.1 ต้นฉบับบทความ ต้องมีความยาว 8-15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ตั้งค่าน้ำกระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า โดยระบุหมายเลขหน้าไว้ด้านบนขวา ด้วยตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. ห่างจากขอบกระดาษด้านบนและขอบด้านขวา 0.5 นิ้ว การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวธรรมดา ขนาด 14 pt. เช่น ตาราง 1 หรือ Table 1 และ ภาพ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้ โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

3.2 ชื่อเรื่อง ต้องมีภาษาไทย (TH Sarabun PSK ขนาด 20 pt. ตัวหนา) และภาษาอังกฤษ (TH Sarabun PSK ขนาด 18 pt. ตัวหนา) พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3.3 ชื่อผู้เขียน หน่วยงานสังกัดและอีเมล โดยชื่อผู้เขียนต้องระบุภาษาไทย และภาษาอังกฤษตัวหนา ด้วยอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ส่วนหน่วยงานสังกัดระบุภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตัวธรรมดาด้วยอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. อีเมลของผู้ประพันธ์อันดับแรก (First Author, E-mail) และอีเมลของผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author, E-mail) สำหรับติดต่อ ให้ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. ทั้งหมดให้จัดชิดขอบด้านขวา ในกรณีที่มีผู้เขียนมากกว่า 1 ราย ให้ใส่ตัวเลขเป็นตัวยก ท้ายชื่อผู้เขียนและชื่อ หน่วยงานสังกัดให้ตรงกัน และในกรณีที่บทความเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หรือ หลักสูตรการศึกษา โปรดระบุชื่อหลักสูตรและสถาบันการศึกษาให้ชัดเจน

กรณีผู้เขียนสังกัดเดียวกัน ไม่ต้องใส่เลขยกที่หน่วยงานสังกัด เช่น

สมศรี สมมติ^{*1}, สมร สุดใจ², สมใจ สมศรี^{**3}
Somsri Sommut¹, Samorn Sudjai², Somjai Somsri³
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
 Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus
 First Author, E-mail: somsee.sommut@hotmail.com*
 Corresponding Author, E-mail: somjaisee@gmail.com**

* First Author หมายถึง ผู้ประพันธ์อันดับแรก ผู้เขียนต้นฉบับ ผู้มีชื่อคนแรกในผลงาน ผู้รับผิดชอบ ผลงาน ผู้เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย รวมถึงนักศึกษา/นิสิตผู้เป็นเจ้าของงานวิจัย

** Corresponding Author หมายถึง ผู้ประพันธ์บรรณกิจ ผู้ติดต่อประสานงานในการตีพิมพ์บทความ และให้คำแนะนำเกี่ยวกับผลงาน ผู้ร่วมศึกษาข้อมูล คัดวิเคราะห์ วิจัย ประปรุงผลงาน

(4)

กรณีผู้เขียนสังกัดต่างกัน ให้ใส่เลขยกแต่ละคนให้ชัดเจน เช่น

สมศรี สมมติ*¹, สมใจ สมศรี**²
Somsri Sommut¹, Somjai Somsri²
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา¹, โรงเรียนปงรัชดาภิเษก²
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus¹,
Pongratchadapisek School²
First Author, E-mail: somsee.sommut@hotmail.com*
Corresponding Author, E-mail: somjaisee@gmail.com**

กรณีผู้ประพันธ์อันดับแรก (First Author) และ ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author) คนเดียวกัน ให้ใส่อีเมลเดียว เช่น

สมศรี สมมติ*¹, สมร สุดใจ²
Somsri Sommut¹, Samorn Sudjai²
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus
First/Corresponding Author, E-mail: somsee.sommut@hotmail.com*

หมายเหตุ: หากบทความเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาให้ใช้คำว่า “หลักสูตร... สาขาวิชา... คณะ...มหาวิทยาลัย..” ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แทนหน่วยงาน สังกัดที่ระบุข้างต้น เช่น

สมศรี สมมติ*¹, สมใจ สมศรี**²
Somsri Sommut¹, Somjai Somsri²
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Doctor of Philosophy Program in Buddhist Studies, Graduate School,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
First Author, E-mail: somsee.sommut@hotmail.com*
Corresponding Author, E-mail: somjaisee@gmail.com**

3.4 บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทคัดย่อภาษาไทยไม่เกิน

400 คำ

3.5 คำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ

3.6 การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุดให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 18 pt. หัวข้อรองเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 0.5 นิ้ว (เริ่มพิมพ์ตัวที่ 6) พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. และหัวข้อย่อยใช้ตัวธรรมดา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ทั้งหัวข้อรองและหัวข้อย่อยควรพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ควรเว้นระยะพิมพ์ระหว่างบรรทัด แบบ Before 6 pt.

3.7 การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) สำหรับการวงเล็บภาษาอังกฤษ อักษรตัวแรกของทุกคำควรเป็นตัวใหญ่ เช่น Student-centered Learning

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับ ดังนี้ *ผู้เขียนรวมทั้งผู้ร่วมไม่เกิน 5 ท่าน**

1. บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์การวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัยและองค์ความรู้จากการวิจัย โดยสรุปให้สั้นและกระชับความ

2. บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัย กรอบแนวคิด

3. วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives) ระบุวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับข้อ

4. ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ระบุแผนการวิจัย กลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

5. ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปแบบตารางหรือแผนภูมิก็ได้

6. อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด พร้อมระบุองค์ความรู้จากการวิจัย

7. สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและขอเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8. กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) (ถ้ามี)

9. เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงในเนื้อหาบทความเท่านั้น โดยใช้การอ้างอิงระบบ APA

(6)

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับ ดังนี้ ***ผู้เขียนรวมทั้งผู้ร่วมไม่เกิน 3 ท่าน

1. บทคัดย่อ (Abstract)
2. บทนำ (Introduction)
3. เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับและระบุงศ์ความรู้ใหม่
4. สรุป (Conclusion)
5. เอกสารอ้างอิง (References) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

บทความปริทัศน์ (Review Article) ให้เรียงลำดับ ดังนี้

1. บทคัดย่อ (Abstract)
2. บทนำ (Introduction)
3. เนื้อเรื่อง (Content)
4. บทวิจารณ์ (Discussion)
5. สรุป (Conclusion)
6. เอกสารอ้างอิง (References)

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) ให้เรียงลำดับ ดังนี้

1. บทนำ (Introduction)
2. เนื้อหา (Content)
3. บทวิจารณ์ (Discussion)
4. สรุป (Conclusion)
5. เอกสารอ้างอิง (References) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับ ผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้องของการอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้องจะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณา โดยผู้ทรงคุณวุฒิจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

4.1 การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) หรือระบบนาม-ปี โดยใช้วงเล็บเปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้แต่ง ปีที่จัดพิมพ์ และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เอกสารที่นำมาอ้างอิงในเนื้อหาบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และเจ้าของบทความต้องรับผิดชอบความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมด โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสาร มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1. พระไตรปิฎกและอรรถกถา ให้อ้างอิงชื่อคัมภีร์ เล่ม ข้อ เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 16: 282-283)	(พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 16: 256-320)
---	--

2. ผู้แต่ง 1 ราย (ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ วิทยานิพนธ์ สัมภาษณ์ สื่อออนไลน์ เป็นต้น) ให้อ้างอิงชื่อผู้แต่ง แล้วใส่เครื่องหมายจุลภาค (.) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง (ถ้ามี) เช่น

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, 2554: 44)

3. ผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างอิงชื่อของผู้แต่งทั้งสอง เครื่องหมายจุลภาค (.) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระมหาสุทิตย์ อาภากร และเขมณัฏฐ์ อินทรสุวรรณ, 2553: 44)

หากมีเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 รายการ ให้ใช้เครื่องหมายอฒภาค (;) คั่นระหว่างรายการอ้างอิง เช่น

(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548: 8; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554: 44)

(8)

4. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างอิงชื่อของผู้แต่งคนแรก เว้นวรรคหนึ่งครั้ง เพิ่มคำว่า “และคณะ” เครื่องหมายทวิภาค (;) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, 2548: 55)

ทั้งนี้ หากเป็นการอ้างอิงด้วยการสรุปความหรือเอกสารที่ไม่มีเลขหน้า ไม่ต้องใส่เลขหน้า เช่น

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, 2554)

(พระมหาสุทิตย อากาศโร และเขมณฺฐ์ อินทรสุวรรณ, 2553)

(พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, 2548)

(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554)

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1. ถ้ามีผู้แต่ง 1 ราย ให้อ้างอิงนามสกุลของผู้แต่ง เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าที่นำมาอ้างอิง เช่น

(Keown, 2003: 4)

2. ถ้ามีผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างอิงนามสกุลของผู้แต่ง 2 ราย เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าที่นำมาอ้างอิง เช่น

(Hersey & Blanchard, 2000: 3)

และให้ใช้เครื่องหมาย อัฒภาค (;) คั่นกลางระหว่างเอกสารที่นำมาอ้างอิง มากกว่า 1 เอกสาร เช่น

(Keown, 2003: 4; Hersey & Blanchard, 2000: 3)

3. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างอิงนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วย et al. ปีที่พิมพ์ และหน้าที่นำมาอ้างอิง เช่น

(Kaiser, et al., 2008: 55)

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิมพ์รายการสำนักพิมพ์/โรงพิมพ์

กรณีเป็นบริษัทหรือสำนักพิมพ์ให้คงไว้เฉพาะชื่อ ดังตัวอย่าง

1. บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด ให้ใช้ “21 เซ็นจูรี”
2. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้ใช้ “มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์”
3. กรณีที่เป็นโรงพิมพ์ให้ใช้รูปแบบเต็ม เช่น โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย

4.2 เอกสารอ้างอิง

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

ตัวอย่าง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitaka Vol. 1*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./ครั้งที่พิมพ์./สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

กรณีผู้แต่ง 1 ราย (หากเป็นภาคภาษาอังกฤษให้เขียนนามสกุลไว้หน้า ตามด้วยชื่อ) เช่น
พระมหาสุทิตย์ อากาศโร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐไทย์ ออฟเซต.
Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*, 3rd ed. New York: Harper and Row Publication.

กรณีผู้แต่ง 2 ราย (ให้ใช้คำว่า “และ” หรือ “and” เป็นคำเชื่อม) เช่น
บวรศักดิ์ อูวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล.(2548). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม Participatory Democracy*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

Strauss, A. and Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory, Techniques and Procedures for Developing*. London: California Sage Publications.

กรณีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย (ให้ใช้คำว่า “และคณะ” หรือ “et al.” ต่อท้ายชื่อผู้แต่งคนแรก) เช่น

สุขุม นวลสกุล และคณะ. (2550). *การเมืองและการปกครองไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Snyder, C. R., et al. (2011). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*, 2nd ed. Los Angeles: SAGE Publications Inc.

กรณีมีทั้งผู้แต่งและผู้แปลหรือบรรณาธิการ (ให้เขียนชื่อผู้แต่งไว้หน้า ชื่อผู้แปลหรือบรรณาธิการเขียนไว้หลัง ชื่อเรื่อง ตามด้วยวงเล็บว่า (ผู้แปล) หรือ (บรรณาธิการ) สำหรับภาษาไทย และ (tran.) หรือ (ed.) สำหรับภาษาอังกฤษ กรณี 1 คน หรือ (trans.) หรือ (eds.) กรณี 2 คนขึ้นไป) เช่น

เจมส์ แอล เครย์ตัน. (2551). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่า โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม*. วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ. (ผู้แปล). ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท.

Hylton, P. (2001). *Blackwell Companions to Philosophy: A Companion to Analytic Philosophy*. Martinich, A. P. and Sosa, D. (eds.). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

Lyotard, J. F. (1984). *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Benington, G. and Massumi, B. (trans.). Minneapolis: The University of Minnesota Press.

Wittgenstein, L. (1967). *Philosophical Investigations*, 3rd ed. Anscombe, G. E. M. (tran.). Oxford: Basil Blackwell Ltd.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)./ชื่อเรื่อง/เลขหน้า
แรก-สุดท้ายที่ตีพิมพ์./สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปรีดี หงส์สตัน และอัมพร หมาดเด็น. *ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร: Illuminations Editions.

Bergstein, M. (2000). Tubular Function. In Richard, E. B., et al. (eds.). *Nelson Textbook of Paediatrics*, 16th ed. (p. 596). Philadelphia: Saunders.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่/(ฉบับที่),/เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์. (บทความที่มี DOI ให้ใส่ DOI ไว้ตอนท้าย)

ตัวอย่าง

ประยงค์ จันทรแดง. (2563). พระภิกษุสามเณรควรเรียนวิชาทางโลกหรือไม่. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 5 (1), 123-137.

Piaget, J. (1972). Intellectual Evolution for Adolescence to Adulthood. *Human Development*. 15, 1-12. DOI:10.1159/000271225

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อสารานุกรม./เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

สนิท อัจพันธ์. (2537). หม้อคอควย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ*, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (1995). Science Fiction. In *The Encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์,/เลขหน้า. (กรณีภาษาอังกฤษที่มีหลายหน้า ให้ใช้คำว่า pp. แทน p.)

ตัวอย่าง

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.

Chetchotiros, N. and Yonpiam, Ch. (16 May 2019). PPRP Faces Major Coalition Sang. *Bangkok Post*, p. 1.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ (ปีพิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

สัมฤทธิ์ ต่อสติ. (2542). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขสุขเขตเมือง กรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

Tyrone, R. (2007). *Effects of Upland Timber Harvest and Road Construction on Headwater Stream Fish Assemblages in a Southeastern Forest*. (Master's Thesis). Texas State University. San Marcos, Texas.

Lim, H. L. (2018). *Contemporary Buddhism: Introduction into Thich Nhat Hanh's Teaching*. (Doctoral Dissertation). Mahidol University. Nakhon Pathom.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปีที่สัมภาษณ์)./ตำแหน่ง./สัมภาษณ์./วันที่สัมภาษณ์.

ตัวอย่าง

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิต.โต). (2558). อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *สัมภาษณ์*. 18 เมษายน.

Interviewee A. (2019). Student at Faculty of Buddhism, MCU. *Interview*. 1 March.

(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่)/ ชื่อบทความ./ สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./ จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาบุญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนา และวัฒนธรรมในอุตสาหกรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&articlegroup_id=274

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

(10) การสัมมนา/ประชุมวิชาการ

ผู้เขียน./ (ปีที่เผยแพร่)/ ชื่อบทความ./ การสัมมนาหรือประชุม./ หน่วยงานที่จัด./ วันที่ เดือน ที่จัด./ หน้าที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง

พระครูวรวรรณวิฑูรย์ และคณะ. (2561). เปรียบเทียบหลักอุเบกขาธรรมในพระพุทธศาสนาและหฺวู่-เว่ยในเต๋า. *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 ประจำปี 2561 เรื่อง “การวิจัยทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” (The Research on Buddhism for Sustainable Development)*. วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วันที่ 20 มีนาคม. หน้า 119-129.

การให้เรียงลำดับเอกสารอ้างอิงให้ปฏิบัติ ดังนี้ 1) เรียงตามลำดับพยัญชนะ ก-ฮ หากซ้ำอักษรให้เรียงตามสระตัว 2) หากซ้ำชื่อผู้แต่งให้เรียงตามลำดับ พ.ศ. โดยเรียง พ.ศ. ที่น้อยสุดไว้หน้า ส่วนเอกสารอ้างอิงที่ซ้ำซึ่งเรียงไว้หลัง 3) เรียงลำดับเอกสารภาคภาษาไทยก่อน จากนั้นจึงเป็นภาคภาษาอังกฤษ ซึ่งเรียงตามอักษร A-Z หากซ้ำอักษรให้เรียงตามสระ และหากชื่อผู้แต่งที่ซ้ำกันให้เรียงตามลำดับ ค.ศ. จากนั้นน้อยไปหามากเหมือนภาคภาษาไทย

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิงท้ายเรื่อง

- โกนิภูฏี ศรีทอง. (2558). *การบูรณาการภูมิปัญญาพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้าง
ความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาชุมชน*. พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธ
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จรรยา รัตนกาล. (2556). *การประยุกต์หลักพุทธธรรมและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อ
การอยู่ร่วมกันของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลสามัคคี อำเภอบางบาล จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา*. รายงานการวิจัย. กองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัย
ราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหาเกตุ. (2538). *ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว
แนวคิดในการจัดตั้งสหกรณ์บริการนำเที่ยวแนวอนุรักษ์แห่งประเทศไทย*.
กรุงเทพมหานคร: ปกเกล้า.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2548). *โลกทัศน์ชาวพุทธ*.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). *การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์*, พิมพ์ครั้งที่
ที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปณฺโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนา
และวัฒนธรรมในอุษาอากาศเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4
กันยายน 2556, จาก [http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.
php?artide_id=1304&articlegroup_id=274](http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&articlegroup_id=274)
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเดปีฎกั
2500 เล่ม 12*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย เล่ม 12*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (6 เมษายน 2560). *ราชกิจจา
นุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก*. หน้า 1-90.
- Bergstein, M. (2000). Tubular Function. In Richard, E. B., et al.
(eds.). *Nelson Textbook of Paediatrics*, 16th ed. (p. 596).
Philadelphia: Saunders.
- Boo, E. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls, Vol. 1 and 2*.
Washington, D.C.: World Wildlife Fund.

- Boo, E. (1991). Making Ecotourism Sustainable: Recommendations for Planning, Development, and Management. In *Nature Tourism Managing for the Environment*. Washington, D.C.: Island Press.
- Hylton, P. (2001). *Blackwell Companions to Philosophy: A Companion to Analytic Philosophy*. Martinich, A. P. and Sosa, D. (eds.). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Keown, D. (1995). *Are There "Human Right" in Buddhism*. London: University of London.
- Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*. 6 (5), 25-28.
- Snyder, C. R., et al. (2011). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*, 2nd ed. Los Angeles: SAGE Publications Inc.
- Strauss, A. and Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory, Techniques and Procedures for Developing*. London: California Sage Publications.

5. การส่งบทความต้นฉบับ

5.1 การเตรียมเอกสารต้นฉบับประกอบด้วย

1. ต้นฉบับที่เป็นไฟล์ *.doc ของ Microsoft Word โปรดดูรายละเอียดที่ระบุในรูปแบบข้างต้น

2. กรอกแบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ (ใบสมัคร) ให้ถูกต้องและชัดเจน

5.2 การจัดส่งต้นฉบับ

ส่งทางระบบวารสารออนไลน์ “วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ” ตามลิงก์ <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jsbs/about/submissions> หากผู้เขียนยังไม่มีบัญชีของระบบ ThaiJO ต้องลงทะเบียน (Register) ในระบบวารสารก่อน จากนั้นเข้าสู่ระบบ (Login) เพื่อส่งบทความต้นฉบับและแนบไฟล์แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์มาให้เรียบร้อย (หรือกรอกใบสมัครทาง Google Form)

6. การพิจารณาบทความเบื้องต้นของกองบรรณาธิการ

บทความต้นฉบับต้องจัดในรูปแบบไฟล์ *.doc ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 8-15 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้นใน 2 ด้าน คือ 1) ความถูกต้องตามรูปแบบของวารสาร 2) ขอบข่ายเนื้อหาตรงตามวัตถุประสงค์ ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาเบื้องต้น จะส่งกลับไปให้ผู้เขียนแก้ไข ถ้าผ่าน จะเข้าสู่การพิจารณากลับกรองของผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลอย่างไร จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบต่อไป

7. สิทธิของกองบรรณาธิการ

ในกรณีกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้พิจารณากลับกรองบทความมีความเห็นว่า ควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยยึดข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นหลัก และขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่ตีพิมพ์ในกรณีที่บทความไม่ตรงกับวัตถุประสงค์และรูปแบบของวารสารบัณฑิตศึกษา หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิ หากบทความใดได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยเสียงข้างมากให้ตีพิมพ์ ผู้เขียนจะได้รับหนังสือรับรองการตีพิมพ์จากวารสาร (เฉพาะผู้แจ้งความประสงค์เท่านั้น)

8. อัตราค่าตีพิมพ์บทความ

กำหนดค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ บทความละ 6,000 บาท

9. การชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์

หลังจากผู้เขียนส่งบทความต้นฉบับและกรอกแบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ (ใบสมัคร) ในระบบวารสารออนไลน์แล้ว กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ตามรายละเอียด ดังนี้

ชื่อธนาคาร: ออมสิน สาขามหาวิทยาลัยพะเยา
ชื่อบัญชี: วารสารบัณฑิตศึกษา มจร.พะเยา
บัญชีเลขที่: 020320117631

จากนั้น ให้ผู้เขียนแจ้งผลการโอนพร้อมหลักฐานการโอน โดยระบุชื่อผู้โอน และชื่อบทความ มาที่ Email: jsbsmcu@gmail.com (หากประสงค์จะให้ออกใบเสร็จ ในนามหน่วยงานหรือองค์กรใด กรุณาระบุให้ชัดเจน)

***ทั้งนี้ ทางวารสารจะไม่คืนค่าธรรมเนียม ในกรณีที่บทความไม่ผ่านการ พิจารณาลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ เนื่องจากค่าธรรมเนียมได้นำไปเป็นค่าตอบแทน ผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว

อนึ่ง ในกรณีบทความใด ถูกปฏิเสธโดยเสียงข้างมากของผู้ทรงคุณวุฒิในการ พิจารณาลั่นกรอง (2 ใน 3) วารสารจะยึดเสียงข้างมากของผู้ทรงคุณวุฒิในการปฏิเสธ หรือยุติการดำเนินการตีพิมพ์บทความนั้นทันที ยกเว้นในกรณีต่อไปนี้ 1) ผู้เขียนยืนยัน ที่จะตีพิมพ์บทความนั้นอีกครั้ง 2) ผู้เขียนได้ปรับแก้บทความตามผู้ทรงคุณวุฒิ โดย เสียงข้างมากที่ปฏิเสธการตีพิมพ์นั้นแล้ว และ 3) กองบรรณาธิการเห็นสมควรให้ บทความที่ปรับแก้ใหม่นั้นส่งประเมินอีกรอบได้ จากนั้น วารสารจึงจะดำเนินการต่อใน ขั้นตอนต่อไป โดยผู้เขียนต้องรับผิดชอบในการชำระค่าธรรมเนียมในส่วน ของ ค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มเติม (2 ท่าน) ตามที่วารสารกำหนดค่าตอบแทนไว้

แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์
วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว).....
ระดับการศึกษาสูงสุด.....ตำแหน่งทางวิชาการ.....

ชื่อบทความ
(ภาษาไทย).....
.....
(English).....
.....

ชื่อผู้เขียนร่วม
1.
2.
3.
4.
5.

หน่วยงานและที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก.....
.....
.....

โทรศัพท์.....E-mail.....

“ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) ขอรับรองว่า บทความที่เสนอมานี้ ยังไม่เคยได้รับการตีพิมพ์และไม่ได้
อยู่ระหว่างกระบวนการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่นใด ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมยอมรับหลักเกณฑ์การ
พิจารณาดังฉบับ โดยยินยอมให้กองบรรณาธิการมีสิทธิ์พิจารณา ตรวจสอบแก้ต้นฉบับได้ตามที่เห็นสมควร และขอ
มอบลิขสิทธิ์บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ให้แก่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ใน
กรณีมีการฟ้องร้องเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับภาพ กราฟ ข้อความส่วนใดส่วนหนึ่ง และ/หรือข้อคิดเห็นที่
ปรากฏในบทความนี้ ถือเป็นความรับผิดชอบของข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมแต่เพียงฝ่ายเดียว”

ลงชื่อ.....ผู้เขียน
()

ตัวอย่างรูปแบบการจัดพิมพ์บทความ วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิจัย)

↑
1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความวิจัยต้นฉบับต้องมีความยาว 8 -15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

ชื่อบทความภาษาไทย (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม**³

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

First Author, E-mail: (อีเมลผู้ประพันธ์อันดับแรก)* (14 pt. ตัวธรรมดา)

Corresponding Author, E-mail: (อีเมลผู้ประพันธ์บรรณกิจ)** (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อย่อย Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 400 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

← 1 นิ้ว/ 2.54 ซม. (Before 6 pt.)

คำสำคัญ (18 pt.): ; ;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)
(Before 6 pt.)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อย่อย Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 400 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(Before 6 pt.)

Keywords (18 pt.): ; ;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)
(Before 6 pt.)

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อย่อย Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt.)

1..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

2.....

3.....

↑
1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

ระเบียบวิธีวิจัย (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....

ผลการวิจัย (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....

อภิปรายผล (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....

องค์ความรู้จากการวิจัย (16 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....

กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....

เอกสารอ้างอิง (References) (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)
(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

เอกสารอ้างอิง**(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา****ตัวอย่าง:**

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง./ปีที่พิมพ์./ชื่อหนังสือ./ครั้งที่พิมพ์./สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2.
 กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ปีที่พิมพ์./ชื่อบทความ./ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)/ชื่อเรื่อง/เลขหน้าแรก-สุดท้ายที่ตีพิมพ์/
 สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปริดี หงส์
 สัติน และอัมพร หมาดเต็น. *ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร:
 Illuminations Editions.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง./ปีที่พิมพ์./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่)/เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง:

จิตติภูมิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ: สัปดาห์ที่ 4 เครื่องมือ การวางแผน
 และการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 3 (1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ปีที่พิมพ์./ชื่อบทความ./ใน ชื่อสารานุกรม./เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง./สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์
 หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

สนธิ อาจพันธ์. (2537). หม้อคอควาย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ*, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In *The Encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./เลขหน้า.

ตัวอย่าง:

สุชาติ เชือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ปีพิมพ์./ชื่อวิทยานิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง:

สัมฤทธิ์ ต่อสติ. (2542). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมือง กรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ปี./ตำแหน่ง/สัมภาษณ์./วัน เดือน.

ตัวอย่าง:

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิต.โต), (2558). อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *สัมภาษณ์*. 18 เมษายน.

(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง./วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่./ชื่อบทความ./สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง:

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในสุขภาพ อาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304& articlegroup_id=274

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิชาการ)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความวิชาการต้นฉบับต้องมีความยาว 8 -15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

ชื่อบทความภาษาไทย (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)^{1*}, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม**³

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

First Author, E-mail: (อีเมลผู้ประพันธ์ฉบับแรก)* (14 pt. ตัวธรรมดา)

Corresponding Author, E-mail: (อีเมลผู้ประพันธ์บรรณกิจ)** (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 400 คำ).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

คำสำคัญ (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 400 คำ).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

Keywords (18 pt.):;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เนื้อเรื่อง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

องค์ความรู้ใหม่ (16 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

เอกสารอ้างอิง

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

ตัวอย่าง:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ *ชื่อหนังสือ*./ ครึ่งที่พิมพ์./ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

พระมหาสุหิตย์ อากาศโร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ *ชื่อบทความ*./ ใน *ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)*./ *ชื่อเรื่อง/เลขหน้าแรก-สุดท้าย* ที่ตีพิมพ์./
สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

ชาญณรงค์ บุญหนู. (2562). *ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ*. ใน *ปรีดี หงส์
สดัน และอัมพร หมาดเต็น. ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร:
Illuminations Editions.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง./ปีที่พิมพ์./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่)/เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง:

อิติวุตติ หนัมนมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ: สังคหวัตถุ 4 เครื่องมือ การวางแผน และการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 3 (1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ปีที่พิมพ์./ชื่อบทความ./ใน ชื่อสารานุกรม./เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

สนิท อางพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ*, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In *The Encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./เลขหน้า.

ตัวอย่าง:

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ปีที่พิมพ์./ชื่อวิทยานิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง:

สัมฤทธิ์ ต่อสติ. (2542). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมือง กรณีศึกษาคูขี้เหล็ก: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ปี./ตำแหน่ง./สัมภาษณ์./วัน เดือน.

ตัวอย่าง:

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิต.โต), (2558). อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *สัมภาษณ์*. 18 เมษายน.

(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง./วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่./ชื่อบทความ./สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง:

พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ สมมาปถโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&articlegroup_id=274

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความปริทัศน์)

↑ 1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความปริทัศน์ต้นฉบับต้องมีความยาว 8 -15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

ชื่อบทความ (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)^{1*}, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม**³

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

First Author, E-mail: (อีเมลผู้ประพันธ์อันดับแรก)* (14 pt. ตัวธรรมดา)

Corresponding Author, E-mail: (อีเมลผู้ประพันธ์บรรณกิจ)** (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 400 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

← 1 นิ้ว/
2.54 ซม.

คำสำคัญ (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

← 1 นิ้ว/
2.54 ซม.

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 400 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

Keywords (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

เว้น 1 บรรทัด

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เนื้อเรื่อง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

↑ 1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

บทวิจารณ์ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เอกสารอ้างอิง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เอกสารอ้างอิง

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

ตัวอย่าง:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ./ครั้งที่พิมพ์./สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)/ ชื่อเรื่อง/ เลขหน้าแรก-สุดท้ายที่ตีพิมพ์./ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปริดี หงส์ สตัน และอัมพร หมดเด็น. *ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร: Illuminations Editions.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่/ (ฉบับที่)/ เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง:

จิตวิวัฒน์ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ: สังกะหัตถ์ 4 เครื่องมือ การวางแผน และการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 3 (1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ใน ชื่อสารานุกรม./ เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง./ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

สนิท อางพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ*, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In *The Encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ เลขหน้า.

ตัวอย่าง:

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อวิทยานิพนธ์./ ระดับวิทยานิพนธ์./ สารนิพนธ์./ หรือการค้นคว้าแบบอิสระ./ ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง:

สัมพันธ์ ต่อสติ. (2542). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมืองกรณีศึกษาคูณย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์/(ปี)/ตำแหน่ง/สัมภาษณ์/วัน เดือน.

ตัวอย่าง:

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิต.โต), (2558). อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
สัมภาษณ์. 18 เมษายน.

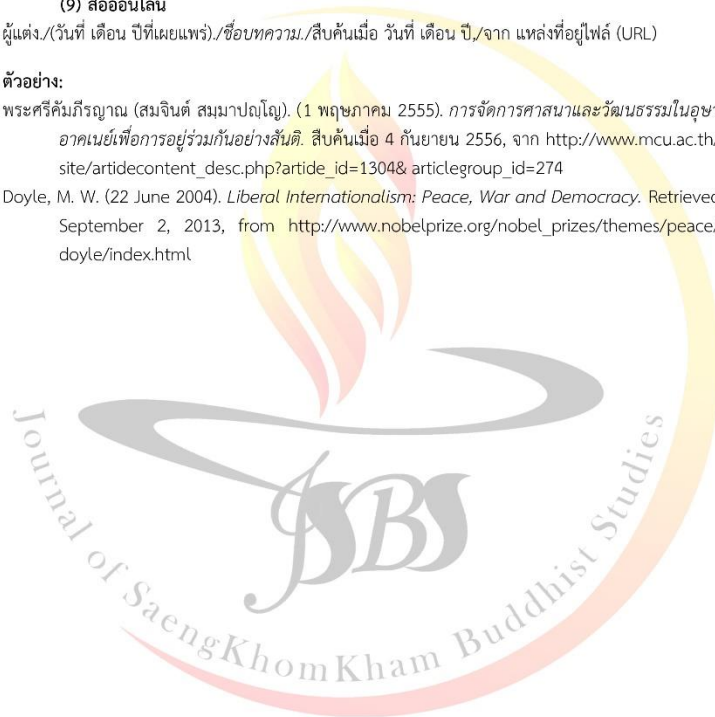
(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง/(วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่)/ชื่อบทความ/สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง:

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). การจัดการศาสนและวัฒนธรรมในอุษาค
าคนยเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก [http://www.mcu.ac.th/
site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&articlegroup_id=274](http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&articlegroup_id=274)

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved
September 2, 2013, from [http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/
doyle/index.html](http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html)

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทวิจารณ์หนังสือ)

↑
1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทวิจารณ์หนังสือต้นฉบับต้องมีความยาว 8 - 15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

ชื่อเรื่อง (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)^{1*}, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม**³

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³

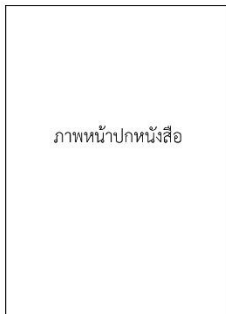
ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

First Author, E-mail: (อีเมลผู้ประพันธ์อันดับแรก)* (14 pt. ตัวธรรมดา)

Corresponding Author, E-mail: (อีเมลผู้ประพันธ์บรรณกิจ)** (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทวิจารณ์หนังสือ

ผู้เขียน:

จำนวนหน้า:

ปีที่พิมพ์:

ครั้งที่พิมพ์:

สถานที่พิมพ์:

เว้น 1 บรรทัด

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.)
.....

← 1 นิ้ว/
2.54 ซม.

→ 1 นิ้ว/
2.54 ซม.

เนื้อหา (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.)
.....
.....

บทวิจารณ์ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.)
.....
.....

↑
1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

เอกสารอ้างอิง

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

ตัวอย่าง:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ/ครั้งที่พิมพ์/สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)/ชื่อเรื่อง/เลขหน้าแรก-สุดท้ายที่ตีพิมพ์/สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปรีดี หงส์ สตัน และอัมพร หมดเด็น. *ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร: Illuminations Editions.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ชื่อวารสาร/ปีที่(ฉบับที่)/เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง:

ธิดาวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ: สังคหวัตถุ 4 เครื่องมือ การวางแผน และการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 3 (1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ./ใน *ชื่อสารานุกรม*./เล่มที่อ้างอิง, หน้าเลขหน้าที่อ้างอิง./สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

สนิท อางพันธ์. (2537). หม้อคอกวาย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ*, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In *The Encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง/(วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./เลขหน้า.

ตัวอย่าง:

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ (ปีที่พิมพ์) /ชื่อวิทยานิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง:

สัมฤทธิ์ ต่อสติ. (2542). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมือง กรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปี) /ตำแหน่ง./สัมภาษณ์./วัน เดือน.

ตัวอย่าง:

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (2558). *อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. สัมภาษณ์. 18 เมษายน.

(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่) /ชื่อบทความ./สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

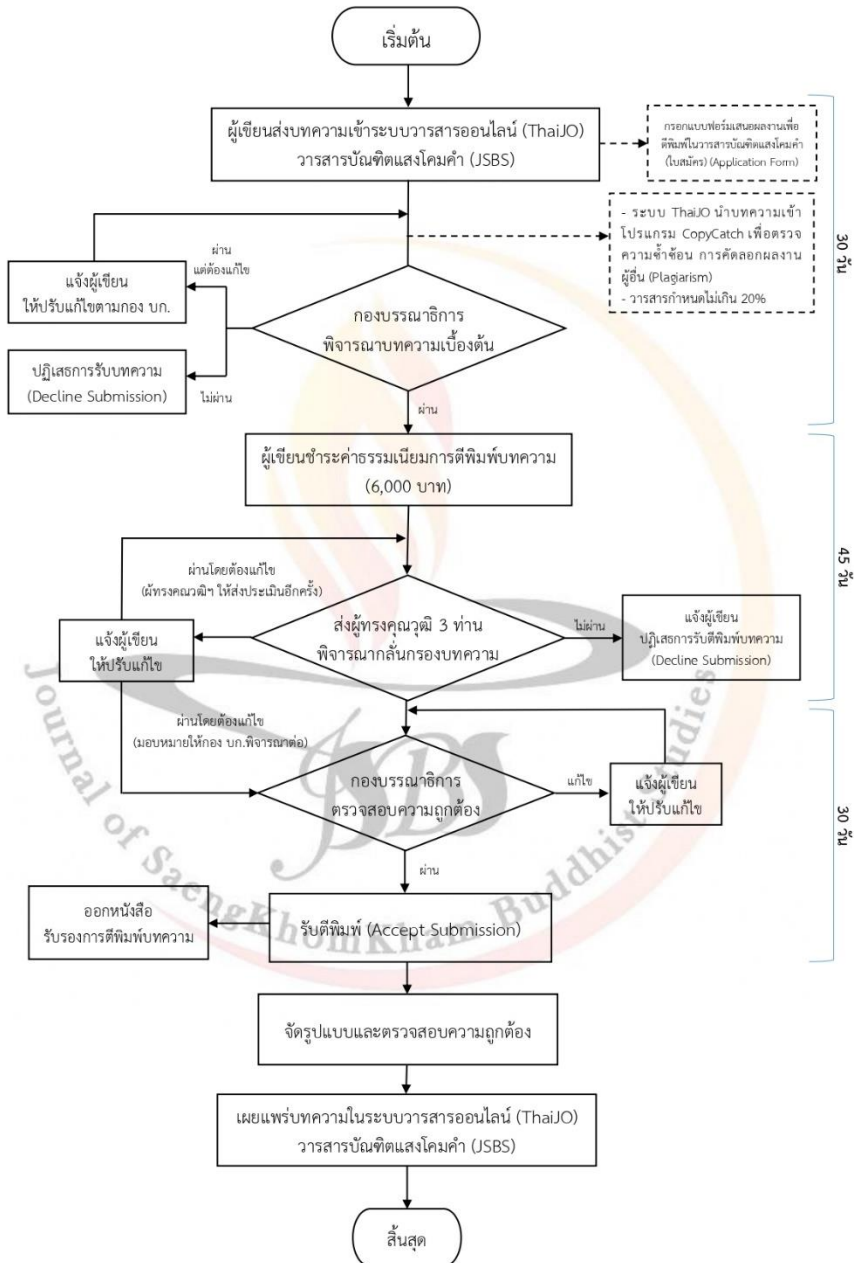
ตัวอย่าง:

พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ สมมาปถโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษา
อาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก [http://www.mcu.ac.th/
site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&articlegroup_id=274](http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&articlegroup_id=274)

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved
September 2, 2013, from [http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/
doyle/index.html](http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html)

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
566 หมู่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000
โทรศัพท์ 0-5487-0141 E-mail: jsbsmcu@gmail.com

